

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสภาพของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ได้ทำให้ผู้คนจำนวนมากหาทางออกด้วยการพึ่งพาความเชื่อและทำตามความเชื่อในรูปแบบต่างๆ เช่น การทรงเจ้าเข้าผีและไสยศาสตร์ โดยเฉพาะการเข้าทรงในปัจจุบันนี้เป็นที่นิยมของคนในสังคมไทยและนับวันจะเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่เว้นแต่ในสังคม ชุมชน ชั้นกลางที่ได้รับการศึกษา จนเกิดคำพูดว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” ผู้คนที่เข้าหาหรือเป็นร่างทรงเองเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีปัญหาชีวิต^๑ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง การทรงเจ้าเข้าผีในทางพระพุทธศาสนาจัดเป็นไสยศาสตร์แขนงหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องรางวิเศษที่พระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้พระภิกษุกระทำ ดังปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกว่า คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง เมื่อปุถุชนกล่าวชมตถาคต พึงกล่าวชมอย่างนี้ว่า พระสมณะโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยวซีกโดยทางผิดด้วยตรัสจกานวิชา อย่างที่สมณะพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกนั้น โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยวซีกโดยทางผิดด้วยตรัสจกานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทายอวัยะ ทายนิมิต ทายอุปบาศ ทำนายฝัน ทำนายลักษณะทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชดแลสบบูชาไฟ ทำพิธีชดราบูชาไฟ ทำพิธีชดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเดิมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเดิมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยะ ดูลักษณะพื้นที่ ดูลักษณะที่ไร่นาเป็นหมอดูปลูกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัดเป็นหมอตายเสียงนก เป็นหมอตายเสียงกา เป็นหมอตายอายุ เป็นหมอ^๒

นอกจากนี้ยังมีข้อความที่ปรากฏเกี่ยวข้องกับการห้ามพระภิกษุเข้าทรง หรือเรียนเครื่องรางวิชาตอนหนึ่งว่า พระสมณะโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยวซีกโดยทางผิดด้วยตรัสจกานวิชา อย่างที่สมณะพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกนั้น โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยวซีกโดยทางผิดด้วยตรัสจกานวิชาเห็นปานนี้คือ ให้ฤกษ์อวาหมงคล ฤกษ์วิวาหมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้สิ้นกระด้าง

^๑ พระเชียรวิทย์ อุตตสนโต (โอชาวัฒน์), การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร, *ปริญญาพุทธศาสนมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

^๒ ที. ส. อ. (ไทย) ๑/๑/๑๑.

ร่ายมนต์ให้กางแจ้ง ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรง ร่ายมนต์ฟันไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ”

ทำไมความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้กลับเป็นที่นิยมในสังคมไทยเป็นอันมาก ทั้งๆ ที่เป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาเถรวาท ตามความเห็นของ ทวีวัฒน์ ปุณฺณทริภุชงค์^๔ กล่าวว่าไสยศาสตร์เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่สะท้อนให้เห็นเรื่องของชนชั้น และสถานทางเศรษฐกิจของผู้คนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ไสยศาสตร์กลายเป็นความหวังของผู้คน และจะเฟื่องฟูเป็นพิเศษในยามที่ประชาชนหาทางออกอื่นไม่ได้ และได้จัดเป็นไสยศาสตร์ออกเป็น ๓ ระดับ คือ ไสยศาสตร์ระดับสูงได้แก่ ไสยศาสตร์แห่งอภิปรชญา (ลัทธิกรรมเก่า) ระดับกลาง ได้แก่ ความศักดิ์สิทธิ์เช่นลัทธิเกจิอาจารย์ และรูปเคารพ กับการทำนายทายทัก ซึ่งเป็นลัทธิโหราศาสตร์ ระดับต่ำ ได้แก่ การทรงเจ้าเข้าผี กับไสยศาสตร์มนต์ดำ (ใช้อำนาจลึกลับในการควบคุมบุคคลอื่นโดยตรง เช่น เสกหนังสือและตะปูเข้าห้อง/ ผีถ้วยแก้ว/ ผีตะกร้า/ เสน่ห์ยาแฝด/ นะหน้าทอง/ น้ำมันพราย) ลัทธิทรงเจ้าเข้าผี เช่นการ เข้าทรงเทพ / ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตาและแสดงฤทธิ์ทางลึกลับ แทะแก้ว/ ลุยไฟ “ระบบความเชื่อของสังคมไทยพุทธมีรากฐานมาจาก ความเชื่อผีที่สืบทอดกันมานานและมีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้เกิดวัฒนธรรมนับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ เช่น ผีปู่ย่า ผีฟ้า(ดีวดา) ผีเมือง (มิ่ง) ผีบ้าน (เนียะดา) ผีเจ้าที่เจ้าทาง (ซาปทุม) ผีประจำ (บ่วงบาศ) ผีปอบ (ทมิฬ) ^๕ และเกิดการผสมผสานกันจนกลายเป็นแบบแผนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมไทย “พระพุทธศาสนาจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อของประชาชนในสังคม และความเชื่อนั้นมีอยู่ไม่น้อยที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ผีสาเทวดาและการเข้าทรงด้วย”^๖

การทรงเจ้าเข้าผี จึงเป็นการเชื่อมต่อระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับสมัยใหม่ แต่ก่อน เรื่องทรงเจ้าเข้าผีอันเป็นความเชื่อเฉพาะท้องถิ่น แต่ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา ได้มีความเชื่อที่หลากหลายขึ้น มีการพัฒนามากขึ้น ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีจึงเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา”

^๓ ที. ส. (ไทย) ๑/๑/๑๔.

^๔ ทวีวัฒน์ ปุณฺณทริภุชงค์, ไสยศาสตร์ ปรากฏการณ์ของสังคมไทย , ในไสยศาสตร์ครองเมือง, พิทยา ว่องกุล บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐๕-๑๑๕.

^๕ วิชากรณ์ แสงมณี, ผีในวรรณคดี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, ๒๕๓๖) , หน้า ๓๑-๓๒.

^๖ วิรัช- นิภาวรรณ , การเข้าทรงและร่างทรง , (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์ ๒๕๓๓), หน้า ๒๐.

^๗ พระมหาทวีศักดิ์ ไกรบุตร, ดิรัจฉานวิชา, ศึกษาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและแนวปฏิบัติในสังคมไทย , วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๔.

สมบุรณ์ สุขสำราญ^๔ ได้จัดให้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของประชาชนในสังคมแบบชาวบ้าน เป็นความเชื่อในหลักคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์-ฮินดู และความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือผีสิงเทวดา (วิญญาณนิยม)

สาเหตุที่ทำให้ร่างทรงและพิธีกรรมการเข้าทรง ดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ได้ทั้งที่วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิทยาการสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย เพราะสังคมและประชาชนให้ความสำคัญยอมรับและยังหวังพึ่งอยู่ พิธีกรรมที่น่าเชื่อถือจัดเป็นระบบ และแก้ปัญหาทางใจได้ แม้ว่าโดยทั่วไปร่างทรงจะยังคงยอมรับความสำคัญของหลักพุทธธรรมและพระรัตนตรัย แต่บางพิธีกรรมกลับกระทำตรงข้ามกับหลักพุทธธรรมของเถรวาท และนี่คือปัญหาที่ว่าประชาชนในสังคมให้การยอมรับและเชื่อถือพิธีกรรมของร่างทรงมาก แม้ว่าจะถูกโจมตีและติเตียนจากนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาก็ตามนับว่าเป็นสัญญาณบอกเหตุถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ชุมชน พระภิกษุในฐานะผู้นำทางจิตใจและผู้เผยแผ่ พุทธธรรม ควรจะต้องสนใจและหาวิธีการแก้ไข ในขณะที่บางบทบาทที่ร่างทรงทำได้ พระภิกษุสงฆ์ทำไม่ได้เพราะขัดข้องด้วยพระวินัยต่างๆ ที่จะเป็นหน้าที่ของพระภิกษุ เช่น ปัญหาทางด้านจิตใจ ดังนั้นในสังคมไทยพุทธปัจจุบัน ร่างทรงยังมีอิทธิพลและบทบาทอยู่มาก ซึ่งผู้วิจัยให้ความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเนื่องจาก

๑. พิธีกรรมการเข้าทรง ที่ชาวบ้าน และชุมชนบ้านศาลาสამคคี ตำบลบ่าบชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ให้การยอมรับนับถือ และสืบทอดกันอย่างเป็นระบบและ การศึกษาความเชื่อเรื่องการเข้าทรงของชาวพุทธ จึงเป็นแนวทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่การศึกษาพิธีกรรมการเข้าทรงของกลุ่มชุมชนเพื่อให้ทราบถึงเหตุผลได้ถึงพิธีกรรมการเข้าทรงของกลุ่มชุมชนนี้

๒. ชุมชน ชาวบ้าน ยังมีความเชื่อและให้ความสำคัญในพิธีกรรมการเข้าทรงและปฏิบัติตามจากรุ่นสู่รุ่น กระทั่งเกิดเป็นประเพณีสืบทอดของกลุ่มชุมชนในสังคม มีบทบาทและเห็นความสำคัญ การเข้าไปศึกษาถึงแนวคิดความเป็นมาและความเชื่อของร่างทรง และพิธีกรรมการเข้าทรงน่าจะเกิดประโยชน์ในแง่การเผยแผ่พุทธธรรมสู่ชาวบ้าน ชุมชนที่ได้ให้การยอมรับนับถือในพิธีกรรมนั้น

๓. ในปัจจุบัน ร่างทรงมีบทบาทในการเป็นผู้ชี้นำชาวบ้าน สังคม ชุมชน ในการดำเนินชีวิต และชี้นำในการบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ เช่นสร้างสาธารณะประโยชน์ บำรุงพระพุทธศาสนา และจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นเพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจในชุมชนนั้น

ความสำคัญของการศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการเข้าทรงของพุทธดังกล่าว หากมีการศึกษาถึงสภาพปัญหา ความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมการเข้าทรงกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนอิทธิพลบทบาทหน้าที่ของร่างทรงและพิธีกรรมและแนวทางการ

^๔สมบุรณ์ สุขสำราญ , การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา, หน้า ๒๑.

ประยุกต์ความเชื่อการเข้าทรงในการทำบำรุงพระพุทธศาสนา อาจเป็นอีกความรู้หนึ่งที่สามารถสะท้อนถึงสภาพปัญหา ความเชื่อ และความสัมพันธ์ของความเชื่อและพิธีกรรมการเข้าทรงในชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ อาจเป็นแนวทางการพัฒนาบำรุงพระพุทธศาสนาตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมในการเข้าทรงชุมชน บ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธ ชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชุมชนที่มีต่อ ด้านศาสนา ด้านการรักษา ด้านการศึกษา ด้านการสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ตลอดจนด้านสังคมและวัฒนธรรม ของชุมชน บ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ ที่ทำการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๓.๑ **ขอบเขตด้านพื้นที่** ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่การศึกษาวิจัยโดยเลือกกลุ่มชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ โดยการศึกษางานวิจัยครั้งนี้จะศึกษาพื้นที่ หมู่ที่ ๘ หมู่ที่ ๓ เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยส่วย-กูย ที่ยังคงมีการสืบทอดวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมการเข้าทรง เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยส่วย – กูย ที่ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นที่ของผู้ประกอบพิธีกรรมและมีผู้ร่วมการประกอบพิธีการเข้าทรง

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑.๓.๒.๑ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ที่เป็นร่างทรง บริวาร ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๑.๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกว่า พระสงฆ์ ที่ให้ข้อมูลนั้นเป็น

ผู้นำด้านจิตวิญญาณในชุมชนมีบทบาทในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาสั่งสอนในชุมชน ผู้เป็นร่างทรงซึ่งมีทั้ง หญิงและชายเป็นผู้มีประสบการณ์ตรง ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเพราะเป็นผู้ผ่านประสบการณ์และช่วงเวลาหนึ่งๆ ที่มีการจัดกิจกรรม ประชาชนที่มารับบริการในการประกอบพิธีกรรมซึ่งมี จำนวน ๒๐๐ รูป/คน ดังนี้

๑. อาจารย์ผู้ประกอบพิธี จำนวน ๒ คน
๒. ผู้เป็นร่างทรง (ครูบาใหญ่) จำนวน ๕๐ คน
๓. ผู้อาวุโสที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ – ๘๐ จำนวน ๒๕ คน
๔. ประชาชนที่เข้าร่วมพิธีกรรม จำนวน ๑๒๓ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านเอกสาร ศึกษาวิจัยโดยค้นคว้ารวบรวมจากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับร่างทรง จากเอกสาร หลักฐานพระไตรปิฎก / อรรถกถาและข้อเขียน ทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง / นิตยสาร / วารสาร / สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ / อินเทอร์เน็ต

๑.๓.๖ ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยได้ใช้การเก็บข้อมูลด้านเอกสาร, สิ่งตีพิมพ์, วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องความเชื่อ , พิธีกรรมของการเข้าทรง, และวิญญาณต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก- อรรถกถา และในตำรา หนังสือทางวิชาการ

และเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตั้งแต่มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นต้นมา

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ต้องการทราบความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา กับ พิธีกรรมการเข้าทรงของชุมชนบ้านศาลาสამัคคี ตำบลบ้านซบ อำเภอสังขะ จังหวัด สุรินทร์ ว่าเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ต้องการทราบความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ว่ามีความเชื่อในพิธีกรรมอย่างไร

๑.๔.๓ ต้องการทราบอิทธิพลความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชุมชนที่มีต่อ ด้านศาสนา ด้านการรักษา ด้านการศึกษา ด้านการสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง การปกครอง ด้านสังคมและวัฒนธรรม ของชุมชนบ้านศาลาสามัคคี

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

ความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรง หมายถึง ความศรัทธาเลื่อมใสของประชาชนในชุมชนบ้านศาลาสามัคดี ที่มีต่อพิธีกรรมการเข้าทรง จนมีการสืบทอดจากบรรพบุรุษและเป็นการสื่อสารจากบรรพบุรุษของตนหรือเหล่าวิญญาณต่าง ๆ ซึ่งมีการสืบทอดกันมาจนมาถึงปัจจุบันนี้

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือในหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือในคำสอนหรือในบุคคล หรือการยึดถือในสิ่งที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์ หรือเหนือธรรมชาติของบุคคล กลุ่มชนหรือสังคม เช่น คนไทยพุทธ มีความเชื่อถือใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ชาวชุมชนบ้านศาลาสามัคดี ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษ และการประกอบพิธีกรรมการเข้าทรง

ประเพณี หมายถึง สิ่งชาวชุมชนได้ปฏิบัติ สืบทอดต่อๆ กันมาจากบรรพบุรุษจนเป็นที่ยอมรับ และเป็นแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มชุมชน เช่น ประเพณีสงกรานต์ของชาวไทย ประเพณีบูชาบรรพบุรุษของชุมชนบ้านศาลาสามัคดี ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

พิธีกรรม หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนบ้านศาลาสามัคดีเตรียม จัดหา อุปกรณ์ และการดำเนินการจนเสร็จสิ้นกิจกรรมนั้นๆ

การเข้าทรง หมายถึง ผู้สามารถติดต่อกับดวงวิญญาณในขณะที่ประกอบพิธีกรรมทำให้บุคลิกของร่างทรงเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น เสียง อากัปกิริยา ในการช่วยเหลือคนในชุมชน ในการรักษาโรค ทำนายดวงชะตา เป็นต้น

ชาวพุทธ หมายถึง ประชาชนในชุมชนบ้านศาลาสามัคดี เป็นผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย และดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

ชาวชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัย และตั้งเป็นหมู่บ้าน ชุมชนบ้านศาลาสามัคดี ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัด สุรินทร์

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ **สนธิ สมัการ** ร่างทรงและการเข้าทรงเจ้าจัดเป็นความเชื่อทางศาสนาอย่างหนึ่ง (วิญญาณนิยม) ดังนั้น จึงมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมเช่นเดียวกับสถาบันทางศาสนาอื่น ๆ ความเชื่อและพิธีกรรมของร่างทรงจึงเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาด้วย^๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งสนองความต้องการทางอารมณ์และจิตใจของมนุษย์ ในขณะที่ตกอยู่ภายใต้ภาวะแห่งความเครียด และวิกฤตการณ์ทั้งหลาย หน้าที่ทางสังคมของศาสนา คือ ช่วยเรียงรัดสังคมให้เป็น

^๕ สนธิ สมัการ, ความเชื่อและศาสนาของสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์ , ๒๕๓๕.), หน้า ๔.

ปีกแผ่น , ช่วยกำหนดสถานภาพของสมาชิก , ช่วยในการอบรมให้มีการเรียนรู้ทางสังคม , เป็นสื่อในการควบคุมสังคมและเป็นสถาบันสวัสดิการสังคม และหน้าที่ทางลบ (negative) ของศาสนาคือ กำกับขอบเขตความสามารถของบุคคล, ทำให้คนเกลียดชังกันและต่อสู้กันทำลายซึ่งกันและกัน^{๑๐}

๑.๖.๒ วิรัช นิภาวรรณ^{๑๑} ได้ทำการวิจัยเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง สรุปได้ว่า ยังต้องอาศัยร่างทรงและการเข้าทรงเป็นเรื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ส่วนสังคมที่มีการศึกษาสูง เลือกลงทางสงบทางใจทดแทนได้ เช่น นั่งสมาธิ พิธีกรรมเข้าทรงได้มีรูปแบบการให้ บริการที่สนองความต้องการของประชาชนเสมอมา บทบาทร่างทรงทั้งต่อปัจเจกชนและต่อสังคม มีผลต่อเศรษฐกิจ, สังคม และการเมือง เข้าได้กับระบบศาสนา

๑.๖.๓ ฉลาดชาย รมิตานนท์^{๑๒} ได้ทำการวิจัย เรื่องผีเจ้านาย ได้สรุปว่า ระบบความเชื่อทางศาสนาในสังคมไทยยังมีการผสมผสานกับการนับถือผี, พราหมณ์ , พุทธ และวิทยาศาสตร์ สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมไทยโดยไม่ขัดแย้งกัน ต่างทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ ภายใต้อิทธิพลเดียวกัน และมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การบริหาร ในสังคมไทย โลกทัศน์ผู้คนได้สะท้อนการจัดระบบเหล่านี้และมีส่วนกำหนด พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในสังคมอีกทอดหนึ่ง การจัดองค์กรผี / ร่างทรงมีอยู่จริง ความสำเร็จของร่างทรงมีไม่เท่ากันขึ้นเหตุปัจจัยหลายอย่าง และภูมิหลังลูกค้า(ผู้มารับบริการ) มีทุกระดับการศึกษา / เศรษฐกิจ / การเมือง ร่างทรงชาวบ้านมี ชาวบ้านไปหามาก ส่วนร่างทรงมีการศึกษา คนมีการศึกษาไปหา

๑.๖.๔ นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ^{๑๓} ได้ทำการศึกษา เรื่องผีปอบ ได้สรุปว่า ร่างทรงและการทรงเจ้าเป็นความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์ เปรียบเหมือนกุญแจไขไปสู่ความลึกลับให้ติดต่อกับเจ้าพ่อเจ้าแม่ ที่ไม่สามารถทราบได้โดยทางวิทยาศาสตร์ คนทรงทำพิธีก่อนเข้าทรงโดยอัญเชิญให้เจ้ามาเข้าตน เมื่อเจ้ามาเข้าแล้วร่างทรงจะตกอยู่ในภาวะภวังค์หลังจากนั้นก็จะช่วยให้บริการผู้ที่ไปหา เช่น การพยากรณ์ รักษาโรค ฯลฯ การทรงเจ้าเป็นเรื่องสมัครใจ และออกไปได้เอง ในประเทศไทยมีคนทรงเจ้าอยู่กระจัดกระจายตามชนบทต่างๆ แม้แต่ในกรุงเทพมหานคร ได้มีประชาชนไปขอรับ

^{๑๐} จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะสังคมวิทยา , พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: พายัพ ออฟเซต พรินท์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๐๘.

^{๑๑} วิรัช – นิภาวรรณ , การเข้าทรงและร่างทรง, (กรุงเทพมหานคร: พายัพ ออฟเซต พรินท์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๑๑-๑๓๑.

^{๑๒} ฉลาดชาย รมิตานนท์ ,ผีเจ้านาย,(กรุงเทพมหานคร: พายัพ ออฟเซต พรินท์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๔๒.

^{๑๓} นายแพทย์สงัน สุวรรณเลิศ ,ผีปอบ- ผีเข้า ในทรรศนะทางจิตเวชศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๔.

การรักษาและปรียาอยู่มากมาย ทางจิตเวชศาสตร์ชุมชนได้ให้ความสนใจในแง่สุขภาพจิต (ผู้ป่วยเป็นคนทรงมาก) การเป็นร่างทรงเริ่มจากความเจ็บป่วย ไปหายกับคนทรงจึงเชื่อและยอมเป็นร่างทรง ผู้ป่วยโรคจิตจำนวนไม่น้อยแสดงตัวให้แพทย์เห็นว่า เป็นเจ้าพ่อเจ้าแม่ แต่เป็นโรคจิต คือจิตใจแตกแยก มีประสาทหลอนและหลงผิด (เรียกว่า โรคจิตอุปทาน – โรคจิตผีเข้า)

๑.๖.๕ รตพร ปัทมเจริญ^{๔๔} ได้ศึกษาแบบแผนที่บุคคลได้ก้าวเข้าสู่การเป็นร่างทรงที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน ๕ สำนัก / ๓๘ ราย การศึกษาตามวัตถุประสงค์ นำเสนอผ่านกรอบแนวคิดทางสังคมวิทยา (ทฤษฎีอัตตา วิเคราะห์ตามแนว Goffman) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ ผลการศึกษากระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรงแบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ ๑ เงื่อนไขนำไปสู่การเป็นร่างทรงมาจากจุดหักเหในชีวิต เช่น ป่วย ๒ การเข้าเป็นร่างทรง ต้องผ่านพิธีกรรมเพื่อฟื้นความเป็นร่างทรง, เรียนรู้การปฏิบัติตน ๓ การดำรงความเป็นร่างทรง ให้บริการ ปรับตัว ทำบุญ บริจาค เปลี่ยนบุคลิกให้ดูน่าเชื่อถือ, น่าเลื่อมใส

๑.๖.๖ สุริยา สมุทคุปดีและคณะ^{๔๕} ศึกษาร่างทรง ๗ ท่านในเขตเมืองนครราชสีมา ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๓๙ พบว่า ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีในสังคมเมืองไม่มีสถานภาพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ใช้ศาสนาและใช้ ไสยศาสตร์ มีผู้หญิงเป็นผู้นำพิธี ไม่มีการจัดตั้งองค์กรศูนย์กลางอย่างเป็นระบบ พระพุทธศาสนากับลัทธิพิธีทรงเจ้าจะยืนอยู่ในขั้วตรงข้ามกัน เน้นผีวิญญาณ การสวดอ้อนวอนและเช่นสรวง ใช้ไสยศาสตร์ช่วยเหลือมนุษย์ ร่วมกับกระแสพุทธพาณิชย์ ร่างทรงส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงความรู้น้อย และบูรณาการเข้ากับพระพุทธศาสนา ร่างทรงเข้าทรงเพื่อช่วยเหลือมนุษย์จริง ๆ ลัทธินี้เข้ากันได้กับลัทธิบริโภคนิยมในสังคมไทย

๑.๖.๗ อาจารย์ ว. จินประดิษฐ์^{๔๖} การเป็นร่างทรงมิใช่สิ่งที่เรียกว่า งมงายหรือล้าสมัยอย่างที่ใคร ๆ เข้าใจกัน กลับเป็นสิ่งที่เรียกว่า เป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับยุคนี้ ที่เรียกกันอย่างเต็มปากเต็มคำว่าเป็นยุคขององค์เทพ หรือยุคเทพะবাদ ตามหมายกำหนดการที่ได้ให้คำมั่นสัญญา

^{๔๔}รตพร ปัทมเจริญ, กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง, กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ.นครปฐม, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์/ ๒๕๔๓), หน้า ๒๖.

^{๔๕} สุริยา สมุทคุปดีและคณะ , ทรงเจ้าเข้าผี ,วาทกรรมของลัทธิพิธีและวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย, (นครราชสีมา: สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔๐ – ๒๔๗.

^{๔๖} อาจารย์ ว. จินประดิษฐ์ , อำนาจลึกลับของร่างทรง ฉบับมาตรฐานและสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่รุ่งการพิมพ์ ๒๕๓๕), หน้า ๓๗๒- ๓๗๔.

เอาไว้กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่จะขอบำรุงพระพุทธศาสนาตั้งแต่พระพุทธศักราช ๒๕๐๑ ปี เป็นต้นไป จนกระทั่งถึงพระพุทธศักราช ๒๕๕๐ ปี จึงหมดหน้าที่ขององค์เทพทั้งหลาย

อันคำว่า **ร่างทรง** ก็คือมนุษย์เรารธรรมดานี้เอง ที่องค์เทพหรือองค์เจ้าหรือแม่แต่ผี มีความต้องการจะเอาร่างสังขารมนุษย์เป็นทางผ่าน เพื่อจะสื่อสารและสัมผัสกับมนุษย์ได้ ก็เนื่องจากสิ่งทั้งหลายเหล่านี้เป็นเพียงอากาศ ไม่มีตัวตน มีแต่จิตวิญญาณเท่านั้น จึงมีความสามารถที่จะติดต่อกับมนุษย์โดยทั่วไปได้ จำเป็นที่จะต้องจับหาร่างเข้ามาอาศัยในการดำเนินงาน ชั่วโมง ชั่วโมง มิใช่ว่าจะจับอยู่ทั้งวันทั้งคืน เพราะร่างมนุษย์จะรับไม่ไหว

๑.๖.๘ เครื่องจิต ศรีบุญนาถ^{๑๑} พิธีกรรมเรื่อมมมีวัด เป็นพิธีทรงเจ้าของกลุ่มผีของชาวไทยเขมร ในเขตสุรินทร์ บุรีรัมย์ และบางส่วนของจังหวัดศรีสะเกษ เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการบำบัดรักษาและเสี่ยงทายหาสมมติฐานหรือสาเหตุของการเจ็บไข้ได้ป่วยของบุคคลที่ป่วยไข้ ซึ่งการแพทย์สมัยใหม่ไม่สามารถรักษาได้

เรื่อมมมีวัดหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโจลมมีวัด คำว่า เรื่อม แปลว่า รำ มมีวัด คือ จิตวิญญาณอย่างหนึ่งถือว่าศักดิ์สิทธิ์ โจล แปลว่า เข้า เรื่อมมมีวัด หรือโจลมมีวัดจึงหมายถึงพิธีทรงเจ้าเข้าผี การนับถือผี ของชาวไทยเขมร

๑.๖.๕ ผศ. ดร. อัจฉรา ภาณุรัตน์^{๑๒} จวมกรุมะมีวัด หรือเรียกอีกอย่างว่า “จวมโบล” ที่เป็น “จวมกรู” กำเนิด ของคนเขมรที่บูชาไว้บนห้วนอน หรือหิ้งบูชาในส่วนของการนับถือครุมีบทบาทมากในชุมชนเขมร ซึ่งสามารถควบคุมพฤติกรรมของคนไข้สูง เช่น บุคคลใดเรียนวิชาสมุนไพร จะมีคาถากำกับ เวทย์มนต์ เรียกว่าครูกำกับ

ครุที่คนเขมรนับถือมีหลายครุ เช่น ครูกำเนิด ครุวิทยาการทางไสยศาสตร์เวทย์มนต์ ครุสอนหนังสือตามโรงเรียน ครุคือพ่อแม่ ครุที่เทพเจ้า ฯลฯ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนเขมรเข้าใจในธรรมชาติบนโลกนี้ แต่ยังมีสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตาที่นามธรรม เช่น เทพเจ้าภูตผีปีศาจ ภูตภูมิลี้ภัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สิงสถิตอยู่ทั่วทุกมุมโลกดังนั้นคนเขมรจึงให้ความเคารพต่อสิ่งแวดลอม จวมกรูต่างๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะการ “โจลมะมีวัด” มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมแบบพราหมณ์ซึ่งแสดงถึงอิทธิพลศาสนาพราหมณ์ที่เผยแพร่เข้ามาในดินแดนแถบนี้ แต่ทุกวันนี้หาได้ยากชาวสุรินทร์จะมีความเชื่อในเรื่องการเข้าทรงมีทั้งเทวดาและผีบรรพบุรุษ โดยแต่ละปีจะมีพิธีกรรมการเข้าทรง ซึ่งโดยพื้นเพเดิมชาวสุรินทร์จะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นพิเศษเพราะถ้าทำไม่ดีจะมีเหล่าบรรพบุรุษ

^{๑๑} ดร.เครื่องจิต ศรีบุญนาถ ,เรื่อมมมีวัด : พิธีกรรมทรงเจ้าเข้าผีของกลุ่มชาวไทยเขมรสุรินทร์ , คณะมนุษยศาสตร์สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

^{๑๒} ผศ.,ดร.อัจฉรา ภาณุรัตน์ ,พิธีโจลมมีวัด : การรักษาโรคด้วยจิตวิญญาณของชาวไทยเขมร, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,ความเชื่อไทย – เขมร(ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒ กันยายน – ธันวาคม, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕-๔๘.

หรือครู ก็จะลงโทษ ถ้าอยากจะทำผิดอะไรจะต้องแก้ไขแบบไหนต้องมีการจัดพิธีกรรมการเข้าทรงเพื่อถามปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั่นเอง.

๑.๖.๑๐ พระเชียรวิทย์ อุตตสนฺโต (โอชาวัฒน์)^{๑๕} สาเหตุที่ทำให้ร่างทรงและการเข้าทรง ดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ได้ ทั้งที่วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิทยาการสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย เพราะสังคมและประชาชนยอมรับยังหวังพึ่งอยู่ พิธีกรรมน่าเชื่อถือเป็นระบบ และแก้ปัญหาทางใจได้ แม้ว่าโดยทั่วไปร่างทรงจะยังคงยอมรับความสำคัญของหลักพุทธธรรมและพระรัตนตรัย แต่บางพิธีกรรมกลับกระทำตรงข้ามกับหลักพุทธธรรมของเถรวาท และนี่คือปัญหาที่ว่าประชาชนในสังคมให้การยอมรับและเชื่อถือพิธีกรรมร่างทรงมาก แม้ว่าจะถูกโจมตีและติเตียนจากนักวิชาการทางพุทธศาสนาก็ตามนับว่าเป็นสัญญาณบอกเหตุถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม

สรุปจากทางเอกสารงานวิจัยพบว่าความเชื่อหรือพิธีกรรมของร่างทรง ได้มีบทบาทในสังคม ชนบท ชุมชนอยู่อย่างมากมายด้วยวิธีการเข้าทรงตามความเชื่อและแต่ละพิธีกรรมก็เพื่อมุ่งช่วยเหลือผู้มาของความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ในยามเกิดวิกฤต เศรษฐกิจ การเมือง ปัญหาด้านสุขภาพ/ การรักษาโรคต่าง ๆ นี่จึงเป็นอีกบทบาทหนึ่งของการเข้าทรง และความเชื่อในพิธีกรรมเข้าทรงต่าง ๆ

การวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมของร่างทรง เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรง และเพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงที่มีต่อ ศาสนา สังคม วัฒนธรรม การเมือง อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยให้ทำกรณีศึกษาชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสว่าง จังหวัดสุรินทร์

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้ คือ

๑.๗.๑ ภาคเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก

๑.๗.๒ ภาคเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา งานวิจัย หนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ การวิจัยภาคสนาม เป็นขั้นการวิจัย ๒ ขั้นตอน ดังนี้ คือ

๑.๗.๓.๑ สัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยใช้เครื่องมือ คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง, กล้องถ่ายรูป, กล้องบันทึกภาพวิดีโอ, จดบันทึกสมุคย่อย (Field note), จดในสมุดหลัก(

^{๑๕} พระเชียรวิทย์ อุตตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, *ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๑.

Camp note) ภายหลัง โดยสัมภาษณ์ร่างทรง (ครูบาใหญ่ในหมู่บ้าน) พระสงฆ์ , ผู้เป็นร่างทรง , ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน , ลูกศิษย์ลูกหา , และประชาชนที่เข้าร่วมพิธีกรรม

๑.๗.๓.๒ แบบสังเกตการณ์ โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเข้าทรง โดยได้สังเกตว่าอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมมีการสั่งสอนชี้แนะอย่างไรในด้านต่าง ๆ และผู้เข้ามาขอรับบริการในการประทับทรงมีบุคคลใดมากที่สุด เพศอะไร ส่วนมากมีปัญหาอะไร และในการประกอบพิธีกรรมมีการจัดตั้งพิธีกรรมอย่างไร มีอุปกรณ์ในการเข้าทรงมีอะไรบ้าง คนที่เข้าร่วมพิธีกรรมอยู่ในระดับใดทางสังคม และผู้นำชาวบ้านเช่น ผู้ใหญ่บ้านให้ความสำคัญหรือไม่

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมในการเข้าทรง ของชุมชน บ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จ. สุรินทร์

๑.๘.๒ ทำให้ทราบถึงความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของพุทธ ชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๑.๘.๓ ทำให้ทราบถึงอิทธิพลความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชุมชนที่มีต่อ ด้านศาสนา ด้านการรักษา ด้านการศึกษา ด้านการสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านสังคมและวัฒนธรรม ของชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านชบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

บทที่ ๒

ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมการเข้าทรง

จากอดีตจนถึงปัจจุบันคนทุกยุคทุกสมัยต่างได้มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ อำนาจลึกลับ ต่างๆ ที่มีอำนาจเหนือมนุษย์จึงได้มีการเช่นสรวงบูชา สังเวศ ตั้งพิธีกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการนอบน้อมเคารพบูชาในสิ่งนั้น และได้เกิดมีการตั้งพิธีกรรมต่างๆ เกิดขึ้นตามมาเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ผู้มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เหล่านั้น ด้วยความเคารพและความกลัว เพื่อทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นเกิดความพึงพอใจและปกป้องคุ้มครองรักษารวมทั้งอำนวยความสะดวกให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการดำรงชีวิต จึงทำให้เกิดพิธีกรรมมากมายแยกย่อยไปตามลักษณะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ประจำเดือนประจำปี แม้แต่ในยุคต่อมาได้มีศาสนาเกิดขึ้น แต่ละศาสนาจัดมีพิธีกรรมตามศาสนานั้น ๆ เช่นเดียวกัน เช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาพร่ำสอนในเรื่องปัญญา และการพ้นทุกข์ แต่ก็ยังมีพิธีกรรมทางศาสนาเช่นเดียวกัน แม้แต่ความเป็นจริงก็ได้บอกว่า พิธีกรรมเป็นเพียงเปลือกของพระพุทธศาสนาเท่านั้นแต่ทางพิธีกรรมต่างๆ ก็มีความสำคัญและจำเป็นเพื่อการที่จะโน้มน้าวจิตใจของ ศาสนิกชนให้มาปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความศรัทธา เชื่อมั่น และประกอบพิธีทางศาสนา เมื่อได้เกิดความเข้าใจ มีความเชื่อ ศรัทธาในคำสอนด้วยปัญญาแล้วก็สามารถพัฒนากายและจิตใจตนเองให้สูงขึ้นไปได้

พิธีกรรมหมายถึง

พิธีกรรม คือ พฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความเชื่อของบุคคลในสังคม ที่แสดงออกในรูปแบบลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามจุดประสงค์ โดยแบ่งพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต และพิธีกรรมที่เป็นมงคล ซึ่งพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตจะเป็นพิธีกรรมที่มุ่งความเจริญรุ่งเรืองต่อชีวิตโดยตรง มุ่งที่จะบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีฤทธิ์เดชบันดาลให้ความคุ้มครองดูแลปกป้องรักษาให้ปราศจาก โรคภัยไข้เจ็บ ไม่มีสิ่งชั่วร้ายมารบกวนให้เกิดภัยอันตราย ให้มีความสุขพรั่งกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีอายุยืน รวมทั้งให้เกิดความอุดมสมบูรณ์^{๒๐}

พิธีกรรม คือ เป็นส่วนประกอบของศาสนาซึ่งประชาชนให้ความสนใจมาก และพยายามปฏิบัติอย่างเคร่งครัด พิธีกรรมบางอย่างอาจมีลักษณะผสมผสานระหว่างศาสนาและไสยศาสตร์หรือมีส่วนประกอบของหลายศาสนาผสมกันทั้งในด้านความเชื่อและการปฏิบัติ หรือการประสานความเชื่อต่างๆ เข้าด้วยกันจนเกือบจะเป็นเนื้อเดียวกัน^{๒๑}

^{๒๐} รศ. ศิริพร สุเมธรัตน์ ,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์ ,คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ,มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,(สุรินทร์ :โรงพิมพ์ ส. พันธุ์เพ็ญ, ๒๕๓๕), หน้า ๔๐๐.

^{๒๑} สมพร เกษมสุขจรสแสง ,การผสมทางวัฒนธรรมของลาวโซ่งหรือไทยโซ่ง , (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๒๖),หน้า ๔๗.

พิธีกรรม คือ การบูชา แบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา^{๒๒} เป็นคำบัญญัติของการประกอบพิธีการต่างๆ และคำว่า พิธีการ (Rite) หมายถึงพิธีตามประเพณีทางศาสนาหรือในโอกาสสำคัญ พิธีกรรมจะก่ออำนาจพิเศษขึ้นมา เป็นการเพิ่มพลังและสีสันอำนาจให้แก่การดำเนินชีวิต^{๒๓}เป็นรูปแบบของพฤติกรรมหรือการทำพิธี^{๒๔}

สรุปว่า พิธีกรรม คือพฤติกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อสนองโลกียวิสัยหรือเพื่อความสูงส่งทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยถูกต้องตามกฎหมาย ประเพณี การสั่งสมของวัฒนธรรม และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป จะต้องเป็นการกระทำที่ปลุกเร้าหรือเรียกร้องให้เกิดปฏิกิริยาหรืออารมณ์ได้^{๒๕}

สุวิทย์ ทองศรีเกตุ^{๒๖}อธิบายถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มพุทธศาสนิกชน บางพิธีก็ได้รับความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์เข้ามาเสริม บางพิธีก็รับเอามาจากศาสนาพราหมณ์โดยตรง ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์สนองความต้องการของประชาชนได้มากกว่า กล่าวคือพิธีกรรมและคำสอนในศาสนาพุทธมุ่งด้านจริยธรรมและการให้เหตุผล โดยเน้นพึ่งตนเองและสติปัญญาของมนุษย์ การทำพิธีจึงเป็นลักษณะเป็น “บุญ” ส่วนพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ แสดงถึงการยอมรับถึงความมีอยู่ของอำนาจภายนอกในรูปแบบต่างๆ เช่น อำนาจเทพเจ้า และอำนาจเหนือธรรมชาติ

จุดมุ่งหมายของพิธีกรรมคือ การพัฒนาจิต^{๒๗} พิธีกรรมมีความสำคัญมากในทางศาสนา หลวงวิจิตรวาทการกล่าวถึงเรื่องพิธีกรรมว่าเป็นเรื่องที่มีอำนาจสำหรับมนุษย์ได้ใช้สร้าง

^{๒๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๘๘.

^{๒๓} Richard Lawrence , Unlock Your Psychic Powers ศาสตร์แห่งพลัง , แปลโดย สมชาย สัมฤทธิ์ทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์ พริ้งดั่ง , ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๖ – ๒๐๗.

^{๒๔} DENNY sergeant, Global Ritualism ,พิธีกรรมของโลก แปลโดย ทิพยอาภา (นามแฝง), (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิง จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕ – ๓๕.

^{๒๕} พระเชียรวิทย์ อดุลสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”,ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๔๘), หน้า ๒

^{๒๖} สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีพฤติกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดศรีธรรมราช”,วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓), หน้า ๓๕ – ๔๕.

^{๒๗} Denny Sergeant, Global Ritualism ,พิธีกรรมของโลก,แปลโดยทิพยอาภา (นามแฝง), (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิง จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔๓ – ๒๕๒.

ความยิ่งใหญ่ พิธีกรรมจึงเป็นของทิ้งไม่ได้ ในทางจิตวิทยา การประกอบพิธีกรรมเป็นอีกวิธีหนึ่งที่
 จูงใจชุมชนได้ ในขณะที่ประกอบพิธีทางศาสนา ทุกคนจะเจียบกริบ และทำในสิ่งเหมือนกัน พร้อม
 เปรียงกัน ซึ่งดูแล้วน่าเลื่อมใส พอทำบ่อย ๆ เข้า ก็จะทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ทางใจขึ้น พิธีกรรมมัก
 เกิดจากประสบการณ์และความเชื่อของมนุษย์ นำไปสู่การสร้างสิ่งเคารพบูชา จากนั้นก็กลายเป็น
 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมา จึงกล่าวได้ว่า ความเชื่อทำให้เกิดพิธีกรรมขึ้น พระพุทธศาสนามีพิธีกรรมต่าง ๆ
 มากมาย ซึ่งมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกทางศาสนา มีผลกระทบต่อระบบร่างกาย จิตใจ ของมนุษย์
 เช่น การสวดมนต์ บูชาดอกไม้ธูปเทียน ถวายทานทำบุญ รักษาศีล เจริญสมาธิภาวนา เมื่อมีจิตที่
 สำนึกที่ดีในศาสนา จะเห็นได้ว่าศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นหลักใช้ในการ
 การจัดทุกข์ เป็นสิ่งที่มนุษย์มุ่งทำดี โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นสิ่งที่มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่าง
 สันติสุข เป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน เป็นการกระทำในสิ่งที่คิดว่า จะเป็น
 ผลดีแก่ส่วนรวม เป็นการสร้างความรู้สึทางด้านดีเกี่ยวกับศาสนา จึงควรสร้างด้วยการมีพิธีกรรม
 เช่น สวดมนต์ ทำบุญ เจริญสมาธิภาวนา เป็นสิ่งที่จะขาดเสียมิได้ นอกจากนี้พิธีกรรมยังมีส่วน
 ช่วยให้ศาสนาคงอยู่ได้ เพราะมีส่วนช่วยในการ รวมมวลชนเข้าด้วยกัน ให้เป็นหน่วยเดียวกัน มี
 ความรู้สึกร่วมกัน ทำให้ศาสนามั่นคง และอยู่คู่มนุษยชาติต่อไป^{๒๕}

ข้อแตกต่างระหว่างศาสนากับพิธีกรรมการเข้าทรงล้วนแล้วแต่มีการจัดการประกอบ
 พิธีกรรมเช่นกัน พิธีกรรมศาสนามีขั้นตอนที่ชัดเจน มีพระเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม บุคคลผู้ทำพิธี
 สามารถทำพิธีได้ จะเป็นใครก็ได้ ทำแทนกันได้ และมีวัตถุประสงค์เพื่อจรรโลง สืบทอด
 พระพุทธศาสนา นำความเจริญรุ่งเรืองหรือความสุขสบายมาให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง^{๒๖} ส่วนการประกอบ
 พิธีในการเข้าทรง หรือไสยศาสตร์ ผู้ประกอบพิธีจะต้องเป็นบุคคลเฉพาะ การประกอบพิธีกรรม
 นั้นเพื่อต้องการให้ตนเองหรือเฉพาะกลุ่มได้รับความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ หรือเพื่อความสำเร็
 บางอย่าง การประกอบพิธีกรรมในสังคมไทยนั้นเป็นเรื่องที่ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อที่เป็น
 ศาสนา กับ พราหมณ์หรือไสยศาสตร์อย่างแยกกันไม่ออก พิธีกรรมทางด้านศาสนาเน้นความเชื่อ
 ทางศาสนาเป็นหลัก พิธีกรรมการเข้าทรงเป็นพิธีกรรมเน้นความเชื่อเฉพาะบุคคลเป็นหลัก

^{๒๕} นภาจารี นำเบญจพลและอมรรัตน์ จันทรเพ็ญสว่าง, จิตวิทยาศาสนา และความเชื่อและความจริง,
 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กองทุน บี. ทราเวน ๒๕๓๗) , หน้า ๔๓ – ๕๖.

^{๒๖} พระเชยรวิทย์ อดุลสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของ
 ร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, ปริญญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

๒.๑ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกได้ ๔ พิธีกรรมหลัก โดยจะยกเอามาในส่วนที่สำคัญและที่เห็นได้อย่างชัดเจนดังนี้ คือ

- ๑) บุญพิธี
- ๒) กุศลพิธี
- ๓) ทานพิธี
- ๔) ปกิณณะ

๑) **บุญพิธี** หมายถึง บุญเครื่องชำระสันดาน, ความดี, กรรมดี, ความประพฤติดชอบทางกาย วาจา ใจ ,กุศลกรรม, ความสุข, กุศลธรรมโดยสรุป “กรรมที่ชำระของผู้กระทำให้สะอาด”^{๓๐}

บุญพิธี มีความหมายตามรูปศัพท์ที่ท่านนิยามแสดงไว้ คือ พิธีทางศาสนาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อชำระสันดาน คือ ชำระพื้นที่จิตใจให้สะอาด และว่า สิ่งที่ทำให้เกิดผลคือ ภพที่น่าชื่นชม^{๓๑}

พิธีทำบุญ นั้นแบ่งเป็น ๒ คือ พิธีทำบุญงานมงคล กับ พิธีทำบุญงานอวมงคล ทั้ง ๒ พิธีนี้แม้จะเป็นการทำบุญที่ต่างกันโดยปรารภเหตุดีและเหตุร้ายที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของคนเรา แต่มีจุดร่วมสำคัญแห่งการประกอบพิธีอย่างเดียวกันที่เรียกว่า พิธีทำบุญเลี้ยงพระ โดยในงานมงคล มีวัตถุประสงค์เพื่อความสุกความเจริญแก่จิตใจที่เกิดเหตุดีหรือเกี่ยวกับการริเริ่มชีวิตใหม่ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามความปรารถนาด้วยดีตลอดไป ส่วนในงานอวมงคล ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์แก่อุบัติและความสุขโดยปราศจากเหตุร้ายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการตายหรือการสูญเสียในวงศ์ญาติหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในครอบครัว จึงมีการทำบุญขึ้นเพื่อให้สำเร็จประโยชน์และความสุขแก่ผู้ล่วงลับไปแล้วและเพื่อเป็นมิ่งขวัญแก่ผู้ที่ยังอยู่ ด้วยเหตุนี้ พิธีทำบุญเลี้ยงพระ จึงมีความสำคัญทั้งงานมงคลและงานอวมงคลโดยมีผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติพิธีอยู่สองฝ่ายคือ ๑) ฝ่ายเจ้าภาพ ได้แก่ ทายกทายิกา หรือ อุบาสก อุบาสิกาผู้ตั้งใจประกอบทำบุญนั้น ๒) ฝ่ายพระสงฆ์ ซึ่งเป็นปฎิภาคนผู้เป็นเนื่อนาบุญรองรับทานจากฝ่ายเจ้าภาพ^{๓๒} เช่น

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๒๒),หน้า ๑๘๒.

^{๓๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖๘ .

^{๓๒} แก้ว ชิตตะขบ , รวมวิชานักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ , ๒๕๔๖), หน้า ๒๖๐.

๑.การทำบุญในโอกาสต่าง ๆ เช่น ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญวันเกิด ทำบุญต่ออายุ ทำบุญในวันแต่งงาน ทำบุญวันปีใหม่ ฯลฯ

๒. การทำบุญแต่ละโอกาสนั้นแล้วแต่ว่าเจ้าภาพจะมีจุดประสงค์ในการทำบุญอย่างไร เช่น ทำบุญเลี้ยงพระ ทำบุญถวายสังฆทาน ทำบุญถวายผ้าป่า แล้วแต่กรณีของการทำบุญพิธีนั้นๆ

๓.การทำบุญก็จะมีกรณีการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ มาเจริญพระพุทธมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล ทั้งนี้ก็อยู่ที่ว่าเจ้าภาพจะอาราธนานิมนต์พระภิกษุสงฆ์จำนวนกี่รูป มักนิยมนับเลขคู่หรือลงท้ายด้วย เก้า ทั้งนี้โดยนิยมว่าเก้าเป็นเลขมงคล หมายถึงความเจริญก้าวหน้านั่นเอง แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพว่าจะประสงค์เท่าใด

๔.การทำบุญแต่ละโอกาสโดยจุดประสงค์แล้วเจ้าภาพก็เพื่อหวังความเป็นสิริมงคล ความเจริญในชีวิต และเพื่อรวมกลุ่มกันเพื่อความสามัคคี รวมญาติ พี่น้อง เพื่อกระทำความดี ประสงค์เดียวกันนั่นเอง

๒) กุศลพิธี หมายถึง กรรมดี, กรรมที่เป็นกุศล, การกระทำที่ดีคือจาก กุศลมูล^{๓๓} อันได้แก่ กุศลกรรมบถ ทางแห่งกรรมดี ,กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ มี ๑๐ อย่าง คือ กายกรรม ๓ ได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการทำลายสัตว์
 ๒. อทินนา ทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่อนุญาต
 ๓. กามสุมิจจาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดิในกาม
- วาจี ๔ คือ
๑. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ
 ๒. ปิสุณาย วาจา เวรมณี เว้นจากการพูดส่อเสียด
 ๓. ผรุสย วาจา เวรมณี เว้นจากการพูดคำหยาบ
 ๔. สัมผัปปลาปา เวรมณี เว้นจากการพูดเพื่อเจือ
- มโนกรรม ๓ คือ
๑. อนภิชชา ไม่โลภอยากได้ของเขา
 ๒. อพยาบาท ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา
 ๓. สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๖ – ๒๗.

จัดเป็นกุศลวัตร ข้อปฏิบัติที่ดี , กิจที่พึงทำที่ดี^{๓๔} กุศลพิธีนั้นถือว่าผู้ปฏิบัติตามกุศลวัตรนั้นเป็นผู้ที่เข้าถึงพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามหลักคำสอนได้ กุศล อันเป็นกุศลโลบายด้านความดีภายในจิตใจเป็นที่ตั้งและดำเนินตนตามหลักของสัมมาทิฐิ (ความเห็นอันชอบธรรม) กุศลพิธีนั้นเป็นการกระทำพิธีหนึ่งเพื่อที่จะได้เข้าใกล้ศาสนานั้น ได้แก่ ผู้รับเอาพระพุทธเจ้าเป็นของตน^{๓๕} หมายถึงผู้มีความเลื่อมใสในพุทธธรรมแล้วเปล่งวาจาปฐญาณตนขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ กล่าวง่าย ๆ คือ ผู้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเป็นพิธีการที่เรียกว่า พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

๒.๑ พิธีไหว้พระสวดมนต์^{๓๖} ชาวพุทธที่นับถือพระพุทธศาสนาแห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นตั้งแต่โบราณกาลมาสืบต่อถึงปัจจุบันนี้ผู้ที่เป้นศาสนิกชนทั้งผู้ที่ปฏิบัติตามคำสอน ขององค์พระพุทธเจ้า การสวดมนต์เป็นการสืบทอดคำสอนให้ศาสนิกชนให้พึงปฏิบัติตาม และเป็นการระลึกถึงคุณงามความดีของพระพุทธเจ้า สืบทอดพระธรรมคำสอน ปฏิบัติตามพระสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ฉะนั้นชาวพุทธจึงต้องมีการสวดมนต์เพื่อเป็นการระลึกถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และเพื่อสืบทอดคำสอนขององค์พระพุทธเจ้า

๒.๒ นั่งสมาธิเจริญภาวนา^{๓๗} ภาวนานี้ มีมาใน สัมมปปธาน ๔ ประการ คือ

๑. ปหานปธาน เพียรสละบาปอกุศล ให้ขาดจากสันดาน
๒. สังวรปธาน เพียรสำรวมระวังรักษา ไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน
๓. ภาวนาปธาน เพียรภาวนา ให้บุญกุศลเกิดขึ้นในสันดาน
๔. อนुरักขนาปธาน เพียรรักษานบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ให้เสื่อมสูญ

อันตรธาน

อนึ่ง ภาวนาปธาน นี้ เป็นยอดแห่งข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งปวง คือ พุทธบริษัททั้ง ๔ เมื่อมีการบำเพ็ญทาน และรักษาศีลให้บริสุทธิ์ดีแล้ว ต้องบำเพ็ญ สัมมปปธาน ทั้ง ๔ ประการมีภาวนาปธานเป็นยอด คือ บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาท

^{๓๔} แก้ว ชิดตะขบ ,รวมวิชานักรธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน ,หน้า ๒๕๑.

^{๓๖} บทสวดมนต์, ฉบับพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน , “สัพพทานัง ธรรมะทานัง ชินาติ”ธรรมทานย่อมเหนือการให้ทั้งปวง w 1-210 , (พิมพ์ที่ บุญรอดการพิมพ์) , หน้า ๑ – ๑๔.

^{๓๗} หลวงพ่อสดธรรมกายาราม , ศูนย์ประสานงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด แห่งประเทศไทย (ศปท.) คู่มือปฏิบัติ สมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ๕ สาย ,(โรงพิมพ์ : บริษัท เพชรเกษม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด),หน้า ๑๔ -๒๓.

คำว่า “ภาวนา” แปลว่าทำให้เกิด ให้มี ให้เป็น คือ ทำกาย วาจา ใจ ให้เป็นศีล สมาธิ ปัญญา หรือ ทำขั้นขั้นสันดานของคนที่เป็นปุถุชน ให้เป็นอริยบุคคล ในพระพุทธศาสนา

๒.๓ พิธีรักษาอุโบสถ^{๓๔} คำว่า อุโบสถ ในที่นี้เป็นเรื่องของกุศลกรรมที่สำคัญ ประการหนึ่งของคฤหัสถ์แปลว่า การเข้าจำ หมายถึงการตั้งใจสมาทานรักษาศีล ๘ ในวันที่กำหนด ซึ่งเป็นอุบายขัดเกลากิเลสอย่างหยาบให้เบาบาง และเป็นทางแห่งความสงบระงับ อันเป็นบุญคือความสุขอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา

ในวันอุโบสถซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวันพระ (ธรรมสวนะ) พระสงฆ์จะลงประชุมกันในวันอุโบสถ เป็นต้น บางแห่งมีการทำบุญ ตักบาตรที่วัดเป็นประจำ พระภิกษุออกบิณฑบาตรพร้อมกันทั้งวัดเพื่อให้สาธุชนได้ทำบุญตักบาตรด้วยเป็นการบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนาไปพร้อมทั้งสามครบตามหลักพระพุทธศาสนาทีเดียว

๓) ทานพิธี คือ หมายถึงระเบียบพิธีเกี่ยวกับการถวายทานแด่พระสงฆ์ การถวายทาน คือการถวายทานวัตถุที่ควรให้เป็นทานคือ เหมาะแก่การใช้สอยของพระภิกษุสามเณร ที่เรียกว่า ทานวัตถุ ๑๐ ประการ คือ (๑)ภัตตาหาร (๒)น้ำรวมทั้งเครื่องดื่มอันควรแก่สมณะบริโภค (๓) ผ้า เครื่องนุ่งห่ม (๔) ยานพาหนะ รวมถึงปัจจัยค่าโดยสารด้วย (๕) ม้าลายและดอกไม้เครื่องบูชาชนิดต่าง ๆ (๖) ของหอม หรือ ฐูปเทียนบูชาพระ (๗) ที่อยู่อาศัย หรือ กุฏิ เสนาสนะ และเครื่องสำหรับเสนาสนะ เช่น เติง ตู โตะ เก้าอี้ เป็นต้น และ (๑๐) เครื่องตามปะทีป เช่น ตะเกียง และไฟฟ้า เป็นต้น ^{๓๕}

๓.๑ ทานวัตถุ ๑๐ ประการนี้ โดยสรุปก็คือ เครื่องไทยธรรม อันเป็นวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่ทายกทายิกาสมควรถวายแด่พระสงฆ์ ได้แก่ ปัจจัย ๔ และสิ่งของที่เนื่องด้วยปัจจัย ๔ คือ (๑)เครื่องนุ่งห่มประเภทเครื่องผ้าทุกชนิด ที่มีสิทธิสมควรแก่พระภิกษุสงฆ์ สามเณรใช้สอยได้ ซึ่งไม่มีสิ่งผิดขนาดบาดตาเป็นของไม่แฉ้วาว เช่น ผ้าลายดอกไม้ ประดับดินเงิน ดิ้นทอง เป็นต้น และเป็นของไม่สมควรให้นุ่งห่มสำหรับสมณะในทางพระพุทธศาสนา (๒) เครื่องขบฉันต่างชนิด ทั้งอาหารคาวหวานและเครื่องคั้นนานาชนิด ยกเว้นเครื่องดองของเมา เช่น สุราเมรัย และสารเสพติดให้โทษทุกชนิด (๓) เครื่องอุปกรณ์ที่อยู่อาศัย ซึ่งรวมเรียกว่าสุขภัณฑ์ เช่น เติง โตะ ที่นอน รวมทั้งเครื่องชำระร่างกาย เช่น สบู่ ผลซักฟอก แปรงและยาสีฟัน เป็นต้น (๔) เครื่อง บำบัดความ

^{๓๔} แก้ว ชิดตะขบ, รวมวิชานักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕๕.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๓ – ๒๗๔ .

ป่วยใช้ทุกชนิด และเภสัช ๕ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย (น้ำตาล) รวมทั้งหมากพลู ชา กาแฟ เป็นต้น^{๔๐}

การถวายทานในพระพุทธศาสนา เมื่อจำแนกตามกำหนดระยะเวลาที่ถวาย มี ๒ ประเภท คือ (๑) กาลทาน ได้แก่ทานที่ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ตามระยะเวลาที่มีพระพุทธานุญาต กำหนดให้ถวายได้ เช่น ถวายทาน การถวายผ้าเพื่อทำจีวรซึ่งมีกำหนดกาลถวายภายใน ๑ เดือน หลังจากวันปวารณาออกพรรษา คือ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ และอาหารทาน การถวายอาหารขบขัน ที่กำหนดเวลาถวายได้ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยง (๒) อกาลทาน หรือ วิกาลทาน ได้แก่ทานที่สามารถถวายได้โดยไม่จำกัดเวลา คือ จะถวายเวลาใดก็ได้ตามศรัทธา โดยที่พระภิกษุผู้รับไม่ผิดพระวินัย เช่น การถวายยอติเรกจีวร ยารักษาโรค เครื่องเสนาสนะต่างๆ เป็นต้น

การถวายทานในพระพุทธศาสนา เมื่อจำแนกตามลักษณะที่เจาะจงและไม่เจาะจง มี ๒ ลักษณะคือ (๑) ปาฏิบุคลิกทาน หมายถึงการถวายทานเจาะจงเฉพาะรูปใดรูปหนึ่งซึ่งไม่จำเป็นต้องมีพิธีกรรมอะไรมากนักในการถวาย เพียงแต่ทายกทายิกาผู้ถวาย เกิดศรัทธาจะถวายสิ่งใดแด่พระภิกษุสามเณรรูปใด ก็จัดสิ่งนั้นไปมอบถวายพระภิกษุ สามเณร รูปนั้นเป็นการส่วนตัวและเป็นรายบุคคล ก็เป็นอันเสร็จเป็นทานมัยบุญแล้ว และปฏิคาหกผู้รับทานจะอนุโมทนาอย่างไรนั้นก็เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลเช่นกัน (๒) สังฆทาน หมายถึงการถวายทานไม่เจาะจง แต่มอบถวายเป็นของสงฆ์ คือ ส่วนรวมหรือส่วนกลางของพระภิกษุ สามเณร ในวัด หรือ สถานที่อยู่นั้นๆ เพราะคำว่า สงฆ์ หมายถึงชุมนุม หมู่ หรือกลุ่มบุคคล เทียบได้กับคำว่า สังคม ในทางพระวินัยได้แก่ภิกษุ ๔ รูปขึ้นไป ดังนั้น พุทธศาสนิกชนใน ภายหลังจึงถือว่า สังฆทาน การถวายทานเป็นของสงฆ์ เป็นเรื่องสำคัญและมีผลานิสงส์มากกว่าทานใดๆ โดยมีกำหนดให้มีระเบียบพิธีในการกล่าวถวายเป็นภาษาบาลีพร้อมทั้งคำแปล โดยขึ้นต้นว่า อิมานิ มยังกันเต สังฆทานานิ.... เป็นต้น

๔) ปกิณณกพิธี ว่าด้วยหมวดพิธีต่างๆ ที่ไม่นับเข้าในหมวดพิธีทั้ง ๓ หมวด หรือ ไม่มีระเบียบพิธีมากนัก จึงใช้คำว่า วิธี ส่วนใหญ่จะเป็นมารยาทและวิธีปฏิบัติในหมวดทั้ง ๓ หมวด นั้น รวมทั้งข้อปฏิบัติบางอย่างที่พุทธศาสนิกชน ควรทราบ ซึ่งได้แก่ วิธีแสดงความเคารพพระ วิถีประเคนของพระ วิถีอาราธนาศีล วิถีอาราธนาพระปริตร วิถีอาราธนาธรรม วิธีกรวดน้ำ เป็นต้น^{๔๑}

^{๔๐} แก้ว ฆิตตะขบ, รวมวิชานักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๓.

^{๔๑} แก้ว ฆิตตะขบ, รวมวิชานักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๔.

๒.๒ พิธีกรรมในการเข้าทรง

พิธีกรรม คือ พฤติกรรมที่บ่งบอกถึงความเชื่อของบุคคลในสังคม ที่แสดงออกในรูปแบบลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามจุดประสงค์ โดยแบ่งพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต และพิธีกรรมที่เป็นมงคล ซึ่งพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตจะเป็นพิธีกรรมที่มุ่งความเจริญรุ่งเรืองต่อชีวิตโดยตรง มุ่งที่จะบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีฤทธิ์เดชบันดาลให้ความคุ้มครองดูแลปกป้องรักษาให้ปราศจาก โรคภัยไข้เจ็บ ไม่มีสิ่งชั่วร้ายมารบกวนให้เกิดภัยอันตราย ให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีอายุยืน รวมทั้งให้เกิดความอุดมสมบูรณ์^{๔๒}

พิธีกรรม คือ เป็นส่วนประกอบของศาสนาซึ่งประชาชนให้ความสนใจมาก และพยายามปฏิบัติอย่างเคร่งครัด พิธีกรรมบางอย่างอาจมีลักษณะผสมผสานระหว่างศาสนาและไสยศาสตร์หรือมีส่วนประกอบของหลายศาสนาผสมกันทั้งในด้านความเชื่อและการปฏิบัติ หรือการประสานความเชื่อต่างๆ เข้าด้วยกันจนเกือบจะเป็นเนื้อเดียวกัน^{๔๓}

พิธีกรรม คือ การบูชา แบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา^{๔๔} เป็นคำบัญญัติของการประกอบพิธีการต่างๆ และคำว่า พิธีการ (Rite) หมายถึง พิธีตามประเพณีทางศาสนาหรือในโอกาสสำคัญ พิธีกรรมจะก่ออำนาจพิเศษขึ้นมา เป็นการเพิ่มพลังและสีสันอำนาจให้แก่การดำเนินชีวิต^{๔๕} เป็นรูปแบบของพฤติกรรมหรือการทำพิธี^{๔๖}

สรุปว่า พิธีกรรม คือ พฤติกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อสนองโลกียวิสัย หรือเพื่อความสูงส่งทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยถูกต้องตามกฎหมาย ประเพณี การสั่งสมของ

^{๔๒} รองศาสตราจารย์ ศิริพร สุเมธรัตน์, “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์”, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ๒๕๓๕), หน้า ๔๐๐.

^{๔๓} สมพร เกษมสุขจรตแสง, การผสมทางวัฒนธรรมของลาวโซ่งหรือไทยโซ่ง, (สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๒๖), หน้า ๔๗.

^{๔๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๓๘๘.

^{๔๕} Richard Lawrence, Unlock Your Psychic Powers - ศาสตร์แห่งพลัง, แปลโดย สมชาย สัมฤทธิ์ทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์ พริ้งดิง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๖ – ๒๐๗.

^{๔๖} Denny Sergeant, Global Ritualism, พิธีกรรมของโลก, แปลโดย ทิพยอาภา (นามแฝง) (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิง จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕ – ๓๕.

วัฒนธรรม และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป จะต้องเป็นการกระทำที่ปลูกเร้าหรือเรียกร้องให้ เกิดปฏิกิริยาหรือ อารมณ์ได้^{๔๗}

๒.๑.๑ การเข้าทรง

พิธีกรรมทุกชนิดมีลักษณะพื้นฐานอยู่ ๓ แบบ คือ

๑. การเรียก หรือการอัญเชิญ เป็นการนำหรือเรียกพลัง วิญญาณ เทพ เทพี กามิ ฯลฯ จาก “ข้างนอก” ให้ “เข้ามา” แน่ใจว่าสิ่งที่ถือว่ามีมาจาก ข้างนอก และเข้ามา ย่อมเป็น เรื่องของพลังจิต

๒.การปลูกหรือการกระตุ้น เป็นการนำหรือเรียกพลัง หรือ วิญญาณ ฯลฯ “ข้าง ใน” ให้ออกมา เป็นเรื่องของพลังที่เหนือจิต

๓.ไสยศาสตร์ เป็นการปรับเปลี่ยนความมุ่งมั่น ความรู้ และการกระทำ เปลี่ยน ได้ทั้งสิ่งที่เป็นวัตถุ และจิตใจ นอกจากนี้พิธีกรรมทุกชนิดมีพลังจากสมองเป็นส่วนเสริม ไม่ว่าจะ ด้านบวกหรือ ด้านลบก็ตาม พลังจากร่างกายโดยการควบคุมลมหายใจ และพลังจากคำพูด เป็น พลังของคลื่นเสียงในพิธีกรรมสันตะเทือนจนระดับหนึ่ง จะทำให้บรรยากาศ และจิตใจ กลมกลืน กัน จิตจะอยู่ในภวังค์ และเปลี่ยนภาวะได้ พลังคำพูดจึงมีผลต่อพิธีกรรมมาก^{๔๘}

๑) การเข้าทรงมีประเภทต่างๆ ดังนี้ คือ

การเข้าทรง หมายถึง การที่สิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งได้แก่ ผีตาง เทวดา หรือที่ เรียกว่า เจ้า หรือ เทพ ทั้งที่เป็นชายหรือ หญิง เด็กและผู้ใหญ่มาสั่งสู่หรือเข้าร่างของผู้ที่เรียกว่า ร่าง ทรง เพื่อติดต่อกับมนุษย์ รวมตลอดไปถึงการให้ความช่วยเหลือด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ว่า รักษาความเจ็บป่วย ทำนายทายทักดวงชะตาราศี และแม้แต่การให้โชคลาภ โดยขณะที่การ เข้าทรงจะแสดงอาการให้เห็น เช่น การเปลี่ยนแปลงของเสียง กิริยาอาการ ซึ่งจะแตกต่างไปจาก เมื่อยังไม่มีการเข้าทรง^{๔๙}เป็นกระบวนการที่มนุษย์ที่เป็นสื่อ หรือ ตัวกลางถูกใช้เป็นเครื่องมือจากสิ่ง ที่เรียกว่า วิญญาณต่าง ๆ เพื่อข่าวสาร มาบอกแก่คนที่ต้องการติดต่อเพื่อให้ได้รับรู้ในสิ่งต่าง ๆ

^{๔๗} พระเชียรวิทย์ อดุลสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของ ร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **ปริญญาพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

^{๔๘} Denny Sergeant, Global Ritualism, **พิธีกรรมของโลก**, แปลโดย ทิพยอาภา (นามแฝง), (กรุงเทพมหานคร : บริษัท จูนพับลิชชิง จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖๒.

^{๔๙} วิรัช – นิการวรรณ , ร่างทรงบทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบัน : กรณีศึกษาที่อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** ,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปกร ๒๕๖๒), หน้า ๖ .

คำว่า เข้าทรง หรือ เป็นร่างทรงนั้น ก็คือมนุษย์เราธรรมดาตัวเอง ที่องค์เทพหรือเจ้าหรือ
แม่แต่กระทั่งผี มีความต้องการจะจับร่างเป็นทางผ่าน เพื่อจะสื่อสารและสัมผัสกับมนุษย์ได้^{๕๐}

“มมีวต”^{๕๑} มีผู้แปลว่า “แม่มด” คือ ร่างทรงเป็นบุคคลที่สามารถอัญเชิญผีฟ้า หรือ เทพ
เทวดา รวมทั้งครูกำเนิดที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองรักษาตนเอง ให้มาเข้าทรง และซักถามความ
ต้องการของวิญญาณว่าต้องการอะไร และต้องการที่จะให้ประพฤติกรรมปฏิบัติให้ถูกต้องต่อไป

สำหรับจุดหมายการ โจมมมีวต(เข้าทรง) นั้น นอกจากจะเป็นการทำพิธี เช่น ไหว้เลี้ยง
ครุมมีวต แล้วยังเป็นพิธีกรรมรักษาคนป่วยด้วย

โดยวิญญาณจะเข้าทรงในร่างคนทรงหรือผู้ป่วยก็ได้ คนทรงจะมีอาการร่ายรำไปตาม
จังหวะเพลงแล้ววิญญาณที่เข้ามาทรงนั้นจะบอกสาเหตุ เจ็บป่วย ตลอดจนให้การแนะนำการแก้ไข
ปัญหาความเจ็บป่วยกับญาติพี่น้องให้ทราบเพื่อไปประกอบพิธีกรรมหลังจากวิญญาณออกจากร่าง
ทรงแล้ว^{๕๒}

๑.๑ การทรงเจ้า (Mediumship)/ การเข้าทรง (Channeling)/ ประทับทรง(Incarnation),เข้าผี (Spirtism) , ถึง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายว่า

ทรงเจ้า^{๕๓} ก. ทำพิธีเชิญเจ้าเข้าสิงคนทรง, เรียกคนสำนักทรงว่าคนทรง

ทรงเจ้าเข้าผี^{๕๔} ก. เข้าสิง ,ลงผี เข้าผี ก. คือ ทำพิธีให้ผีเข้าสิงในตัว

สิง^{๕๕} ก. อยู่ เข้าแทรกอยู่ เช่น ผีสิง สวมร่าง ,เข้าร่าง

การทรงเจ้า คือ วิธีการที่วิญญาณ และโอปปาติกะ ใช้ในการสื่อสารโดยตรงกับมนุษย์
เป็นรูปแบบที่มีการปฏิบัติอย่างแพร่หลายในวัฒนธรรมและอารยธรรมต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาใน
ประวัติศาสตร์สืบมาจนถึงทุกวันนี้^{๕๖} เป็นการติดต่อกับบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว เพื่อยืนยันการมีอยู่

^{๕๐} ว จินประดิษฐ์ ,อำนาจลึกลับของร่างทรง ฉบับมาตรฐานและสมบูรณ์,(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
รุ่งแสงการพิมพ์ , ๒๕๓๘), หน้า ๑๕.

^{๕๑} มมีวต เป็นภาษาเขมร ชาวสุรินทร์ แปลว่า ร่างทรง, แม่มด , possessed person .

^{๕๒} รศ. ศิริพร สุเมธรัตน์, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์,คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,
(มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ : โรงพิมพ์ ส. พันธุ์เพ็ญ, ๒๕๕๓),หน้า ๔๑๒.

^{๕๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ , (กรุงเทพมหานคร :
บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๕๐๑.

^{๕๔}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ , หน้า ๕๐๑.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน,หน้า ๑๑๕๑ .

^{๕๖} Richard Lawrence , Unlock Your Psychic Powers ,ศาสตร์แห่งพลัง ,แปลโดย สมชาย สัมฤทธิ์
ทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์ พริ้งคัง , ๒๕๔๒),หน้า ๑๐๔ – ๑๑๐.

ของชีวิตหลังความตาย และช่วยผู้ยังอยู่ การนั่งเข้าทรงมิใช่การทำนายชะตาชีวิต แต่เป็นการปฏิบัติเพื่อชีวิตหลังความตาย และพยายามติดต่อกับวิญญาณ โดยวิธีธรรมชาติ มีความบริสุทธิ์ และไม่หวังผล คนทรงทั่วไปสามารถควบคุมตนเองได้เพียงส่วนเดียวในขณะที่กำลังเข้าทรง พวกเขาอาจมีความสามารถพิเศษในการเป็นคนทรงในให้การช่วยเหลือผู้คนมาแล้วมากมาย แต่ก็ยังมีจิตสำนึกบางส่วนที่ถูกกลบฝังออกไปในขณะที่กำลังประทับทรง ซึ่งทำให้คนทรงอยู่ในภาวะที่ไม่รู้ตัว

การทรงเจ้า เป็นการประทับทรงที่อัญเชิญเจ้าเชื้อสายจีนมาประทับทรง ที่เรียกตนเองว่า เจ้าพ่อ เจ้าแม่^{๕๓} เจ้าปู่ เจ้าย่า พระเจ้าตา พระเจ้ายาย เป็นต้น เพื่ออัญเชิญมาประทับเพื่อสื่อสารกับคนที่ต้องการสื่อสารด้วยหรือ อาจมาชี้แนะในการปฏิบัติบางอย่างให้สำเร็จ เป็นต้น

๑.๒ การประทับทรง มีความหมายเช่นเดียวกับทรงเจ้า แต่ก็มีบางท่านให้ความหมายที่แตกต่างออกไป ประทับทรง คือสภาวะที่เกิดจากการสะกดจิตตนเอง ที่นานไปจะเชื่อและหลงว่าตนเองเป็นวิญญาณหรือเทพเจ้าพระองค์นั้น การใช้จิตได้สำนึกไม่ว่าจะลักษณะใดเป็นการปิดมิติการรับรู้ของจิตจึงมักเกิดโมหะมักหลงใหลกับอำนาจทางจิต บรรดาศาสนาที่เน้นการหลุดพ้นพ้นระการผูกพันทางจิตจะต่อต้านความคิดเรื่องการใช้อำนาจจิตได้สำนึกเนื่องจากเห็นว่าเป็นการสร้างจิตอวิชชาขึ้น แต่จะใช้วิธีพัฒนาจิตสำนึก ให้มีอำนาจเหนือจิตได้สำนึกในระดับเบ็ดเสร็จ^{๕๔}

การเข้าประทับทรงก็ต้องทำห้วงกายสะอาดด้วยการอาบน้ำ ล้างหน้า ล้างมือ ล้างเท้า แขน ขาให้สะอาด และทำใจให้สะอาดด้วยการสวดมนต์ไหว้พระ ทำใจให้สงบรอคอยอยู่ เมื่อเข้าทรงแล้วจะมีอาการให้เห็น เช่น หาวเรอ อาเจียน ลั่น เปลี่ยนกิริยาอาการ ฯลฯ เมื่อเข้าทรงเต็มที่ก็จะลุกขึ้นเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นเครื่องทรงที่เตรียมไว้ อาการปฏิกิริยาและนำเสียงของร่างทรงจะผิดไปจากเดิมขึ้นกับชนิดผีที่เข้าแล้วแต่ละราย น่าสังเกตว่า ในการเข้าทรงไม่มีกิริยาอาการใดๆ ที่น่าตระหนกตกใจเลย ไม่มีอาการตัวสั่นอย่างมากมาย ไม่มีการส่งเสียงดังอาละวาด หรือแสดงอำนาจเหนือมนุษย์ด้วยวิธีการรุนแรง เช่น แทะลิ้น เชือดแขน กรีดเลือด หรือกระโดดโลดเต้น

^{๕๓} ว. จินประดิษฐ์ , อำนาจลึกลับของร่างทรง ฉบับมาตรฐานและสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๕.

^{๕๔} พระเกียรติยศ อุดตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

ใดๆ ทั้งสิ้น อนึ่ง การเข้าทรงประจำก็มีได้มีเพลงดนตรี หรือเสียงอื่นใดมาช่วยประกอบในการเข้าทรงเลย สุรายาเมาสมุนไพรต่าง ๆ ที่อาจมีผลในการกล่อมประสาทก็ไม่ใช่^{๕๕}

๑.๓ ผีเข้า (Spirit Possession)^{๖๐} ก. สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับมองไม่เห็นตัว แต่อาจปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือให้โทษได้ มีทั้งดีและร้าย สิ่งที่สำคัญของผีที่เป็นจุดที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ได้แก่ ผีเข้า มีทั้งผีดีและผีร้าย และผีหลอก ผีเข้าพบได้ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ ...ผีเข้าโดยสมัครใจจะให้เข้าได้แก่ ผีบรรพบุรุษเข้ามาเป็นครั้งคราว เมื่อมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้น...หรือผีเข้าแบบเชื่อเชิญให้เข้ามา เพื่อก่อให้เกิดผลบางประการ ผีเข้านั้นจะมีวิงค์หรือไม่มีวิงค์ ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นกับความเชื่อถือเป็นหลักในการพิจารณา^{๖๑}

ผีเข้า^{๖๒} อันคำที่เรียกกันว่าผีนี้ ก็คือบุคคลทั่วไป ผู้ที่เกิดเป็นมนุษย์ทั้งหลายอย่างเราท่านทุกคน ที่ได้ตายไปจากโลกนี้แล้ว ร่างกายเน่าเปื่อยผุพัง ผิงหรือเผาไฟไปแล้วก็ตาม แต่ายังเหลือแต่เพียงวิญญาณ ยังไม่ได้ไปผุดไปเกิด หรือยังหาร่างใหม่ไม่ได้ หรือยังไม่หมดสิ้นเวรกรรม ทั้งมีความผูกพัน และห่วงใยในสิ่งต่าง ๆ เช่น ห่วงทรัพย์สมบัติ ห่วงบ้าน ห่วงที่ดิน ห่วงลูกหลานบริวาร ทั้งหลาย และยังห่วงใยในสิ่งที่เขารักทั้งหลาย และในที่สุดยังไม่ไปผุดไปเกิดในภพภูมิใหม่ คงช่วยเหลือดูแลคุ้มครองป้องกัน มิให้บังเกิดในสิ่งที่ไม่ดีไม่งามขึ้นมา บางครั้งก็เข้ามาถึงผู้คนเพื่อบอกกล่าวเล่าแจ้ง ในกิจจำเป็นบางสิ่งบางอย่าง (ไม่ทำอันตรายใคร) แต่มักให้ความช่วยเหลือหรือขอความช่วยเหลือ

ผี เมืองสุรินทร์มีความเชื่อเรื่องผีที่ฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิตทั้ง พิธีกรรม ประเพณี ตั้งแต่เกิดจนตายมากมาย เช่นเดียวกับทุกภูมิภาคในประเทศไทย ซึ่งความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่ใช้อธิบายหรือแสดงที่มาของสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ไม่อาจเข้าใจด้วยประสาททั้งห้า ดังนั้น “ผี” จึงมีอำนาจอยู่เหนือคน อาจทำให้คนได้รับผลดี หรือ ผลร้ายได้ สังคมที่มีความเชื่อเรื่องผีมักจะแบ่งผีเป็น ๒ กลุ่ม คือ “ผีดีและผีร้าย” สำหรับผีดีเรียกว่า “ผีฟ้า” หรือ เป็น “เทพ

^{๕๕} ฉลาดชาย รมิตานนท์, ผีเจ้านาย, (กรุงเทพมหานคร : พายัพ ออฟเซต พรินท์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๕ – ๑๒๖.

^{๖๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๗๕.

^{๖๑} พระเทพวิสุทธิ อดุลสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

^{๖๒} ว. จินประดิษฐ์, อำนาจลึกลับของร่างทรง ฉบับมาตรฐานและสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๗.

หรือเทวดา” ส่วนผีร้ายหรือภูตผีปีศาจที่ชอบหลอกหลอนเกาะเกาะเกร และให้ผลร้ายแก่มนุษย์ เรียกว่า “มาร” ดังนั้นมนุษย์จึงทำวัตรสิ่งของที่คิดว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ไว้ป้องกันเพื่อมิให้ผีร้ายมารังแกได้ ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับผีจะมีการแบ่งประเภทของผีในลักษณะต่างๆ ได้แก่ ผีฟ้า (เทวดา: ตีวดา) ผีเมือง (หลักเมือง : ตาละมึง) ผีบรรพบุรุษ (ผีปู่ตา) ผีเจ้าที่เจ้าทาง (พระภูมิ) ผีที่สิงในสิ่งของและสัตว์ ผีปอบ (ทมิป)^{๖๓}

ความเชื่อเกี่ยวกับผีในชาติพันธุ์ชาวบ้านแสนวังใหญ่ มีความเชื่อผีบรรพบุรุษ ผีเรือน ผีธรณี พิธีเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ มีการพ่อนในเดือน ๔ และเดือน ๖ ใช้ดอกจำปาร้อยเป็นสร้อยเป็นสัญลักษณ์หลังจากพ่อนก็นำไปเก็บบูชาที่หิ้ง ส่วนแม่เจ้าธรณีจะมีพิธีเช่นในช่วงเดือนมีงาน เช่น งานแต่งงาน งานบวช การคลอดลูก การไปงานต่างจังหวัดเป็นต้น^{๖๔}

พิธีกรรมกฎเกณฑ์ พบว่า เป็นพิธีกรรมเกิดจากความเชื่อทั้ง ๓ ประเภท ได้แก่ พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี พิธีกรรมทางพุทธศาสนา และพิธีกรรมในข้อที่จะต้องปฏิบัติตามต่างๆ อย่างเคร่งครัด เป็นต้น

๑.๔ การทรงเจ้าเข้าผี^{๖๕} เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาของชาวบ้านในเมืองทั่วไป เป็นการเชื่อมต่อระหว่างความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ผสมผสานระหว่างลัทธิผีพราหมณ์กับพระพุทธศาสนา กับความเชื่อสมัยใหม่ที่เป็นวัตถุนิยม (พุทธพาณิชย์) แต่ก่อนเรื่องทรงเจ้าเข้าผีจะเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่น เช่นผีพ่อน ผีฟ้า แต่ละถิ่นจะเรียกแตกต่างกันออกไป แต่ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา ได้มีความเชื่อหลากหลายขึ้น มีการพัฒนามากขึ้น ลัทธิทรงเจ้าเข้าผีเป็นส่วนหนึ่งของบริบทของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผี จึงเป็นองค์ประกอบย่อยของศาสนา^{๖๖} และอาจกล่าวได้ว่าการเข้าทรงเป็นเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของมนุษย์

^{๖๓} รศ.ศิริพร สุเมธรัตน์ ,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์ ,คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,(สุรินทร์ – โรงพิมพ์ ส.พันธุ์เพ็ญ, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗๒.

^{๖๔} นางอุษา หม้อทอง,; “การนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในประเทศไทยและส่วยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”, โปรแกรมวิชาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น ,(สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ , ๒๕๔๗),หน้า ๑๐๒.

^{๖๕} พระเทพวิทย์ อุดตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร,”ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

^{๖๖} ดร.พัฒนา กิตติอาษา , “ทรงเจ้าเข้าผี: วาทกรรมของลัทธิผีและวิกฤติการณ์ความทันสมัยในสังคมไทย”, ใน x - Cite ไทยโพสต์, (๒๘ – เมษายน ๒๕๔๓), : ๑-๒ .

๑.๕ ประเภทที่แสดงออกในลักษณะการเข้าทรง^{๖๓}

การทรงเจ้า หรือ การประทับทรง หรือลงทรงขององค์ และ / หรือ วิญญาณผู้ชี้นำ (Entities) การทำโดยผ่านจิตของร่างทรง การเข้าทรงจะเป็นแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพและความชำนาญทางจิตของร่างทรงเป็นสำคัญ ซึ่งแบ่งได้ ๔ ประเภท คือ

๑) การเข้าทรงเต็มตัว / ลงเต็ม (Trance channeling) เป็นร่างที่ถูกครอบงำอาศัยจากวิญญาณซึ่งเป็นอำนาจภายนอก ร่างทรงถูกประทับเต็มตัว ขณะประทับทรง ร่างทรงไม่รู้สึกรู้หาอยู่ ในภาวะภวังค์ ถูกองค์ควบคุมอย่างเต็มที่ ทั้งจากน้ำเสียงและท่าทางที่เปลี่ยนไปจากปกติเป็นเสียงกิริยาขององค์โดยตรง ซึ่งท่านมีลักษณะเฉพาะตน เป็นการสื่อสารกับสิ่งที่ต้องการโดยตรง

๒) การเข้าทรงแบบผ่าน (Relay channeling) เป็นร่างที่เป็นสื่อสะพาน ทางผ่านไม่ประจำ ร่างทรงที่มีลักษณะเช่นนี้ถูกเรียกว่า “ร่างผ่าน” เป็นการผ่านข่าวสาร ข้อมูลที่ได้ยินและเห็นมาถ่ายทอดต่อผู้อื่นที่สนใจอีกต่อหนึ่ง คือ เป็นเพียงการรับได้ซึ่งสารพิเศษบางอย่างในช่วงเวลาหนึ่ง แล้วนำประสบการณ์นั้นมาบอกต่อ

๓) การเข้าทรงแบบแฝง (Conscious channeling) เป็นร่างแบบถูกแฝงหรือ กระซิบบอกความเหมือนบอกบท ถามตอบ – หรือ ผิดถูก การเข้าทรงแบบนี้จิตของร่างทรงจะรู้ตัวเต็มที่ ร่างทรงที่เข้าทรงแบบนี้เรียกว่า “ร่างแฝง” ในขณะที่ประทับทรง เสียงและกิริยาท่าทางของร่างทรงไม่เปลี่ยนแปลง

๔) การเข้าทรงแบบกึ่งแฝง (Semi - conscious channeling) เป็นร่างที่สำคัญตนว่าเป็นอวตารของเทพ, ผู้วิเศษมาเกิด การเข้าทรงแบบนี้จิตของร่างทรงจะกึ่งรู้ตัว ร่างทรงที่เข้าทรงแบบนี้เรียกว่า “ร่างแฝง”

๑.๖ กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง

โดยสาเหตุที่บุคคลจะมาเป็นร่างทรงในรูปแบบต่างกันั้นนั้น ย่อมมีสาเหตุที่มาย่อมมีต้นสายปลายเหตุที่สืบเนื่องมาตามแต่ละบุคคลใครจะมีเหตุการณ์ใด หรือสาเหตุใดในการที่จะมาเป็นร่างทรง หรือ เข้าทรงได้ จะแบ่งสาเหตุของบุคคลที่ต้องกลายมาเป็นร่างทรง^{๖๔} แบ่งย่อยๆได้ดังนี้ คือ

^{๖๓} พระเทพวิสุทธิ อดุลสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **ปริญาพุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พุทธศักราช, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑.

^{๖๔} รตพร ปัทมเจริญ, “กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง : กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ. นครปฐม”, **วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมนุษยวิทยามหาบัณฑิต**, หน้า ๒๑ – ๓๐.

๑) เกิดจากความเจ็บป่วย

๒) เกิดจากความฝันว่าเทพ / ผี ต้องการให้มาเป็นร่างทรง

๓) เกิดจากการสืบทอดจากตระกูลซึ่งเป็นร่างทรงอยู่ก่อนแล้ว

๔) เกิดจากที่บุคคลจะเป็นร่างทรงจึงทำการฝึกฝน

เมื่อบุคคลมีอาการเจ็บป่วยแล้วไปทำการรักษา ญาติๆ ก็พาผู้ป่วยไปหาร่างทรง ถ้ายอมรับเป็นร่างทรงอาการป่วยก็จะหาย เมื่อบุคคลยอมรับเป็นร่างทรง ก็จะเริ่มมีการเรียนรู้การเป็นร่างทรงจนกลายเป็นร่างทรงสมบูรณ์ไปในที่สุด การกลายเป็นร่างทรงสามารถทำให้เขามีสถานภาพที่สูงขึ้น ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมและมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น^{๖๕}

ผู้หญิงที่ร่างทรงส่วนใหญ่จะมีอาการทางจิต คลุ้มคลั่งในตอนแรกเริ่ม นอกจากนั้นจะมีอาการเจ็บป่วยทางกาย การกลายเป็นร่างทรงและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนผิดปกติเช่นนี้ มักจะเกิดขึ้นมาพร้อมกับความขัดแย้งทางจิตใจ มีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ผิดไปจากปกติเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นปัญหาและสับสนทางจิตใจ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเป็นร่างทรง คือการสนับสนุนของคนรอบข้าง และความต้องการที่จะรักษาอาการเจ็บป่วยของบุคคลนั้นด้วย

สรุปในการเป็นร่างทรง หรือ ก่อนที่จะเข้าทรงนั้นมี ๓ ระยะ คือ ^{๖๖}

๑) ระยะเริ่มจับทรง จะมีอาการเจ็บป่วย และรักษาไม่หาย ไม่ว่าจะทางวิทยาศาสตร์ และ / หรือไสยศาสตร์ “เป็นระยะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิหลังและจุดหักเห ของคนที่ตัดสินใจเป็นร่างทรง”^{๖๗} “ตอนแรกเริ่มอาจจะมีการขัดแย้งไม่ยอมเป็นร่างทรง ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยในลักษณะต่าง ๆ ทั้งทางกายและทางใจ แต่เมื่อสามารถปรับตัวและยอมรับการเป็นร่างทรง อาการเจ็บป่วยก็จะหายไป”

๒) ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ มีอาการเหมือนคนวิกลจริต เช่นเหม่อลอย มีการกระทำที่ผิดปกติ เช่น กินข้าวกับจี่บูหรี่ ถ่ายอุจจาระปัสสาวะรดเสื้อผ้า หรือพยายามฆ่าตัวตาย หนีออกจากบ้าน และในบางครั้งจะมีการพูดจาด้วยน้ำเสียงที่แปลกไปจากเดิม เช่น พูดจาเสียงเด็ก เสียงคนแก่ หรือมีอาการสั่น / อาการหลับตาเวลาพูด เมื่อยอมรับเป็นร่างทรงแล้ว อาการเจ็บป่วยหรืออาการ

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๖๖} วิรัช – นิการวรรณ , ร่างทรงบทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบัน : กรณีศึกษาที่อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปกร ๒๕๓๒) (กรุงเทพมหานคร : โอเอส พรินติ้ง เฮาส์ , ๒๕๓๓), หน้า ๓๔ – ๓๖.

^{๖๗} รตพร ปัทมเจริญ, “กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง”, กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อ.เมือง จ.นครปฐม , ๒๕๔๓) , หน้า ๑๕.

ผิดปกติต่าง ๆ ก็จะเริ่มดีขึ้น “ระยะที่บุคคลได้ตัดสินใจเป็นร่างทรงโดยผ่านการประกอบพิธีกรรม เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองจากคนธรรมดาเป็นร่างทรง”^{๓๒}

๓)ระยะเป็นร่างทรงที่สมบูรณ์ ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การครอบครู วิชาญาณที่เข้ามาทรงบอกความต้องการของคน เช่น เข้าทรงรักษาคณไช้ ทำนายดวงชะตา กำหนดสิ่ส์ันและแบบของชุดที่ร่างทรงจะต้องใช้ในเวลาเข้าทรง กำหนดวันสำคัญ เช่นวันไหว้ครูประจำปี มีการนำเสนอตัวตนร่างทรงของตนเองต่อผู้อื่นด้วย เพื่อโน้มน้าวให้ผู้อื่นยอมรับและเชื่อว่าเขาเป็นร่างทรงของเจ้าหรือเทพองค์นั้นจริง “ซึ่งจะทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างร่างทรงกับผู้อื่นดำเนินไปได้ อย่างราบรื่น และการดำรงตนเป็นร่างทรงของบุคคลที่มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น”^{๓๓}

กล่าวได้ว่าร่างทรงเป็นสถานภาพซึ่งเป็นไปได้จากคนทุกประเภท และประมาณครึ่งหนึ่งเป็นผู้หญิง ดังนั้นคนที่กลายเป็นร่างทรงมาจากความหลากหลายทางสังคม ซึ่งไม่ได้มีความเจ็บป่วยทางจิตก็มี ในทางตรงข้ามร่างทรงมีแนวโน้มที่จะเป็นคนที่จัดได้ว่า มีความรอบรู้ และได้รับการยอมรับในชุมชน ผู้ที่เป็นร่างทรงจะมีสถานภาพที่สูงขึ้นได้ จำต้องมีความชำนาญ และมีความทะเยอทะยานในพื้นที่ที่มีการแข่งขันสูงระหว่างร่างทรงทั้งหลาย^{๓๔}

๒.๒.๒ ลำดับขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

ในความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเข้าทรงนั้น เราจะพบในช่วงเดือนที่จัดขึ้นในงานไหว้ครูประจำปี ที่จะมีการประกอบพิธีกรรมบวงสรวง ,เช่นไหว้ สังเวชัยขึ้นสามารที่ จะพิจารณาขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมไว้ได้ดังนี้

๒.๒.๑.๑ การเตรียมสถานที่ เป็นขั้นตอนแรกในการที่จะกระทำพิธีกรรมสิ่งใด ต้องจัดการในระเบียบของสถานที่ก่อนเป็นอันดับแรก ในการประกอบพิธีไหว้ครู บวงสรวง เช่นไหว้สังเวชัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และต้องมีการประทับทรงโดยเชิญดวงพระวิญญาณต่างๆ มาประทับบนโรงพิธี หรือ แทนพิธีเครื่องสังเวชัยที่จัดไว้ นั้น ในการเตรียมสถานที่เป็นการจัดโรงพิธีแบบเรียบง่าย โดยตั้งโรงเสาไม้ ๔ ต้น ทำเป็น ๓ ชั้น ปลูกด้วยผ้าขาว ชั้นบนจะประดับด้วยฉัตร (ร่ม

^{๓๒} พระเชียรวิทย์ อุดตสนุโด (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, *ปริญญาพุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

^{๓๔} วิรัช – นิภาวรรณ ,ร่างทรงบทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบัน : กรณีศึกษาที่อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต* ,(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปกร ๒๕๓๒), (กรุงเทพมหานคร : โอเอส พรินติ้ง เฮาส์ , ๒๕๓๓), หน้า ๕๘ – ๖๐.

ใหญ่) สีทอง หรือ ขาวก็ได้ วางหมอนสามเหลี่ยม ปลูกด้วยผ้าขาวอีกชั้น จะประดิษฐานด้วย พระพุทธรูปมุกนิยมนเป็น ปางมารวิชัย (พระพุทธเจ้าปางชนะมาร) ชั้นที่สองจัดวางรูปเคารพบูชา ต่างๆ ที่อัญเชิญมาร่วมพิธีด้วย เช่น ปู่ย่า ยี่ รูปเทวดา หรือเทพต่างๆ ที่เป็นรูปเคารพ เจ้าพ่อ เจ้าแม่^{๓๕} เป็นต้น

๒.๒.๑.๒ ประรำพิธี เจ้าภาพจะดำเนินการสร้างประรำพิธี ซึ่งต้องอยู่นอก บ้านเรือน การสร้างประรำพิธีต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเพียงทิศเดียวทิศอื่นห้ามเด็ดขาด โดยใช้เสา ๕ ต้น มีความสูงประมาณ ๒ – ๕ เมตร และยกพื้นสูงใช้ใบไม้เช่น ไม้มะพร้าวมาปูเป็น หลังคา กันแดด กันฝน ประรำส่วนนี้สร้างขึ้นเพื่อใช้สำหรับวางเครื่องบูชาและเครื่องสังเวยต่าง ๆ เช่น บายศรี ข้าวสุกธูปเทียน ช้างม้าจำลอง ข้าวปลาอาหาร ข้าวตอกดอกไม้ ฯลฯ การสร้างประรำ พิธีต้องมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่รู้ธรรมเนียมการดำเนินงานโดยมีการเช่นไหว้บอกกล่าวขออนุญาตพระแม่ธรณี เจ้าที่ เจ้าทาง ภูตผีอารักษ์ ผีบ้านผีเรือน กำหนดจุดวางเครื่องประกอบพิธีกรรมและทำพิธี ซึ่ง อุปกรณ์บนประรำพิธีจะมีอุปกรณ์ที่สำคัญ ไว้สำหรับการวางเครื่องบูชา หรือ อุปกรณ์^{๓๖} เป็นต้น

๒.๒.๑.๓ กำหนด วัน เวลา สำหรับระยะเวลาการประกอบพิธีกรรมจะนิยม กระทำในช่วงเดือน ๓ ถึงเดือน ๕ (เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเมษายน) ของทุกปี เพื่อทำการสักการะบูชา ครุ หรือไหว้ครุ และมักเลือก วันอังคารกับวันพฤหัสบดี ถือว่าเป็นวันครุ และไม่เช่นไหว้ในวันขึ้น หรือวันแรม ๑๕ ค่ำ ซึ่งเป็นวันที่ถือว่าเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นวันลงอุโบสถ ห้าม กระทำพิธีกรรมบวงสรวง หรือ จ瘟งานบวงสรวง กรณีผู้ป่วยที่มีอาการหนักสามารถยกเว้นให้ทำ ได้ทุกเดือนแต่เว้นวันพระและช่วงวันเข้าพรรษา เพราะถือว่า เทพเทวดา หรือครูรักษาก็ต้อง เข้าพรรษาจำศีลเช่นเดียวกัน แต่กรณีจำเป็นมากก็สามารถทำได้แต่ต้องทำพิธีบอกกล่าวหึงบูชาเพื่อ ขอขมา ในส่วนของสถานที่ประกอบพิธีแล้วแต่จะตกลงกันบางครั้งอาจเป็นบ้านของครูผู้เข้าทรง เอง^{๓๗}

๒.๒.๓ เครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม

เมื่อกำหนดสถานที่เป็นที่เรียบร้อย และวันเวลาก็ได้กำหนดเอาไว้เป็นที่เหมาะสม แล้วว่าตกลงจะประกอบพิธีกรรมในที่ไหน อย่างไร และจะประกอบวันใดเวลาใด เป็นอันรู้วัน ล่วงหน้า ในลำดับต่อไปสิ่งที่สำคัญที่สุดในการประกอบพิธีกรรมทุกชนิด นั้นอยู่ที่เครื่องประกอบ พิธี เครื่องทำพิธีอันเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นและสำคัญมากโดยเฉพาะการประกอบพิธีกรรมใน

^{๓๕} สัมภาษณ์ พ่อบุญสา คลังฤทธิ์, (เจ้าพิธีกรรม, ร้างทรง), วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๓๖} สัมภาษณ์ คนเดียวกัน, วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พ่อบุญสา คลังฤทธิ์, (เจ้าพิธีกรรม, ร้างทรง) วันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

การเข้าทรงนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการประกอบพิธีกรรมหลายอย่างที่จะต้องประกอบ และจัดแต่งขึ้น เพื่อบูชาครู เช่น

๒.๒.๒.๑ เครื่องใช้ในการบวงสรวงเซ่นไหว้ ได้แก่ บายศรี ๙ ชั้น ๗ ชั้น ๕ ชั้น ดอกไม้จัดใส่แจกัน เครื่องไหว้มีหัวหมู กุ้ง ปลา ไก่ต้ม เป็ดหนึ่ง ผลไม้ ๙ อย่าง ข้าวสวยใส่จาน น้ำชา กาแฟ น้ำแดง น้ำเปล่า ขนม ข้าวต้ม ขนมนางเล็ด กล้วยน้ำหว้า อ้อย ซึ่งเครื่องบวงสรวงสังเวย เช่น ไหวนั้นจะจัดใส่โรงพิธี โต๊ะที่วางเครื่องไหว้นั้นจะปูด้วยผ้าขาว ภาชนะที่ใส่สิ่งไหวนั้นจะเป็นพาน หรือ จานก็ได้ตามความเหมาะสม เช่น ผลไม้ใส่พาน ปลาหนึ่งใส่จาน เป็นต้น^{๘๘}

๒.๒.๒.๒ เครื่องพิธีประกอบการเข้าทรง^{๘๙} เครื่องพิธีของอาจารย์ใหญ่ของชุมชนนั้น ก่อนที่จะเข้าทรงต้องมีการจัดเครื่องพิธีก่อน เรียกว่าเป็นการแต่งครู (ขึ้นครู) นั้นเอง ซึ่งอาจารย์ใหญ่นั้น ต้องมี

๑. ชั้นหมากเบ็ง ใส่ในขัน มีดอกไม้ (ปักรอบ ๆ ๔ ด้าน) ข้าวดอกแดกดิบกับก้านมะพร้าวปักในขัน มีหมาก ๔ ลูก จักให้เป็นกลีบ ๔ กลีบ ใบตองกรวยเย็บเป็นกรวยแบน ๆ ๔ อัน

๒. กรวยเย็บด้วยใบตอง (ชั้น ๕ ชั้น ๘)

๓. กล้วย ส้ม มะพร้าว จัดใส่พานพิธี ๑ คู่

๔. ดอกไม้ (ดอกบัว เย็บกรวยใส่ดอกบัว ๑๐ ดอก) รูปเทียนใส่ในกรวย รูป ๑๐ เทียน ๑๐

๕. ขมิ้น แป้ง น้ำอบ น้ำหอม กระจก หวี ที่ใส่ในขัน

๖. ขันที่ไว้ใส่ข้าวสาร เทียน ๑ คู่ กรวย ๑ คู่ ไว้สำหรับเชิญเทวดาเข้าทรง

๗. ขันน้ำมันต์ เทียน ๒ เล่ม

๘. มีอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญในการประกอบพิธี ได้แก่ ช้างม้าจำลอง อาวุธ ปืนไม้เส้นประกำ และมีขวดน้ำใส่น้ำไว้ ๑ ขวด ปิดจุกหรือฝา

๒.๒.๒.๓ อุปกรณ์เครื่องใช้ในการประกอบพิธี (คนตรี) ^{๙๐}

^{๘๘} ว . จินประดิษฐ์ , พิธีการตั้งศาลพระภูมิ และศาลทุกชนิด ฉบับมาตรฐานสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง ๐๕ , ๒๕๓๓), หน้า ๘๐ - ๘๑.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พ่อนุญา คลังฤทธิ์ , (เจ้าพิธีกรรมและ ผู้ทำพิธีเข้าทรง ร่างทรง), วันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

- ๑.เครื่องดนตรี, ปี่พาทย์, แคน กลอง ฉิ่ง ฉาบ บ้างก็มีการติดตั้งเครื่องขยายเสียง
- ๒.จันทร์ครุ ๑ ชุด โดยในจันทร์ครุจะประกอบด้วย บายศรีปากชามยอดไข่ หมากรุก บูหรี กรวยเย็บจันทร์ ๕ กรวย ๕ กรวยใส่ยอดไม้กรวยละ ๒ คู่ รูป ๕ เทียนขาว ๑ คู่ สิ่งบูชาครูบาอาจารย์ ของวงดนตรี
- ๓.เครื่องเช่นไห้ว มี ไก่ ๑ ตัว เหล้า ๑ ขวด บูหรี ๒ มวน หมากรุก ๒ คำ เป็นต้น ซึ่งใช้ในการเช่นไห้วก่อนการบรรเลง ไม่ว่าจะประกอบพิธีกรรมอะไรที่ต้องใช้การดนตรีซึ่งก็ต้องมีการเช่นไห้วบวงสรวงเช่นกัน

๒.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมการเข้าทรง

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมในการเข้าทรงนั้น มีความสัมพันธ์กันในภาวะแบบความเชื่อถือ ศรัทธา น้อมรับมาและปรับใช้ให้เข้ากับการดำรงชีวิตของตนเอง และสภาพสังคมแวดล้อม พิธีกรรมเข้าทรง สัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยผ่านระบบความเชื่อ ความศรัทธา ที่เป็นประวัติศาสตร์ทางสังคมมาในระยะเวลาแต่ละยุคสมัยที่แตกต่างกัน จวบจนแสดงปรากฏการณ์ทางความเชื่อของพิธีกรรมต่างๆ

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาสัมพันธ์กับพิธีกรรมการเข้าทรง มองได้ใน ๒ ลักษณะ คือ การมีความสัมพันธ์ในด้านความเชื่อ และปรากฏการณ์ของการเกิดขึ้นร่วมกันระหว่างพิธีกรรมพุทธและพิธีกรรมการเข้าทรงในสังคม เช่น

๑.พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามีการถวายดอกไม้และการกล่าวคำถวาย พิธีกรรมการเข้าทรงก็มีพิธีถวายดอกไม้และกล่าวคำถวายเช่นเดียวกัน

๒.พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามีการกล่าวชุมนุมเทวดาก่อนการเจริญพระพุทธมนต์ การประกอบพิธีกรรมการเข้าทรงก็มีการกล่าวชุมนุมเทวดาก่อนการทำพิธีอื่นๆ เช่นกัน

๓.พิธีกรรมทางศาสนาในเทศน์หรือการทำบุญในพิธีการต่างๆ ได้เกิดฝนตกมาชาวบ้านก็จะทำพิธีกรรมตามความเชื่ออ่อนน้อมต่อเทวดาเพื่ออำนวยการไม่ให้ฝนตกเพื่ออนุเคราะห์แก่บุคคลที่มาทำบุญ

๔.การประกอบพิธีทางศาสนาจะมีพิธีกรรมที่สอดคล้องด้วยพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทพเทวดา หรือภูติผีปีศาจอยู่ และเครื่องพิธีกรรมทางศาสนาก็จะมีบรรดา เครื่องไห้ว เช่น บายศรี รูปเทียน น้ำมนต์ แป้งเจิม และอื่นๆอีกมากมายทั้ง ๒ พิธีกรรมจะดำเนินตามความเชื่อถือ ศรัทธาที่เคยปฏิบัติกันมาจากรากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

^{๔๐} สัมภาษณ์ พ่อบุญสา คลังฤทธิ์, ผู้ประกอบพิธีกรรม, ร่างทรง, วันที่ ๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ .

ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมทางพุทธ กับพิธีกรรมเข้าทรง เป็นความสัมพันธ์แบบเดียว คือ ในพิธีกรรมการเข้าทรงในขณะการประกอบพิธีกรรมบวงสรวง สังเวศ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้กล่าวถึงพระรัตนตรัยเป็นอันดับต้นๆ แม้ก่อนการเริ่มพิธีการต่าง ๆ ก่อนทำพิธีมีการไหว้รำลึกครูบาอาจารย์ก็จะกล่าวถึงพระรัตนตรัย โดยขึ้นต้นว่า นะโม ตัสสะ ก่อนเสมอทั้งนี้คือ การประกอบพิธีกรรมการเข้าทรงได้ยอมรับนับถือ พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในสถานะของสิ่งเคารพสูงสุด และสิ่งที่นำมาแสดงให้คนอื่นเคารพ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ความศักดิ์สิทธิ์ แก่อัตลักษณ์และพิธีกรรมในการเข้าทรง ในอีกแง่หนึ่งในพิธีกรรมการเข้าทรงนี้ ร่างทรงเป็นผู้ทำหน้าที่เผยแพร่พระรัตนตรัย แก่บรรดาสาธุศิษย์และผู้ร่วมพิธีกรรมอีกทางหนึ่งด้วย หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นตัวกลางเพื่อการเข้าถึง “การปรับหรือประยุกต์ใช้หลักธรรม และรูปแบบการเข้าถึง”^{๔๔} ทำความเข้าใจ ความเชื่อถือ ในพระรัตนตรัย ก็ได้ปรับให้มีความเป็นไปได้ในส่วนของพิธีกรรม เช่น บทสวดโองการ บทบูชาครู และสวดสรรเสริญพระปริตรอื่น ได้แก่ ขอดพระกัมมไทรปิฎก คาถาชินบัญชร อัมสมิงมงคลจักรวาล ๘ ทิศ บารมี ๓๐ ทศ ฯลฯ เป็นต้น

ภาวะหนึ่งของพิธีกรรมที่ร่างทรงจัดขึ้นนั้น ย่อมมีความสัมพันธ์กับพระรัตนตรัยและพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ผู้ที่ศรัทธา ได้รับประสบการณ์โดยตรง เช่น การหายจากความเจ็บป่วย ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ได้รับโชค เพราะได้เข้าร่วมพิธีกรรมได้สำเร็จพรตามที่ตนปรารถนา เกิดเป็นความเชื่อมั่น รู้สึกได้รับพลังพิเศษ จึงตระหนักได้ถึงภารกิจที่ตนจะต้องประกอบคุณงามความดี สร้างบุญบารมี ถือสืบบำเพ็ญธรรมต่าง ๆ อันเป็นคุณความดี เพราะเกิดศรัทธาเชื่อมั่นในพิธีกรรม และการประกอบความดีในขณะเข้าร่วมพิธีกรรมนั้นด้วย

๒.๓.๑ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ในการประกอบพิธีกรรมของร่างทรง หรือ การไหว้ครู ได้แก่ ไหว้พระการสวดมนต์ อาราธนาศีล ๕ รักษาศีล และทำบุญถวายสังฆทาน หรือ ถวายพระพุทธรูป รองลงมาคือ การทำบุญเลี้ยงพระตามโอกาส ถวายสังฆทาน พรหมน้ำมนต์ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนา กับพิธีกรรมของร่างทรงพบว่า ความเชื่อโดยส่วนใหญ่ของร่างทรงที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อในการปฏิบัติธรรมรักษาศีล และพิธีกรรมในการสวดมนต์ไหว้พระประจำวัน และความเชื่อในเรื่องพิธีการถือศีล กินเจ เลี้ยงพระ ถวายสังฆทาน เป็นต้น

^{๔๔} พระเทพวิสุทธิคุณ อุดตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, ปรินญาพุทธศาสนดรรชนีฉบับพิมพ์, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕ .

๒.๓.๒ พิธีกรรมในการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง ในการประกอบพิธีกรรมนั้น หัวหน้าจะพาบรรดาร่างทรง ต่าง ๆ ประกอบพิธีกรรมก่อนเริ่มการเข้าทรง คือ การไหว้พระสวดมนต์ อาราธนาศีล ๕ ในการเข้าประกอบพิธีกรรมในตอนต้นนี้บรรดาร่างทรงต่าง ๆ จะแต่งชุดขาว และแต่ละคนจะมีขันธุ์บูชาครู ซึ่งประกอบด้วย ดอกดาวเรือง ๑๐ ดอก รูป ๑๐ เทียน ๑๐ ปางจัน ๕๕ บาท เป็นการบูชาครู เมื่อสวดมนต์ไหว้พระเสร็จ ก็จะเริ่มพิธีการอ่านโองการเชิญเทพยดาทั้ง ๑๖ ชั้นฟ้า ๑๕ ชั้นดิน ให้มาร่วมในงานพิธีกรรมในการจัดงานเพื่อให้มาเสริมบารมี ประสิทธิ์ประสาทพรให้แก่ผู้ที่ร่วมงานไหว้ครู

การไหว้ครูทุกปี เป็นสิ่งที่สานุศิษย์พึงปฏิบัติตาม เพราะเป็นการรำลึกบูชาครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณ ผู้ได้ประสิทธิ์ประสาทพร ไหว้ครูกำเนิน (จวมครู) ครูเทวดา เพื่อความเป็นสิริมงคล และเป็นการแสดงถึงความกตัญญูทดแทน ในการเริ่มการประกอบพิธีกรรมก่อนนั้นก็จะกล่าวบูชาพระรัตนตรัย และขอไตรสรณะคมทุกครั้งก่อนสิ่งอื่น ทั้งนี้ก็เพราะพระรัตนตรัยเป็นสิ่งเคารพบูชาอย่างสูงสุดนั่นเอง^{๔๒}

๒.๓.๓สรุป การประกอบพิธีกรรมไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือ พิธีกรรมการเข้าทรง ล้วนแล้วแต่ต้องมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อเสริมสร้างความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อสิ่งเคารพบูชาตามแบบฉบับของตน การประกอบพิธีเพื่อสนองความต้องการของประชาชน ชุมชน และสังคมที่มีการนับถือ และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ กระทำเพื่อความสบายใจ เช่นการหาสาเหตุความเจ็บป่วยที่ทำตามประเพณีที่สืบทอดกันมา เพราะความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น เมื่อได้แสวงหาวิธีการรักษาด้วยวิธีต่าง ๆ มากมายหลายทางแล้วยังไม่หาย ก็ต้องทำตามวิธีโบราณ ถ้าไม่ทำตามหากผู้ป่วยถึงแก่ความตาย ก็จะถูกญาติพี่น้องกล่าวหาว่าละเลยไม่ปฏิบัติตามเป็นคนเนรคุณ หรือไม่ใส่ใจในความเจ็บไข้ของคนในครอบครัว ดังนั้นการจัดพิธีกรรมขึ้น ทั้งทางศาสนาเอง หรือ พิธีกรรมการเข้าทรงเองก็ล้วนแล้วแต่เป็นที่พึงของคนที่ต้องการที่พึ่งอยู่แล้ว ทั้งทางร่างกาย และส่วนจิตใจ พิธีกรรมเกิดขึ้นในด้านความเชื่อ และเป็นผลทางด้านจิตวิทยา มีประโยชน์คือ ทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจจากพี่น้อง เพื่อนฝูงที่มาร่วมในพิธีเพื่อให้กำลังใจทำให้อาการป่วยดีขึ้น^{๔๓}

พิธีกรรมทางพุทธและพิธีกรรมทางการเข้าทรง ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง ๒ พิธีกรรม ล้วนแล้วแต่เป็นที่มาของความเชื่อ ความศรัทธาในสิ่งที่ตนเคารพบูชาอย่างสูงสุด จึงเกิด

^{๔๒} สัมภาษณ์ พ่อนุญา คลังฤทธิ์, (ร่างทรง), วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.

^{๔๓} ประทีป แชร่มย์, “พิธีกรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม พฤษภาคม, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๐.

การประกอบพิธีเพื่อแสดงความเคารพบูชา เชิดชู เทิดทูน และเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของคนรุ่นก่อนมาสู่รุ่นต่อมา หรือ จากรุ่นสู่รุ่น เป็นลูกโซ่ เช่นนี้สืบไป จึงกลายเป็นประเพณี ที่ต้องรักษา สืบทอด ให้เป็นมรดกตกทอดสู่รุ่นต่อไป เช่น พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา มีการ เวียนเทียน ตักบาตร ทำบุญ ปฏิบัติธรรม มีการบวชพระ ฯลฯ ถ้าไม่มีคนรุ่นหลังสืบทอดแล้วชนรุ่นหลังก็จะไม่ได้เห็น และไม่ได้ปฏิบัติตาม สืบทอดจนมาถึงปัจจุบัน พิธีกรรมในการเข้าทรงก็เช่นเดียวกัน ถ้าไม่มีการแสดงความเคารพบูชา เชิดชู เทิดทูน ในสิ่งที่ตนเคารพแล้วก็จะไม่มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น

ฉะนั้นพิธีกรรมจึงมีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีความสำคัญที่ศาสนาหรือบรรดาผู้เป็นร่างทรงจะทิ้งเสียมิได้เลย เพราะพิธีกรรมนั้นเป็นส่วนช่วยทั้งในด้านร่างกายและจิตใจเป็นสำคัญ

บทที่ ๓

ความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธชุมชน บ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

๓.๑ ความเชื่อ คือ ความเชื่อส่งผลให้เกิดประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ และกำหนดเป็นจารีตเพื่อเป็นแนวปฏิบัติตาม เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีวิญญาณ ความเชื่อในเรื่องโชคกลาง และความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจลึกลับต่างๆ เป็นต้น มนุษย์จึงนำเอาแนวความเชื่อนั้นๆ มาถือปฏิบัติในกลุ่มของตน^{๔๔}

ความเชื่อ คือ การยอมรับนับถือในหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือในคำสอนหรือในบุคคล หรือการยึดถือในสิ่งที่เชื่อว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์ หรือธรรมชาติของบุคคลกลุ่มชนหรือสังคม เช่น คนไทยมีความเชื่อใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ชาวไทยโชนมีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ^{๔๕}

ความเชื่อ คือ ทศนคติ (ความคิด) ของร่างทรงและผู้มารับบริการจากร่างทรง ในการที่จะยอมรับและยึดถือสิ่งที่ ได้รู้ ได้เห็น โดยไม่ต้องการเหตุผลมาอธิบาย และไม่จำเป็นว่าสิ่งที่เชื่อนั้นจะมีหลักฐานหรือไม่มีหลักฐาน เป็นการยอมรับต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แลร่างทรงและผู้มารับบริการจากร่างทรงในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความยำเกรง^{๔๖}

ความเชื่อ คือ สิ่งที่เกิดจากความหวาดกลัวภัยธรรมชาติระยะแรกของมนุษย์ต่อมาที่มีความหวาดกลัวเรื่องวิญญาณของบรรพบุรุษและผู้กล้าหาญในชุมชนของตนที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อ

^{๔๔} นายอิสราพร จันทร์ทอง , “บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมแก้ลมของชาวกูย บ้านตำโรงทาบ อำเภอตำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์” , ม.ป.ท.,(มนุษย์วิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏ , ๒๕๓๗) , หน้า ๔๑.

^{๔๕} เรณู เหมือนจันทร์ฉาย, “อิทธิพลความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทยโชนที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต”,ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา,(บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาลัษมิหิดล),หน้า ๔๒.

^{๔๖} พระเกียรติวิทย์ อดุลสนุนโน (โอชาวัฒน์) , “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”,ปริญญาพุทธศาสนมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๔๘), หน้า ๕ .

เกิดความหวาดกลัวในสิ่งเหนือธรรมชาติจึงต้องมีการบวงสรวงเซ่นไหว้บูชา ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ยังยึดถืออยู่ ถือเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่คนในชุมชนนั้นยึดถืออยู่ ^{๘๗}

๓.๑.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณทั่วไป

วิญญาณ คือ ความรู้แจ้งอารมณ์,จิต , ความรู้ที่เกิดขึ้นเมื่ออายตนะภายในและอายตนะภายนอกกระทบกัน เช่นรู้อารมณ์ในเมื่อรูปมากระทบตา เป็นต้น ^{๘๘}

วิญญาณ ๖ คือ ๑.จักขุวิญญาณ ความรู้อารมณ์ทางตา (เห็น) ๒. โสตวิญญาณ ความรู้อารมณ์ทางหู (ได้ยิน) ๓.ฆานวิญญาณ ความรู้อารมณ์ทางจมูก (ได้กลิ่น) ๔.ชอหาวิญญาณ ความรู้อารมณ์ทางลิ้น (ได้รส) ๕.กายวิญญาณ ความรู้อารมณ์ทางกาย (รู้สิ่งต้องกาย) ๖. มโนวิญญาณ ความรู้อารมณ์ทางใจ (รู้เรื่องในใจ) ^{๘๙}

วิญญาณจิต คือ ภูมิเป็นที่ขึ้นของวิญญาณ มี ๗ คือ ๑.สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาต่างกัน เช่น พวกมนุษย์ บวกเทพบางหมู่ พวกวินิปาติกะ บางหมู่ ๒.สัตว์เหล่าหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน เช่น พวกเทพผู้อยู่ในจำพวกพรหมผู้เกิดในภูมิปรหมณาน ๓. สัตว์เหล่าหนึ่ง มีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน มีสัญญาต่างกัน เช่น พวกเทพอาภัสระ ๔. สัตว์เหล่าหนึ่ง มีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน เช่น พวกเทพสุกทินะ ๕. สัตว์เหล่าหนึ่ง ผู้เข้าถึงชั้น อากาสาณัญจายตนะ ๖. สัตว์เหล่าหนึ่งผู้เข้าถึงชั้นวิญญานัญจายตนะ ๗. สัตว์เหล่าหนึ่ง ผู้เข้าถึงชั้นอากิญจัญญายตนะ ^{๙๐}

คนท้องถิ่นของสังคมไทยโบราณ โดยเฉพาะชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ยังไม่รู้จักศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) แต่ก็มีความเชื่อเรื่องผี เพราะนับถือผีของแต่ละเผ่าและอำนาจที่มีอยู่เหนือธรรมชาติ ผีบ้านมีหลายระดับ เช่น ผีเรือน ผีบ้าน ผีฟ้า พญาแถน ผีออ ผีมือ ผีบรรพบุรุษ ซึ่งผีเหล่านี้สามารถติดต่อกับมนุษย์ได้ โดยผ่านหมอผี คือ คนทรง หรือ ร่างทรงที่เป็นชายบ้าง เป็นหญิง ทุกคนในเผ่าหรือในท้องถิ่นเดียวกันย่อมอยู่ภายใต้อำนาจทางพิธีกรรมของหมอผี (คนทรง) ระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผี คือ ความเชื่อเรื่องขวัญ ถือมีความเชื่อว่า คนเรามีส่วนประกอบสำคัญ อยู่ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นตัวตนได้แก่ ร่างกาย กับส่วนที่ไม่เป็นตัวตนได้แก่ขวัญ ซึ่งมีเพียงหน่วยเดียว แต่ฝังกระจายอยู่ทั่วทุกส่วนของร่างกายตั้งแต่เกิดมา เช่น ขวัญหัว

^{๘๗} ศิริพร สุเมธารัตน์ , ประวัติศาสตร์ถิ่นเมืองสุรินทร์ , พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๕๐๐ เล่ม , (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์: โรงพิมพ์ ศ. พันธุ์เพ็ญ, ๒๕๕๓) , หน้า ๓๗๒.

^{๘๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) , พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖๖ – ๓๖๗.

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๖.

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๗.

ขวัญตา ขวัญมือ ขวัญแขน ขวัญขา ฯลฯ และมีความสำคัญมาก ๆ เท่ากับร่างกาย โดยมีความเชื่อว่าถ้าขวัญอยู่คู่กับร่างกาย เจ้าของขวัญจะมีความสุขสบาย แต่ถ้าขวัญออกจากร่างกายไป เจ้าของขวัญอาจเจ็บไข้จนถึงตาย จึงต้องมีพิธีเรียกขวัญให้กลับสู่ตัวเพื่อความเป็นสิริมงคลและความอยู่ดีมีสุขของเจ้าของขวัญ ขวัญต่างจากวิญญาณ เพราะคนไทยแต่ก่อนเชื่อว่า แม้เจ้าของขวัญจะตายไปแล้วก็ตาม แต่ขวัญยังมีอยู่ได้ และคนตายได้ ๗ วัน ขวัญของคนตายจะพยายามหาหนทางกลับส่งเรือนเดิมของตน (ครั้งได้รับคติทางพระพุทธศาสนาแล้ว ความเชื่อก็ปรับเปลี่ยนไปว่าขวัญจะอยู่กับคนที่มิมีชีวิตอยู่เท่านั้น เมื่อคนตายไปแล้วก็จะไม่มีขวัญแต่จะมีวิญญาณแทน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับพิธีทางศาสนา) สัตว์และสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและการทำมาหากินของคนล้วนมีขวัญทั้งนั้น เช่น ขวัญวัว ขวัญควาย ขวัญเรือน ขวัญข้าว ขวัญเกวียน ขวัญยุง ฯลฯ คนไทยมีพิธีเกี่ยวกับขวัญ เรียกว่า ทำขวัญ หรือ สู่ขวัญ ตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้ายก่อนตาย เป็นการสร้างความมั่นใจและความมั่นคงแก่ผู้รับขวัญ เหตุที่ต้องรับขวัญมีทั้งเหตุดี และเหตุไม่ดี เหตุดี เช่น ได้แต่งงาน ได้ลูก ได้ลาภ ได้ยศ ได้บวช ฯลฯ เหตุไม่ดี เช่น ลูกตาย ผัวหรือเมียตายจาก ฝันไม่ดี เจ็บป่วย มีอุบัติเหตุต่าง ๆ ทำให้ใจไม่ดี ฯลฯ^{๕๑}

เมื่อตายไปแล้ว ขวัญก็คือวิญญาณ หรือภูตผี ซึ่งอาจจะล่องลอยวนเวียน อยู่ในโลกมนุษย์ หรืออาจขึ้นไปอยู่บนสวรรค์กลายเป็นเทวดา การที่คนนอนหลับแล้วฝันก็คือว่า ขวัญหรือวิญญาณของคนได้ออกจากร่างไปชั่วคราวและเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในความฝันขวัญกลับมาสู่ร่างจึงตื่น เช่นเดียวกับสลบแล้วฟื้น ส่วนกรณีที่ตายนั้นขวัญไม่กลับมา หรืออาจจะกลับมาแต่เข้าสู่ร่างกายมิได้ด้วยเหตุใดก็แล้วแต่จึงไม่ฟื้น ผีหรือวิญญาณตามคติของชาวไทยพุทธ แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ผีดี ผีร้าย^{๕๒}

ผีดี หมายถึงผีที่ปกคิจะไม่หลอกหลอนใคร แต่อาจแสดงตัวให้เห็นได้ในบางกรณี มีหลายระดับ เช่น ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ ผีวีรบุรุษ “เจ้าพ่อ” ต่างๆ ผีเจ้าที่เจ้าทาง เจ้าทุ่ง เจ้าท่า เจ้าป่า ผีปู่ตา ฯลฯ ผีที่เป็นเทวดาทั้งหลายอยู่บนสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ชั้นสูงสุด ชั้นดวงดึงษ์ อย่างไรก็ดีเรื่องลำดับฤทธิ์ อำนาจต่าง ๆ ของเทวดานี้ มีการปะปนนับถือรวมกันอยู่มาก ระหว่างพุทธ กับ

^{๕๑} รายงานพิเศษศิลปวัฒนธรรม, “บวชนาค ต้องทำขวัญนาค : ประเพณีของนาคอุษาขันธ์ที่ไม่มีในอินเดียลังกา”, ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๘ (มิถุนายน ๒๕๔๖), หน้า ๖๘ – ๖๙.

^{๕๒} พระเชยรวิทย์ อุดตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, ปริญาพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗.

ฮินดู จนชาวบ้านทั่วไปจะแยกออกนี้เป็นลักษณะพิเศษประการหนึ่งของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยที่ว่ามีอิทธิพลฮินดูแทรกผสมอยู่มาก^{๕๓}

ผีร้าย คือ ผีที่เทียวหลอกหลอนและสร้างความหวาดกลัว และความเดือดร้อนให้แก่คนทั่วไป เช่น ผีตายโหง ผีปอบ ผีกระสือ ผีโคมด ผีกองกอย เปรต ฯ การป้องกันผีร้ายเหล่านี้ต้องมีพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เช่น คาถา อาคม ผ้ายันต์ เครื่องรางของขลัง และพระพุทธรูปต่าง ๆ รวมทั้งพิธีกรรมขับไล่ผีต้องขับไล่ เป็นต้น การบนบานศาลกล่าวก็เชื่อกันว่าเป็นวิธีการที่จะให้ดวงวิญญาณที่มีฤทธิ์เดชช่วยเหลือ เมื่อได้มีผลตามที่ตั้งใจแล้วจะต้องไปทำการแก้บนตามที่ได้สัญญาไว้ หากไม่แล้วถ้าไม่แก้ตามที่บนบานไว้ก็จะต้องก่ออาเพศ ต่างๆ ที่ไม่ดีแก่ตนและครอบครัวได้^{๕๔}

ผีร้าย เป็นผีไม่มีศาล เทียวเร่ร่อน หลอกหลอน ผู้คนทั่วไป เช่น ผีเปรต ผีปอบ ผีโคมด ผีห้า ผีตายโหง ผีพราย ฯลฯ ผีเหล่านี้ไม่ค่อยมีฤทธิ์มากนัก พวกหมอผีมีเวทย์มนต์คาถาก็สามารถบังคับหรือ ฆ่าได้^{๕๕}

คติการนับถือผียังคงฝังลึกอยู่ในจิตใจของชาวไทย แม้ว่าในสมัยต่อ ๆ มาชาวไทยจะได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์เข้ามา คติเดิมที่เกี่ยวกับผีก็ยังคงอยู่ มีผู้เปรียบเทียบการนับถือลัทธิศาสนาต่าง ๆ ของชาวไทยว่า มีลักษณะคล้ายรูปเจดีย์ซึ่งมีฐานในการนับถือผี ถัดมาไปเป็นศาสนาพราหมณ์ และพุทธศาสนาเป็นส่วนยอดของเจดีย์ ความเชื่อทั้ง ๓ แบบนี้ผสมกลมกลืนกันไป ความเชื่อใดจะมีอิทธิพล หรือ ปรากฏเด่นชัดกว่าความเชื่ออื่นขึ้นอยู่กับชาติ ชน และการศึกษาของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

เมื่อมนุษย์มีความเชื่อศรัทธาสงนี้ เช่น ความเชื่อเรื่องผี หรือเทพเจ้า ย่อมส่งผลให้มนุษย์จัดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อเป็นการ เช่น ไหว้บวงสรวง เพื่อถวายจนกลายเป็นประเพณีสืบทอดต่อเนื่องกันมาซึ่งมนุษย์วิทยา ถือว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้แก่คนรุ่นต่อมา

^{๕๓} ศิริพร สุเมธรัตน์ ,ประวัติศาสตร์ถิ่นเมืองสุรินทร์ , พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๕๐๐ เล่ม , (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์: โรงพิมพ์ ศ. พันธุ์เพ็ญ, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗๒.

^{๕๔} ศิริพร สุเมธรัตน์ ,ประวัติศาสตร์ถิ่นเมืองสุรินทร์ , พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๕๐๐ เล่ม , (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์: โรงพิมพ์ ศ. พันธุ์เพ็ญ, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗๒.

^{๕๕} นางอุษา หม้อทอง, “การนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในประเทศไทยและช่วยในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”, บัณฑิตวิทยาลัย , วิชาโปรแกรมวิชาการพัฒนาท้องถิ่น, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖.

จากความเชื่อเรื่องผีชาวสุรินทร์ที่มีมากมายหลายประเภท ที่มีทั้งผีดี ผีร้าย เช่น ผีฟ้า (ตัวดา , เทวดา หรือ เทพ) ผีเมือง (หล็กเมือง) ผีบรรพบุรุษ (ผีปู่ตา) ผีเจ้าที่เจ้าทาง (พระภูมิ) ผีที่สิงอยู่ในสิ่งของและสัตว์ รวมทั้งผีที่อาศัยอยู่ในร่างของคนที่เรียกว่าผีปอบ (ทโม่ป) ^{๕๖} ทำให้คนได้รับผลกระทบจากผีทำร้ายในหลายลักษณะ ได้แก่ความเจ็บป่วยผีทำ (คมอจเทอ) ^{๕๗} ผีเข้า (คมอจโจล) ^{๕๘} ผิดผี (คือคมอจ) ^{๕๙} ซึ่งถ้าถูกผีทำให้เจ็บป่วยก็ต้องทำพิธีเช่นไหว้เรียกว่า “แซนคมอจ” ^{๖๐} โดยให้อาจารย์เจ้าทำพิธีกรรมเป็นผู้ช่วยเหลือดำเนินการ ถ้าผีเข้าสิงในร่างกายก็ต้องให้อาจารย์ที่มีเวทมนต์ขับไล่ผีที่เรียกว่า “หมอผี” เป็นต้น

สำหรับความหมายของ “มมืวด” ^{๖๑} มีผู้แปลว่า แม่มด คือ ร่างทรงเป็นบุคคลที่สามารถเชิญผีฟ้า หรือเทพเทวดารวมทั้งครุภัณฑ์ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองรักษาตน ได้มาเข้าทรงเพื่อเป็นการเลี้ยงอาหารสักการบูชาครูและซักถามความต้องการที่จะประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องต่อไป

๓.๑.๒ ความเชื่อเกี่ยวกับผี / วิญญาณทั่วไป

ความเชื่อดั้งเดิมของชนชาติไทยเป็นเช่นเดียวกับชนชาติอื่น คือ เชื่อในอำนาจลึกลับของธรรมชาติ ของวิญญาณ ซึ่งเรียกว่าผี ^{๖๒} ผีในความเชื่อชาวไทย จำแนกได้ ๔ ประเภท คือ

๓.๑.๒.๑ ผีที่เป็นเทวดาอารักษ์ เช่น รุกขเทวดา เจ้าทุ่ง เจ้าท่า เจ้าป่า เจ้าเขา พระภูมิเจ้าที่ และผีประจำเมือง เป็นต้น ในจารึกสุโขทัยกล่าวถึงผีที่เป็นเทวดาอารักษ์ว่า “เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีภูมิจักรพรรดิครุอยู่ มีสรีดภงค์ มีป่าพร้าว ป่าสาบ มีป้าม่วง ป่าขาม มีน้ำโคก มีพระชะพงผี เทพยดา ในเขอันนั้นเป็นใหญ่กว่าผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้ว ไหว้ศิวลึงก์ เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ผีไหว้บ่ดี พลิบ่ถูก ผีในเขายังบ่คุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย” ^{๖๓}

^{๕๖} “ทโม่ป” คแมร (เขมร) สุรินทร์เรียกว่า ผีปอบ

^{๕๗} “คมอจเทอ” คแมร (เขมร) สุรินทร์แปลว่า ผีทำ

^{๕๘} “คมอจโจล” คแมร (เขมร) สุรินทร์แปลว่า ผีเข้า

^{๕๙} “คืดคมอจ” คแมร (เขมร) สุรินทร์ แปลว่า ผิดผี

^{๖๐} “แซนคอกจ” คแมร (เขมร) สุรินทร์ แปลว่า แซ่นผี

^{๖๑} “มมืวด” คแมร (เขมร) สุรินทร์ แปลว่า ร่างทรง,แม่มด

^{๖๒} ศศ. วัลลภสินี ศรีนุเคราะห์, “ปัดโจล : กรณีศึกษาพิธีไหว้ครูเพื่อสืบทอดพิธีกรรม อันเนื่องมาจากความเชื่อของชาวไทย เขมร สุรินทร์”, (คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์ , ๒๕๔๓), หน้า ๒ -๓.

^{๖๓} กรมศิลปกร, พุทธศักราช ๒๕๑๕ , หน้า ๕.

๓.๑.๒.๒ ผีและวิญญาณ ส่วนเรื่องภูตผีปีศาจที่มีพลังอำนาจ จนสามารถเข้าถึงมนุษย์ได้ (ทรงเจ้าเข้าผี) หรือ สามารถติดต่อกับมนุษย์ได้ ก็มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกเช่นเดียวกัน ดังแสดง ไว้ดังนี้

....อันตราย ๑๐ ประการ...สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ เมื่อไม่มีอันตราย...พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อไม่มีอันตรายไม่พึงยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ ภิกษุสงฆ์หมู่ใดยกขึ้นแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อมีอันตรายเราอนุญาตให้ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ” อันตรายทั้งหลาย มีต่อไปนี้ ๑) พระราชาเสด็จมา ๒) โจรมาปล้น ๓) ไฟไหม้ ๔) น้ำหลากมา ๕) คนมามาก ๖) ผีเข้าสิงภิกษุ ๗) สัตว์ร้ายเขามา ๘) งูร้ายเลื้อยเข้ามา ๙) ภิกษุจะถึงเสียชีวิต ๑๐) มีอันตรายแก่พรหมจรรย์^{๑๐๔}

....อันตราย ๑๐ ประการ ภิกษุทั้งหลาย อนึ่งในกรณีนี้ในอาวาสแห่งหนึ่งในวันปวารณานั้น ๑) พระราชาเสด็จ ๒) โจรมาปล้น ๓) ไฟไหม้ ๔) น้ำหลากมา ๕) คนมามาก ๖) ผีเข้าสิงภิกษุ ๗) สัตว์ร้ายเลื้อยเข้ามา ๘) งูร้ายเลื้อยเข้ามา ๙) ภิกษุจะถึงเสียชีวิต ๑๐) มีอันตรายแก่พรหมจรรย์...^{๑๐๕}

....สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นไข้เพราะถูกมนุษย์เข้าถึง^{๑๐๖} อาจารย์และอุปัชฌาย์ช่วยกันรักษาภิกษุนั้น แต่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ภิกษุนั้นเดินไปที่ร้านขายหมูแล้วกินเนื้อดิบๆ ดื่มเลือดสดๆ โรคมนุษย์เข้าถึงของภิกษุนั้นจึงสงบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ. พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรา อนุญาตเนื้อดิบ เลือดดิบในเมื่อมีโรคมนุษย์เข้าถึง...^{๑๐๗}

....เวทมนต์ไล่ผี....^{๑๐๘}

.....ร้ายมนต์ขับผี....^{๑๐๙}

ในบริบทที่ได้ยกมาแสดงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เรื่องผี จัดเป็นพลังอำนาจภายนอก และมีอิทธิพลต่อมนุษย์ได้ และเรื่องหมอทรง ก็เป็นหนึ่งในหลายอาชีพที่พระพุทธศาสนาทรงห้ามมิให้ภิกษุกระทำ ดังนั้นร่างทรง และการเข้าทรง จึงเป็นปรากฏการณ์ที่

^{๑๐๔} วิ.มหา. (ไทย) ๑ / ๑๘๘ / ๑๓๒.

^{๑๐๕} วิ.ม. (ไทย) ๔ / ๒๓๔ / ๓๗๗.

^{๑๐๖} มนุษย์เข้าถึง ในที่นี้หมายถึง ผีเข้า.

^{๑๐๗} วิ. ม. (ไทย) ๕ / ๒๖๔ / ๔๕ .

^{๑๐๘} ที.ส. (ไทย) ๕ / ๒๑ / ๒๐๕.

^{๑๐๙} ที.ส. (ไทย) ๑๐ / ๒๐๐ / ๑๔๕.

เกิดขึ้นจริงและเป็นไปได้ในทางพระพุทธศาสนา ส่วนเรื่องผีสาวเทวดาที่สามารถติดต่อกับมนุษย์ เช่น พระพุทธเจ้า และ พระสาวก ก็มีหลักฐานในพระไตรปิฎกเช่นกัน

๓.๑.๒.๓ พระพุทธเจ้ากับผีสาวเทวดา (โลกวิญญาน / โอปปาติกะ)

พระพุทธเจ้าได้สัมผัสพบเห็น พุคฺคฺย ถกปัญหารธรรมะ สอนธรรมะ ต่อสู้กับ วิญญานของมารที่มาผจญ บวชให้วิญญานที่มาฝากตัวเป็นสาวกศิษย์ ดังนี้เป็นต้นในโอกาสนี้จะ กล่าวถึงเฉพาะที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น ท้าวสหัมบดีพรหมได้กราบทูลพระพุทธเจ้าเพื่อขอให้ พระพุทธเจ้าแสดงธรรมอนุเคราะห์แก่หมู่สัตว์โลกทั้งหลาย คำกราบทูลก็ได้ถูกคัดแปลงมาเป็น อารามานธรรมว่า พรหมมา จะ โลกาธิปติ สหัมปะติกัตถัญชลี ฯลฯ...^{๑๐๐}

เทวดา เทพ พรหม เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อนปรินิพพาน ในระหว่างนั้นมีพระเถระเจ้า ชื่อ อุปวาณะ อยู่ถวายงานพิศเฉพาะของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าได้สั่งให้พระอุปวาณะ หลีก ออกไปอย่ายืนขวางทาง เพราะเทวดา เทพ พรหม ขอร้องจะเข้ามาเฝ้าต่อพระพุทธรเจ้า บ้างต่อพระ อานนท์เถระเจ้าอยู่ด้วย ณ ที่นั้น เมื่อได้ยินพระพุทธเจ้าตรัสเช่นนั้น จึงสงสัยและทูลถวาย พระพุทธเจ้าว่า เทพยาคามีจิตเป็นอย่างไร มีสภาวะเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่าเทพยาคา จากหมื่นโลกธาตุ (๑๐ โลกธาตุ) มาขอเฝ้า ต่างก็กล่าวว่าพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานเร็ววันกว่า เสียหาย สำหรับเทพยาคาที่ปราศจากกิเลสตัณหาแล้ว ผู้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี ย่อมมีสติสัมปชัญญะอดกลั้น และกล่าวว่าสังขารธรรมทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ พระพุทธเจ้าทรงแสดงประวัติแห่งเทพยาคาที่มาประชุมในครั้งนี้แก่พระอานนท์^{๑๐๑}

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น เป็นการยกตัวอย่าง เรื่องวิญญานที่มีความสัมพันธ์ กับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีเทพ พรหม และมาร และยังปรากฏในอีกหลายเล่ม ดังต่อไปนี้

๑) ในสังยุตตนิกาย สคาถวรรค มีหลายตอนที่ได้ระบุถึงวิญญานที่สัมผัส พระพุทธเจ้าโดยการพุทฺคฺย โดยการให้เห็นด้วยตาเนื้อ หูเนื้อและญาณ เป็นต้น ดังนี้

๑.๑ เทวดาสังยุตต์ ประมวลเรื่องเทวดา (วิญญาน) ที่ไปเฝ้าทูลถามปัญหา ต่อพระพุทธเจ้า มีทั้งหมด ๘๑ สุตฺร และได้แสดงคำถาม คำตอบไว้ด้วย

๑.๒ เทวดาปุตตสังยุตต์ ประมวลเรื่องเทพบุตร (วิญญาน) ที่ไปเฝ้าทูลถามปัญหาต่อพระพุทธเจ้าทั้งหมด ๓๐ สุตฺร ๓๐ ครั้ง และได้แสดงคำถามคำตอบไว้ด้วย

^{๑๐๐} ส.ส. (ไทย) ๑๕ / ๒๐๐ / ๑๔๕.

^{๑๐๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๒๐๐ / ๑๔๕.

๑.๓ มารสังขยุดต์ ประมวลเรื่องมาร (วิญญาน) ซึ่งปรากฏภายในลักษณะต่าง ๆ กันบางครั้งได้มีการโต้ตอบกับพระพุทธเจ้า บางครั้งมิได้พูดจากัน บางครั้งได้กล่าวถากถางโต้ตอบกัน มี ๒๕ สุต ๒๕ ครั้ง

๑.๔ พรหมสังขยุดต์ ประมวลเรื่องพรหม (วิญญาน) แสดงการที่พระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสถากถางโต้ตอบกันมี ๑๕ สุต ๑๕ ครั้ง

๑.๕ ยักขสังขยุดต์ ประมวลเรื่องยักข (วิญญาน) ที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ตรัสโต้ตอบ มีทั้งสิ้น ๑๒ สุต ๑๒ ครั้ง

๑.๖ ลักกสังขยุดต์ ประมวลเรื่องท้าวลักกะ (พระอินทร์) จอมเทพชั้นดาวดึงส์ที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ๒๕ สุต ๒๕ ครั้ง

๒) ในทีฆนิกาย มหาวรรค กล่าวถึงการสื่อสารระหว่าง เทวดา ยักข มาร พรหม กับพระพุทธเจ้ามี ๖ สุต คือ มหาปทานสูตร^{๑๑๒} มหาปริณิพพานสูตร^{๑๑๓} ชนวสสุต^{๑๑๔} มหาโควินทสูตร^{๑๑๕} มหาสมยสูตร^{๑๑๖} และลักกปัญหสูตร^{๑๑๗}

๓) ในอาฏานาฏิยสูตร ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค^{๑๑๘} กล่าวถึงท้าวมหาพรหมทั้ง ๔ พร้อมบริวารยกทัพเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าขณะประทับ ณ เขาคิชฌกูฏ ถวายมนต์ชื่ออาฏานาฏิยสูตรปริตร เพื่อให้พุทธบริษัทสวดป้องกันตัวจากเหล่ายักษ์พาล

๔) ในขุททกนิกาย วิมานวัตถุ และเปตวัตถุ รวมเรื่องเทวดาและเรื่องเปต ในวิมานวัตถุรวมเรื่องเทวดาไว้ ๘๕ เรื่อง^{๑๑๙} ในเปตวัตถุรวมเรื่องเปตไว้ ๕๑ เรื่อง^{๑๒๐}

^{๑๑๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๑ - ๕๔ / ๑ - ๕๖.

^{๑๑๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๑๓๑ - ๒๔๐ / ๗๗ - ๑๘๐.

^{๑๑๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๒๗๓ - ๒๙๒ / ๒๐๕ - ๒๒๖.

^{๑๑๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๒๙๓ - ๓๓๐ / ๒๒๗ - ๒๕๘.

^{๑๑๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๓๓๑ - ๓๔๓ / ๒๕๙ - ๒๗๒.

^{๑๑๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๓๔๔ - ๓๗๑ / ๒๗๓ - ๓๐๐.

^{๑๑๘} ที.ป. (ไทย) ๑๑ / ๒๕๗ - ๒๙๕ / ๒๑๙ - ๒๔๖.

^{๑๑๙} พุ.เปต. (ไทย) ๒๖ / ๑ - ๑๒๘๙ / ๑ - ๑๖๕.

^{๑๒๐} พุ.เปต. (ไทย) ๒๖ / ๑ - ๘๔๑๑๖๗ / ๓๐๐.

๕) ในมัชฌิมนิกาย มุลปัณณาสกั มารเข้าสิงพรหมชั้นปาริสัชชา ให้จัดขบวนการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า^{๑๒๑} และการคุกคามของมาร ที่ไปเข้าห้องพระโมคคัลลานะ เพื่อทำลายท่านแต่ไม่ได้ผล^{๑๒๒}

ตามที่พระพุทธเจ้าและพระอริยสาวกได้นำเรื่องนี้มาแสดงแก่พุทธบริษัท ประสงค์ให้ทราบถึงความเป็นธรรมดา ธรรมชาติ ของวิญญานที่มีอยู่จริง ย่อมมีวิชา คัมภีร์ อูปาทาน ลัญญา เวทนา เช่นเดียวกับมนุษย์ เพื่อให้พุทธบริษัทได้ทราบถึงธรรมะที่ได้ตรัสสั่งสอนมนุษย์แก่วิญญานระดับต่าง ๆ ซึ่งวิญญานเหล่านั้นได้เข้าใจและบรรลุดุธรรมสูงขึ้นตามลำดับ มิให้พระภิกษุยึดถือวิญญานเป็นสรณะ หรือเป็นครูที่จะนำไปสู่มรรคผลนิพพาน ให้นับถือพระพุทธ พระธรรมเป็นที่แห่งสติ พุทธบริษัทฝ่ายฆราวาสยังต้องยึดถือเคารพ เมตตาต่อวิญญาน โดยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ โฉนดการกราบไหว้เคารพสักการะ โดยการอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับวิญญาน กรรมเป็นเหตุปัจจัยภายในตน การได้รับอนุเคราะห์จากเทวดา เทพ พรหม ให้ได้รับความเจริญอยู่เสมอนั้นเป็นปัจจัยภายนอก มนุษย์ย่อมมีกรรมเป็นสมบัติของตน มาร เทวดา เทพ พรหม คอยช่วยเหลือตามความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน กรรมเป็นเหตุปัจจัยภายใน วิญญานเป็นเหตุปัจจัยภายนอก

๓.๑.๒.๔ ความหมายของ ผี / วิญญาน ในประเภทต่าง ๆ

ความหมายของผี / วิญญาน สามารถแบ่งได้ตามประเภทต่างๆ ที่ชุมชนได้ให้ความเชื่อถือแบ่งไว้เป็นลำดับได้ดังนี้ คือ

ความเชื่อเรื่องผี (คมอจ) ^{๑๒๓} ชาวชุมชนมีความเชื่อเรื่องผีที่ฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิตทั้งพิธีกรรม ประเพณี ตั้งแต่เกิดจนตาย โดยความเชื่อเรื่องผีในหลักใหญ่คล้ายคลึงกันแต่ต่างกันในเรื่องรายละเอียดการปฏิบัติเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่ใช้อธิบายหรือแสดงที่มาของสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์ไม่อาจเข้าใจได้ด้วยสัมผัสทั้งห้า ดังนั้น ผี จึงมีความหมายเหนือคน อาจทำให้มนุษย์ได้รับผลดี หรือ ผลร้ายได้ สังคมมีความเชื่อเรื่องผี ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับผีจะมีการแบ่งประเภทของผีในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

๑. ผีฟ้า หมายถึง เทวดา : ตีวดา^{๑๒๔} ความเชื่อเรื่องผีฟ้า สำหรับสังคม ชุมชนของชาวสุรินทร์ คมเมอร์ (เขมร) จะเชื่อว่า “ผีฟ้าพญาแถน” คือผีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเหนือผีอื่น ๆ โดยบริเวณที่อยู่ตามเทือกเขาสูง บริเวณต้นน้ำและอยู่ไกลสุดขอบฟ้าดังปรากฏในพงศาวดารเมืองแถน (แถน)

^{๑๒๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒ / ๕๐๒ / ๕๓๘ / ๕๓๙.

^{๑๒๒} ม.ม. (ไทย) ๑๒ / ๕๐๖ – ๕๑๒ / ๕๔๕ - ๕๕๐.

^{๑๒๓} ภาษาคมเมอร์ (เขมร) ,สุรินทร์ “ผี” เรียกว่า “คมอจ” :spirit of ghost

^{๑๒๔} ภาษาคมเมอร์ (เขมร) ,สุรินทร์ “ตีวดา” แปลว่า “เทวดา”

ที่เล่าถึงแกนเป็นผู้สร้างโลกและกำเนิดมนุษย์ที่เกิดจากน้ำเต้าลูกเดียวกัน และต่อมามนุษย์ก็กระจายเผ่าพันธุ์ ซึ่งแกนจะส่งผู้ปกครองลงมาดูแลมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้น “แกน” คือผีที่อยู่บนฟ้าเป็นทั้ง “ผี” เป็นทั้ง “ฟ้า” โดยใช้การรวมคำว่า “ผีแกน” ดังนั้นความเชื่อเรื่อง “แกน” เป็นระบบความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติบนท้องฟ้าที่มีมหิทธานุภาพที่มนุษย์ต้องสยบกราบไหว้บวงสรวงบูชา อ่อนวอน^{๑๒๕} เป็นความเชื่อของกลุ่มชนในระดับชนชาติที่มีขอบเขตการแพร่กระจายในภูมิภาค ดังนั้น “ผีแกน” จึงไม่ใช่ผีที่ทำร้ายหลอกหลอนผู้คน แต่เป็นผีที่ “ให้คุณและให้โทษ” ในลักษณะ “พิชิตคนพาลอภิบาลคนดี”^{๑๒๖}

สำหรับความเชื่อของชาวมุขชนบ้านศาลาสามัคคีนั้น จะไม่เรียกว่า “ผีฟ้าพญาแกน” แต่จะใช้คำว่า ติว-ดา (เทวดา) แทนโดยจะบูชาบวงสรวงในฐานะเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจอิทธิฤทธิ์ที่จะคลั่งคลั่งสิ่งที่คุณครองปกป้องรักษาให้ได้รับความปลอดภัยที่ร่มเย็นเป็นสุข

๒. ผีเมือง หมายถึง หลักเมือง : ตาละ มิ่ง ผีเมืองเป็นผีที่ปกป้องรักษาเมือง คือ เจ้าเมืองผู้ตั้งเมืองในอดีตที่ผ่านมาแม้ว่าจะตายไปแล้ววิญญาณก็จะอยู่ปกป้องรักษาเมือง กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง ดังนั้นผีประจำเมืองจึงทำหน้าที่ดูแลรักษาเมืองจึงเรียกว่า “อารักษ์เมือง”^{๑๒๗} เวลาเรียกขานจะเรียกว่า “พระเสื้อเมืองทรงเมือง” คำว่า “เสื้อ” มาจากคำว่า “เชื้อ” ซึ่งเป็นสายตระกูลของผีเมือง สำหรับความเชื่อเรื่องผีเมืองนี้จะปรากฏหลักฐานบันทึกจากคณะสำรวจนายเอเตียน แอมอนิเยร์ (Etienne Aymonier) เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลฝรั่งเศสซึ่งเดินทางมาเมืองสังขะ (อำเภอสังขะ จ.สุรินทร์) เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๖ มีข้อความ ดังนี้

“.....เมืองสังเกียะ (Sangkenh) มีกระท่อมราว ๑๐๐ หลังตั้งอยู่บนเนินดิน...รอบเมืองเป็นที่ราบต่ำ มีลำห้วยแสนไหลผ่านทางทิศตะวันออก...ใกล้กับวิหารของวัดกลางมีเจดีย์เล็กๆ อยู่ ๓ องค์ เป็นที่บรรจุอัฐิของเจ้าเมืองสังขะและภรรยา...มีชาวสยามและชาวจีนจำนวนหนึ่งเดินทางผ่านมาเพื่อมาทำมาค้าขายแต่พวกเขาก็ไม่ได้พักค้างแรม เนื่องจากหวาดกลัววิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่คนพื้นเมืองเรียกว่า “ โคนเหงา ” : Daun Ngao^{๑๒๘} ซึ่งมีสถานพำนักอยู่ทางทิศ

^{๑๒๕} สิริพร สุเมธรัตน์ , ประวัติศาสตร์ถิ่นเมืองสุรินทร์ , พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๕๐๐ เล่ม , (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์: โรงพิมพ์ ศ. พันธุ์เพ็ญ , ๒๕๕๓) , หน้า ๓๗๒ – ๓๗๓.

^{๑๒๖} เรื่องเดียวกัน หน้า ๓๗๓.

^{๑๒๗} “อารักษ์” มาจากคำคัมภีร์ (เขมร) สุรินทร์ว่า “อรชะ” แปลว่า ผู้ดูแลรักษา

^{๑๒๘} “โคนเหงา” คือปราสาทขางเหงา อยู่ทางทิศตะวันออกของเมืองสังขะ เป็นปราสาท ๓ องค์ เรียงกันแนวเหนือใต้อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ – ๑๗

ตะวันออกของเมือง วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของโคนเหาได้สำแดงเดชให้คนแปลกถิ่นต้องล้มตายไปหลายคนด้วยกัน...หากผู้ใดแสดงท่าทียโสโอหัง จองทองหรือ หยาบคาย...^{๑๒๕}.

แสดงถึงความเชื่อเรื่องผีเมืองซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน ทำให้ผู้คนที่เดินทางต้องทำการระต่อการมาอยู่อาศัยกับคนในท้องถิ่น

๓. **ผีเจ้าที่ เจ้าทาง** หมายถึง พระภูมิ สำหรับผีเจ้าที่ เจ้าทางนี้เป็นความเชื่อว่า “ผี” อยู่ประจำที่ในทุกหนทุกแห่งที่เรียกว่า ภูมิ ซึ่งแปลว่า “ที่อยู่” ภาษาคนมอ (เขมร) สุรินทร์เรียกว่า “ปุม Phum” ดังนั้นสรรพสิ่งทุกอย่างจึงมีผีเจ้าที่เจ้าทางเต็มไปหมดเพื่อคอยดูแลบริเวณเฉพาะของตนเองจึงต้องมีการสร้างที่อยู่ให้ เรียกว่า “ศาลพระภูมิ”^{๑๒๖} จึงมีการตั้งศาลไว้เฉพาะแห่งเพื่อทำพิธีบูชาเช่น ไหว้บางที่อาจจะเป็นการตั้งศาลเป็นการถาวร หรือ บางแห่งอาจจะตั้งศาลเล็กชั่วคราวก็ได้ เช่น พระภูมิเขตพื้นที่บ้านเรือน (ศาลพระภูมิ) พระภูมินา –สวน หรือที่เป็นบริเวณต้นไม้ใหญ่หนองบึง ทางน้ำไหล จอมปลวก^{๑๒๗}

ความเชื่อเรื่องผีเจ้าที่เจ้าทางนั้นชาวชุมชนจะให้ความเชื่อมาก โดยแต่ละบ้านจะมีการตั้งศาลพระภูมิ แม่นแต่เมื่อถึงเวลา แชนโคนตา(พิธีเช่นสรงบรรพบุรุษ) ทุกคนจะให้ความร่วมมือกัน โดยที่ชาวชุมชนจะมีการตั้งศาลปู่ตา ไว้ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน หมู่ ๘ และหมู่ ๓ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าชาวชุมชนจะให้ความเชื่อในเรื่องภูต ผีเจ้าที่เจ้าทาง ค่อนข้างสูง

๔. **ผีประจำ** หมายถึง บ่วงบาศ สำหรับความเชื่อเรื่องผีประจำนั้น หมายถึงการกระทำพิธีอัญเชิญผี หรือ ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ปู่ย่าตายาย ครูอาจารย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายมาสิงสถิตอยู่ในเชือกที่ทำขึ้น “ผีประจำ” จะช่วยดูแล ค้ำครองดูแลให้ประสบความสำเร็จในการใช้เชือกหรือ บ่วงบาศที่ปลูกเสกแล้วนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการจับช้างป่า ซึ่งเชือกปะก้านี้จะทำด้วยหนังควายที่มีความเหนียวทนทานมาก ถ้าต้องการให้เชือกบาศยาวเท่าใดก็ต่อแผ่นหนังยี่ดออกไปเท่านั้น การเพิ่มความขลังของเชือกบาศคือการใช้ทองคำหนักประมาณ ๑ หุนหรือ ๑ หลี ใส่ไว้ในเกรียวเชือกหนังเพื่อเป็นเคล็ดถือเป็นการเพิ่ม “ความขลัง” เมื่อผ่านการประกอบพิธีเชิญผีสถิตในเชือกแล้ว เชือกนี้จะเรียกว่า “เชือกประจำ” คนในครอบครัวทุกคนจะให้ความเคารพนับถือ และต้องจัดวางไว้เป็นสัดส่วนเฉพาะแตกต่างหากจากสิ่งของชนิดอื่น –ส่วนใหญ่จะสร้างโรงเก็บไว้บูชา

^{๑๒๕} ศิริพร สุเมธารัตน์ ,ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์,พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๕๐๐ เล่ม , (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์: โรงพิมพ์ ส. พันธุ์เพ็ญ ,๒๕๕๓) , หน้า ๓๗๖.

^{๑๒๖} ศาลพระภูมิ, ภาษาคนมอ, (เขมร) สุรินทร์ คือ “ซาน เปรี๊ยะภูมิ

^{๑๒๗} ผีที่อยู่บริเวณจอมปลวกคนคนมอ, (เขมร) สุรินทร์ เรียกว่า “จราบ”

โดยตั้งไว้หน้าบ้านเรียกว่า ศาลประจำ เป็นศาล ๔ เสา ยกพื้นสูงประมาณ ๒ เมตร มีการวางเครื่องเช่นไห้เมื่อถึงคราว ถ้าเช่นไห้ ภูเขาจะทำให้มีความสำเร็จแก่ผู้บูชา^{๓๒}

ชาวชุมชนจะให้ความเชื่อเคารพยำเกรง ในเชือกประจำมาก ถ้าผู้ใดป่วยไข้โดยที่รู้สาเหตุว่าเป็นผีประจำทำแล้วจะมากกระทำพิธีกรรม เช่นไห้ อาการของผู้นั้นก็หายขาดโดยอิศรรย์ อันเป็นที่เคารพแก่ผู้คนในชุมชน ส่วนที่มีเชือกประจำนี้ ชาวชุมชนอดีตชาวชุมชนผู้เฒ่าผู้แก่นั้นเคยเป็นผู้เลี้ยงช้าง จับช้างป่ามาแต่ก่อน จึงมีการนับถือ บูชาสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

๕ ผีปอบ หมายถึง ทโมน^{๓๓} ทโมนเป็นผีจำพวกหนึ่งที่เกิดจากการเรียน คาถาอาคม ปฏิบัติตามไม่ได้จึงกลายเป็นปอบ ปอบนั้นเป็นสิ่งที่คนในชุมชนให้ความรังเกียจมากเพราะปอบเป็นอันตรายแก่คน ที่อยู่ร่วมกัน สร้างความเดือดร้อน ผู้ที่เป็นปอบส่วนมากจะถูกไล่ให้ออกไปจากหมู่บ้าน หรือต้องฆ่าทิ้ง ชาวชุมชนบ้านศาลาสามัคคี นั้นให้ความเชื่อในเรื่อง ปอบ นี้มาก ตามบ้านต่าง ๆ เมื่อรู้ว่ามีผู้เป็น ปอบ เช่นชาวชุมชนจะเดือดร้อนมาก แทะบนอนกันไม่หลับเลยทีเดียว ต้องมีการทำพิธีกรรมบางอย่าง อาจเชิญอาจารย์ ไม่ว่าจะเป็น พระสงฆ์ หรือ อาจารย์ (หมอผี) มาทำพิธีจับไล่เลยทีเดียว แสดงให้เห็นว่าชาวชุมชนมีความเชื่อในเรื่องนี้ค่อนข้างสูงทีเดียว

๓.๑.๓ ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษ

๓.๑.๓.๑ ความหมายของผีบรรพบุรุษ (ผีปู่ตา) คือผีปู่ตายาย เหว้าดันตระกูลในชุมชนแต่ละแห่งที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งผีบรรพบุรุษคู่แรกของชุมชนนั้น ภาคเหนือเรียกว่า “ปู่สะย่าสะ” ภาคอีสานเรียกว่า “ปู่สังกะสาย่าสังกะลี” ส่วนภาคกลางเรียกว่า “ยายกะลา ตากะลี” ดังนั้นในการเล่าเรื่องโบราณที่หาระยะเวลาไม่ได้จะเริ่มต้นเล่าเรื่องมักเริ่มต้นว่า “กาลครั้งหนึ่ง นานมาแล้ว” ซึ่งผีบรรพบุรุษจะแยกเป็นผีบรรพบุรุษประจำหมู่บ้าน เรียกว่า “ผีบ้าน” หรือ ผีประจำบ้านแต่ละหลัง เรียกว่า “ผีเรือน” เป็นต้น^{๓๔}

ผีบรรพบุรุษ ได้แก่ผีปู่ตายาย และผีเรือน เป็นต้น ชาวไทยสมัยโบราณเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้ววิญญาณจะออกจากร่างไปสู่ที่ต่าง ๆ ตามกรรมที่ตนทำไว้ เช่น ไปเกิดบนสวรรค์ หรือ ตกนรกไปเกิดใหม่หรือยังเวียนว่ายคู่ครองรักษาบุตรหลานอยู่ตามบ้านเรือน เป็นต้น ผีเรือนนั้น นอกจากจะคอยคุ้มครองบุตรหลานแล้ว ยังคอยคุ้มครองบุตรหลานไม่ให้ทำผิดประเพณี ถ้าทำ

^{๓๒} ศิริพร สุเมธรัตน์ , ประวัติศาสตร์ถิ่นเมืองสุรินทร์ , พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๕๐๐ เล่ม , (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์: โรงพิมพ์ ศ. พันธุ์เพ็ญ ๒๕๕๓) , หน้า ๓๘๑.

^{๓๓} คำว่า “ทโมน” เป็นภาษาคนแหม (เขมร) ว่า ปอบ

^{๓๔} ศิริพร สุเมธรัตน์, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๕๐๐ เล่ม , (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์: โรงพิมพ์ ศ. พันธุ์เพ็ญ, ๒๕๕๓) , หน้า ๓๗๗.

ผิดประเพณี เช่น พี่น้องทะเลาะวิวาทกัน หรือลูกหลานปล่อยตัวให้ชายเซซมก่อนแต่งงาน ผีเรือนจะโกรธผู้กระทำผิดจะต้องเสียผี คือ ทำพิธีบวงสรวงขอขมา มิฉะนั้นผีเรือนจะทำร้าย^{๑๓๕}

ผีบรรพบุรุษ หมายถึง บรรพบุรุษที่ตายไปแล้วจะมาคุ้มครองครอบครัวให้มีความเจริญ สุข และลูกหลานต้องเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมาอยู่ที่ “กะล่อหอง” วิญญาณที่เชิญมาอยู่เรียกว่า “ผีเรือน” ทุก ๒ ปี ๓ ปี จะเซ่นไหว้ผีเรือน เรียกว่า พิธีแสนเรือน^{๑๓๖}

สรุป คือ ผีบรรพบุรุษ ได้แก่ ผี / วิญญาณ ที่ยังอาศัยอยู่กับลูกหลาน ที่สถิตนั้นก็คือบ้านเรือน ที่ลูกหลานจะสร้างหิ้งบูชาเล็กๆ ไว้ที่หัวนอน หรือ ห้องใดห้องหนึ่ง เพื่อกราบไหว้บูชา ผีบรรพบุรุษนั้นเป็นผีต้นตระกูลตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ที่เราเรียกว่า ผีปู่ตายยายนั้นเอง ซึ่งผีบรรพบุรุษนั้นจะให้การคุ้มครองรักษาบ้านเรือน ลูกหลานให้ร่มเย็นเป็นสุข แต่ลูกหลานทุกคนก็ต้องอยู่ในกฎบ้านด้วยเช่นกัน เช่น พี่น้องไม่ทะเลาะกัน ลูกหญิงไม่เสียตัวก่อนแต่งงาน และภายในบ้านในปีหนึ่งๆ จะมีการเซ่นไหว้แก่ผีบรรพบุรุษ บวงสรวงสังเวย บางทีก็จัดพิธีทำบุญให้เพื่อความเป็นมงคลแก่ตนและครอบครัว มีการรักษา สืบทอด ในการนับถือเมื่อมีเวลางานปี ลูกหลานที่อยู่ต่างบ้านต่างเมืองนั้นจะมาร่วมพิธีกรรมเซ่นไหว้ด้วยเสมอ แต่จะไปเซ่นไหว้ที่บ้านโคตรใหญ่ของตนเท่านั้น

๓.๑.๔ ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการเข้าทรง

๓.๑.๔.๑ ความเชื่อในพิธีกรรม มีความสัมพันธ์กันในภาวะแบบความเชื่อถือน้อมรับมา และปรับใช้ ให้เข้ากับการดำเนินชีวิตของตนเอง และสังคมแวดล้อม เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ กับ พิธีกรรม จะพิจารณาได้โดยอาศัยขอบข่ายของความเชื่อ ดังคำอธิบายต่อไปนี้

ความหมายในคำว่า เชื่อ หมายถึง เห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้วางใจ^{๑๓๗}

เชื่อ (Belief) หมายถึง เห็นด้วย มั่นใจ ไว้วางใจ และนับถือ^{๑๓๘} ใจยอมรับว่าจริง แต่ต้องมีความรู้ตัวและความเข้าใจ เป็นผลอันเนื่องมาจากความคิดและความรู้สึกรู้สีกองตัวเองเท่านั้น โดยไม่มีการพิสูจน์ เป็นทัศนคติของแต่ละบุคคลในการที่จะยอมรับสิ่งที่ได้รู้ได้เห็นของตัวเองโดย

^{๑๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

^{๑๓๖} เรณู เหมือนจันทร์ฉาย, “อิทธิพลความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทยโชน่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต”, ปรินญาตลปะศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนชนบทศึกษา, (มหาลัษณ์หิดล), หน้า ๑๔๑.

^{๑๓๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๓๗๒.

^{๑๓๘} มานิต มานิตเจริญ, พจนานุกรมใหม่ทันสมัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๔), หน้า ๔๕๓.

ไม่ต้องการเหตุผลที่จะมาอธิบาย และเป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดี - ผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่เป็นมนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความยำเกรง^{๑๓๘} การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้หรือไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงก็ได้^{๑๔๐}

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมเข้าทรงเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ค่อย ๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจโลกที่มีมานานหลายพันปี และความเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดีผลร้าย เมื่อมนุษย์กลัวอำนาจลึกลับนั้น ก็จะกระทำการสิ่งต่างๆ เพื่อมิให้ถูกลงโทษและเพื่อทำให้อำนาจนั้นพึงพอใจ ต่อมาจึงมีพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อบูชาเช่นสรวงเทพเจ้า เพราะเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้นต้องมีผู้บันดาล ให้มนุษย์ตั้งเทพเจ้าสิ่งนั้น ๆ ขึ้น^{๑๔๑} ความเชื่อเกิดจากสภาพที่บุคคลให้ความมั่นใจเห็นคล้อยตาม และพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งนั้น แล้วนำไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ทราบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจเห็นคล้อยตาม และปฏิบัติตามด้วย โดยไม่คำนึงว่าความเชื่อนั้น ๆ มีเหตุผลสามารถพิสูจน์ได้หรือไม่ และชี้ให้เห็นว่าความเชื่อของคนมีมูลเหตุมาจากความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้เกิดความกลัว ครั้งเมื่อมีความกลัวแล้วจึงคิดสร้างความเชื่อขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ ความเชื่อบางอย่างอาจหมดความจำเป็น ไม่มีประโยชน์ และไม่มี ความหมายโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้อนุชนได้ศึกษาเหตุผลและสาระที่เกิดจากความเชื่อในสิ่งนั้น ๆ

๓.๑.๔.๒ ความเชื่อและความเป็นมาของพิธีกรรม

ความเชื่อและพิธีกรรมวิวัฒนาการลำดับขั้นตอนดังนี้

๑) จัดพิธีกรรมในความเชื่อเรื่องวิญญาณในธรรมชาติ (Animatism) เป็นความเชื่อที่ว่าธรรมชาติเหล่านั้นมีตัวตน มีอำนาจพิเศษและก่อให้เกิดคุณและโทษของมนุษย์ได้ จึงได้เกรงกลัวและกราบไหว้ ตลอดจนกระทั่งมีการจัดการประกอบพิธีกรรมขึ้นเพื่อบวงสรวงสังเวย^{๑๔๒}

^{๑๓๘} ธวัช ปุณโณทก, “วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความคิดความเชื่อในวัฒนธรรมพื้นบ้าน”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๕๐ - ๓๕๑.

^{๑๔๐} ทศนีย์ ทานตวนิช, คติชาวบ้าน, (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓), หน้า ๒๒๔.

^{๑๔๑} ดนัย ไชยโยธา, “ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อ กับประเพณีนิยมในท้องถิ่น”, (กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๕.

^{๑๔๒} พระเชียรวิทย์ อุดตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, ปริญญามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

๒) พิธีกรรมและความเชื่อในคติถือผีสางเทวดา หรือวิญญาณนิยม (Animism) ซึ่งเชื่อว่าในธรรมชาติทั้งหลายมี เจตภูต หรือ วิญญาณ (Spirit) ที่มีอำนาจทำให้เกิดความทุกข์อาว เป็นมารร้ายผีสางส่วนที่ทำให้เกิดสุขอาวเป็นเทวดารักษา สร้างภาพเหล่านั้นขึ้นตามความนึกคิด ของตนเอง เป็นเทพเจ้าหรือผีสางเทวดาแล้วนับถือในภาพนั้น

๓) พิธีกรรมและความเชื่อในวิญญาณของบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) เชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วไม่ได้ไปไหน ยังคงอยู่ปกป้องรักษาดูแลบุตรหลานของตน อยู่ ทำให้เกิดการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษขึ้นมา

๔) พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องเทพเจ้าหลายองค์ พหุเทวนิยม (Polytheism) มีการสร้างภาพเทพเจ้าตามมโนคติตน โดยคิดว่าธรรมชาติอย่างใดควรจะมีรูปเป็นเช่นไร และ ธรรมชาติอย่างใดมีอำนาจสูงกว่ากันอย่างไร เทพเจ้าองค์ใดมีอำนาจลดหลั่นลงมา และมีหน้าที่ แตกต่างกัน

๕) พิธีกรรมและความเชื่อในพระเป็นเจ้าองค์หนึ่งของกลุ่มหนึ่งหรือ อติเทวนิ ยม (Henotheism) เป็นนับถือเทพเจ้าตามกลุ่มชั้นวรรณะของตนไม่ปะปนกัน^{๔๓}

สรุป พิธีกรรมและความเชื่อ ของมนุษย์เกิดจากความรู้สึกว่า ไม่ปลอดภัยจาก อำนาจเหนือธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ทำอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของตน และเมื่อมนุษย์หาเหตุผลที่มาอธิบายไม่ได้ จึงเกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งใดมาดลบันดาลให้เป็นไป และสิ่งนั้นจะต้องมีอำนาจเหนือธรรมชาติ และมีอำนาจสูง ก็ภูติ ผี ปีศาจ นางไม้ วิญญาณ เทพ เจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เป็นต้น ฉะนั้นมนุษย์จึงได้สร้างพิธีกรรมขึ้นเพื่อเอาใจ ขอขมา บอกกล่าว เช่นไหว้ บวงสรวงบูชา จึงได้จัดมีพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการตั้งแต่อดีต จนถึง ปัจจุบัน^{๔๔}

ความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมโดยเฉพาะพิธีกรรมการเข้าทรงนั้น เป็นพิธีกรรมที่ผู้ ประกอบพิธีสามารถสื่อ กับวิญญาณ ภูตผี เทพเทวดาต่าง ๆ ได้ เพื่อบอกความต้องการของตนว่า ต้องการอะไร ให้ทำอะไรบ้าง และจะปฏิบัติอย่างไร แม้จะทำผิด จะอย่างไรจึงจะหาย และ พันโทษนั้น ต้องกระทำการอะไรบ้าง เป็นต้น ตลอดจนการมีองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างของพิธีกรรม เช่น ในพิธีกรรมการไหว้ครู บวงสรวงนั้น มีการเจริญพระพุทธรูปด้วย ผู้เข้าร่วมพิธีนั่งขาว ห่มขาว ทานเจ ถือศีล ในระหว่างพิธีกรรมมีการสวดมนต์ไหว้พระ และเจริญคาถาต่าง ๆ ซึ่งโดยองค์รวม

^{๔๓} พระเชียรวิทย์ อดุลสนโต (โอชาวัฒน์), “ การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของ ร้างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ”, *ปริญญาพุทธศาสนดรรมาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑ – ๒ .

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน หน้า ๒ .

ในการประกอบพิธีนั้น จัดว่าพิธีกรรมเข้าทรงนั้นเป็นการจัดการอย่างเป็นระบบ น่าเชื่อถือ เลื่อมใส ทั้งนี้ในพิธีการต่าง ๆ นั้นตามผู้วิจัยได้ค้นพบก็คือ ในพิธีกรรมที่จัดขึ้นนั้นต้องมีระบบที่น่าเชื่อถือเป็นลำดับการ และทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องอยู่ที่เจตนาในพิธีกรรมด้วยว่าจะจัดพิธีกรรมเพื่ออะไร มีวัตถุประสงค์อย่างไร มีการอธิบายอย่างเป็นระบบ และมีเจตนาที่ศรัทธาด้วย

๓.๑.๔.๓ ระบบความเชื่อ

ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความไม่รู้^{๑๔๕} ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่า เป็น “อวิชชา” เมื่อได้พบเหตุการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า แผ่นดินถล่ม จึงเกิดความคิดว่าต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งกระทำขึ้น จึงพากันสร้างผี วิญญาณ เทพารักษ์ขึ้น แล้วพากันนึกคิดว่าสิ่งที่สร้างขึ้นมานั้นมีรูปร่างตามจินตนาการของตน และกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อบูชา สักการะ เช่น เซ่นไหว้ บวงสรวงสังเวศ เพื่อให้สิ่งที่ตนคิดว่ามีนั้น ผ่อนคลายความรุนแรง และมีเมตตากรุณา ไม่ทำร้าย และบันดาลความสุขให้ ความเชื่อแบ่งออกได้ ๒ ประเภท^{๑๔๖} คือ

๑. ความเชื่อทั่วไป หรือความเชื่อธรรมดา (Belief) เช่น นรก สวรรค์ ความฝัน บาป บุญ
๒. ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัว หรือ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ (Superstition)

ความเชื่อดังกล่าวนี้ แบ่งย่อยเป็น ๑๒ อย่าง คือ

 - ๑) ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ
 - ๒) ความเชื่อเกี่ยวกับ ยา กลางบ้าน
 - ๓) ความเชื่อโชคลาง
 - ๔) ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิमित ฝัน
 - ๕) ความเชื่อทางไสยศาสตร์
 - ๖) ความเชื่อลักษณะของคนและสัตว์
 - ๗) ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนา
 - ๘) ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากิน
 - ๙) ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี

^{๑๔๕} คณัย ไชยโยธา, ลัทธิศาสนา และระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้งดิง เฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

^{๑๔๖} พระเชียรวิทย์ อุดตสนุนโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

- ๑๐) ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ด
- ๑๑) ความเชื่อเกี่ยวกับสวรรค์ ชาติ ภพ
- ๑๒) ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย ฯลฯ

๓.๑.๔.๑ ผลของความเชื่อ

ความเชื่อเป็นพื้นฐานของการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประโยชน์ของความเชื่อ ทำให้มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ คือ ^{๔๔๗}

- ๑) ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ
- ๒) ความเชื่อทำให้เกิดพลัง
- ๓) ความเชื่อทำให้เกิดการสร้างสรรค์
- ๔) ความเชื่อทำให้เกิดความสามัคคี
- ๕) ความเชื่อทำให้เกิดรูปธรรม (สัญลักษณ์)
- ๖) ความเชื่อเป็นพื้นฐานทำให้เกิดปัญญา
- ๗) ความเชื่อทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ

ในทางตรงกันข้าม หากความเชื่อนั้นเป็นความมกมายไม่ใช้วิจารณ์ญาณ กล่าวคือเชื่อตามคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ โดยมิได้พิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผล ก็ทำให้เกิดผลเสียแก่ ชุมชน สังคม โดยเฉพาะด้านการพัฒนาประเทศ เพราะนอกจากจะไม่ให้ความร่วมมือแล้วยังกระทำการต่อต้านอีกด้วย

ลัทธิวิญญาณนิยมและไสยศาสตร์ของไทยมีมานานก่อนที่จะพระพุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้ามาสู่สุวรรณภูมิ การปฏิบัติทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ คงมีมานานแล้วเช่นกัน เป็นการยากที่จะแยกลัทธิวิญญาณนิยมออกจากไสยศาสตร์ เพราะการทำไสยศาสตร์ต้องมีความเชื่อเบื้องต้นว่ามีวิญญาณหรือ ผีชนิดต่าง ๆ ที่มีอำนาจหรือฤทธิ์เดชเหนือมนุษย์คอยกระทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเหนืออำนาจมนุษย์ที่ทำได้ ความเชื่อในเรื่องวิญญาณและการทำทางไสยศาสตร์ของตนในชุมชนจึงน่าจะเป็นความเชื่อเก่าแก่ดั้งเดิม และเป็นวิธีการแก้ปัญหาและเผชิญกับวิกฤติต่างๆ ในชีวิตมนุษย์มาแต่โบราณ ศาสนาฮินดู น่าจะเป็นศาสนาใหญ่ศาสนาแรกที่แผ่เข้ามาในเมืองไทย ซึ่งมีเทพเจ้า และวิญญาณต่าง ๆ ที่มีฤทธิ์ สามารถที่จะกระทำหรือแสดงให้เป็นไปในรูปแบบต่างๆ ได้เหนือมนุษย์ธรรมดาสามัญโดยมีความเชื่อระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า เทวดาต่างๆ และการกระทำของดวง

^{๔๔๗} พระเชยวิรัตน์ อุตตสันโต (โอชาวัฒน์), “ การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, *ปริญญาพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

วิญญาณต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ผีป่า ผีเขา ผีบรรพบุรุษ ฯลฯ ซึ่งมีความเชื่อระหว่างมนุษย์กับวิญญาณในระดับต่าง ๆ ^{๑๔๘}

ในสังคมชาวพุทธ ระบบความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์และไสยศาสตร์เป็นส่วนประกอบที่มีประโยชน์ต่อสังคม ทั้งในระดับจิตใจของแต่ละบุคคลในระดับชุมชน ซึ่งความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และวิญญาณ จะสามารถตอบสนองความต้องการทางจิตใจของประชาชนได้ในระดับสังคมความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ไสยศาสตร์และวิญญาณซึ่งเน้นทางด้านพิธีกรรมมาก มีบทบาทในการรวบรวมคนในชุมชนให้มาประกอบพิธีกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคี และทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ไสยศาสตร์เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น ผีสงฆ์ เทวดา วิญญาณ คณา พลังจิตหรือ สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ การติดต่อกับสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติทำได้โดย การประกอบพิธีกรรม ต่างๆ เพื่อเป็นการสื่อ หรือ ติดต่อกับสิ่งเหล่านั้นโดยตรง โดยมีผู้ประกอบพิธี คือ คนทรง หรือ หมอผี แล้วแต่กรณี ซึ่งเน้นพิธีกรรมและพยายามดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์บางอย่างเป็นส่วนบุคคล อันเป็นข้อแตกต่างจากศาสนา^{๑๔๙}

๓.๑.๕ ความเชื่อของร่างทรงที่มีต่อพระพุทธศาสนา

ในเรื่องของความเชื่อและระบบความเชื่อ จึงอาจสรุปได้ว่าร่างทรงมีความสัมพันธ์กับพระรัตนตรัย โดยผ่านระบบความเชื่อ ที่เป็นประวัติศาสตร์ทางสังคม มาในระยะเวลาของแต่ละยุคแต่ละสมัยที่แตกต่างกันกระทั่งแสดงปรากฏการณ์ทางความเชื่อของร่างทรงกับพระพุทธศาสนา เพื่อแสดงความเชื่อของ

ร่างทรงที่มีความเชื่อต่อทางพระพุทธศาสนา ได้ดังนี้

๓.๑.๕.๑ ความเชื่อของการประกอบพิธีกรรมที่มีในพระพุทธศาสนา

๑) พิธีสวดมนต์ การกล่าวคำศักดิ์สิทธิ์อันมีฤทธิ์เหนืออำนาจเหนือชีวิตจิตใจ ได้แก่ การสรรเสริญพระรัตนตรัย และมนต์ของพระพุทธเจ้า (พุทธมนต์) อันเป็นเครื่องป้องกันภัยอันตราย และเกิดความเจริญ โดยสวดเป็นภาษามคธ อาจสวดเป็นกัจจวัตร เข้า – เย็นเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้สวด หรือสวดในโอกาสพิเศษอื่นๆ ซึ่งถือเป็นการประกอบพิธีกรรมกุศลพิธี ในบริบทของร่างทรง ได้เลือกมาเป็นบางบทใช้ในการสวด นอกจากบทสรรเสริญพระรัตนตรัย เช่น

^{๑๔๘} พระเชียรวิทย์ อุตตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “ การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ”, *ปริญาพุทธศาสนตรมฉบับจิต*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๕๐ – ๕๒.

^{๑๔๙} อมรา พงศาพิชญ์, *วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษยวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๖ – ๔๐.

พระคาถาชินบัญชร คาถาबारมี ๓๐ ทศ คาถาบูชาเทพต่าง ๆ คาถาป้องกันภัย ๑๐ ทศ คาถาขอพรต่าง ๆ คาถากำจัดสิ่งไม่ดีออกจากกาย โดยวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันตัวจากภัยต่าง ๆ^{๕๐}

๒) พิธีห่มนวมเทพ ได้หมายถึงการอัญเชิญเทพเทวดาเจ้า ทุกชั้นฟ้า และดิน โดยการอ่าน โองการและบทเจริญคุณ เพื่อมารับเครื่องบวงสรวง และอำนวยการพรให้แก่เหล่าร่างทรง ในพิธีไหว้ครูก่อนทำพิธีรับเบิกบายศรี^{๕๑}

๓) พิธีเบิกบายศรี – โห่บายศรี คือพิธีเจิมและห่มบายศรีด้วยผ้าสีต่าง ๆ ที่สวยงาม ก่อนการเวียนเทียน มีแวนเวียนเทียน เป็นเครื่องประกอบบายศรี บายศรี^{๕๒}

เป็นคำเขมรปนสันสกฤต หมายถึงข้าวขวัญ จัดไว้ในกระตงใบตอง ภายหลังหมายถึงกระตงใส่เครื่องสังเวย การจัดบายศรีเป็นอย่างพราหมณ์ที่รับเข้ามาในพิธีพุทธแล้วรวมเข้ากับพิธีที่เป็นระบบความเชื่อท้องถิ่น เริ่มพิธีที่จุดเทียนที่แวน แล้วส่งให้ผู้เข้าร่วมพิธีที่นั่งล้อมวงอยู่และส่งต่อ ๆ กันไปให้แวนเทียนรอบเป็นทักษิณาวรรตจนครบ ๓ - ๕ - ๗ - ๙ รอบโห่ร้องบายศรี เป็นการนำบายศรีชนิดต่าง ๆ ขึ้นสู่ศาลเพียงตา ก่อนการทำพิธีบวงสรวง^{๕๓}

๔) พิธีทำบุญเลี้ยงพระ การทำบุญเลี้ยงพระ ตามปกติที่ทำกัน มักนิมนต์พระภิกษุสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ในสถานที่ที่ประกอบพิธีในตอนเย็น เรียกกันสามัญว่าสวดมนต์เย็น รุ่งขึ้นเวลาเช้าจะมีการถวายภัตตาหารเช้า (ฉันเช้า) ในคราวเดียวกันมีการตักบาตรด้วยอย่างนี้เรียกว่าพิธีทำบุญเลี้ยงพระ^{๕๔}

^{๕๐} แปลก สนธิรักษ์, “พิธีกรรมและประเพณี”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กลางศาสนา, ม.ป.ป.), หน้า ๓- ๖

^{๕๑} พระเกียรติยศ อุดตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, ปรินญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

^{๕๒} พระมหาชลทิช จันทร์หอม, “การศึกษาพิธีวิเคราะห้สวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อของนักศึกษาปริญญาโท , ปรินญาอักษรศาสตร์ มหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๘.

^{๕๓} พระเกียรติยศ อุดตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, ปรินญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต , หน้า ๑๒.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

๓.๑.๕.๒ ความเชื่อของร่างทรงในหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา

ดังจะได้ยกกรณีตัวอย่างมาวิเคราะห์ ที่บรรดาร่างทรงได้นำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในการประกอบพิธีกรรม และจุดประสงค์ในความเชื่อของร่างทรงที่มีแนวความเชื่อดังจะเห็นได้ คือ

๑) **หลักความเชื่อความศรัทธา** การประกอบพิธีกรรมของบรรดาร่างทรงนั้น สิ่งที่ร่างทรงได้ประกอบควบคู่ไปกับพิธีกรรม คือ ศรัทธา หมายถึงความเชื่อ ความมั่นใจ ความจริงใจ ทั้งที่ประกอบด้วยปัญญา และไม่ประกอบด้วยปัญญา เป็นความเชื่อที่ได้รับจากประสบการณ์ หรืออาจเป็นความเชื่อที่ไม่ต้องการบทพิสูจน์ แต่อย่างใด เช่น ศรัทธาในพระรัตนตรัย จึงเป็นความมั่นใจในความศักดิ์สิทธิ์ ความบริสุทธิ์ ความสูงส่งควรเชิดชู ทำให้เกิดการเคารพบูชาไว้ในจุดที่สูงที่สุด จึงเป็นที่มาของการบวงสรวง กราบไหว้ เคารพบูชา ขอพร เพื่อให้พระรัตนตรัยบันดาล แผลบารมี (พุทธคุณ) ให้ร่างทรงและคณะสาธุศิษย์ ได้รับความสุขความเจริญ มีโชค หายโรคภัยภัย และช่วยขจัดอุปสรรคทั้งมวลให้ดับสิ้นไป เป็นความเชื่อในระบบความคิดอย่างหนึ่ง ซึ่งในส่วนหนึ่งของร่างทรง การที่ได้รับเป็นร่างทรงมานั้นเกิดจากการมีความเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่ ทั้งในระบบที่เป็นแบบแผนทั้งในส่วนของการเกิดของชีวิต การดำรงอยู่ของชีวิต แบบแผนที่ชีวิตต้องดำเนินต่อไป แม้แต่ที่สุดของการดำรงชีวิต และชีวิตหลังความตาย ภาพความเชื่อของร่างทรงจะปรากฏอยู่ในพิธีกรรม ที่ร่างทรงได้กำหนดขึ้นมา ศรัทธาเช่นนี้จะนำไปทางไสยศาสตร์ด้วย มิใช่ศรัทธาในความหมายและบริบททางพระพุทธศาสนา^{๕๕} แต่ผู้ที่มีความเชื่อศรัทธาของบรรดาร่างทรงเหล่านี้ จะให้ความศรัทธาในพระรัตนตรัย ครูบาอาจารย์ บิดามารดา และจะเป็นผู้ที่ถือศีลปฏิบัติธรรม ร่างทรงเช่นนี้จะไม่ทำความชั่วก็เป็นผลดีต่อชุมชน สังคม ศาสนา บ้านเมือง

๒) **ความเชื่อในหลักกรรม** การประกอบพิธีกรรมของร่างทรง ร่างทรงจะประกอบพิธีกรรมด้วย และจะเป็นตัวเชื่อมกลางระหว่างพิธี – กับพุทธศาสนา และเป็นสื่อกลางในการเผยแผ่ให้คำแนะนำ แก่ผู้มาเข้าร่วมพิธีกรรม และผู้มาขอรับบริการ ในบริบทกรรม ตามนัยทางพระพุทธศาสนา แต่จะใช้ระดับความเชื่อเรื่องกรรม ที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้มาใช้บริการเป็นหลัก “ไม่ได้อธิบายตามหลักทฤษฎีกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา”^{๕๖} ที่บรรดาร่างทรงจะใช้และเข้าใจในเรื่องหลักกรรม เช่น เป็นต้นว่า ทำบุญได้บุญ ได้ความสุข, ถ้าทำไม่ดี พุค คิด

^{๕๕} พระเชียรวิทย์ อุตตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “ การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, *ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓

ไม่ดี จะเพิ่มความทุกข์เป็นบาปแก่ตัว, การทำสิ่งดี เพื่อที่จะได้สิ่งตอบแทน ที่เป็นความดีงาม ทั้งในส่วนของวัตถุสิ่งของ และความพอใจที่เป็นนามธรรม เช่น การทำพิธีบวงสรวงสังเวย ไหว้ครูบาอาจารย์ ก็เพื่อ แสดงความกตัญญูต่อท่าน เพื่อขอขมาลาโทษ และเพื่อการประสิทธิ์ประสาทพร ต่อสิ่งที่ตนให้ความเคารพบูชา

๓) **ความเชื่อของการบำเพ็ญบารมี** บรรดาผู้เป็นร่างทรงนั้นมีความเข้าใจและมีความเชื่อมั่นว่า การที่ได้ทำพิธีไหว้ครู บวงสรวง การได้สวดมนต์ไหว้พระ และปฏิบัติธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการได้รักษาผู้คนที่มารับการบริการต่างๆ ทั้งให้คำแนะนำนั้น คือได้ เป็นการสร้างสมคุณงามความดี เป็นการสร้างบารมีให้กับตนเอง (ได้ประกอบคุณงามความดียิ่งใหญ่ไว้ในตน)^{๑๕๑} ภายหลังการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น การประกอบพิธีกรรม การแสดงธรรม ให้คำแนะนำ ถอนคุณไสย สวดมนต์ การบวงสรวงต่าง ๆ โดย “องค์” วิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่เข้าประทับร่างทรง และร่างทรงบารมี “ในความหมายของร่างทรง คือ การรอเวลาเพื่อรับสิ่งตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสิ่งตัวเองได้ตั้งใจเอาไว้ ทำให้เกิดระบบของการเสียสละ ในรูปแบบต่างๆ ของผู้ปฏิบัติตามคำแนะนำของร่างทรง เช่น การเสียสละสิ่งของเพื่อคนอื่น ทำบุญ บริจาคทาน แก้ววัด คนยากจน องค์กรการกุศล การสมทานรับประทานอาหารที่เป็นมังสวิรัต หรือ เจ ไม่กล่าวคำหยาบ ไม่คิดสิ่งที่เป็นความเศร้าหมอง หรือประทุษร้ายผู้อื่น การถือบวช โดยสมทานศีล ๘ การปฏิบัติกรรมฐาน โดยเก็บตัวในวัด หรือสถานปฏิบัติธรรมตามวาระต่าง ๆ”^{๑๕๒}

๔) **ความเชื่อของการบูชา** ร่างทรงจะมีความเชื่อของการบูชา เคารพ กราบ ไหว้ ในพิธีกรรมสำคัญ เช่น วันไหว้ครูประจำปี การบูชาประจำวันพระวันสำคัญทางศาสนา การบูชาประจำวัน โดยเฉพาะร่างทรงที่มีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดนั้นจะมีการบูชาตลอด เช้า-เย็น และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันไหว้ครูด้วยโดยจะให้ความสำคัญมาก โดยการบูชาของร่างทรง อันมีเครื่องบูชาได้แก่ ดอกไม้ พวงมาลัย รูปเทียน น้ำเปล่า น้ำชา หมากพลู และเครื่องผลไม้ ๕ -๘ อย่าง อันเป็นเครื่องบูชาประจำที่ขาดไม่ได้เลย และสิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือ การไหว้พระสวดมนต์ และกล่าวคาถาไหว้ครู “องค์” ของตนเองอันเป็นครูบาอาจารย์ของตน ซึ่งเป็นสิ่งที่เคร่งครัดมากในหลักการบูชา แม้แต่การบูชาของร่างทรงนั้น จะไม่ได้ห้ามเอาการบูชาตาม

^{๑๕๑} เสถียร พันรังสี, “การบำเพ็ญบารมีในพระพุทธศาสนาอาจริยวาท”, ใน **เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ครบ ๓ รอบ)**, ราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๑๖๘.

^{๑๕๒} พระเกียรติยศ อุดตสนฺโต (โอชาวัฒน์), “ การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **ปริญญาพุทธศาสนามหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔.

หลักการพระพุทธศาสนา คือ บุชา ๒ ได้แก่ อามิสบูชา, ปฏิบัติบูชา แต่การบูชาของร่างทรงก็สัมพันธ์กับหลักการทั้ง ๒ อย่างบริบูรณ์ ของการบูชาแบบอย่างพระพุทธศาสนา

สรุป ความเชื่อของร่างทรงที่มีต่อพระพุทธศาสนานั้นไม่ว่า โดยหลักความเชื่ออันมี การสวดมนต์ พิธีชุมนุมเทพ พิธีเบิกบาศรี – โห่บาศรี พิธีทำบุญเลี้ยงพระ และทั้งหลักการทางพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักความเชื่อในเรื่องศรัทธา ความเชื่อในหลักกรรม ความเชื่อในหลักบำเพ็ญบารมี ความเชื่อในหลักของการบูชา ที่ร่างทรงได้จัดพิธีกรรมขึ้นในแต่ละครั้งนั้นล้วนแล้วแต่มีความเชื่อ ความศรัทธา ในหลักการนี้อยู่ ที่ควบคู่กับการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง ฉะนั้น ความเชื่อของร่างทรงที่มีต่อพระพุทธศาสนา และนำหลักการทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินตามความเชื่อของคนได้อย่างมีระบบ ระเบียบแบบแผน ตามหลักพระพุทธศาสนาของพุทธธรรมที่ร่างทรงได้นำมาประยุกต์ในการประกอบพิธี เป็นการแสดงให้เห็นว่าร่างทรงได้ให้ความสำคัญ เชิดชู เคารพ และได้ดำเนินตามหลักของพระพุทธศาสนา ที่ไม่สามารถทิ้งความสำคัญลงได้เลย ซึ่งทั้ง ร่างทรง และความเชื่อที่มีต่อศาสนาย่อมดำเนินไปควบคู่กันและสามารถประสานความเชื่อเข้าด้วยกันได้

๓.๒ ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านศาลาสามัคคี

๓.๒.๑ ประวัติชุมชนบ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
บ้านศาลาสามัคคีอันเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ อำเภอสังขะ และอยู่ในตัวตำบลบ้านขบ ห่างจากตัวอำเภอ ๑๑ กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัด ๔๕ กิโลเมตร

๑) จังหวัดสุรินทร์มีพื้นที่ปัจจุบัน ๘,๑๒๔.๐๖ ตารางกิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๔๕๐ กิโลเมตร ทิศเหนือติดกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดศรีสะเกษ ทิศใต้ติดกับจังหวัดอุดรธานีชัยราชอาณาจักรกัมพูชา ทิศตะวันตกติดกับจังหวัดบุรีรัมย์ มีประชากรรวม ๑,๓๗๒,๖๗๒ คน แบ่งเป็นชาย ๖๘๖,๒๔๖ คน หญิง ๖๘๖,๔๒๖ คน จำนวนครัวเรือน ๒๐๘,๒๘๐ ครัวเรือน (สถิติ ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๐) แบ่งเขตการปกครองเป็น ๑๗ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอปราสาท อำเภอสังขะ อำเภอศรีขรภูมิ อำเภอรัตนบุรี อำเภอท่าตูม อำเภอสำโรงทาบ อำเภอชุมพลบุรีอำเภอจอมพระ อำเภอสนม อำเภอบัวเชด อำเภอลำดวน อำเภอกาบเชิง อำเภอศรีณรงค์ อำเภอพนมดงรัก อำเภอเขวาสินรินทร์ อำเภอโนนนารายณ์^{๑๕๕}

^{๑๕๕} รศ.ศิริพร สุเมธรัตน์, “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์”, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ : โรงพิมพ์ ส. พันธุ์เพ็ญ , ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๐.

๒) อำเภอสังขะ (Sangkha) อำเภอสังขะตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ โดยแต่เดิมการตั้งถิ่นฐานมีเจ้าเมืองชื่อเชียงมะ โดยได้พระกรุณาโปรดเกล้าจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์ให้ เชียงมะเป็นเจ้าเมือง (หลวงเพชร) เป็นสังฆะบุรีนครอจจะ ตั้งถิ่นฐานที่บ้านอจจะปะนึ่ง หรือ โคกอจจะ หรือ โคกคงยาง (เขตอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์) ต่อมาเป็น เมืองสังขะให้สังฆะบุรีศรีนครอจจะ เป็นเจ้าเมืองปกครอง (ต่อมาเป็นสังขะ)^{๑๖๐} มีระยะห่างจากต้นเมืองสุรินทร์ ๔๗ กิโลเมตร มีภูมิประเทศทางตอนใต้เป็นพื้นที่ป่าและเขา ส่วนพื้นที่ทางตอนเหนือและตะวันตกเป็นที่ราบ แบ่งพื้นที่ปกครองส่วนภูมิภาค คือ ตำบลจำนวน ๑๒ ตำบล มีหมู่บ้าน ๑๘๖ หมู่บ้าน และมีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น คือองค์การบริหารราชการส่วนตำบล (อบต.) ๑๒ แห่ง และเทศบาลตำบล ๑ แห่ง คำขวัญประจำอำเภอคือ “สังขะเมืองสะอาด ปราสาทงดงาม ทับทิมสยาม ๐๔ เขียวขจีป่าสน”^{๑๖๑}

๓) บ้านศาลาสამักคิ อันเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอสังขะห่างจากตัวอำเภอไปทางทิศตะวันตกทางสายสุรินทร์ปราสาท “หรือเรียกเป็นสายใหญ่ว่า สายกรุงเทพ อุบลราชธานี อันเป็นสายตัดผ่านทางพอดิ ถ้าจะเดินทางไป จำหวัดศรีสะเกษ หรืออุบลราชธานีก็ ตามก็ต้องผ่านสายเส้นทางกรุงเทพ อุบลราชธานี สายนี้ก่อนที่จะถึงตัวอำเภอสังขะนั้น ก็จะมีหมู่บ้านชื่อว่าบ้านศาลาสามักคิ บ้านศาลาฯ นี้ตั้งขึ้นเมื่อ ปีพุทธศักราช ๒๔๕๕”^{๑๖๒}

คนแรกที่เข้ามาอาศัยอยู่ก่อนการสร้างบ้านศาลาสามักคิ พ่อบุญสา คลังฤทธิ์ บ้านเลขที่ ๑๘๒ หมู่ ๘ ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ เข้ามาอาศัยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ ปัจจุบันอายุ ๗๓ ปี ยังมีชีวิตอยู่

ต่อมาก็มี นายสาบา ไม่ทราบนามสกุล ตามมากับ พ่อกลิ่น เดชฤทธิ์ ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้มีนายกล้ว ชัยนนท์ ได้ตามมาอยู่และได้ตั้งถิ่นฐานอยู่แต่ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านสะกาด ต.จารย์ อ. สังขะ จ.สุรินทร์ ต่อมาได้เปลี่ยนตำบลจารย์ เป็นตำบลสะกาด ในปัจจุบัน

ต่อมามี แม่ โปย อินสง่า และนายพู จันทุง ได้ตามมาตั้งถิ่นฐานในปี พ.ศ. ๒๕๐๒^{๑๖๓}

^{๑๖๐}พศ. วิลาสินี ศรีนุเคราะห์ , ปันโจล : กรณีศึกษาพิธีการไหว้ครู เพื่อสืบทอดพิธีกรรมอันเนื่องมาจากความเชื่อของชาวไทย เขมรสุรินทร์ , (คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘.

^{๑๖๑}รศ.สิริพร สุเมธารัตน์, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์ ,พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๕๐๐ เล่ม , (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์: โรงพิมพ์ ศ. พันธุ์เพ็ญ ๒๕๕๓ ๒๕๕๓), หน้า ๑๘๒.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นายบุญสา คลังฤทธิ์ , เจ้าพิธีกรรม, ร่างทรง ,วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ คนเดียวกัน วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

มีคนเฒ่าคนแก่ เล่าว่าหมู่บ้านนี้แต่เดิมเป็นป่าดงทั้งหมด มีสัตว์ร้ายชุกชุม ยังไม่มีการสร้างหมู่บ้านมาแต่เดิมเลย ต่อมาเมื่อผู้เฒ่าผู้แก่แต่ตอนเป็นหนุ่มสาวได้พากันอพยพมาจากต่างถิ่น มาจับจองพื้นที่ทำมาหากินสมัยนั้นก็มีมาจากบ้านลำโรงทาบบ้าง มาจากประเทศลาวสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ บ้าง มาจากเขมรอพยพในสมัยสงครามบ้าง แต่เดิมบ้านศาลาฯ นี้มีป่ามากมีบ้านคนอาศัยอยู่เพียง ๔ – ๕ ครัวเรือนเท่านั้นกระทั่งมีลูกสืบหลานจึงได้เริ่มมีครัวเรือนขึ้นเรื่อยๆ บ้านศาลาสามัคคีมีครัวเรือนประมาณ ๒๐ กว่าครัวเรือน ต่อมาจนถึงปัจจุบันบ้านศาลาได้เป็นหมู่บ้านใหญ่มีครัวเรือนประมาณ ๖๐๐ กว่าครัวเรือน มีทั้งหมด ๒ หมู่ คือ หมู่ที่ ๘ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกมีผู้ใหญ่บ้านชื่อนาย กมล สุวรรณ^{๑๖๔} กับหมู่ที่ ๑ อยู่ทางทิศตะวันออก มีผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ชื่อนาย ถนอม ประทุมแก้ว^{๑๖๕} บ้านศาลาสามัคคีแบ่งการปกครองเป็น ๒ หมู่ มีผู้ใหญ่บ้าน ๒ คน มี วัดเทพศิรศาลาสามัคคี อยู่ระหว่างกลางหมู่บ้านทั้ง ๒ หมู่เจ้าอาวาสมีนามว่าเจ้าอธิการ คำพันธ์ วิจิตโต อายุ ๕๕ ปี พรรษา ๓๔ เป็นเจ้าคณะตำบล มีพระจำพรรษาประมาณ ๕ - ๑๑ รูป ต่อปี เป็นวัดฝ่ายมหานิกาย^{๑๖๖}

บ้านศาลาสามัคคีนี้นั้นเป็นหมู่บ้านหลายกลุ่มชาติพันธุ์ได้แก่ ส่วย (กูย, กวย) ลาว เขมร แต่เดิมกำเนิดหมู่บ้านมาก็จะมีชาว ส่วย (กูย, กวย) ลาวนี้ได้มาตั้งถิ่นฐานก่อน ต่อมาเมื่อลูกสืบหลานขึ้นมาโตเป็นหนุ่มเป็นสาวขึ้นได้มีการพบรักกันที่ต่างบ้านต่างเมือง บ้างก็ไปทำงานที่ไกล พบกลับมาก็ได้พาคนรักของตนกลับมาด้วยจนกระทั่งได้แต่งงานมีครอบครัวขึ้นมา บ้างก็มาจากถิ่นฐานอื่นมาซื้อที่ทางก็ได้มาตั้งรกรากกระทั่งกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ขึ้นมาปรากฏกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ มีการผสมผสานกลุ่มชาติพันธุ์ได้แก่ ส่วย (กูย, กวย) ลาว เขมร เป็นหลัก

๔) ประวัติชุมชนบ้านศาลาสามัคคี

บ้านศาลาสามัคคีอันเป็นการตั้งชื่อขึ้นใหม่โดยมีการช่วยกันพัฒนาเพราะเป็นหมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มมาอาศัยอยู่จนกระทั่งกลายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่พอสมควรกระทั่งมีการแบ่งกันปกครองก็มีผู้ใหญ่บ้าน ๒ คน และแบ่งหมู่บ้านเป็น ๒ หมู่ คือ หมู่ ๘ กับหมู่ ๑ มีวัดชื่อวัดเทพศิรศาลาอยู่ระหว่างกลางหมู่บ้าน มีโรงเรียนชื่อ โรงเรียนบ้านศาลาสามัคคีมีตั้งแต่ระดับอนุบาล เด็กเล็ก ระดับประถม มัธยมต้น ๑ – ๓ ที่เป็นเหตุให้ชื่อหมู่บ้านเช่นนี้อาจเป็นที่มาของกลุ่มชาวบ้านช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านจนกระทั่งเจริญและประชากรก็อยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ชาวบ้านแห่งนี้จะถือผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นหลักจะให้ความเคารพยำเกรงมาก เมื่อมีเรื่อง หรือเหตุการณ์ที่

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ นายณรงค์ มีแก้ว (อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ นาย ถนอม ประทุมแก้ว (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ พระอธิการ คำพันธ์ วิจิตโต, เจ้าคณะตำบลบ้านขบ, เจ้าอาวาสวัดเทพศิรศาลา วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

ต้องตัดสินความกัน ก็จะให้ผู้ใหญ่บ้าน และผู้เฒ่าผู้แก่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือนั้นมาค่อย ชี้แจงให้คำแนะนำ และยุติปัญหาต่างที่เกิดขึ้นให้สงบลงด้วยดีเสมอมา ด้วยเหตุนี้ทำให้ชาวบ้านทั้ง ๒ หมู่ได้ตั้งชื่อว่าหมู่บ้านศาลาสามัคคี^{๖๖}

โดยส่วนมากชาวบ้านศาลาสามัคคีส่วนมากจะประกอบอาชีพทำนา เสียเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็น ๘๕ เปอร์เซ็นต์ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ รับจ้างทั่วไป ๕ เปอร์เซ็นต์ค้าขาย ส่วนรับราชการนั้น อาจนับได้ว่า ๑ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นส่วนมากจะเป็นชาวนาเสียมากกว่า^{๖๗} ทางทิศเหนือบ้านศาลา สามัคคีติดถนนใหญ่สายกรุงเทพ – อุบลราชธานี ทางทิศใต้ ติดบ้านหนองกรวด ทิศตะวันออกติด ทางผ่านไปบ้านดง – เขมร ช่องจอม ทางทิศตะวันตกติดบ้านคลองตุง (กลุ่มส่วยเดิม) หมู่บ้าน น้อยรอบบ้านศาลาสามัคคีต่างส่งเด็กมาเรียนที่บ้านศาลาสามัคคีในระดับอนุบาล เด็กเล็ก ประถม มัธยมต้น แทบทั้งสิ้น เมื่อจบการศึกษาถ้าลูกหลานคนมีฐานะก็จะส่งลูกตนเองไปเรียนต่อในตัว อำเภอ หรือในตัวเมืองที่สูงขึ้นไป เช่น ระดับ มัธยมปลาย และระดับอุดมศึกษา

ภาษาที่ใช้โดยส่วนมากบ้านศาลาสามัคคีเป็นหมู่บ้านที่มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์รวมกัน ทั้ง กูย ส่วย ลาว เขมร ซึ่งถ้าใครเป็นเจ้าของภาษาอะไรอีกฝ่ายหนึ่งจะไปหาหรือประกอบกิจก็ สามารถพูดให้เกียรติเจ้าของภาษา เช่น เมื่อจะไปหาคนลาว ส่วยก็สามารถพูดภาษาลาวได้ ถ้าส่วย มาบ้านเขมรก็สามารถพูดภาษาเขมรได้ เป็นชนชาติพันธุ์ผสมผสานกันโดยไม่ขัดแย้งกัน

๕) ลักษณะบ้านเรือนและความเป็นอยู่

บ้านศาลาสามัคคีแต่เดิมการยกบ้านส่วนมากแต่เดิมจะเป็นทรงสูงมีเสาสูง มีบันไดไต่ ขึ้นเนื่องด้วยสมัยก่อนมีป่ามาก และมีโจรผู้ร้ายมากเวลากลางคืนก็ก็สามารถพ้นจากอันตรายได้ มาก แต่เดิมจะเป็นไม้ทั้งหลัง^{๖๘} แต่ด้วยสมัยปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางสื่อสารมวลชนมากมาย สมัยใหม่ก็จะชอบยกบ้านชั้นเดียวสร้างด้วยปูนเป็นส่วนใหญ่ถนนหนทางลาดยางเข้าถึง มีโทรศัพท์ แทบทุกบ้าน โทรทัศน์ พัดลม บ้างก็ใส่แอร์ก็มี ความเจริญเข้าไปมากความเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้น ในราว ๕ – ๑๐ ปีนี้เอง บ้านหลังเก่า ๆ ทรงสูงมีบันไดขึ้นไม้ทั้งหลัง ก็จะไม่ค่อยมีแล้วในสมัย ปัจจุบัน ถ้ามีก็ไม่มาก ประมาณ ๓ - ๕ หลัง

วัดถือเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมธรรมะ ศึกษาทางธรรม บ้านศาลาสามัคคีเมื่อ บุตรหลานชาย อายุครบ ๒๐ ปีก็จะถือประเพณีบวชให้ บิดา – มารดาเพื่อเป็นการทดแทนพระคุณ บิดามารดา ชาวบ้านมีความเชื่ออย่างมากว่า จะได้เกะผัวเหลืองของลูกขึ้นสวรรค์เวลาเสียชีวิตไป การบวชนอกจากจะเป็นหน้าที่ของลูกที่มีต่อบุพพาริแล้วยังเป็นการขัดเกลาทางสังคมได้อีกทาง

^{๖๖} สัมภาษณ์ พ่อสา คลังฤทธิ์, (อาจารย์ – ร้างทรง), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นาย อดอม ประทุมแก้ว, (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๓), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๖๘} สัมภาษณ์ พ่อสา คลังฤทธิ์, (อาจารย์ – ร้างทรง), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

หนึ่ง ผู้บวชเรียนได้ศึกษาธรรมในพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต ได้เรียนรู้ถึงประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ ด้วย ถ้ายังไม่บวชถือว่ายังเป็นคนดิบอยู่ สังคมไม่ค่อยให้การยอมรับเท่าที่ควร^{๑๑๐} นับเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของชีวิตจริงของกลุ่มชน

ชุมชนเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่วางกฎระเบียบต่างๆ ไว้ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติ กฎระเบียบต่างๆ จะสอดแทรกอยู่ในพิธีกรรม ความเชื่อต่างๆ เพื่อให้กลุ่มคนในสังคมถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน ระบบความเชื่อต่าง ๆ มิได้บังคับให้ทุกคนยอมรับและปฏิบัติตาม แต่เป็นจารีตที่ต้องปฏิบัติตาม เพราะหากไม่ทำถือว่าไม่ใช่เป็นกลุ่มชนหรือพวกเดียวกัน และอาจได้รับการลงโทษทางสังคมได้ หากไม่ปฏิบัติตาม

เมื่อได้มาอยู่ร่วมกันต่างชาติพันธุ์ก็นำเอาความเชื่อตามคติ ประเพณี และสิ่งที่ตนนับถือ นั้นมาด้วย จนกลายเป็นความเชื่อที่ผสมผสานกันได้อย่างลงตัว

โดยกล่าวว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้มาอาศัยอยู่ร่วมกันได้มีกลุ่มชาวกูยที่อาศัยอยู่ใกล้กับชาวเขมรที่รับวัฒนธรรม (ภาษา) เขมรเรียกว่า เขมร – ส่วย (Kmer - Soai) และกลุ่มชาวกูยที่อาศัยอยู่ใกล้กับกลุ่มชาวลาวก็รับภาษา ลาวเรียกว่า ลาว – ส่วย (Lao - Soai) ส่วนชาวกูยที่ยังรักษาเอกลักษณ์ของตนเองเหมือนในอดีตเรียกตัวเองว่า กูย (Kui) อันมีความหมายว่า ส่วย

ปัจจุบันเท่าที่ผู้วิจัยได้สำรวจและออกเก็บข้อมูลภาคสนาม ชาวกูย ฟัง และสื่อสารด้วยภาษากูย แม้จะมีสำเนียงที่แตกต่างกันไปแต่ก็ยังสื่อความหมายกันรู้เรื่อง แม้พูดภาษาบางคำจะไม่เหมือนกันและมีสำเนียงภาษาพูดแตกต่างกันยังเรียกชื่อกลุ่มชนแตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มชาวกูยเลี้ยงช้าง เรียกตัวเองว่า กวย กลุ่มชาวกูย อำเภอสีรภูมิเรียกตัวเองว่า มะลัว ชาวกูยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ อำเภไพรบึง อำเภอราศีไสล จังหวัดศรีสะเกษ เรียกตัวเองว่า เขอ และชาวกูยในแถบ อำเภอสำโรงตาบ จังหวัดสุรินทร์ และอำเภอปรางค์กู อำเภห้วยทับทัน อำเภอุทุมพรพิสัย อำเภอสังขะ เรียกตัวเองว่า กูย^{๑๑๑}

เอกสารที่เป็นหลักฐานพอที่จะเชื่อถือยืนยันได้อีกอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าชาวกูยเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในแถบนี้และเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมคือ เอกสารของปราชญ์ไทย ในสมัยราชการที่ ๕ ซึ่งเป็นข้าหลวงและข้าราชการ ประกอบด้วย หม่อมอมร วงศ์วิจิตร (พ.ศ.๒๔๔๓) พระยาประชาภิจักรจักร (พ.ศ. ๒๔๔๗) และสมเด็จพระมหาวิรวัศ (ดิศโลอ้วน) ปราชญ์ทั้ง ๓ ท่านต่าง

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พระอริการ คำพันธ์ วิจิตโต ,เจ้าคณะตำบลบ้านชน, เจ้าอาวาสวัดเทพศิรีศาลา, วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๑๑๑}นายอิสรพร จันทร์ทอง , บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมชาวกูย บ้านสำโรงตาบ อำเภอสำโรงตาบ จังหวัดสุรินทร์, สาขาวิชามานุษยวิทยา, (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ๒๕๓๗), หน้า ๕.

ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่ากลุ่มชนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในภาคอีสานได้แก่กลุ่มที่พูดภาษาตระกูลมอญ – เขมร และมีชาวกูยเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด^{๑๖๒}

กลุ่มชาติพันธุ์กูยหรือกวยมีความเจริญอยู่อย่างอิสระมาก่อนที่จะถูกอำนาจทางการเมืองของเขมรและไทยปกครอง ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ผู้ไท ไส้ แสก กะเลิง ย้อ โย้ย และอื่นๆ ได้อพยพจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเมื่อร้อยกว่าปีมานี้ โดยนโยบายทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลสยามในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น^{๑๖๓}

แต่ถ้าจะพิจารณาถึงโครงสร้างภาษา ระบบความเชื่อของกลุ่มชนก็พอจะมองเห็นวิวัฒนาการทางสังคมของชาวกูยได้ กล่าวคือ กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานหรือที่อยู่อาศัยใกล้กับกลุ่มชนชาวเขมรก็รับเอาวัฒนธรรมทางภาษาและระบบความเชื่อบางอย่างมาจากกลุ่มชนชาวเขมร กลุ่มนี้จะเรียกตัวเองว่า “กวย” กลุ่มชาวกวยจะถือความเชื่อในเรื่อง “ผีประจำ” สำคัญกว่า “ผีบรรพบุรุษ” และจากคำบอกเล่าของควาญช้างที่เป็นครูบาอาจารย์ใหญ่ที่บ้านกะโพ อำเภอดงหลวง จังหวัดสุรินทร์ บอกเล่าเมื่อครั้งยังเป็นหนุ่มเคยไปล่าช้างที่ป่าแถวภูเขาดงแระกในดินแดนประเทศกัมพูชาปัจจุบัน (นายสา ศาลางาม) สัมภาษณ์เมื่อ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ แสดงว่ากลุ่มชาวกวยเลี้ยงช้างกลุ่มนี้ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มชาวเขมรหรือเขมรต่ำอย่างแน่นนอน และได้รับเอาวัฒนธรรมบางอย่างจากกลุ่มชาวเขมร นำมาถือเป็นแนวปฏิบัติ กระทั่งกลายเป็นประเพณีสืบต่อกันมา เป็นต้น คาถาที่ใช้สวดประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีประจำหรือแม่น “ภาษาผี” (ภาษาปะกำ) ซึ่งมีหลายคำที่เหมือนหรือคล้ายกับภาษาพูดของเขมรต่ำ เป็นต้น^{๑๖๔}

สรุป กลุ่มชาวกูยเดิมมีถิ่นฐานอยู่แถบนี้แล้วต่อมากลุ่มชาวกูยอีกส่วนหนึ่งก็อพยพเข้ามาอยู่ในแถบจังหวัดศรีสะเกษและสุรินทร์ ในเวลาต่อมา และเส้นทางที่อพยพนั้นพอจะสันนิษฐานได้ว่าคงเลียบลำน้ำมูลมาเรื่อยๆ พอพบปะกลุ่มชนของตนเองก็ตั้งบ้านช่องถิ่นฐานทำมาหากินต่อไป เมื่อมีประชากรหนาแน่นขึ้นที่ทำกินมีน้อยลงจึงต้องอพยพไปหาที่ทำกินใหม่ เช่น ชาวกูย อำเภอยะหา จังหวัดนครราชสีมา และชาวกูย อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ก็อพยพไปจากชาวกูยบ้านตะเคียน บ้านอาลี บ้านอาวู และบ้านลำโรงทา จังหวัดสุรินทร์ ทั้งสิ้น

ไม่ว่าชาวกูย กวย ส่วย เขอ ลาว เขมร จะมีความเป็นมาที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานเพียงใดก็ตาม หากพิจารณาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนในเชิงพลวัตนั้น กล่าวคือในสังคมของชาวกูยต้องมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง

^{๑๖๒} นายอิสราพร จันทร์ทอง, บทบาทหน้าที่ของพิธีแก้ลมอชาวกูย บ้านลำโรงทา อำเภอลำโรงทา จังหวัดสุรินทร์, สาขาวิชามานุษยวิทยา, (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

ปัจจุบันจะหากกลุ่มชาติพันธุ์กุ่มที่บริสุทธิ์นั้นคงหาได้ยาก แม้แต่ กวย ล่วย เขอ ลาว เขมร ก็แทบจะหาร่องรอยความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์บริสุทธิ์ไม่ได้เช่นกัน ทั้งนี้อาจเกิดสาเหตุหลายประการ เช่น เกิดจากการแต่งงานข้ามกลุ่ม วัฒนธรรม เป็นต้นชาวกุ่มไม่แต่งงานกับกลุ่มชาวเขมร ก็ระบบเอาระบบความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างเข้ามาด้วย หรือกุ่มไม่แต่งงานกับกลุ่มชาวลาว ต้องรับเอาระบบความเชื่อหรือพิธีกรรมบางอย่างของกลุ่มลาวเข้ามาปฏิบัติ จนกลายเป็นจารีตถือปฏิบัติของกลุ่มคนสืบต่อกันมา ทั้งนี้เพราะระบบความเชื่อของกลุ่มชนทั้งหลายที่กล่าวมา มีแนวปฏิบัติและบทบาทต่อสังคมคล้ายกันนั่นเอง

อีกประการหนึ่งต้องยอมรับด้วยว่า สังคมแต่ละสังคมเมื่อมีการจัดระบบการปกครองขึ้นเป็นรัฐ เป็นประเทศ สังคมนั้นจะอยู่อย่างใดเดียวไม่ได้ ต้องมีการติดต่อการแลกเปลี่ยนหรือซื้อสินค้าซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มชน การได้พบได้เห็นพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน ก็ย่อมจะเกิดการยอมรับในเรื่องของวัฒนธรรมของกลุ่มที่สังสรรค์และนำเอาวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นมาปรับใช้กับวิถีชีวิตของกลุ่มตนเองที่เห็นว่าดีและเหมาะสม หากวัฒนธรรม ประเพณี หรือแม้แต่พิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นสามารถสนองความต้องการของกลุ่มชน โดยไม่ขัดต่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอดได้ ชนชาติทั้งหลายก็อยู่ในสภาพดังกล่าวเช่นกัน^{๑๑๕}

เมื่อมีการพัฒนาประเทศเพื่อให้มีความเจริญทัดเทียมอารยประเทศเรื่อยมา โดยเฉพาะการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเพื่อเอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจตั้งแต่สมัยราชการที่ ๕ เรื่อยมา การพัฒนาด้านอื่นๆ ก็ตามมาไม่หยุดยั้ง เช่น การวางรากฐานการศึกษาให้เป็นแบบแผนเดียวกันทั้งประเทศด้วยการใช้แบบเรียนและภาษาไทยเหมือนกันยังทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ค่อยๆ หดหายไป

ปัจจุบันการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ มีหลากหลายและทันสมัยยิ่งขึ้น มีการพัฒนาระบบสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูง การพัฒนาอุตสาหกรรมที่เอื้ออำนวยต่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมประชานิยม ท้องถิ่นอพยพเข้าไปขายแรงงาน ยังศูนย์รวมอุตสาหกรรมคือกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอย่างมากมายและต่อเนื่อง บางคนยังไปตั้งรกรากเพื่อประกอบอาชีพก็มีมาก ดังนั้นหากจะสรุปว่าชาวกุ่ม กวย ล่วย เขอ ลาว เขมร ยังมีวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าดั้งเดิมอยู่อย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชุมชนทุก ๆ ด้าน เห็นจะเป็นการกล่าวที่ไม่ยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงในบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างต่อเนื่อง

^{๑๑๕} นายอิสราพร จันทร์ทอง ,บทบาทหน้าที่ของพิธีแก้ลมของชาวกุ่ม : กรณีศึกษาบ้านสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ,สาขามานุษยวิทยา, (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ๒๕๕๗), หน้า ๑๓.

๓.๒.๒ ความเชื่อและพิธีกรรมเข้าทรงของชุมชน

มนุษย์พยายามเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัว เพื่อทำความรู้จัก ทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อม เพื่อการปรับตัวให้อยู่รอดเป็นเบื้องต้น ความลึกลับซับซ้อนของอำนาจเหนือธรรมชาติที่เกิดขึ้นบางอย่างมีผลกระทบต่อมนุษย์เอง มนุษย์จึงพยายามศึกษาหาเหตุผลเพื่อจะได้คำตอบ แต่บางครั้งก็หาคำตอบและเหตุผลยังไม่ได้ว่าทำไมมนุษย์จึงเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอำนาจลึกลับเป็นสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ทำให้มนุษย์เกิดความกลัวในเรื่องราวดังกล่าว^{๓๖}

ความกลัวและความไม่รู้ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเชื่อซึ่งเป็นรากฐานของสังคมมนุษย์ได้แก่ การยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ (Super human being) ความเชื่อในอำนาจลึกลับ (Belief of mana) ความเชื่อในมายาศาสตร์ (Magic) ความเชื่อในข้อห้าม (Taboo) และมีความเชื่อในวิธีการดำรงชีวิตอีกมากมาย^{๓๗} ความเชื่อเป็นสิ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทำให้มนุษย์มีบทบาท มีบทเรียนเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและถ่ายทอดสืบต่อกันมา^{๓๘}

ความเชื่อส่งผลให้เกิดประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ และกำหนดจารีตกระทั่งเป็นแนวทางในที่สุด เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีปิศาจ วิญญาณ เทวดา ความเชื่อในเรื่องโชคลาง และความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจลึกลับต่าง ๆ เป็นต้น มนุษย์จึงนำเอาความเชื่อนั้น ๆ มาถือปฏิบัติในกลุ่มของตน

ชุมชนบ้านศาลาสามัคคีก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความเชื่อเรื่องภูตผีปิศาจ วิญญาณ เทวดา เวทมนต์ไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องโชคลางต่าง ๆ ค่อนข้างสูงความเชื่อส่วนใหญ่รวมอยู่กับพิธีกรรมอันผูกพันกับชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ ความผูกพันในสังคมและท้องถิ่นที่อยู่อาศัย เช่น ผีปอบ , ผีบรรพบุรุษ เป็นต้น ในบทที่จะกล่าวเน้นถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับ “พิธีกรรมเข้าทรงหรือที่เรียกเป็นภาษาของชุมชนว่า “ แก่ลมมอ^{๓๙}” แม้นแต่ในชุมชนจะมีกลุ่มชาติพันธุ์ถึง ๓ ภาษา หรืออาจแตกต่างที่ภาษา ความหมายนี้เป็นอันเดียวกันดังนี้คือ แก่ลมมอ (ภาษากูย, ส่วย) โจลมมีวด^{๔๐} (เข้าทรง, แม่มด) เล่นพญาแณ^{๔๑} (ภาษาลาว)

^{๓๖} นายอิสราพร จันทรทอง , บทบาทหน้าที่ของพิธีแก่ลมมอของชาวกูย : กรณีศึกษาบ้านสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ , สาขามานุษยวิทยา, (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ๒๕๓๗), หน้า ๔๑.

^{๓๗} เสถียร พันธรังสี, ราชบัณฑิต, “การบำเพ็ญบารมีในพระพุทธศาสนาอภยวาท” , (ราชบัณฑิต เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี , ๒๕๒๑), หน้า ๑๑.

^{๓๘} นายอิสราพร จันทรทอง , บทบาทหน้าที่ของพิธีแก่ลมมอของชาวกูย : กรณีศึกษาบ้านสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ , สาขามานุษยวิทยา, (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ๒๕๓๗), หน้า ๔๑.

^{๓๙} “แก่ลมมอ” เป็นภาษา กูย, ส่วย แปลว่า พิธีกรรมเข้าทรง, หรือบวงสรวงสังเว

^{๔๐} “โจลมมีวด” เป็นภาษาเขมร (เขมร) สุรินทร์ แปลว่า เข้าทรง , แม่มด

^{๔๑} “เล่นแณ” เป็นภาษา ลาว แปลว่า ทำพิธีเข้าทรงเสียดาย, สังเวชบวงสรวง

โดย สรุปก็คือ การเข้าทรงเพื่อสื่อกับวิญญาณของบรรพบุรุษ, วิญญาณต่าง ๆ ที่เราขอความช่วยเหลือ, หรือเพื่อการรักษา เพื่อการเสี่ยงทาย เพื่อการทำนายทายทัก เพื่อขอความคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข เป็นต้น

แต่ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวพิธีกรรมนี้ว่า พิธีกรรมเข้าทรงของกลุ่มชุมชนบ้านศาลาสามัคคี “เป็นพิธีกรรมเข้าทรง” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พิธีกรรมแก้ลมอ นั้นเอง

พิธีกรรมที่ชาวชุมชนนี้ยึดถือปฏิบัติอันเป็นสิ่งที่ช่วยให้การดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขในกลุ่มชุมชน พิธีกรรมเฉพาะกลุ่มสายตระกูล พิธีกรรมโดยส่วนรวมของชุมชนนั้นมักจะสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพของกลุ่มนั้น คือ การเกษตร เนื่องจากชาวชุมชนจะประกอบอาชีพในการทำนา ทำไร่ ทำสวน ซึ่งต้องพึ่งพาธรรมชาติ เป็นสำคัญ ส่วนพิธีกรรมเฉพาะกลุ่ม สายตระกูลนั้น มักจะมีการเกี่ยวเนื่องกับการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือความวิตกกังวลต่อคนในสายตระกูลอันเกิดจากสาเหตุที่ไม่สามารถค้นพบได้เกินกว่าอำนาจที่มนุษย์จะควบคุมได้ การจัดหรือการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นี้จะเป็น ลักษณะมักจะได้รับความร่วมมือจากเพื่อนบ้านในละแวก และบุคคลที่มีความคุ้นเคยกันก็มาร่วมพิธีกรรมดังกล่าวด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กัน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยหรือด้านแรงงาน หรือปัจจัยต่าง ๆ เช่น เงิน ข้าวของ เครื่องใช้ อาหารต่าง ๆ^{๑๘๒} เป็นการแสดงออกถึงความเป็นเครือญาติอีกทางหนึ่งด้วย การแสดงออกดังกล่าวไม่มีการบังคับแต่เป็นการแสดงถึงความเป็นเพื่อนบ้านที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันในภายภาคหน้าไม่ว่าจะเป็นการเกื้อกูลทางด้านเศรษฐกิจ หรือการแสดงความมีน้ำใจต่อกัน เนื่องจากชาวชุมชนไม่สามารถรู้ล่วงหน้าของตนเองและครอบครัวในภายภาคหน้าได้ อาจเป็นเงื่อนไขหนึ่งก็ได้ที่ทำให้ชุมชนต้องปฏิบัติต่อกันเพื่อนบ้านมาตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบันนับเป็นกลุ่มชุมชนของชาติพันธุ์ที่ต้องยึดถือปฏิบัติอันเป็นธรรมเนียมที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดมาโดยที่ทุกคนต่างก็ไม่มีเหตุผลอันใดที่จะหาคำอธิบายต่อปรากฏการณ์ดังกล่าว

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า พิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนที่ยึดปฏิบัติกันเป็นพิธีกรรมเฉพาะกลุ่มสายตระกูล มีพิธีกรรมทั้ง ๒ ลักษณะจะไม่สามารถแบ่งได้ชัดเจนว่า อย่างไรเป็นพิธีกรรมของชุมชนและอย่างไรเป็นพิธีกรรมของคนสายตระกูล เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นั้นมักจะมีการร่วมมือของกลุ่มคนในชุมชนนั้น โดยไม่อาจแบ่งแยกอย่างชัดเจนได้ แต่เพื่อให้มองพิธีกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในพิธีกรรมเข้าโดยเฉพาะ ซึ่งในชุมชนนี้จะมีการประกอบพิธีกรรมมีหลายอย่างด้วยกัน แต่ในที่นี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเพียงพิธีกรรมเข้าทรงในกลุ่มเดียว คือ การประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ส่วย-กวยที่ปรากฏในชุมชนนี้เท่านั้น ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ พ่อสา คลังฤทธิ์, (อาจารย์-ร่างทรง), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

๓.๒.๒.๑ การประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (สายตระกูล)

เป็นการประกอบพิธีกรรม เช่น ไหว้ บรรพบุรุษและอัญเชิญวิญญาณของบรรพบุรุษ มาเข้าทรง โดยผ่านร่างทรง หรือคนในตระกูลที่บรรพบุรุษได้เลือกให้เป็นร่างทรง เพื่อที่จะมาเข้าทรงในแต่ละปีของฤดูกาล เช่น ไหว้บรรพบุรุษนั่นเอง โดยการประกอบพิธีกรรมเข้าทรงในสายตระกูลนี้เป็นการเลี้ยงดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ตลอดถึงผีบ้าน ผีเรือน อันเป็นผู้ดูแลครอบครัว ที่มีการเข้าทรงนี้เหตุเพราะ คนในสายตระกูลไม่สบาย เจ็บป่วย อันหมดทางที่จะรักษาได้ในทางวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน เพื่อเชิญดวงวิญญาณบรรพบุรุษมาเข้าทรง เพื่อทำนายว่าเป็นอะไร ทำผิดอะไร มีสิ่งใดที่ต้องแก้ไข และจะรักษาอย่างไร^{๘๘๗} เป็นต้น

พิธีกรรม เป็นวัฒนธรรมที่ในสังคมสร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางจิตใจ มีจุดมุ่งหมายในการประกอบพิธีกรรมเพื่อให้เกิดความสบายใจ กำลังใจ ดังนั้นเมื่อได้ประกอบพิธีกรรมใดพิธีกรรมหนึ่งไปแล้วจึงทำให้เกิดความสบายใจและมีความหวังในชีวิต^{๘๘๘} ลักษณะพิธีกรรม มักเป็นในรูปของพิธีกรรมทางเกษตรกรรมที่ มุ่งความอุดมสมบูรณ์ พิธีกรรมทางศาสนา เป็นพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคลและความสุขของคนในสังคม นอกจากนี้พิธีกรรมอาจประกอบขึ้นในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต พิธีกรรมเหล่านี้จะเป็นสิ่งบอกการเปลี่ยนแปลงสถานภาพ เปลี่ยนวัย เปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนฐานะ ทางสังคมตลอดจนการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นพิธีกรรมในการรักษาโรคและช่วยให้จิตใจคลายจนกังวล^{๘๘๙}

พิธีกรรม แก้ลมอ ของชาวไทยส่วย – กูย เป็นพิธีกรรมที่จัดกระทำขึ้นเพื่อมุ่งเน้นการรักษาพยาบาลผู้ป่วยในระดับครอบครัว ซึ่งมีการประกอบพิธีกรรมขึ้นสืบเนื่องกันมาแต่โบราณ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดของความเป็นมาของพิธีกรรม แก้ลมอ องค์ประกอบของพิธีกรรม แก้ลมอ และขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรม แก้ลมอ ดังนี้

๓.๒.๒.๒ ความเป็นมาของพิธีกรรม แก้ลมอ

พิธีกรรม แก้ลมอ เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้น เพื่อการรักษาพยาบาลผู้ป่วยไข้ของชาวไทยส่วย – กูย โดยมีคนทรงเรียกว่า “มอ” ผู้ทำหน้าที่ติดต่อกับหรือ เป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับวิญญาณของผีบรรพบุรุษ ซึ่งญาติพี่น้องมีความรู้สึกว่ายัญญานยังคงมีความผูกพันกับครอบครัว และสามารถบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ทั้งด้านดีและไม่ดี ผีเข้าสิงในตัว “มอ” นอกจาก

^{๘๘๗} สัมภาษณ์ คนเดียวกัน, วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๘๘๘} นายประทีป แพร่มย์, “พิธีกรรม มั่วต ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราช ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ,ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , วิชาเอกไทยคดีศึกษา มนุษย์ศาสตร์ ,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม , ๒๕๕๕), หน้า ๑๕.

^{๘๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

จะเป็นกลุ่มของวิญญาณบุคคลในตระกูลแล้ว ยังหมายรวมถึง ผีเจ้าพ่อ ผีเจ้าแม่ ซึ่งเชื่อว่าเป็น วิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ทำหน้าที่คุ้มครองคนและสถานที่ หรือ ผีหลักเมือง ซึ่งทำหน้าที่คุ้มครอง รักษาบ้านเมืองนั้นๆ ด้วย ในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ แต่ละครั้งจะต้องสร้างประรำพิธีและ จัดอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการพิธีกรรมซึ่งได้จัดกันอย่างเป็นระบบ การรักษาพยาบาลใช้วิธีการ รักษาด้วยสมุนไพร การเสกเป่า ด้วยน้ำหมาก การรดน้ำมนต์ การบีบนวดตามร่างกาย ของ ผู้ป่วย และการฟ้อนรำประกอบการเล่นบรรเลงดนตรีด้วยวงปี่พาทย์พื้นบ้านของชาวไทย ส่วย – กูย^{๑๘๖}

ประวัติความเป็นมาของพิธีกรรม แก้ลมอ มีการกระทำติดต่อกันมาแต่โบราณ และ ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่สามารถระบุระยะเวลาที่เกิดขึ้นได้ การเริ่มต้นของการประกอบ พิธีกรรมในแต่ละตระกูลเกิดจากตระกูลนั้น ๆ เดิมจะมีบรรพบุรุษประกอบพิธีกรรม แก้ลมอ อยู่ ก่อนแล้ว หากผู้ประกอบพิธีกรรมในตระกูลเสียชีวิตลง ก็จะมอบการประกอบพิธีกรรม แก้ลมอ ให้แก่บุตรหลานโดยจะเลือกมอบให้แก่บุคคลผู้มีความสนใจและคิดว่าจะสามารถรับรองยึดถือ ตามที่เคยปฏิบัติมาได้ ทั้งนี้ผู้ที่ได้รับเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่อจากบรรพบุรุษจะไม่รู้ว่าตนเอง จะต้องผู้ประกอบพิธีกรรม แก้ลมอ ต่อจากบรรพบุรุษมาก่อนจะรู้ก็ด้วยปรากฏอาการเจ็บป่วย หรือ อาการทางประสาท เช่น อาจมีอาการคล้ายคนบ้าเสียสติ เจ็บป่วยในระยะเวลายาวนาน^{๑๘๗} แม้จะ ได้รับการดูแลจากแพทย์แผนปัจจุบันก็ตาม

ผลจากการรักษาพยาบาลดูแลจากแพทย์แผนปัจจุบัน ไม่สามารถรักษา ให้ผู้ป่วยหาย จากอาการที่เจ็บป่วยเป็นปกติได้ และแม้จะต้องใช้ระยะเวลายาวนาน จึงทำให้สิ้นเปลืองกับการ รักษาและเสียเวลากับการทำมาหากิน ดังนั้น ญาติจึงต้องหันมาพึ่งความเชื่อพื้นบ้านทางด้านการ รักษาพยาบาลที่เคยยึดถือกันมา คือ พิธีกรรมเข้าทรง หรือ แก้ลมอ นั้นเอง ซึ่งสามารถจะประกอบ พิธีกรรมได้ ๒ ระยะ เวลา คือ

๑) การรักษาที่เป็นทางเลือกสุดท้ายเมื่อผู้ป่วยได้รับการรักษาพยาบาลจากแพทย์ แผนปัจจุบันแล้วแต่อาการป่วยไม่ดีขึ้น จึงเลือกใช้วิธีการรักษาโดยการประกอบพิธี แก้ลมอ ในวัน เวลาใด หรือ เดือนใดก็ได้ยกเว้นวันพระ แต่ต้องบนบานไว้ก่อนจะมีการกระทำพิธีกรรม

๒) การประกอบพิธีกรรม แก้ลมอ นิยมกระทำในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือน เมษายน (เดือน ๓ ถึง เดือน ๕)

^{๑๘๖} นายประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโก ราช ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ,ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ,(วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ ศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๔๑.

^{๑๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

กำหนดเวลาและการเลือกที่จะประกอบพิธีกรรม แก่ลมอ เพื่อการรักษาพยาบาลผู้ป่วยเกิดขึ้นจากการกำหนดของการประกอบพิธีกรรมอย่างหนึ่งเรียกว่า (โบล)^{๑๘๘} ซึ่งเป็นพิธีกรรมการสืบหาสาเหตุของการเจ็บป่วยของชาวไทยส่วย – กูย หรือ ชาวไทยเขมร เมื่อทราบจากโบลว่าจะต้องประกอบพิธีกรรม แก่ลมอ แล้วญาติพี่น้องจะหาวันดีโดยให้ผู้ประกอบการโบลกำหนดระยะเวลาให้และบอกข่าวแก่ญาติพี่น้องในตระกูลให้ทราบเพื่อจะได้มาร่วมในพิธีกรรม และเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อใช้ในพิธีกรรมโดยจะได้มาร่วมในพิธีกรรม และเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อใช้ในพิธีกรรมโดยจะได้รับความร่วมมือจากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี

๓.๒.๒.๓ องค์ประกอบของพิธีกรรม

องค์ประกอบของพิธีกรรม แก่ลมอ เป็นสิ่งสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งจะต้องจัดให้มีและจัดเตรียมไว้อย่างครบครันถูกต้องตามแบบแผนและขนบธรรมเนียมโดยมีผู้อาวุโสหรือผู้ที่ประกอบพิธีกรรม^{๑๘๙} แก่ลมอ หรือ คุมมอ เป็นผู้แนะนำตรวจสอบความถูกต้องแต่ทั้งนี้การตรวจสอบความถูกต้องขององค์ประกอบต่าง ๆ จะกระทำโดยคุมมอ อีกครั้งหนึ่งเมื่อคุมมอเข้าทรงครั้งแรก องค์ประกอบของพิธีกรรม แก่ลมอ ประกอบด้วยผู้ประกอบพิธีกรรมเครื่องประกอบพิธีกรรม^{๑๙๐} และขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม มีรายละเอียดดังนี้

๑) ผู้ประกอบพิธีกรรม ได้แก่ คุมมอ บริวารผู้ร่วมพิธีกรรมผู้ประกอบพิธีกรรม แก่ลมอ จะเป็นผู้ป่วยหรือญาติของผู้ป่วยก็ได้^{๑๙๑} ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าในการเริ่มประกอบพิธีกรรมครั้งแรก หรือในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งผู้ใดสามารถเข้าทรงได้ จากการศึกษาสามารถจัดกลุ่มผู้เข้าทรงคุมมอ ตามความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ ได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ คุมมอและบริวาร ซึ่งหมายถึงผู้ประกอบพิธีกรรม แก่ลมอ ทั่ว ๆ ไป

๒) คุมมอ เป็นภาษาถิ่นของส่วย – กูย (คุมมอ หมายถึง ครูผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำพิธีต่าง ๆ หรือ หัวหน้าผู้เข้าทรง เป็นผู้จัดระเบียบแนะนำสั่งสอนทั้ง ผู้เข้าทรงคนเก่า และผู้เข้าทรงคนใหม่ และเป็นผู้ร่ำดาบเรียกว่า (กาบเป) เพื่อขับไล่เสนียดจัญไรไม่ให้เข้ามาขัดขวางการประกอบ

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวันโน) , เจ้าคณะอำเภอเมือง (ช) , วัดป่าโยธาประสิทธิ์ , วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๑๘๙} นายประทีป แชร่มย์ , “พิธีกรรม มั่วต ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ,ปริญาตศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, พฤษภาคม , ๒๕๖๕), หน้า ๔๑.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ คุณแม่ มะลิ โพธิ์เงิน , วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ แม่จุ่ม ผมน้อย , วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

พิธีกรรม^{๑๕๒} และเข้าทรงคนสุดท้าย (ซาปาดาน) ครุมจะเป็นผู้หญิงที่มีอายุและมีประสบการณ์ด้านการรักษาพยาบาลด้วยพิธีกรรมแก้ลมอมนานและต้องผ่านพิธีกรรมการประสิทธิ์ประสาทวิชา (บรรจุ) หรือการตั้งจากครุมอ (ครูใหญ่) คนก่อน พิธีกรรมบรรจุมีลักษณะและวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับการประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ลำน้าเชื้อถือและน้าเกรงขาม โดยการลุยไฟ กินไฟ ใช้แขน ขา จุ่มน้าร้อนเดือด เหยียบสิ่งของมีคม^{๑๕๓}

นอกจากประสบการณ์ด้านการรักษาพยาบาลและเป็นผู้ที่ผ่านพิธีกรรมการบรรจุแล้ว ครุม จะต้องเป็นผู้มีจิตวิทยาในการพูดที่ดี มีอารมณ์เยือกเย็น ตลอดจนเป็นผู้มีไหวพริบดี เป็นผู้ที่สนใจในการทำบุญ ทำทาน ทำกุศล สาธารณะประโยชน์ ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือสังคมของชุมชนเป็นอย่างดี ทั้งยังทำหน้าที่เข้าทรงเลี้ยงผีประจำหมู่บ้าน ผีปู่ตา (อายะจ้วย) อีกด้วย การประกอบพิธีแก้ลมอ จนถึงกับเป็นผู้มีประสบการณ์และเป็นครุมอ ได้นั้น เกิดจากผู้ที่ประกอบพิธีกรรมครุมอผู้นั้นเกิดจากเจ็บป่วย ชูบผอม บ้าคลั่ง คล้ายคนเสียสติหรือเป็นโรคประสาท ได้เข้ารับการรักษาพยาบาลจากแพทย์แผนปัจจุบันและหมอพื้นบ้านด้วยสมุนไพร พิธีกรรมต่าง ๆ ผ่านมามากมายแต่อาการก็ไม่หายเป็นปกติ จึงหันเข้ามายึดความเชื่อพื้นบ้านโดยพึ่งคนทรงให้เข้าทรง (ปิลโกล) หรือ (โบล) เพื่อสืบหาสาเหตุของการเจ็บป่วย^{๑๕๔} หากต้องการให้ประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ ขึ้นก็ได้รับคำตอบจากคนทรงว่า สิ่งที่ปกปักรักษาของบรรพบุรุษเป็นผู้กระทำ (ของรักษา) โดยมีความต้องการอยากจะอยู่ด้วยหรือสถิตอยู่ด้วยให้ทำการต้อนรับและปฏิบัติ ปรนนิบัติรับรองจะช่วยให้หายเจ็บป่วยและจะช่วยปกปักรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข วิธีการต้อนรับให้มาอยู่ด้วยคือ การประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ เพื่อเลี้ยงรับรอง นั้นเอง

เมื่อทราบสาเหตุของการเจ็บป่วย และความประสงค์ของสิ่งที่มากระทำโดยให้ประกอบพิธีกรรม แก้ลมอ แล้ว ญาติพี่น้องก็จะประกอบพิธีกรรมและจัดเตรียมสิ่งของและองค์ประกอบต่าง ๆ โดยการเชิญ (นิมนต์) ครุมอ^{๑๕๕} ไปเป็นผู้แนะนำการจัดเตรียมและเป็นประธานในการประกอบพิธีกรรมและครุมอ จะเป็นผู้เริ่มพิธีกรรมก่อน จากนั้นผู้ป่วยก็เริ่มฝึกหัดการเข้าทรงด้วยตนเองจนสามารถเข้าทรงได้ ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้การแนะนำดูแลและชี้แนะของครุมอ ในที่สุดก็สามารถเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมแก้ลมอได้สืบทอดเรื่อยมาจนช้านานและแก่กล้า

^{๑๕๒} สมจิต พ่วงบุตร , เพลงพื้นเมืองและการเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๑๘.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ ละเอียด เนาวันาน , วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวันโน), เจ้าคณะอำเภอเมืองสุรินทร์ (ธ) , วัดป่าโยธาประสิทธิ์ , วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ คนเดียวกัน , วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

จะทำพิธีกรรมบรรจุเพื่อเป็นครุฑมอ ได้ในโอกาสต่อไป ครุฑมอแต่ละคนจะเป็นผู้อาวุโสของตระกูลนั้น ๆ ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมครั้งต่อไปถ้าประสงค์จะเชิญครุฑมอคนเดิมมาเป็นประธานในพิธีต่อไปก็ได้^{๑๖} แต่ทั้งนี้จะต้องบอกกล่าวให้ครุฑมอทราบและหากมีศิษย์ก็จะบอกกล่าวให้ทราบด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้ที่เป็นศิษย์และครูจะมาร่วมพิธีหรือไม่นั้นแล้วแต่ความสะดวก ส่วนใหญ่แล้วครุฑมอ จะไม่มาแต่ศิษย์จะมาเพื่อกราบไหว้ครูบาอาจารย์ หรือหากศิษย์บางคนเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็มาร่วมเข้าทรง แก่ลมอด้วย ร่วมในประรำของครุฑมอ ด้วยเพื่อความเป็นสิริมงคลและให้ครุฑมอช่วยบำบัดรักษาแต่ทั้งนี้ ผิดตระกูลก็ไม่มาเข้าสังจะมีเฉพาะครูกำเนิด ของบุคคลนั้น ๆ เองเข้ามาสังและร่ายรำเพื่อให้สนุกสนาน ผู้ประกอบพิธีกรรมแก่ลมอ จะต้องทำ หรือรับรอง เลี้ยงดู สิ่งของรักษาโดยการประกอบพิธีแก่ลมอ ประมาณ ๑ – ๒ ปี ต่อครั้ง นอกเหนือจากการบวงสรวงเช่นไหว้ในโอกาสสำคัญ ๆ เป็นประจำ ทั้งนี้การประกอบพิธีกรรมแก่ลมอ ในแต่ละปีแต่ละครั้งจะกำหนดเมื่อใดนั้นจะถูกบอกกล่าวและตกลงกันไว้ตั้งแต่ครั้งการประกอบพิธีกรรมครั้งก่อน ๆ และถือปฏิบัติสืบต่อกันมา หากมีความจำเป็นนอกเหนือจากนี้ก็ใช้วิธีบนบานและประกอบพิธีกรรมขึ้นโดยกะทันหัน เช่น กรณีเจ็บป่วยมากก็ได้

บทบาทของครุฑมอ ในการประกอบพิธีกรรม คือ มีหน้าที่ที่ต้องคอยควบคุมการประกอบพิธีกรรมแก่ลมอ ให้เป็นไปด้วยความสำเร็จลุล่วง ไม่มีอันตรายและสิ่งขัดขวางใด ๆ โดยเฉพาะด้านการรังควานของภูตผีปีศาจที่ไม่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมแก่ลมอ จะถูกขับไล่ให้ออกห่างจากปะรำพิธี ไป ครุฑมอยังต้องทำหน้าที่เข้าทรงคนแรก เพื่อตรวจตราสภาพการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ในปะรำพิธี การจัดเครื่องประกอบ เครื่องบูชาต่าง ๆ ให้ถูกต้อง ตามขนบธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติกันมา นอกจากนี้ก็มีหน้าที่ควบคุมการเข้าทรงตลอดพิธีกรรมเข้าทรง หากเจ้าภาพใดไม่สามารถเข้าทรงได้ ด้วยตนเองหรือเรือ่ญาคิ จึงเป็นหน้าที่ของครุฑมอที่จะต้องเข้าทรง ให้ภาระหน้าที่อีกประการหนึ่งของครุฑมอ คือการเข้าทรงครั้งสุดท้ายเพื่อยุติการประกอบพิธีกรรมเรียกว่า (ซาปาดาน) ลักษณะการประกอบพิธีกรรมและขั้นตอนจะกล่าวโดยละเอียดในขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

๓) บริวาร หมายถึง ผู้ประกอบพิธีกรรมแก่ลมอ คนอื่น ๆ ในตระกูลทั่ว ๆ ไป นอกเหนือจากครุฑมอ ซึ่งสามารถเข้าทรงได้ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงโดยไม่จำเป็นว่าจะเป็นผู้อาวุโสหรือเป็นผู้เยาว์ หมายความว่า ผู้ใดก็ได้ในตระกูลเมื่อจัดประกอบพิธีกรรมแก่ลมอ ขึ้นแล้วสามารถเข้าทรงได้ การที่ครุฑมอส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงอาจเป็นเพราะว่าเป็นการเพิ่มบทบาทและ

^{๑๖} นายประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรม มั่ววด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต* ,(วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์) ,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม ,๒๕๖๕), หน้า ๔๓.

อำนาจในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัวและตระกูล ซึ่งปกติแล้วมักเป็นบทบาทหน้าที่ของฝ่ายชายมากกว่า และผู้หญิงเป็นเพศที่จิตใจอ่อนไหว และอ่อนโยนสามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้เห็นด้วยและคล้อยตามได้ง่ายโดยเฉพาะในบทบาทหน้าที่ที่อยู่ในร่างของคนทรง บทบาทของผู้หญิงในเรื่องนี้สอดคล้องกับการศึกษาของอนันต์ กาญจนพันธุ์ และชยันต์ วรรณะภูมิติ ว่าผู้หญิงสามารถใช้การเข้าทรงและร่วมพิธีกรรมฟ้อนผึ่มผีเม็ง เพื่อเพิ่มสถานภาพและบทบาทให้มีความอำนาจในการจัดการความขัดแย้งในตระกูล โดยเฉพาะเรื่องการแบ่งมรดกได้ เพราะสามารถแสดงเจตจำนงของบรรพบุรุษได้ โดยผ่านการเข้าทรง ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้ผู้หญิงสามารถรักษาทะกูลการเป็นผู้นำตระกูลได้อีกทางหนึ่งด้วย^{๑๕๓} นอกจากผู้ประกอบพิธีแก้ลมอส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงแล้ว จะมีบางกลุ่มบางตระกูลอาจเป็นผู้ชายสามารถเข้าทรงได้ด้วย การเข้าทรงแก้ลมอของผู้ชายมักจะเกี่ยวข้องหรือเน้นไปในเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับการอยู่ยงคงกระพันและความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ด้านวิชา คาถาอาคม สืบเนื่องมาจากการเรียนด้านไสยศาสตร์และเพื่อความ สุข ความสมบูรณ์ของร่างกาย หรือการเข้าทรงครุภัณฑ์ (จวมกรู)^{๑๕๔} เพื่อความสุขความเป็นมงคลแก่ตนเอง โดยจะมีทั้งผู้หญิงผู้ชายทุกวัยที่สามารถรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้

๔) ผู้ร่วมพิธีกรรม ในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอแต่ละครั้ง จะมีการบอกกล่าวญาติพี่น้องในตระกูลและเพื่อนบ้านในชุมชนหมู่บ้าน^{๑๕๕} ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของผู้ร่วมพิธีกรรมที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะชุมชนในชนบทส่วนใหญ่จะอยู่กันเสมือนพี่น้องเครือญาติมีบรรพบุรุษเดียวกัน (ผีเดียวกัน) มีน้อยรายที่เป็นคนนอกกลุ่มแต่ก็ไม่เป็นปัญหากับสังคมและสามารถเข้าร่วมพิธีกรรมได้ การรวมกลุ่มเสมือนมีการจัดงานบุญกุศลอย่างหนึ่ง โดยญาติพี่น้องแต่ละคนจะมาร่วมพิธีกรรมด้วย หากผู้ใดมีของรักษาที่จะนำสิ่งของนั้น ๆ มา เช่น จวมกรู เครื่องหอมเพื่อเซ่นบูชามาร่วมด้วย หากผู้ใดไม่มีของรักษาหรือไม่เคยเข้าทรงแก้ลมอ ก็จะนำข้าวของเครื่องใช้ เช่น มะพร้าว ผัก หนากพลู พริก ปลาแห้ง ดอกไม้รูปเทียน ผ้าขาว ฯลฯ มาให้แก่เจ้าภาพเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม และการประกอบอาหารเลี้ยงผู้คนที่มาร่วมงาน นอกจากสิ่งของเพื่อใช้

^{๑๕๓} อนันต์ กาญจนพันธุ์ และ ชยันต์ วรรณะภูมิติ, “พิธีกรรมและความเชื่อล้านนา : การผลิตใหม่ ของอำนาจทางศีลธรรม,” (ในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง : การสัมมนาผลวิจัยทางภาคเหนือ, เชียงใหม่ : ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๓๒), หน้า ๑๒.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวันโน), เจ้าคณะอำเภอเมือง (ธ) วัดป่าโยธาประสิทธิ์ , วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ นางเกต คำละออ (ร่างทรงมอ , คุยมอ) , วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

ในการอุปโลก บริโลก แล้ว มะพร้าวอ่อนเป็นสิ่งที่ชาวไทยช่วย – ญ นิยมนำขึ้นบูชา (ขึ้น , ถวาย) แก่วิญญานบรรพบุรุษอีกอย่างหนึ่งเพราะถือว่าเป็นน้ำที่บริสุทธิ์สะอาด^{๒๐๐}

บทบาทหน้าที่ของผู้ร่วมพิธีกรรม แก่ลมอ จะแตกต่างกันออกไป เช่น ฝ่ายชายจะเป็นผู้นำเดินการในการสร้างปะรำพิธี เป็นผู้ขนเครื่องดนตรี และงานหนักอื่น ๆ หรืองานที่ต้องใช้แรงงาน ฝ่ายหญิงจะมีหน้าที่จัดเตรียมข้าวปลาอาหารเพื่อใช้ในพิธีกรรม และเครื่องประดับตกแต่ง อาทิเช่น บายศรีต้น บายศรีปากชาม และการจัดข้าวปลาอาหารแก่ผู้มาช่วยงาน ตลอดถึงการเตรียมจัดทำขนม ข้าวต้ม ของหวาน เป็นต้น จนกว่าจะพร้อมจนกว่าจะประกอบพิธีได้ ทั้งนี้ ส่วนใหญ่จะมีการเตรียมล่วงหน้า ๒ – ๓ วัน ยกเว้นการสร้างปะรำพิธีจะนิยมสร้างวันประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เช้า ดังนั้นจึงต้องมีการรวมกลุ่มกันอย่างน้อย ๒ - ๓ วันในการจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามแบบแผน จะมีผู้รู้ที่มีประสบการณ์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุคอยดูแลให้คำปรึกษา เพื่อให้จัดทำได้อย่างถูกต้อง^{๒๐๑}

การรวมกลุ่มของญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน ที่มาร่วมในพิธีกรรมจะมีบทบาทแตกต่างกันออกไป นักดนตรีที่จะมาบรรเลงดนตรีประกอบพิธีกรรมจะเป็นกลุ่มหนึ่งของผู้ร่วมพิธีกรรม บทบาทของนักดนตรีมีหน้าที่บรรเลงเพลงต่าง ๆ ให้ครุโมเข้าทรง ขณะเข้าทรง เมื่อการจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ เรียบร้อยแล้วนักดนตรีมีหน้าที่บรรเลงเพลง ครุโม (อาจารย์ใหญ่) เริ่มเข้าทรง และดำเนินไปตามบทบาทและขั้นตอน มอคนอื่น ๆ เริ่มเข้าทรง ส่วนผู้ร่วมพิธีกรรมอื่น ๆ ก็เข้าปะรำพิธีนั่งล้อมรอบปะรำพิธีทั้งด้านนอกและด้านใน คอยดู ฟัง และสอบถาม จะมีพี่เลี้ยงคอยรับส่งสิ่งของที่ ครุโม หรือ ผู้เข้าทรงต้องการและคอยเข้าไปเคารพสักการะบรรพบุรุษที่เข้ามาและเรียกหาหรือแนะนำคนรุ่นหลังให้รู้จักเชื้อผีที่เข้าสิง ทราบนอกจากนี้จะมีถามสารทุกข์ต่าง ๆ ตลอดจนการขอพรขอความสุขกายสุขใจ ให้เกิดแก่ญาติพี่น้องที่มีชีวิตอยู่ ผู้ร่วมพิธีกรรมคนอื่น ๆ สามารถเดินไปไหนมาไหนได้ตามความพอใจ สามารถพูดคุยในเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ และแยกย้ายกลับที่พักของตนเองได้ตลอดเวลาหากถึงเวลาอาหารก็จะได้รับเชิญจากเจ้าภาพให้รับประทานอาหารร่วมกัน^{๒๐๒}

นอกจากญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน นักดนตรีและบุคคลสำคัญที่จัดให้อยู่ในกลุ่มผู้ร่วมพิธีกรรมอีกผู้หนึ่งคือ ผู้ป่วย ซึ่งในที่นี้ หมายถึง ผู้ป่วยที่ไม่ได้ประกอบพิธีกรรมแก่ลมอ (

^{๒๐๐} นายประทีป แชร่มย์, “พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์),มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม ,๒๕๖๕), หน้า ๔๕.

^{๒๐๑} นายประทีป แชร่มย์, พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร , หน้า ๔๖.

^{๒๐๒} อ้างแล้ว ,หน้า ๔๖.

เข้าทรง) ด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่เคยประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) ด้วยตนเอง เพราะผีไม่เข้าหรือมีอาการเจ็บป่วยหนักจนไม่สามารถเข้าทรงได้ด้วยตนเอง เช่น เจ็บป่วยขั้นรุนแรง เป็นอัมพาต เป็นต้น ผู้ร่วมพิธีกรรมกลุ่มนี้จะมีบทบาทโดยตรงต่อพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) กล่าวได้ว่า เป็นบุคคลที่ทำให้มีการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) ขึ้น เพื่อบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ ทั้งนี้ผู้ป่วยถูกรักษาจากครุมอ(หมอทรง) หรือขณะประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) ด้วยการบีบนิ้ว ให้ดื่มน้ำมนต์ เสกเป่า ลากไข่ไก่ไปตามลำตัวผู้ป่วย และได้ฟังกับริวรรคดนตรี เป็นการคลายความเครียด โดยผู้ป่วยอยู่บริเวณปะรำพิธี หรือ อยู่ในที่พักตามความเหมาะสม ส่วนกรณีที่ผู้ป่วยเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเองก็มีบทบาทเหมือนแก้ลมอทั่ว ๆ ไป จะแตกต่างเฉพาะการร้ายรำและบำบัดรักษาโดยผู้ป่วย^{๒๐๓}

๓.๒.๒.๔ เครื่องประกอบพิธีกรรม

ได้แก่ สถานที่ เครื่องบวงสรวง เครื่องบูชา เครื่องแต่งกาย อาวุธประจำองค์ และเครื่องดนตรี เครื่องประกอบพิธีกรรมเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการประกอบพิธีแก้ลมอ ซึ่งจะต้องมีการจัดเตรียมอย่างถูกต้องตามที่มีมาแต่โบราณ และในการประกอบพิธีกรรมจะมีตำแหน่งการจัดวางไว้ตามแบบแผนที่ปฏิบัติสืบกันมา^{๒๐๔} เครื่องประกอบพิธีกรรมแก้ลมอประกอบด้วย การจัดสถานที่ เครื่องเช่นสรวง และเครื่องบูชา เครื่องแต่งกาย ครุมอ และผู้จะเข้าทรง (ผ้าไหมลายโฮล สไบไหม เสื้อลายดอก) เครื่องดนตรี เป็นต้น

สถานที่ในการประกอบพิธี แก้ลมอ(เข้าทรง) จะต้องเป็นบริเวณที่อยู่ตัวอาคารบ้านเรือน และต้องสร้างปะรำพิธีเพื่อเป็นที่ประกอบพิธีกรรมโดยเฉพาะ มีดังนี้

๑. สถานที่ หรือ โรงสร้างปะรำพิธีกรรมที่ใช้ในการประกอบพิธีแก้ลมอ (เข้าทรง) ต้องสร้างหันหน้าปะรำไปด้านทิศตะวันออกเสมอ ประกอบด้วยเสาทั้งหมด ๕ ต้น มีความสูงประมาณ ๒.๕๐ เมตร แต่เดิมมุงหลังคาด้วยหญ้าคา ปัจจุบันอาจใช้ใบมะพร้าว บ้างหรือ กางเด้นท์ ก็มี เพื่อความสะดวกยิ่งขึ้น เพราะหาง่ายมุงได้สะดวกกว่าหญ้าคา บริเวณหน้าปะรำจะยกฐานสูงประมาณ ๑.๕ เมตร มีเสา ๓ ต้น สูง ๑.๕ เมตร ส่วนนี้สร้างขึ้นเพื่อสำหรับการวางเครื่องบูชา เครื่องเช่นสังเวศต่าง ๆ เช่น ครุกำเนิน (จวมกรู) บายศรี ช้างม้าจำลอง ข้าวปลาอาหาร ฯลฯ บริเวณด้านในของร้านนี้จะมีเชือกขึงระหว่างเสาปะรำพิธี ๓ ต้น สูงจากพื้น ๑

^{๒๐๓} นายประทีป แกร่มย์, “พิธีกรรม มโนทัศน์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราช ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , *ปริญาญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์ ,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม ,๒๕๖๕), เรื่องเดียวกัน ,หน้า ๔๖.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ คุณแม่หัด ประทุมแก้ว, วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕

เมตร มีไว้สำหรับพาดเสื้อผ้าเพื่อไว้สำหรับ ครุมอ และผู้เข้าทรงแต่งตัวในขณะประกอบพิธีกรรม บริเวณด้านนอกของประเพณี จะประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนประกอบประเพณี คือ ร้าน พระภูมิและร้านเครื่องเช่นภูตผีปีศาจ อื่น ๆ ที่นอกเหนือจากผีบรรพบุรุษ เรียกว่าเป (เรียนเป) การสร้างประเพณีนิยมสร้างในวันที่ที่จะประกอบพิธีกรรมแก่ลมอ จะไม่นิยมสร้างก่อนวันประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้เป็นแนวปฏิบัติมาแต่โบราณ เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมเสร็จจะทิ้งไว้ ๓ วัน จึงรื้อถอนได้ การสร้างประเพณีจะต้องมีพราหมณ์สวด เกริ่นเทวดาเพื่อบอกกล่าวและขออนุญาตพระแม่ธรณีในประเพณีจะถูกกำหนดจุดวางเครื่องประกอบพิธี^{๒๐๕}

บริเวณด้านหน้าประเพณีจะประกอบด้วย เรือนเทวดา เป ตัวประเพณี ส่วนหน้าเป็นที่ตั้งร้านวางเครื่องเช่นบูชา ต่าง ๆ และที่ซึ่งเชือกพาดผ้า เครื่องแต่งกาย ระหว่างเสาหน้า ๓ ต้น เสาด้านข้างจะตั้งบายศรีต้นบริเวณใต้ตัวประเพณีส่วนที่ ๑ เป็นบริเวณที่นั่งของครุมอ โดยนิยมนำฟูกใหม่มาปูทับด้วยผ้าขาว ด้านบนหลังคาบนศีรษะครุมอ จะบังหลังคาด้วยผ้าขาว เรียกว่า (ปาดาน) เป็นส่วนที่แสดงตำแหน่งว่าเป็นครุมอซึ่งในส่วนที่ ๒ ก็จะมีเช่นกัน ปาดานมีลักษณะคล้ายผ้าเพดานไว้กันแดดและจัดไว้เป็นจำนวนเท่า ๆ กับผู้เข้าทรง คือ ตรงครุมอนั่ง และผู้เข้าทรงอื่น ๆ อีก ๑-๓ ตามต้องการ บริเวณเสาประเพณีด้านบน จะเป็นที่ไว้เครื่องเช่นบูชา เรียกว่า (พระภูมิ) พระภูมิใช้ไม้ไผ่สานมีรูปร่างคล้ายกรวยขนาดใหญ่ ใ้ไ้ไ้ไ้ ๑ ตัว (ไ้ไ้ไ้ไ้ โดยไม่เชิดคอก ไม่ผ่าอก จะลงน้ำร้อนเพื่อต่อการถอนขน และเครื่องในออกจนหมดโดยล้างบริเวณกัน) และเสียบเงินหนึ่งบาทไว้ที่ปากไ้ไ้ เรียกว่า (เมื่อนเอ็ด)^{๒๐๖} กรวยปลายแหลม ๕ อัน (ปักรูป ดอกไม้ นิยมใช้ใบเล็บครุฑหรือใบเงินใบทองใส่ขนมฝักบัว ข้าวต้มห่อด้วยใบมะพร้าว กล้วยสุก ด้านล่างของเสาต้นเดียวกันนี้จะเป็นที่วาง กระบุง (กระเชอ) ๑ ข้าง บรรจุด้วยข้าวเปลือกที่ไว้สำหรับทำพันธุ์ (ชรอปปู) จนเต็มและมีใบขวานผ่าฟัน ๑ อัน เสียบด้านคมจมลงในข้าวเปลือก หวายด้านกลวงขึ้น ปั้นข้าวเจ้าสุก ๑ ก้อน ใส่ลงไปในส่วนขวานด้านกลวงและปักส่วเจาะไม้ ๑ อัน ไว้บริเวณใกล้เคียงใบขวานบริเวณ ที่ บริเวณใกล้ เป็นที่วางเครื่องดนตรี^{๒๐๗}

๒. ร้านเทวดา (เรียนตีวดา) มีลักษณะการสร้างคล้ายอฒันตร์ ขนาดเล็ก ๓ ชั้น ใช้เสา ๘ ต้น การสร้างมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้เทวดา ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวไทย

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ พ่อสา คลังฤทธิ์, (อาจารย์ – ร่างทรง), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๐๖} นายประทีป แชร่มย์, “พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราช ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต* , (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์) , มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๕๐.

^{๒๐๗} นายประทีป แชร่มย์, *พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร* , หน้า ๕๑.

เขมร หรือ ชาวไทยส่วย – กูย มีความเชื่อและเคารพบูชา เพราะเชื่อว่าสามารถคลั่งบันดาลสิ่งต่างๆ ให้กับชีวิตได้ ดังนั้นเมื่อจะประกอบพิธีกรรมมงคลใด ๆ ก็ตาม จะต้องมีการบอกกล่าวและรำลึกถึงคุณเทพ เทวดา และบอกกล่าวให้มาช่วยปกปักรักษาคุ้มครอง เรียกว่า (เกริ่นเทวดา) หรือ การสวด “สั๊กเก”^{๒๐๘}

คติในการสร้างร้านเทวดา จะสร้างขึ้นเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการประกอบพิธีกรรม อันถือว่าเป็นงานมงคล เท่านั้นเช่นงานอุปสมบท โกนจุก แก้มือ ผ่าป่า กฐิน ส่วนในงานศพจะสร้างร้านเทวดาเมื่อถึงเวลาทำบุญ ฉลองกระดูก ซึ่งจะทำการหลังจาก ทำการเผาศพและเก็บกระดูกมาเพื่อทำบุญฉลองเป็นการแสดงถึงความเปลื้องปิตีแห่งการได้บำเพ็ญกุศลให้เทวดาได้รับรู้ถึงการกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ^{๒๐๙} เพื่อให้เทวดาช่วยแซ่ซ้องสรรเสริญ อำนวยอวยพร ให้เจ้าภาพเจริญรุ่งเรือง ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิตการงานต่าง ๆ^{๒๑๐} ในการประกอบพิธีกรรมแก้มือ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการทำบุญกุศลที่เป็นมงคลช่วงหนึ่ง อันแสดงถึงความกตัญญูกตเวที ต่อบรรพบุรุษในตระกูลจึงขอให้เทวดาช่วยบันดาลให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดีอย่ามีสิ่งใดมารังขวาง

องค์ประกอบของร้านเทวดามีดังนี้

๑. ธง (ดวง)^{๒๑๑} เป็นเครื่องใช้ในพิธีกรรมทางความเชื่อของชาวไทยเขมร และชาวไทยส่วย – กูย ทำด้วยผ้า อาจเป็นผ้าขาวม้า ผ้าโสร่ง ฯลฯ ลักษณะของธงจะแตกต่างจากธงทั่ว ๆ ไป มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านบนแหลม ด้านล่างเป็นแฉกคล้ายหางนกแซงแซวเหมือนธงที่ใช้ในงานกฐิน แต่จะไม่มีรูปประแจ หรือ รูปตัวตะขาบ จะมีธงคล้ายกระเปาะอยู่ตรงกลางเพื่อไว้ใส่เงิน (เท่าใดก็ได้) หนักพลู ๑ กำ และบุหรี ๑ มวล ด้านบนหัวธงจะมีสายเชือกผูกห้อยลงมาลัยไม้เท้าที่มีขนาดยาวพอสมควรใช้เป็นเสาธงให้สูงขึ้นมีลักษณะเด่นแฉ่งไกวเห็นได้ชัด การยกธงนี้เชื่อว่าเพื่อแสดงให้เทพยดาเห็นว่าสถานที่แห่งนี้มีการจัดงานมงคลขึ้นให้เทวดามาช่วยปกปักรักษาคุ้มครองและบันดาลให้การดำเนินงานลุล่วงด้วยดี การยกธงมีความเชื่ออีกอันหนึ่งว่าเป็นธงเยี่ยมาร ที่เรียกเช่นนั้นเพราะมีประวัติกล่าวไว้ว่า “สมัยก่อนเมื่อ

^{๒๐๘} นายประทีป แกร่มย์, “พิธีกรรม มิวต์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , **ปริญญศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** ,(วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์) ,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๕๒.

^{๒๐๙} เรื่องเดียวกัน,หน้า ๕๔.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ พ่อสา คลังฤทธิ์, (อาจารย์ – ร่างทรง), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๑๑} ภาษาสุรินทร์เขมร ดวง แปลว่า ธง

ทำบุญอะไรก็ตามจะมี มารภูติปีศาจมารังควานเสมอ ต่อมาพระสงฆ์ผู้มีฤทธิ์ (พระอุปคุต) ได้จับมารแล้วใช้ไม้หนีบศิรษะมารจนแหลม แล้วตัดแขนมารทั้งสองข้างด้วย ดังนั้นเพื่อให้มารเกรงกลัวฤทธิ์ของพระสงฆ์ จึงให้ทำรูปมารหัวแหลมแขนด้วน เท้ากุด ขึ้นเพื่อจะได้ยกขึ้นโห่ร้องเยาะเย้ยข่มขู่ให้มารกลัวอนุภาพของพระรัตนตรัย...อย่าให้มารมารังควาน” ^{๒๑๒}จากคติความเชื่อดังกล่าวนี้น่าจะมีส่วนใช้จริงเป็นสัญลักษณ์แห่งความสงบสุขและความสำเร็จของงานเช่นเดียวกัน

๒) ร่มกันแดด กันฝน จะกางและมัดไว้ชั้นบนสุด

๓) ผ้าถุง นิยมใช้ผ้าไหมผืนใหม่

๔) ผ้าขาวม้าผืนใหม่

๕) เสื้อผืนใหม่

๖) หมอนใบใหม่

สิ่งของใช้สังเวช บนชั้นที่ ๓ ได้แก่

๗) ข้าวเจ้าสุก ๑ ถ้วย

๘) กีบข้าว ๑ ถ้วย

๙) น้ำ ๑ แก้ว หรือ ๑ ขัน

๑๐) กระบอกไม้ไผ่หรือก้านมะลอขนาดเล็กบรรจุน้ำ ๑ กระบอก

๑๑) ห่อข้าว ๑ ห่อ

๑๒) หมาก ๑ กำ

๑๓) บุหรี่ ๑ มวน

สิ่งของดังกล่าวข้างต้นเป็นกลุ่มอาหารที่เป็นเครื่องสังเวชของบวชเช่นไหว้เพื่อ

นำติดตัวเมื่อเดินทางไกล

๑๔) กลาเทร้อล ๒ อัน (ลักษณะคล้ายบายศรี) ทำด้วยต้นกล้วยตัดเป็นท่อนยาวประมาณ ๓ นิ้ว ใช้ไม้ไผ่เหลาเล็ก ๆ ทำเป็นขาตั้ง ใช้ใบขนุน ๔ ใบ ปีกส่วนบนรอบท่อนกล้วย

๑๕) ดินทรายป่น ๒ ก้อน พันรอบ ๆ ด้วยผ้าสบงผืนเล็ก ๆ สีสีเหลืองแสดงถึงการบวชพระทราย (บู่กะสัจ)

๑๖) กรวยกันแหลม ๕ อัน ปักดอกไม้ ฐูป อันละ ๑ ดอก

^{๒๑๒} การศาสนาเพื่อพัฒนาสุรินทร์, “ประเพณีท้องถิ่นสุรินทร์”, วารสารแชนซาย (ฉบับพิเศษ) ม.ป.ท., ๒๕๓๓, หน้า ๒๗.

๔.๒.๒ เป ^{๒๑๓} เป็นชื่อเรียกองค์ประกอบหนึ่งของพิธีกรรมแก้ลมอ ไม่สามารถระบุได้ว่าภาษาไทยเรียกว่าอย่างไร เป มีไว้เพื่อใส่เครื่องเช่นสำหรับผีไม่มีญาติ ผีพรายหรือผีที่ให้โทษ (อาระ) ต่างๆ ทำจากก้านกล้วย ๓ ก้าน รวบปลายด้านเล็กและแยกด้านใหญ่ออกเป็น ๓ ขา สานไม้ไผ่ช่วงกลางเพื่อใช้สำหรับวางเครื่องเช่นต่าง ๆ เช่น ข้าวเจ้าคลุกปูนแดง คลุกขมิ้น คลุกถ่าน (ให้เป็นสีดำ) บุหรี่ ๑ มวน หมาก พลุ ๑ คำ ไข่ไก่ดิบ ๑ ฟอง นุ่นหรือเศษผ้าชุบน้ำมัน (ไว้จุดไฟ) ^{๒๑๔}

เมื่อครมอเริ่มเข้าทรงครั้งแรก ครมอจะเชิญครูกำเนิดของครมอเองมาสิงในร่างกาย แล้วรื้อดาบออกนอกประรำพิธี ครมอจะถือดาบ เดินไปบริเวณเป และรำเวียนขวารอบเป ๓ รอบ เจ้าภาพจะใช้ไฟจุดนุ่นหรือเศษผ้าจันทน์ไฟลูกใหม่ ครมอจะฟันดาบลงบน เป ให้ล้มลง (กาบเป) เจ้าภาพจับเปที่ถูกฟันพร้อมทั้งสิ่งของต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเปทิ้งออกให้ห่างไปจากบริเวณประรำพิธี หรือนอกรั้วบ้าน ครมอกลับมายังประรำพิธี การกาบเปแสดงถึงการไล่ผี หือ เสนียดจัญไรทิ้งไป ^{๒๑๕}

๔.๒.๓ เครื่องเช่นและเครื่องบูชา เป็นองค์ประกอบของเครื่องประกอบพิธีกรรมที่ให้ความสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะหากจัดเตรียมเครื่องบูชาไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมตามที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาแล้ว จะทำให้การดำเนินการประกอบพิธีกรรม ไม่ราบรื่นจะถูกต่อว่าจากครมอ และอาวุโส และเชื่อว่าการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ ในครั้งนั้น ๆ จะไม่ศักดิ์สิทธิ์จากกรณีศึกษาด้านการจัดเครื่องเช่นไหว้ และเครื่องบูชา จะมีผู้อาวุโสหรือ ครมอเป็นผู้ดูแลและแนะนำการจัดเตรียมตั้งแต่ก่อนวันงาน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความเก่าและ การขาดการดูแลเครื่องบูชา เช่น ครูกำเนิดสกปรก เครื่องแต่งกายสกปรก นึกขาด เครื่องหอมแห้งและหมด ^{๒๑๖} เป็นต้น

^{๒๑๓} เป หมายถึง เป็นส่วนประกอบหนึ่งในพิธีกรรมแก้ลมอ ใช้สำหรับ ใส่เป็นเครื่องเช่นผี ที่ไม่มีญาติ

^{๒๑๔} นายประทีป แชร้มย์, “พิธีกรรม มั่วต ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, ปรินญาตศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์) ,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๕๖.

^{๒๑๕} สมจิตร พวงบุตร, เพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ , (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๑๘.

^{๒๑๖} นายประทีป แชร้มย์, “พิธีกรรม มั่วต ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร , : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, ปรินญาตศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์) ,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๕๘.

๓.๒.๒.๕ เครื่องบูชาครู แก่ลมอ

เครื่องบูชาครูมอใช้สำหรับบูชาแก่ครูมอ ที่เจ้าภาพนับถือและเชื่อถือ ในหมู่บ้านใกล้เคียงหรือต่างหมู่บ้าน ต่างตำบลห่างไกลสุดแต่ความเชื่อถือ ในกรณีครูมอประกอบพิธีกรรม มอ เองไม่จำเป็นต้องเชิญครูมอคนอื่นมาเป็นประธานในปะรำพิธีก็ได้ หรือหากจะเชิญก็เชิญครูมอมาเป็นประธาน แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นครูมอ ประกอบพิธีกรรมเองหรือเชิญครูมอคนอื่นมาเป็นประธาน สิ่งของเครื่องบูชาครูมอ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยั้งที่ต้องจัดทำขึ้นเพื่อมอบแก่ครูมอ กรณีครูมอประกอบพิธีกรรมเองก็จะให้ญาติผู้ใหญ่ที่สุดในที่นั้น เป็นผู้ยกขันบูชาครูถวายแก่ครูมอ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จัดทำ คือ

- ๑) ขันใบใหญ่ ๑ ใบ ใ้ใบบรรจุอุปกรณ์อื่น ๆ ทั้งหมด
- ๒) ขันใบเล็ก ๑ ใบ ใส่ข้าวสารจนเต็ม บนข้าวสารปักเทียนไข ๑ เล่ม (นิยมใช้เทียนขาว) เมล็ดหมากสุกแห้ง ๑ เมล็ด และใบพลู ๔ ใบ
- ๓) กรวย ๕ ใส่ดอก (ดอกดาวเรือง) ไม้กรวยละ ๑ ดอก จำนวน ๕ อัน
- ๔) แป้งฝุ่น ๑ ซอง (แป้งนวล โดยนิยมใช้แป้งโกริน)
- ๕) น้ำอบ ๑ หลอด
- ๖) เงิน ๒๔ บาท (ตามที่ครูมอกำหนด) ^{๒๑๖}

๓.๒.๒.๖ เครื่องบูชาครูดนตรี

ในการประกอบพิธีกรรมแก่ลมอ(เข้าทรง) จะต้องมีการบรรเลงดนตรีปี่พาทย์ (พิณเพี้ยต) พื้นบ้านของชาวไทยเขมร เพื่อเชิญให้ผีมาเข้าสิงในตัวผู้ประกอบพิธีกรรม ^{๒๑๗} แก่ลมอตลอดจนบรรเลงเพื่อให้ครูมอ(หมอทรง) เพื่อให้ครูมอรำยรำเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน อิ่มเอิบใจและเป็นการบรรเลงเพื่อให้ผีออกจากร่างทรงมอด้วย ผู้บรรเลงดนตรีจะมีครูบรรเลงกันทุกคน ดังนั้นเมื่อไปบรรเลงที่ใด ๆ ก็ตาม เจ้าภาพในงานนั้น ๆ จะต้องจัดแต่งเครื่องบูชา เพื่อไหว้บูชาครูดนตรีด้วย อุปกรณ์ที่จัดเตรียมมีดังนี้

- ๑) ถาดที่ใช้สำหรับใส่อุปกรณ์ต่าง ๆ ทั้งหมด
- ๒) ผ้าขาว ๑ ผืน
- ๓) เหล้า ๔๐ ดีกรี ๑ ขวด
- ๔) เงินบูชาครู ๒๔ บาท

^{๒๑๖} สัมภาษณ์ นางเกต คำละออ , (ร้างทรง), วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๑๗} นายประทีป แชร่มย์, “พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์) ,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม, ๒๕๓๕), หน้า ๖๐.

๕) กรวย ๕ ปีกดอก (ดอกดาวเรือง) ไม้ใส่กรวย กรวยละ ๒ ดอก

๖) รูป เทียน ขาว

๗) หมากพลู บุหรี่ (ยาเส้น)

๘) เทียนไข ๒ เล่ม

๙) ขนม ข้าวต้ม ผลไม้ ๑ ชุด

๑๐) กล้วยสุก ๑ หวี น้ำเปล่า ๑ แก้ว

๑๐) ขนมนางเล็ด (ชนิดกลมขนาดใหญ่ราดน้ำตาลให้น้ำรับประทาน)

เครื่องบูชาเครื่องดนตรีนี้ ในส่วนของอาหาร เช่น ขนมข้าวต้ม กล้วย ขนมนางเล็ด ขนมฝักบัว และสุราขาว นักดนตรีสามารถใช้บริการได้ จากการศึกษา นักดนตรีไม่ดื่มสุราจะเป็น การรินสุราลงพื้นดิน เพื่อแสดงถึงการบอกกล่าวแก่องค์แม่ธรณีแล้ว เพื่อให้ครูบาอาจารย์รับรู้ เหลือ จากนั้นก็จะแจกจ่ายให้เพื่อนบ้านที่มาร่วมงานในพิธีกรรมแก้ลมอ ส่วนขนม ข้าวต้ม นักดนตรี สามารถทานไปได้เรื่อย ๆ ^{๒๑๕}

เมื่อจัดเตรียมอุปกรณ์เพื่อใช้สำหรับบูชาครูดนตรีเรียบร้อยแล้ว รองนกว่าจะพร้อมที่จะเริ่มประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ จากเจ้าภาพและนำถาดไหว้ครูดนตรีมอบ (ถวาย) แก่หัวหน้าวงปี่พาทย์ โดยการทูลเหนือศีรษะ หัวหน้าวงปี่พาทย์รับเครื่องบูชาและยกทูลไหว้ตอบนำเครื่องบูชา ครูวางไว้และนำกรวยจากถาดปักที่ตะโพน ทั้ง ๕ อัน จุดเทียนทำน้ำมันต์แล้วรดให้กับนักดนตรีทุกคน ประพรมน้ำมันต์เครื่องดนตรีทุกชิ้น นำสุราขาวรดให้กับตะโพนจากนั้นนักดนตรีแต่ละคน จะเทียบเสียงเครื่องดนตรี เมื่อพร้อมที่จะบรรเลงก็ยกมือไหว้จึงเริ่มบรรเลงเพลงโหมโรง เพื่อไหว้ครูและดำเนินพิธีกรรมต่อไป^{๒๒๐}

๓.๒.๒.๗) ครูกำเนิด (จวมกรู)

ครูกำเนิดหรือจวมกรู มีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมแก้ลมอ(เข้าทรง)ในกลุ่มชาวไทย ล่วย-กูย เป็นอย่างมาก มีความเชื่อว่า จวม เปรียบเสมือนที่สถิตของเทวดาผู้คุ้มครองบุคคลที่เป็นเจ้าของ^{๒๒๑} ครูกำเนิด สามารถบันดาลให้เจ้าของมีความสุขสบาย และได้รับความทุกข์จากความ

^{๒๑๕} นายประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรม มีวต ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโก ราช ตำบลนาบัว อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , หน้า ๖๑.

^{๒๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒.

^{๒๒๑} สัมภาษณ์ นางบุญชู แสงแก้ว , ร้างทรง , วันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕ .

เจ็บไข้เมื่อปฏิบัติตนไม่เหมาะสม^{๒๒๒} ครุกำเณดมีลักษณะที่แตกต่างกันตามสถานภาพของบุคคล ดังนี้

๑. ครุกำเณดในช่วงวัยเด็ก เด็กทุกคนที่เกิดใหม่ทุกคนจะมีครุกำเณด ลักษณะการทำครุกำเณด มีลักษณะดังนี้ คือ ใช้กะลามะพร้าวหรือขันน้ำหรือถ้วยสังกะสี ใส่ขี้เถ้าประมาณ ๑ / ๓ ใส่ในใบพลูซ้อนกันสี่ใบวางสี่ทิศรวม ๑๖ ใบ เมล็ดหมากสุก ๑ เมล็ด เทียนไข ๑ เล่ม เงิน ๑ บาท ครุประเภทนี้จะไม่นำไปเป็นเครื่องบูชาในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอทั้งนี้เพราะเป็นบุคคลในวัยเด็ก ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมแก้ลมอ เพียงแต่ว่าหากเด็กเล็กเกิดความเจ็บป่วย ร้องไห้โยเย หาสเหตุไม่ได้ พ่อ แม่ หรือ ปู่ย่า ตายาย จะจุดเทียนที่ครุกำเณดเพื่อบอกกล่าวขอให้ช่วยปกป้องรักษาเท่านั้น^{๒๒๓}

๒. ครุกำเณดในช่วงวัยผู้ใหญ่ ชาวไทยสาย – กูย โคจันเป็นวัยผู้ใหญ่ ครุกำเณดจะถูกเปลี่ยนแปลงเป็นอีกลักษณะหนึ่ง แต่ทั้งนี้บางคนไม่เปลี่ยนคงบูชาครุกำเณดเดิมเรื่อยไป ขึ้นอยู่กับว่าครุกำเณดผู้ใดเก่าชำรุดและสุขภาพพลานามัยไม่ค่อยสมบูรณ์แข็งแรง เจ็บป่วยบ่อย ๆ และสืบหาสาเหตุพบว่า ครุกำเณดต้องการได้อันใหม่ ก็จะเปลี่ยนไปตามขนบนิยมที่ปฏิบัติสืบมา บางแห่งเรียกครุกำเณดนี้ว่า จวมกรู^{๒๒๔} แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า ผู้ที่มีครุกำเณดลักษณะนี้จะไม่ได้อาศัยได้เข้าทรง หรือ เข้าทรงได้เสมอไป เพียงแต่ว่าเวลาประกอบพิธีกรรมจะนำไปเป็นเครื่องบูชาของผู้เข้าทรงแก้ลมอ หรือ เพื่อให้ญาติ ที่เข้าทรงครุกำเณดให้ได้มาชื่นชมเท่านั้น

ลักษณะครุกำเณดในลักษณะนี้ เป็นลักษณะเหมือนสถูปเจดีย์ ล้อมไปด้วยใบตาล อ่อนกลูวดลายอย่างสวยงาม มีด้วยสายสิญจน์พันรอบและมีเครื่องประกอบต่าง ๆ เช่น เทียนไข กรวย เป็นต้น^{๒๒๕}

^{๒๒๒} สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวรรณโน), เจ้าคณะอำเภอเมือง (ธ) วัดป่าโยธา ประสิทธิ์ ตำบลนอกเมือง, วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๒๓} นายประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโก ราช ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ ศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, พฤษภาคม, ๒๕๕๕) หน้า ๖๓.

^{๒๒๔} การพัฒนาสุรินทร์, “**ประเพณีท้องถิ่นสุรินทร์**”, ในวารสารแซมซา (ฉบับพิเศษ), ม.ป.ท. ๒๕๓๓ หน้า ๔.

^{๒๒๕} นายประทีป แชรรัมย์, พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร ศึกษากรณีบ้านตะโก ราช ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ ศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, พฤษภาคม, ๒๕๕๕), หน้า ๖๓.

๓.๒.๒.๘ บายศรี

เป็นเครื่องบูชาในพิธีกรรมแก้ลมอในกลุ่มชาวไทยส่วย-กูย หรือชาวไทยเขมรที่มีการนับถือและได้ให้ความสำคัญมากเป็นกรณีพิเศษทำพิธีกรรมมงคลใดก็จะขาดซึ่งบายศรีไม่ได้ ซึ่งบายศรีเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ในการจัดแต่งบายศรีมีหลักในการทำ ๓ อย่าง แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสิ่งที่บูชา เช่น บูชาบรรพบุรุษ จะใช้บายศรีปากชามยอดไข่เสียบด้วยดอกไม้ดาวเรียง บูชาเทพยดา ครูบาอาจารย์ ผู้ประสาทวิทยากรต่าง ๆ จะจัดทำบายศรีต้น บายศรีถาด บายศรีพาน ที่มียอดเป็นดอกไม้ดาวเรียงและดอกบัวตามความเหมาะสม จากความแตกต่างของบายศรีลักษณะการจัดทำและการใช้ในพิธีกรรมแก้ลมอจึงมีความแตกต่างดังนี้

๑. บายศรีต้น ภาษาพื้นบ้านเรียกว่า (บายแสร์เดอม) บายศรีต้นจัดทำเฉพาะในงานที่มีความสำคัญหรือเป็นมงคลพิเศษกว่างานอื่น ๆ เช่น งานอุปสมบท พิธีกรรมโหล่มมีวัด (กลุ่มชนเขมร สุรินทร์)^{๒๒๖} และพิธีกรรมแก้ลมอ (กลุ่มชนส่วย-กูย) เพื่อบูชาแด่เทพยดา ครูบาอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ หรือใช้บายศรีถาด แต่จะลดความสำคัญกว่าบายศรีต้น ในพิธีกรรมแก้ลมอนั้นมีไว้เพื่อบูชาในบริเวณประรำพิธี อย่างน้อย ๒ ต้น ซ้าย-ขวา หากจะจัดเป็นงานครั้งยิ่งใหญ่ก็จะจัดบายศรีต้นประดับตามเสามีทั้งหมด ๕ เสาก็จะทำบายศรี ๕ ต้น

บายศรีต้นทำจากต้นกล้วยความสูงประมาณ ๑-๒ เมตร บริเวณรอบ ๆ จะเย็บใบตองกล้วยทำเป็นบายศรี ๓-๕ ชั้นในแต่ละชั้น จะวางบายศรีที่เย็บเสร็จ เย็บติดชั้นละ ๔ ทิศ ในต้นบายศรีที่จะประกอบพิธีจะนิยมประมาณ ๓-๕ ชั้น แต่ละชั้นจะวาง ขนม ข้าวต้ม กล้วย เพื่อเป็นการบวงสรวงเช่นไหว้เทวดานั้นเอง การบูชาบายศรีต้นหากมีการเข้าทรงครุโมจะร่ายรำไปรอบ ๆ ต้นบายศรีและขึ้นชมบายศรี เมื่อเสร็จพิธีกรรมแก้ลมอแล้ว จะตั้งไว้ที่บูชา ๓ วัน เสร็จกำหนดวันเวลาที่จะเอาไปลอยน้ำ

๒. บายศรีถาด มีวัตถุประสงค์ของการจัดทำขึ้นเพื่อบูชาให้เกิดสิริมงคล โดยบูชาครูบาอาจารย์ บุรพาจารย์ ลักษณะการแต่งทำเช่นเดียวกับบายศรีต้นทุกประการ เปลี่ยนแต่การบรรจุลงถาดเท่านั้นเอง นิยมทำเป็นคู่ เช่น ๒, ๔, ๖, ๘ ถาดแต่ละชั้นจะขึ้นด้วยกาบกล้วยทำให้สูงขึ้น เป็นยอด และปักด้วยข้าวตอก ซึ่งทำให้เกาะติดกับก้านมะพร้าว การบูชา ครุโม จะขึ้นชมโดยถือถาดแล้วร่ายรำ เมื่อเสร็จพิธีกรรมแล้วบายศรีถาดจะนำไปรวมไว้ที่หิ้งบูชาพระ ครบ ๓ วัน จึงนำไปลอยน้ำเช่นเดียวกัน

๓. บายศรีปากชาม ของชาวไทย ส่วย-กูย จะมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง มีลักษณะเป็นดั้งเดิมของบายศรีปากชาม “.....บายศรีปากชามแต่ดั้งเดิมนั้นใช้ใบกล้วยเย็บ

^{๒๒๖} นายประทีป แจรัมย์, “พิธีกรรม มีวัด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราช ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, หน้า ๖๕.

เป็นกระทงใส่อาหารสำหรับสังเวท หรือบูชาเทวดาแต่ต่อมาบ้านเมืองเจริญขึ้นมีการใช้ซามหรือภาชนะอื่น เช่น ชัน แทนใบตอง แต่ต้องการที่จะรักษาประเพณีดั้งเดิมที่ใช้ใบตองไว้จึงเอาใบตองมาเสริมปากชามให้เป็นกระจิงหรือ กรวยแหลมเพื่อครอบข้าวสาลีไว้ และตรงปลายแหลมก็เสียบด้วยไข่ต้มปอกเปลือกหรือเสียบด้วยดอกดาวเรืองซึ่งอยู่บนบายศรีปากชามนั้น....”^{๒๒๓} จากข้อความข้างต้นรูปแบบของบายศรีปากชามดั้งเดิมจะมีรูปแบบคล้ายคลึงกับบายศรีปากชามของชาวไทยส่วย – กูย ปัจจุบัน กล่าวคือมีรูปแบบการใช้ถ้วยสังกะสี เป็นภาชนะรองรับเครื่องประกอบต่าง ๆ เช่น ข้าวต้มกลีบ กล้วยสุก ขนมนางเล็ด ขนมนฝักบัว เป็นต้น จะไม่มีไข่และใบตองรูปกระจิงวัตถุประสงค์ของการใช้บายศรีปากชามเพื่อบูชาแก้ดวงวิญญาณของผีบรรพบุรุษ หรือ ผีอื่น ๆ ในการบูชาเพื่อเป็นการเช่นสรวงให้วิญญาณได้บริโภคอาหารในบายศรีนั้น ๆ ด้วยทั้งนี้เป็นเพื่อสัญลักษณ์เท่านั้น ส่วนอาหารที่ใช้เป็นเครื่องเช่นสรวง จะจัดอาหารไว้ต่างหาก

๘.๔ เครื่องเช่น เครื่องเช่นนี้จะทำเป็น ๒ ถาด เป็นสิ่งของถวายให้แก่ผีบรรพบุรุษที่เข้าสิงตัวผู้ประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ ได้กิน อาหารหรือเครื่องเช่นต่าง ๆ นั้นเจ้าภาพจะจุดธูปปักที่บริเวณอาหารในส่วนดวงวิญญาณจะสวดคมกับกลั่นรูปเท่านั้นจะไม่รับประทานจริง ๆ

๓.๒.๒.๕ ช้างม้า ปืน และประกำ

๑. ช้างม้า เป็นสัตว์ที่จำลองขึ้นโดยใช้ไม้แกะเป็นสัญลักษณ์แทนพาหนะที่ใช้ในการเดินทางและจับช้างในสมัยโบราณ ส่วนปะกำหรือเชือกประกำ เป็นอุปกรณ์ ที่ใช้ในการจับช้าง ซึ่งได้รับตกทอดมาแต่สมัยโบราณ มีเก็บไว้ใช้ในพิธีกรรมไม่มากนัก ใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์เท่านั้น

๒. ปะกำ หรือ เชือกปะกำ จะทำด้วยหนังกระบือแห้ง ปะกำถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ครูบาอาจารย์ที่เคยจับช้าง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ดังนั้นปะกำจึงถือว่าเป็นเครื่องมือจับช้างที่สำคัญที่สุดประจำตระกูล คนในตระกูลจะต้องเคารพบูชานับถือ และเชื่อว่าผีปะกำสามารถให้คุณให้โทษหากปฏิบัติไม่ถูก^{๒๒๔} ปะกำที่จัดไว้ในพิธีแก้ลมอ ไม่ต้องสร้างศาลปะกำเหมือนหมู่บ้านที่มีอาชีพจับช้างแต่จะเก็บแขวนไว้ที่หิ้งบูชาของตนที่บ้าน

^{๒๒๓} วิรัช วิรัชนิการวรรณ , “การเข้าทรงของร่างทรง”, ความเชื่อและพิธีกรรมและบทบาทที่มีต่อสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอ .เอส .พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๓), หน้า ๖๗.

^{๒๒๔} ชื่น ศรีสวัสดิ์, “ความเร้นลับในหมู่ชาวไทย เขมร : ศึกษากรณีคาถาอาคม”, (ม.ป.ท.) โครงการสร้างการสนับสนุนการวิจัยทางวัฒนธรรม , (มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน, ๒๕๓๐), หน้า ๗๑.

๓. การปฏิบัติต่อช้าง ม้า และ ปะกำ ในพิธีเข้าทรง ผู้อาวุโสในตระกูลที่เคยเข้าทรงปะกำ จะเข้าทรงเชื้อเชิญวิญญาณบรรพบุรุษผู้เคยจับช้างมาเข้าสิงถือแสดงการจี ปีนหน้าไม้ ใช้แขวนบ่าและถือของจำว เชือกปะกำพาดไหล่ ร่ายรำแสดงการออกจับช้าง เพื่อเป็นสิริมงคล^{๒๒๙}

๓.๒.๒.๑๐ เครื่องประกอบการเข้าทรง

เป็นเครื่องบูชาที่ใช้เป็นตัวเชื่อมหรือสื่อระหว่างวิญญาณกับตัวคนทรง มีส่วนประกอบเช่นเดียวกับเครื่องไหว้ครุหมอ จะแตกต่างกันบ้าง เช่น ภาชนะอาจเปลี่ยนจากขันเป็นชามกอละมังขนาดเส้นศูนย์กลางประมาณ ๘ – ๑๐ นิ้ว ทั้งนี้ เพราะมีความคงทนกว่าเพราะเวลาผีเข้าทรงจะมีอาการสั่นกระแทกกระทั้นขันเข้าทรงถึงขันยุบยุบ^{๒๓๐} จนกว่าผีจะเข้าสู่สมบุรณ์ (เต็มร่าง) จึงจะปล่อยขันเข้าทรง ส่วนประกอบมี ดังนี้

๑. กอละมังขนาดเล็กหรือขันขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ ๘ – ๑๐ นิ้ว ใช้รองรับอุปกรณ์อื่น ๆ

๒. ถ้วยหรือขันใบเล็ก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๔ - ๕ นิ้ว บรรจุข้าวสารเจ้าจนเต็มได้ลงในขันใบใหญ่

๓. ใบพลู ๔ ใบ

๔. เมล็ดหมากแห้ง ๑ เมล็ด

๕. น้ำหอม ๑ ขาว

๖. แป้งฝุ่น ๑ ซอง

๗. เทียนไขสีขาว ๑ เล่ม (ใช้จุดขณะเข้าทรง)

๘. กรวยก้นแหลมปักธูปและดอกไม้ ๕ อัน

๙. เงิน ๑๒ บาท

๓.๒.๒.๑๑ เครื่องแต่งกาย

หมายถึง จำนวนเสื้อผ้า รวมถึง เครื่องสำอางต่าง ๆ เช่น กระจก แป้ง น้ำหอม หลอด หวี น้ำมันมะกอก ลิปสติก เครื่องประดับ ข้อมือ ข้อมเท้า สร้อยคอ เป็นเครื่องบูชาที่จะถวายให้แก่ครุหมอ และผู้ที่แก้ลมอทุกคน แต่ในส่วนของครุหมอ (อาจารย์ใหญ่) จะแบ่งเป็นส่วน

^{๒๒๙} นายประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรม มั่ววัด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, ปรินญาตศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษยศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๗๑.

^{๒๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

ต่างหากไม่ใช่รวมกัน เมื่อมอ หรือวิญญาณมาเข้าถึงแล้ว ร่างทรงจะทำการแต่งตัว เพื่อความสุข ความเป็นสิริมงคลและความสนุกสนานซึ่งจะส่งผลถึงการหายจากการเจ็บไข้ได้ป่วยด้วย^{๒๓๑}

โดยปกติชาวไทยสวย – งาม จะนิยมแต่งกายแบ่งเป็นตามอายุ คือ วัยสาวถึงวัย กลางคนจะนุ่งผ้าซิ่น เป็นผ้าไหมในลวดลายต่าง ๆ ที่ดูสดใสตามวัย ส่วนหญิงวัยกลางคน ถึงวัย ชราจะนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอกระเช้ามักนุ่งผ้าขาวดำ เจียว น้ำตาล ใช้สำหรับพาดไหล่ซึ่ง ทอขึ้นจากเส้นไหม ทำเป็นผ้ายกดอก (ลีด) เป็นลายดอกพิกุล ผ้าถุงโจงกระเบน เป็นผ้าไหม มี พื้นสีหม่น ๆ เช่น น้ำตาล ดำ เจียว ฝ่ายชายเวลาอยู่บ้านนิยมนุ่งผ้าขาวม้า โสร่ง หรือกางเกง ขาก้วย สวมเสื้อเชิ้ตสีขาว หรือสีน้ำเงิน ใช้ผ้าขาวม้าคาดเอวและนิยมทอผ้าขาวม้าเป็นตารางลาย เล็ก ๆ หลาย ๆ สี เป็นสีเข้าชุดคาด ยกเว้นผ้าถุง สไบ นิยมสีเรียบ ๆ เช่น ขาว ดำ เจียว หม่น น้ำตาล เป็นต้น ผ้าถุงโจงกระเบน โสร่ง หรือผ้าขาวม้านิยมทอเป็นผ้าควบโดยใช้ด้วย ๒ เส้น พันควบกับก่อนทอเรียกว่า (จะกะนีว) จะทำให้ผ้ามีลายในตัวเองและหนากว่าปกติ การทอผ้า ของชาวไทย สวย – งาม จะมีลักษณะพิเศษเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

การผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ในการเข้าทรงผีและครั้งนั้นจะกระทำเมื่อผีเข้า สิ่งสถิตแล้ว หากผีออกจากร่างทรงแล้ว ร่างทรงมอก็จะถอดเสื้อผ้าออก บางรายถึงกับหัวเราะ ตนเองที่แต่งกายแปลก ๆ จากปกติ ดังนั้นการแต่งกายในขณะที่ผีเข้าถึงแล้วจะเป็นไปตามความ ประสงค์ของผีที่สิงในร่าง^{๒๓๒} โดยรูปแบบการแต่งกายจะเป็นไปตามที่เคยปฏิบัติตนเองยังมี ชีวิตอยู่ ขณะเข้าทรง ผีมอจะผลัดเปลี่ยนเครื่องแต่งกายใหม่โดยการสวมทับตัวเดิม บางรายจะพัด หน้าแต่งตัวประพรมด้วยน้ำอบน้ำหอมให้มีความสุขและชื่นใจ เบิกบานใจ ญาติพี่น้องนำสิ่งของ เครื่องสังเวยให้ผีบรรพบุรุษได้ดื่มกิน เพื่อให้มีความสุขสมบูรณ์ และขอให้ช่วยปกป้องรักษาและดูแล บุตรหลานให้มีความสุขสมบูรณ์เช่นเดียวกัน เมื่อแต่งกายและบริโภคอาหารเครื่องดื่มเสร็จแล้ว ก็ จะร่ายรำเพื่อความสุขสนุกสนานจนกว่าจะพอใจ จึงอำลาบุตรหลานและออกจากร่างทรงไป เสื้อผ้า ก็ถูกถอดออกและพับเก็บไว้เพื่อให้ผีอื่น ๆ ที่มาเข้าทรงเลือกใช้ที่จะสวมใส่ต่อไป^{๒๓๓}

^{๒๓๑} นายประทีป แกร่มย์, พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร ศึกษากรณีบ้านตะโกราษ ตำบลนาบัว อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์, **ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์) ,มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๑๔.

^{๒๓๒} ชัยยนต์ เพาพาน , “การรำผีฟ้าในเขตอำเภอบัว จังหวัดมหาสารคาม” ,**ปริญาานิพนธ์ ศศ.ม.** (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๖๓), หน้า ๖๕.

^{๒๓๓} นายประทีป แกร่มย์, “พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้าน ตะโกราษ ตำบลนาบัว อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, หน้า ๑๕.

๓.๒.๒.๑๒ เครื่องดนตรี

ดนตรีที่ใช้บรรเลงในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ จะใช้ดนตรีพื้นบ้านของชาวไทย ส่วย – กูย เรียกว่า วงปีพาทย์ (พิณเพี้ยต) มีลักษณะคล้ายคลึงกับวงปีพาทย์ภาคกลาง ประกอบด้วย

- ๑) ระนาดเอกไม้แข็ง ๑ รวง ซึ่งประกอบด้วยลูกระนาด ๒๑ ลูก
- ๒) พ้องวง (โกง) จำนวน ๑ รวง ซึ่งประกอบด้วยลูกฆ้องทำจากทองเหลือง ๑๖ ลูก
- ๓) ปี (สไล) ๑ เลา ทำด้วยไม้ ลั่นปีทำด้วยเงินหรือแผ่นทองแดง
- ๔) กลองทัดหรือ กลองใหญ่ “สโกลทม” จำนวน ๑ คู่ มีฐานรอง
- ๕) ตะโพน ๑ ลูก บริเวณหน้ากลองจะปิดด้วยจี๊เถ้าลูกข้าวเจ้าจนเหนียวใช้ปิดบังเสียง

สูงต่ำ

- ๖) ฉิ่งทองเหลือง ๑ คู่
- ๗) กรับไม้ ๑ คู่
- ๘) กลองกันตรึมหรือกลองโพน ๑ – ๒ ใบ
- ๙) ซอฮู้ (ตรัว) ๑ คัน ใช้บรรเลงบางเพลง
- ๑๐) แคน ๑ ลำ ^{๒๓๔}

จะเห็นได้ว่าเครื่องดนตรีชุดใหญ่นี้ ใช้บรรเลงเพลงในการประกอบพิธีกรรมเข้าทรงแก้ลมอ ของชาวไทยส่วย – กูย หรือ แม้แต่ชาวไทยเขมรที่มีการ โจมมีวดในกลุ่มชนเขมรสุรินทร์ เครื่องดนตรีนี้จะใช้สำหรับบรรเลงเพลงก็จริงแต่ต้องเป็นคนที่มั่งมีประมาณพอสมควรที่จะสามารถจ้างได้ แต่ถ้าในกรณีที่ไม่สามารถจ้างได้ก็มีอีกวิธีหนึ่งคือ จ้างวงดนตรีขนาดเล็กมาบรรเลงซึ่งชาวไทยส่วย – กูยนั้นมีต้นตำรับเดิมอยู่ อันเป็นดนตรีแบบเก่าก่อนยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงเท่าใดนั้นยังมีการนิยมอยู่ในกรณีที่มั่งมีประมาณน้อย เครื่องดนตรีประกอบด้วย

- ๑) แคน
- ๒) กลอง
- ๓) ฉิ่ง
- ๔) เครื่องขยายเสียง

ใช้คนประมาณ ๔ – ๕ คน ไล่เปลี่ยนกัน เพียงเครื่องดนตรีเท่านั้นก็สามารถบรรเลงเพลงได้และเป็นทำนองโบราณที่ครุ่มรอมชอมมากเป็นที่สุด

อัตราค่าจ้างดนตรี เพื่อประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ ถ้าวางใหญ่ครั้งละ ๒,๕๐๐ – ๓,๐๐๐ บาท แต่ถ้าไม่มีงบประมาณ คณะบรรเลงวงย่อย ก็จะอยู่ประมาณ ๑,๕๐๐ – ๑,๐๐๐ บาทต่อกันเท่านั้น ^{๒๓๕}

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ คุณพ่อสา คลังฤทธิ์ , (อาจารย์ – ร่างทรง) , วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

๓.๒.๓ ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

ในการประกอบพิธีกรรมจะมีระบบซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเป็นขั้นตอน ในการวิจัยครั้งนี้จะกว้างถึงการประกอบพิธีกรรมแก่อมอย่างเป็นลำดับขั้นตอน คือ ขั้นตอนการจัดเตรียมประกอบพิธีกรรม ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม การเข้าทรง การรักษาโรค ทำฟ้อนรำ ทำนองเพลง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

๓.๒.๓.๑ ขั้นตอนการจัดเตรียม

ในการประกอบพิธีกรรมแก่อม (เข้าทรง) สามารถกล่าวได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ การจัดเตรียมด้านบุคคล การจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรม

๑. การจัดเตรียมด้านบุคคล ในที่นี้หมายถึง ครูหมอ และผู้ร่วมที่จะเข้าทรง ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านดั่งนั้นเมื่อ กำหนด วัน เวลา (หาวันดี) ที่จะประกอบพิธีกรรมแก่อมได้แล้วจะมีการแจ้งให้ญาติพี่น้องทราบ บางรายไปทำงานอยู่ไกลก็จะส่งข่าวถึงญาติพี่น้องให้ทราบและให้เดินทางมาร่วมประกอบพิธีกรรมด้วยกันในสมัยก่อนถ้ามาไม่ครบผีบรรพบุรุษก็จะไม่เข้า หรือเข้าก็จะร้องไห้ไม่พอใจก็จะเรียกหาคนที่ตนอยากเห็นหน้าในการจัดพิธีกรรมเข้าทรงในบางครั้งถึงขั้นล้มเลย ต้องเสียเวลาตามญาติพี่น้องคนดังกล่าวมาเพื่อร่วมประกอบพิธีกรรมอีกครั้งซึ่งการจัดทำพิธีแต่ละครั้งนั้นต้องเสียงบประมาณมากพอสมควรซึ่งญาติพี่น้องก็มีส่วนสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ไม่ควรมองข้ามเลย แต่ในสมัยปัจจุบันนี้การคมนาคมง่ายต่อการเดินทางไปมาสะดวกกว่าสมัยก่อนมากจึงไม่เป็นอุปสรรคในการเดินทางหรือติดต่อทางโทรศัพท์ก็ได้รวดเร็วทันใจ หรือถ้าญาติพี่น้องคนไหนไม่สามารถมาได้จริง ๆ หรือญาติห่าง ๆ นั้นก็จะส่งข้าว ของ เงิน ทองมาช่วยงานแทนหรือให้บุตรหลานไปร่วมงานแทน นอกจากญาติพี่น้องแล้ว จะมีการติดต่อครูหมอ (อาจารย์ใหญ่) ไว้ก่อนล่วงหน้าเพื่อจะได้ไม่รับงานอื่น และติดต่อนักดนตรี เพื่อนักดนตรีจะได้ติดต่อประสานงานกันไว้ล่วงหน้า และจะได้เดินทางไปบ้านเจ้าภาพในวันประกอบพิธีกรรมตั้งแต่เช้าหรือถ้าอยู่ทางไกลก็จะออกมาแต่เช้ามีดะว่ามาถึงบ้านงานเข้าพอดี ส่วนเพื่อนบ้านก็จะแจ้งให้ทราบโดยการไปบอกเหมือนงานบอกบุญ กล่าวคือไปถือชามร้อนบ้านยกมือไหว้แล้วบอกกล่าวบางรายที่ให้ความเคารวะเป็นพิเศษจะมีหมาก พลู บุหรี่ ยกให้อย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นการกระทำเช่นเดียวกับงานบวชนั่นเอง แต่งาน แทนการใช้บัตรเชิญเหมือนปัจจุบันนี้^{๒๓๖}

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ ฟอญญา คลังฤทธิ์, (อาจารย์-ร่างทรง), วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๓๖} นายประทีป แชร่มย์, “พิธีกรรม มมีวด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์”,ปริญาญศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์),มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,พฤษภาคม, ๒๕๕๕) หน้า ๘๑.

๒. การจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วของส่วนในเครื่องประกอบพิธีกรรม ด้วย สถานที่ เครื่องเช่น และเครื่องบูชา เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี เป็นต้น ส่วนของสถานที่ผู้ที่จัดเตรียมโดยมากเป็นฝ่ายชายที่เดินทางมาก่อนถึงวันงาน และลงมือสร้างปะรำพิธีในวันงานตั้งแต่เช้ามืด โดยมรพราหมณ์เป็นผู้สวด “สัถเค” ขออนุญาตมีพระคุณในการสร้างปะรำพิธีและเรือนเทวคา เป็นต้น ด้านเครื่องเช่นบูชาส่วนใหญ่จะเป็นงานของฝ่ายหญิงเป็นผู้จัดทำเพราะเป็นงานละเอียดอ่อน เช่น การเย็บบายศรี การจัดทำต้นบายศรี บายศรีถาด เย็บกรวยทำขนม ข้าวต้ม ข้าวปลาอาหารต่าง ๆ การจัดเตรียมทำความสะอาดจุ่มกรูใหม่โดยครุมหรืออาจารย์ผู้เคยทำมาแต่ก่อน การจัดเตรียมทำความสะอาด ช้างม้า จำลองเป็นต้น ส่วนเครื่องดนตรีหากนักดนตรีไม่ได้ทำขนมมาเองเจ้าภาพจะเป็นผู้แต่งทำเครื่องพิธีบูชาครูของนักดนตรีให้

เมื่อการเตรียมงานทั้งด้านบุคคลและเครื่องประกอบพิธีกรรมแก่ลมอเสร็จเรียบร้อยแล้วและถึงวัน เวลา ในการจะประกอบพิธีกรรมแก่ลมอ งานจะเริ่มขึ้นตั้งแต่เวลา เช้าประมาณ ๐๗.๐๐น. เป็นต้นไป หรือ ๑๐.๐๐น.เป็นอย่างช้า

๓.๒.๓.๒ ขั้นตอนการประกอบพิธี

ประกอบด้วยการเข้าทรง การรักษาโรค ทำฟ้อนรำและทำนองเพลง

๑. ขั้นตอนการเข้าทรง เริ่มต้นเจ้าภาพจะบูชาครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และเทวคาทั้งหลายแม่พระธรณีเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อจากนั้น ครูดนตรีจะทำมนต์แล้วรดให้กับนักดนตรีกันทุกคนเพื่อความเป็นมงคลในขณะเล่นบรรเลงเพลงนั่นเอง ต่อจากนั้นดนตรีเริ่มบรรเลงเพลงสาธุการเป็นการโหมโรงเพื่อเป็นการบูชาครูและความเป็นสิริมงคล เจ้าภาพจะจุดธูปบอกกล่าวที่บริเวณพิธี โรงพิธี เรือนเทวคา แล้วปักธูป เช่น ที่หัวหมู เป็ด ไก่ ข้าวต้ม ขนมต่าง ๆ บายศรีต้น บายศรีถาด บายศรีปากชามตามบายศรีน้อยใหญ่เพื่อบูชา ต่อจากนั้นก็ปักที่เรือนเทวคา ๑๖ ดอก เมื่อเสร็จแล้ว เจ้าภาพจะยกขันดอกไม้รูปเทียนผ้าขาว ปัจจัยบูชาแก่ หัวหน้าหรือ ครูใหญ่ครุมนั่นเองเพื่อที่จะได้เริ่มทำการอันเชิญผีบรรพบุรุษมาเข้าทรง โดยอันดับแรกครุมจะเป็นฝ่ายเข้าทรงก่อนยังไม่อนุญาตให้บุคคลอื่น ๆ เข้าในที่ปะรำพิธีกรรมเพราะช่วงนี้เป็นการทำพิธีปิดเสียดัญไรให้ออกจากปะรำพิธี เพื่อไม่ให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่นได้ในขณะทำการเข้าทรงนั่นเอง เมื่อจบเพลงสาธุการที่บรรเลงเพื่อเป็นการโหมโรงแล้วดนตรีจะบรรเลงแก่ลมอ อะไรก็ได้เพื่อสร้างบรรยากาศ เช่น โอมตูก หรือธรรมิกราแสงเพื่อให้ครุมเข้าทรงเชิญครูกำเนิดของครุมมาเข้าทรงเพื่อขับไล่เสนียดจัญไรและมากินอาหารที่จัดเตรียมไว้ให้ที่ เป ครุมจะนุ่งโจงกระเบนด้วยผ้าขาวสวมเสื้อขาวคล้ายพราหมณ์เรียกว่า (หมอเต่า) หมายถึงผู้อาวุโสที่เป็นที่เคารพยำเกรงและมีฤทธิ์เก่งกล้า

อันหมายถึงความรวมถึงครุโม ด้วย ตาเผ่าจะนำดาบออกจากฝักแล้วร่ายรำไปรอบบริเวณที่กำหนด ประรำพิธี ๓ รอบ แล้วร่ายรำไปยังบริเวณ เป บริเวณนั้นจะกำหนดคนไว้ ๑ คน คอยจุดไฟที่เป หลังจากครุโมรำเวียนขวาได้ ๓ รอบ แล้วฟันเป จากนั้นครุโมก็จะใช้ดาบฟันลงไปเปให้ล้มลง บุคคลที่จุดไฟก็จะนำเปและสิ่งของในนั้นไปโยนทิ้งให้ห่างไกลแล้วพูดบอกผีอาระ ต่างๆ มีผีร่ายให้ เอาไปกินให้ห่างอย่ามาเกี่ยวข้องกับในบริเวณโรงประรำพิธีกรรม ครุโมจะร่ายรำเข้าประรำก่อนเข้าถึง ประรำพิธีจะใช้ปลายดาบขีด (X) ไว้เพื่อข่มศัตรูและเข้าประรำพิธีตรวจสอบถามการจัดระบบระเบียบต่างๆ ของการจัดงาน เช่น เครื่องเช่น เครื่องบูชา การจัดสร้างประรำพิธี หากมีส่วนใดบกพร่องก็จะบอกเจ้าภาพแก้ไขให้ถูกต้องและหากทุกอย่างเรียบร้อยแล้วครุโมก็จะจับชันครุแล้วคืนสู่สภาพปกติ (หมายถึงวิญญาณได้ออกจากร่างแล้ว) ต่อไปนี้การบรรเลงเพลงจะบรรเลงเพลงอะไรก็ได้ตามเหมาะสม จะมีโอกาสหยุดพักในช่วงที่ผีได้ออกจากร่างแล้วนั่นเองและไม่มีผู้จะจับชันเพื่อเข้าทรงเท่านั้น

เมื่อเสร็จสิ้นการเข้าทรงแล้วต่อไปเป็นหน้าที่ของญาติพี่น้องหรือครุคนอื่น ๆ มาจับชันเข้าทรงแล้วต่อไป จนกว่าจะหมดสิ้นการเข้าทรงคือ หมดผีในญาติตระกูลแล้วเท่านั้น การเข้าทรงจะเริ่มไหว้ครุโมและไหว้ที่หิ้งบูชาที่จัดไว้แล้วจะจับชันเพื่อทำการเข้าทรงในขันที่เข้าทรงนั้นจะจุดเทียนไว้หนึ่งเล่มแล้วหลับตาลงจนกว่าจะเข้าเต็มรูปร่าง หากเข้าทรงเต็มรูปร่างแล้วจะบอกชื่อนามสกุล แล้วจะเรียกลูกหลานให้เข้ามา ลูกหลานจะเข้ามาเพื่อถวายสักการะ เครื่องบูชา เครื่องสังเว และขอให้ช่วยปกป้องรักษาลูกหลานทุกคน วิญญาณจะถามสารทุกข์ว่าอยู่เป็นอย่างไร คนนั้นคนนี้เป็นอย่างไร ผู้เป็นญาติจะถามถึงความเจ็บป่วยของผู้เจ็บป่วยว่าเป็นอะไร จะรักษาอย่างไร ทำอะไรผิด จะขอชมอย่างไรจึงจะหายขาด ถ้าทำอะไรผิดไปจริงญาติพี่น้องจะทำพิธีขอโทษขอภัยและรับคำจะเปลี่ยนแปลงให้ใหม่ในโอกาสต่อไป เป็นต้น

จากการวิจัยพบว่า หากผีที่เข้ามาเข้าสิงในร่างของผู้แกล้มหรือในร่างทรงที่ไม่ใช่ผีบรรพบุรุษที่เคยมีมาแต่เดิม เช่น ผีเจ้าพ่อ เจ้าแม่ ผีเจ้าที่ จวมกรู ตาหมอเผ่า เมื่อเข้าทรงแล้วจะไม่ค่อยพูดจาเท่าไรส่วนมากจะมาชมเชยสิ่งของเครื่องบูชา เครื่องสังเว ที่ได้จัดเตรียมทำนจะมาให้ศีลให้พรเท่านั้น ในการประกอบพิธีกรรมแกล้มทุกที่นอกจากจะมี มอ ที่คอยเข้าทรงแล้วจะมีญาติ ๆ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมรู้จักระบบระเบียบและขั้นตอนของพิธีกรรมจะเข้าไป อยู่บริเวณใกล้ ๆ กับการเข้าทรง ทั้งนี้เพื่อคอยให้ผีเข้าทรงเต็มรูปร่างเต็มร่างคอยประแป้งถักนํ้าหอมขณะที่มีผีเข้าทรงเพื่อให้ผีเข้าได้เร็วขึ้น คอยสอบถามว่าใครเข้ามาและคอยเป็นสื่อเรียกหาบุตรหลานให้เข้าไปกราบไหว้ผีบรรพบุรุษตลอดจนคอยรับ ส่ง เสื้อผ้าให้แกล้มสวมใส่ นำสิ่งของเครื่องบูชาเข้าถวาย คอยพับเสื้อผ้าเก็บและคอยเก็บอุปกรณ์ในขันเข้าทรงมอที่หก กระเด็นกระจัดกระจาย

ขณะที่แก้มอเข้าทรงให้อยู่ในสภาพปกติเพื่อเตรียมไว้ให้จับข้อออกจากร่างทรงและเข้าทรงต่อไป

๒๓๖)

๒. การรักษาโรค การรักษาโรคผู้ป่วยด้วยพิธีกรรมแก้มอเป็นการเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมาช่วยจัดโรคภัย ไข้เจ็บ และปิดเป่าเสนียดจัญไรต่าง ๆ และแนะนำการปฏิบัติต่อผู้ป่วยทั้งในด้านการประพฤติปฏิบัติและให้กำลังใจให้คำแนะนำช่วยเหลือชี้แนะในหนทางต่าง ๆ หรือด้วยยาสมุนไพร ครอบที่สามารทำให้การรักษาและการประกอบพิธีกรรมแก้มอจะจัดขึ้นที่มี ๒ ลักษณะคือ ในขณะที่ผู้ป่วยที่มีอาการหนักจะประกอบพิธีกรรมเมื่อใดก็ได้ให้ทันการณ์ และอีกช่วงหนึ่งจะจัดการประกอบพิธีกรรมในเดือน ๓ - ๕ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นิยมกระทำกันทั้งนี้อาจเป็นฤดูที่เก็บเกี่ยวเสร็จ หรือเป็นบางกรณีที่ได้บนบานไว้เมื่อครั้งเจ็บป่วยในช่วงฤดูกาลอื่นๆ ตลอดกระทั่งเคยสัญญาไว้ว่าจะเลี้ยงดู(เลี้ยงรับรอง) เพื่อความเป็นมงคลและหายจากการเจ็บป่วยเป็นต้น ดังนั้นการประกอบพิธีกรรมทั้ง ๒ ช่วงเป็นเวลาที่ต่างมุ่งหวังเพื่อความสุขสบายของชีวิตทั้งมุ่งเน้นการรักษาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมด้วย

๓. ทำฟ้อนรำและทำนองเพลง

๑. ทำฟ้อนรำ การฟ้อนรำเป็นการแสดงออกที่มีได้มุ่งความเพลิดเพลินแต่อย่างเดียว การฟ้อนรำเป็นไปตามความเชื่อทางไสยศาสตร์ เป็นการเชิญผีมาช่วยขจัดปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บ^{๒๓๗} การฟ้อนประกอบพิธีกรรมจึงเป็นการแสดงออกถึงการเช่นสรวงบวงสรวง เคารพนับถือต่ออำนาจที่เหนือธรรมชาติ เพื่อให้สิ่งเหล่านั้นบันดาลให้ตนเอง ครอบครัว ผู้ป่วย หรือชุมชน สังคมนั้น ๆ ให้เกิดความสงบสุขตามความปรารถนาของตนเอง^{๒๓๘} การฟ้อนรำในพิธีกรรมเข้าทรงหรือ การแก้มอเป็นการแสดงออกในขั้นตอนที่มีผีเข้าถึงสถิตในร่างคนทรง สมบูรณ์แล้ว (เต็มรูป เต็มร่าง) ซึ่งสามารถที่จะพูดคุยกับญาติพี่น้อง ลูกหลาน ที่อยู่ในงานพิธีรู้เรื่องราวใครได้รับการถวายเครื่องเซ่นบูชา และจะแต่งกายใหม่ตามความพอใจของผีที่เข้าถึงสถิต ได้บอกสาเหตุหรือผู้กระทำทำให้เจ็บป่วย หรือจะบอกวิธีการรักษาในกรณีเป็นผู้ที่ทำให้เจ็บป่วยอย่างเสร็จเรียบร้อย แล้ว วิญญาณที่เข้าถึงสถิตในร่างทรงจะรำรำอันเป็นการแสดงออกถึงความสนุกสนานรื่นเริง เพราะได้มาอยู่ร่วมกันในวงเครือญาติและพึงพอใจในทุกฝ่ายที่มีความสุขสบายใจ บางครั้งก็จำผู้ป่วยให้รำรำด้วย ในรายที่

^{๒๓๖)} นายประทีป แชร่มย์, “พิธีกรรม มั่วต ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษยศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๘๕.

^{๒๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

^{๒๓๘} ชัยยนต์ เพาพาน, “การรำผีฟ้าในเขตอำเภอบัว จังหวัดมหาสารคาม”, ปรินญาพนธ์ ศศ.ม. (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๖๓), หน้า ๖๔ – ๖๕.

ผู้ป่วยไม่ได้เข้าทรงเอง การร่ายรำไม่มีท่าที่ที่เป็นแบบแผน แต่จะร่ายรำให้ถูกต้องตามจังหวะเกิดจากผีที่เป็นตัวกำหนดให้รำ ร่างทรงไม่ใช่ผู้รำเพราะโดยปกติบางรายก็รำไม่เป็นและไม่เคยร่ายรำเลย การรำจึงเกิดจากวิญญาณเป็นผู้รำเอง และการรำเกิดจากเสียงดนตรีก็จะค่อย ๆ เคลิบเคลิ้มขึ้นและเชื่อว่าคือเกิดจากผีเข้าสิงอาการจึงต้องแสดงออกมา คือ ตัวอ่อน แขน ขา อ่อน แล้วก็ลุกขึ้นร่ายรำเข้าทำนองเพลงและจังหวะของเพลงได้ในที่สุด

ในการร่ายรำแต่ละครั้งที่มีผีเข้าทรง หรือดวงวิญญาณที่เข้ามาสิงนั้นจะเข้ามาร่ายรำตามความพอใจ และตามเสียงดนตรีที่บรรเลง การรำแต่ละครั้งนั้นจะรำเพื่อขึ้นชมเครื่องเช่นไห้วต่าง ๆ อาทิเช่น บายศรีต้น บายศรีลาด บายศรีปากชาม เครื่องตกแต่ง เครื่องประดับ น้ำอบ น้ำหอม เสื้อผ้าอาภรณ์ ผ้าไหม ไส้ไหม จวมกรู ช้าง ม้า กาบเป ชวาปากดาน และบริเวณพิธีกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผีเป็นตัวกำหนดไม่มีแบบแผนตายตัว ส่วนทำนองเพลงที่ร่ายรำนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจความชอบและความถนัดของผีมีบางเพลงเท่านั้นที่มีแบบแผนตายตัว เช่น สำหรับการบรรเลงการร่ายรำ เช่น เมื่อรำเชยชมช้าง ม้า ประกาย หรือ จวมกรู จะใช้เพลงแห่ เป็นต้น นอกจากนี้ก็จะเปลี่ยนเพลงเรื่อยไปทั้งที่รู้ชื่อเพลงบ้างไม่รู้บ้างขึ้นอยู่กับนักดนตรีจะดีหรือบรรเลงเปลี่ยนให้เรื่อยอย่างต่อเนื่องกระทั่งมีความพอใจของบรรดาร่างทรง และจะหยุดรำ จนจับขันออกจากร่างทรงในที่สุด (แสดงว่าผีได้ออกจากร่างแล้ว)

จากการวิจัยทำร่ายรำ หรือ ทำฟ้อนรำในการเข้าทรงนั้น จะพบว่ามีขั้นตอนที่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะต้องฟ้อนรำประกอบการบรรเลงดนตรีเป่าพาทย์ ตามเพลงต่าง ๆ ที่พึงพอใจและจะถึงขั้นตอนผู้เข้าทรงจะทำพิธีกรรมอัญเชิญดวงวิญญาณผีบรรพบุรุษ หรือ ครุฑมอที่รักษาตนอยู่นั้นให้มาเข้าทรง เสียงดนตรีการบรรเลง สถานที่ ที่พร้อมในการสร้างบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์ มีผู้คนเข้าพิธีกรรมตลอดทั้งเครือญาติ พี่น้อง ที่ร่วมให้กำลังใจในพิธีกรรม จึงเกิดมนต์ขลังในพิธีกรรม ผู้เข้าทรงจะเข้าทรงเต็มรูปร่าง คือ สามารถพูดหรือติดต่อกันรู้เรื่อง และได้แต่งตัวด้วยเสื้อผ้า เครื่องประดับ ที่เตรียมไว้ ต่อจากนั้นจะประแป้ง พรมน้ำอบน้ำหอมเสร็จ ก็จะทำการเริ่มร่ายรำในท่าต่าง ๆ ตามความพอใจ ในลีลาท่าทางของตนเองผสมผสานกับทำนองจังหวะดนตรี ในการร่ายรำแต่ละครั้งไม่มีแบบแผนตายตัวแน่นอน เพราะการร่ายรำเกิดจากวิญญาณเป็นผู้นำการร่ายรำตามจังหวะและลีลาเหมือนเมื่อครั้งที่ผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่^{๒๔๐} เช่นการร่ายรำที่รำไปพร้อมกับขันที่ใช้ในการเข้าทรง การร่ายรำโดยยกจวมกรูขึ้นเพื่อขึ้นชม การร่ายรำขึ้นชมบายศรี และเครื่องบวงสรวง การร่ายรำในท่ายิงนก จี๋ช้าง ชี้ม้า รำรอบต้นบายศรี เป็นต้น ในการร่ายรำในแต่ละท่า

^{๒๔๐} นายประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรม มิวต์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, *ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๘๕.

นั้นแสดงถึงพฤติกรรมในการทำมาหากิน หรือ ได้เคยขี่ช้าง จั่มมา ยิงนก ในเมื่อครั้งที่ตนยังไม่ชีวิตอยู่นั่นเอง ซึ่งจะสอดคล้องกับที่สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้กล่าวไว้ว่า...การฟ้อนรำบนภาพเขียนสีในสมัยโบราณเป็นท่าฟ้อน เต้น ที่บ่งบอกถึงเรื่อง การทำมาหากิน การล่าสัตว์หรือกิจกรรมในชีวิตประจำวัน...^{๒๔๑} การร่ายรำประกอบท่าทางการตีเหล็ก ตีทอง รำดาบ ชื่นชมบายศรี ชมเชย จวมกรู เครื่องเช่นสังเวย หาบลา ล่าสัตว์ ต่อนก การร่ายรำเพื่อความสนุกสนานประกอบการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ การร่ายรำประกอบการออกจับช้าง โดยมีช้างต่อ (ไม้) ของัวง (จำลอง) เชือกปะกำ เป็นต้น นอกจากนี้ก็จะเป็นการฟ้อนรำของครุมอ คือ รำกาบเป ซึ่งกระทำตั้งแต่เริ่มต้นของการประกอบพิธีกรรมการแก้ลมอ การร่ายรำซาปาดานของครุมอ และบริวาร ช่วงสุดท้ายของการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ

เพื่อเป็นการจำกัดท่ารำ ท่าฟ้อน จากการศึกษาและพิจารณาถึงลักษณะเด่นความคล้ายคลึงกันตามลำดับขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ ผู้วิจัยเสนอลักษณะท่าทางการร่ายรำให้เป็นแบบแผนของการร่ายรำการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ ได้ ดังนี้

๒. การรำกาบเป ผู้ที่รำกาบเป นั้นจะเป็นการรำเริ่มพิธีกรรมแก้ลมอ จะเป็นครุมอ (อาจารย์ใหญ่) เท่านั้น เวลาแสดงหลังจากคนตรีบรรเลงสาธุการ เพื่อไหว้ครูและโหมโรงแล้ว ครุมอจะเข้าทรงโดยเชิญครูของแก้ลมอมาเข้าสิง ครุมอนำดาบมาถอดฝักออกถืออย่างละข้าง และร่ายรำไปตามจังหวะเพลง (เพลงอะไรก็ได้) ออกจากปะนาพิธีด้านใดก็ได้ตามสะดวก แล้วร่ายรำไปตามจังหวะเพลง รำออกไปบริเวณที่ตั้งบริเวณที่ตั้งของเป ท่ารำรำมีลักษณะกวัดแกว่งดาบคล้ายการฟาดฟัน เวียนขวารอบเป ๓ รอบ ผู้ที่จะทำหน้าที่ควบคุมเปจะจุดไฟที่เป ครุมอจะฟันดาบลงไปให้เปลี้ยลง ผู้ควบคุมจะจับเป และสิ่งของต่าง ๆ ที่ตกกระจัดกระจายบริเวณนั้นโยนทิ้งให้ห่างออกไป ครุมอจะร่ายรำกลับสู่ปะนาพิธีกรรม

ส่วนการแต่งกาย ครุมอนุ่งโจงกระเบนด้วยผ้าขาว สวมเสื้อขาว สวมเสื้อขาวแขนกระบอกมีลักษณะคล้ายพรหมณ์หรือผู้นุ่งขาวห่มขาว

๓. การรำชื่นชมบายศรี เครื่องบูชา ผู้ร่ายรำชื่นชมจะเป็นครุมอ และผู้เข้าทรงที่เป็นบริวาร หรือ ผู้แก้ลมคนอื่น ๆ กระทำต่อเรื่อยไปตลอดระยะเวลาประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ จนถึงการร่ายรำครั้งสุดท้าย ซาปาดาน ลักษณะการฟ้อนรำเป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีแบบแผนที่กำหนดตายตัว แน่นนอน และการใช้เพลงบรรเลง จะใช้เพลงอะไรก็ได้

^{๒๔๑} สุจิตต์ วงษ์เทศ, ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์ ๒๕๓๒) , หน้า ๙๗.

๔. การรำบูชาจอมกรุ ใช้เพลงอะไรก็ได้ ลักษณะการรำรำนั้นมือหนึ่งถือ จอมกรุชูขึ้นสูง อีกข้างหนึ่งจะรำรำให้เข้าจังหวะ การแต่งกายเป็นเสื้อลายดอก ผ้านุ่งเป็นผ้าไหม ลายดอกต่าง ๆ

๕. การรำรำบายศรีถาด ใช้เพลงอะไรก็ได้ ลักษณะการรำรำนั้น มือหนึ่งถือ บายศรีถาดชูขึ้นระหว่างอก อีกมือข้างหนึ่งเป็นการรำรำจีบเข้า จีบออก แล้วรำรำไปรอบ ๆ บริ เวระรำพิธี และรอบเครื่องสังเวทบรรจง การแต่งกายแล้วแต่ตามความพอใจ

๖. รำรำบายศรีต้น ซึ่งนิยมใช้เพลงแห่ ลักษณะการรำรำ คล้ายคลึงกับการ ตั้งวงล่าแต่ให้ฝ่ามือหงายขึ้น ปลายนิ้วทั้ง ๕ ชี้ลงพื้น รำตามจังหวะเพลงกระทำไถ่ ๆ กับบ่ยศรี ต้นร้อยขึ้นจนถึงยอดบายศรี การแต่งตัวนั้นคลุมอ และผู้เข้าร่วมพิธีกรรมแก้ลมจะใส่ชุดเสื้อสีขาว หรือสีต่าง ๆ ส่วนผ้านุ่งจะเป็นผ้าโสร หรือ ผ้าถุงไหม

๗. รำปะกำ (เรียมปะกำ) นิยมใช้เพลงแห่ เป็นการรำรำเพื่อบูชาครูปะกำ ส่วนใหญ่ผู้อาวุโสของตระกูลเป็นรำรำ มือหนึ่งถือข้างจำลอง นำเชือกปะกำมาคล้องแขนหรือ ไขว้อกข้างหนึ่ง รำรำตามจังหวะเพลง บางครั้งชูข้างขึ้นเหนือศีรษะ ยกมือไหว้ เป็นต้น การแต่ง กายนุ่งโจงกระเบนหรือโสร่ง ผ้าขาวม้าคาดเอว ผ้าโพกศีรษะ หรือสวมหมวกเสื้อคงเดิมหรือสวม เสื้อเชิ้ตสีขาว การรำปะกำนี้จะกระทำพร้อม ๆ กับการรำจีข้างจีม้า^{๒๔๒}

๘. การรำรำจีข้างจีม้า (ฉะฉะฉะฉะ) ^{๒๔๓} นิยมใช้เพลงแห่ เป็นการรำรำ แสดงให้เห็นถึงการจีข้างจีม้าเป็นพาหนะ ในครั้งที่ตนยังเป็นมนุษย์ ลักษณะการรำรำมือหนึ่งถือ ข้าง (ไม้) อีกมือหนึ่ง ถือม้า (ไม้) ใช้วงเหินเอว การรำรำชูข้าง ชูม้า ไปด้านหน้าด้านข้างตาม จังหวะเพลงการแต่งกายนุ่งโสร่งหรือโจงกระเบน ผ้าขาวม้าคาดเอว สวมหมวกหรือผ้าโพกศีรษะ สวมเสื้อเชิ้ตสีขาวหรือน้ำเงิน

๙. รำลักษณะการทำมหากิน หรือ การประกอบอาชีพ เช่น รำหาปลา จะใช้ ตะแกรงสานจากไม้ไผ่ แสดงการช้อนปลา นุ่งขึ้นหรือโจงกระเบนสีดำ มีครุ้ง (ครุไม้) สำหรับ หาปลา รำลักษณะดีเลิศ ดีทอง ใช้ก้อนไม้ทุบที่พื้นดิน (ปัจจุบันนี้ไม่มี) ส่วนมากจะนิยมเป็น การรำรำ หรือที่เรียกว่า รำวง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการละเล่นกันตรึมทำรำเป็นไปโดยอิสระ เหมือนการรำวงชาวบ้านทั่วไป

^{๒๔๒} นายประทีป แพร่มย์, “พิธีกรรม มรดก ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโก ราช ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, ปรินญาตศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาเขตไทยคดีศึกษามนุษย์ ศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๕๒.

^{๒๔๓} ฉะฉะฉะฉะ เป็นภาษาส่วย – กูย มีความหมายว่า จีข้างจีม้า

๑.๐ การรำชาปาदान (ชา – เก็บ, กู้, ปาदान – ผ้าบังคล้ายผ้าเพดาน^{๒๔๔}) เป็นการรำรำที่มีแบบแผนอยู่ การรำชาปาदानจึงมีลักษณะของการรำเก็บหรือกู้ผ้าเพดานจากหลังคาเก็บไว้ เป็นการรำรำในครั้งจะสิ้นสุดพิธีกรรม หรือการรำรำครั้งสุดท้ายของการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ ผู้รำรำเก็บผ้าชาปาदानนั้นจะเป็นครูบาใหญ่ (ครูมอ) เท่านั้น แต่การรำรำนั้นจะเป็นขบวนคือ ผู้ร่วมประกอบพิธีกรรมคนอื่น ๆ และครูบาจะร่วมกันรำรำกันเป็นขบวนพร้อมญาติพี่น้อง โดยแต่ละคนจะถือเครื่องเช่นสังเวศต่าง ๆ รำอ้อมประรำพิธีหรือเสากลาง ๓ รอบ ประกอบเพลงแห่ ซึ่งถือว่าการแห่แห่นครั้งสุดท้าย และนำเครื่องบูชาต่าง ๆ วางกองรวมกันในบริเวณประรำพิธี เพื่อจะได้นำขึ้นหิ้งบูชาต่อไป^{๒๔๕}

๓.๒.๓.๓ ทำนองเพลงกับโอกาสที่บรรเลง

การบรรเลงเพลงในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ ซึ่งจะมีการบรรเลงในบางช่วง หรือบรรเลงเพลงตามความประสงค์ของผี หรือวิญญาณที่เข้าสิงดังนี้

๑. เพลงสาธุการโหมโรง ไหว้ครู เป็นเพลงที่บรรเลงเพลงแรกก่อนการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) หรือพิธีกรรมอื่น ๆ ที่เป็นการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง เป็นต้น เพื่อเป็นการบรรเลงเพลงถวายแด่ครูบาอาจารย์ หรือ ครูดนตรีเพื่อความเป็นสิริมงคล และเพื่อเป็นการบอกกล่าวว่าได้ทำการเชื้อเชิญแก้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษแล้ว

๒. เพลงแห่ เป็นเพลงที่ใช้กับกิริยาอาการที่มีการแห่แห่น เช่น แห่ช้าง แห่ม้า เครื่องเช่นสรวงบูชา ชมเชยบายศรี จวมกรู และบรรเลง เมื่อถึงเวลาชาปาदान คือ ทุกคนเข้าทรงผีหมดแล้วจะแห่แห่นเพื่ออำลาโรงและครูบาอาจารย์ เป็นต้น

๓. เพลงลา บรรเลงเมื่อสิ้นสุดการประกอบพิธีกรรม หมดคนเข้าทรงแล้ว คนตรีจะบรรเลงเพลงลาเพื่ออำลาดวงวิญญาณผีบรรพบุรุษ

๔. เพลงที่ไม่กำหนดแบบแผนตายตัว คือ การบรรเลงตามประสงค์ของผีที่สิงจะบรรเลงขณะเชิญวิญญาณเข้าสิง และช่วงฟ้อนรำ เป็นการบรรเลงตามความประสงค์ของผีจะทำให้เกิดความขัดแย้งเล็กน้อยเสมอ ๆ เช่นคนทรงชอบเพลงหนึ่ง แต่อีกคนทรงหนึ่งจะชอบอีกเพลงหนึ่ง ซึ่งจะอยู่ในช่วงขณะการเข้าทรงอยู่ เป็นต้น แต่ทั้งนี้จะไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด คนตรีจะบรรเลงตามความเหมาะสม กล่าวคือหากผู้เข้าทรงแล้วจะบรรเลงให้รำรำจนพอใจ ส่วนร่างทรงที่กำลังจับขันเพื่อเข้าทรงหากไม่พอใจเพลงก็จะรอหรือจับขันรอเข้าทรงจนกว่าคนตรีจะพร้อมและเปลี่ยนเพลงจนพอใจ ส่วนมากเพลงที่ใช้บรรเลงมีดังนี้

๑) เพลงมมีวต

^{๒๔๔} ชาปาदान เป็นภาษาเขมร (สุรินทร์) หมายความว่า การเก็บกู้ผ้า บนเพดาน

^{๒๔๕} สัมภาษณ์ นางสร้อย นวศิโนนาม , (ร่างทรง) , วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

- ๒) เพลงเพ็ญ
- ๓) เพลงกะปิง เจ้าปรวง (บั้งเจ้ารู)
- ๔) เพลงลูปโดง (ร่มมะพร้าว)
- ๕) เพลงกระโน๊บ ดึงทอง
- ๖) เพลงโหมโรง
- ๗) เพลง แก้วมอ
- ๘) เพลงนางอัปสราราน
- ๙) เพลงรำบายศรี (บายสะไร)
- ๑๐) เพลงรำศรีฟไทสมันต์
- ๑๑) เพลงเรือมอันเร
- ๑๒) เพลงเรือมกันตรึม
- ๑๓) เพลงสินวล

จากเพลงที่ ๑ – ๑๓ สามารถบรรเลงได้ตลอดของการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง หรือตามความต้องการของผีมือ หรือ วิญญาณที่เข้าสิง

๓.๓ การปฏิบัติตามความเชื่อในพิธีกรรมของร่างทรง

จากเหตุที่มนุษย์เป็นผู้สร้างระบบความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง เพื่อประโยชน์ตน และเพื่อพ้นจากความทุกข์เช่น โรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น ความเชื่อได้มีการสืบทอดต่อกันเรื่อยมา และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามขั้นตอนและสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ดังเช่น แผนการเกี่ยวกับระบบความเชื่อในลักษณะที่เป็นประสบการณ์สากลของสังคมนี้โดยสรุปองค์ประกอบที่เกี่ยวกับความเชื่อนั้นประกอบด้วย แนวคิด พิธีกรรม และผู้ประกอบพิธีกรรม เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับผี วิญญาณ ความเชื่อเกี่ยวกับของรักษา (จุมกู) ^{๒๔๖} ความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรง จะมีการจัดพิธีกรรมและการติดต่อกับผีโดยผ่านร่างทรง หรือผู้ประกอบพิธีกรรม คือ คนทรง

แนวคิดเรื่องพิธีกรรม คำว่า พิธีกรรม โดยทั่วไปคนมักจะเข้าใจกันว่าเป็นเรื่องที่มีระเบียบการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดประการหนึ่ง หรือเข้าใจกันว่าเป็นเรื่องของการปฏิบัติต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งโดยมากมนุษย์จะมีความเข้าใจอย่างหลังเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากกรอบด้านภาษานั้นจะพบคำว่า พิธีกรรม นั้นมีความหมายที่แตกต่างกันไปตามนัยของภาษาและ

^{๒๔๖} สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวรรณโน), เจ้าคณะอำเภอเมือง (ข) วัดป่าโยธา ประสิทธิ์, วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

ความเข้าใจของศึกษาในเรื่องดังกล่าวอยู่หลายประการซึ่งสามารถที่จะนำข้อมูลมากล่าวพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

คำว่า พิธีกรรม เป็นคำภาษาไทยที่แปลงหรือดัดแปลงและผสมคำจากภาษาบาลีซึ่งคำที่ผสมกันมานั้นคือ วิถี แปลว่า ระเบียบชนิดเดียวกับคำว่า กัมมะ แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันเป็นพิธีกรรม โดยคำว่าพิธีกรรมนั้นหมายถึง การกระทำที่เป็นพิธีคือ เป็นวิธีที่ทำให้สำเร็จผลที่ต้องการหรือการกระทำที่เป็นวิธีการเพื่อให้สำเร็จผลที่ต้องการและนำไปสู่ผลที่ต้องการ^{๒๔๗}

นอกจากนั้น คำอธิบายความหมายที่ปรากฏในพระสนะของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายคำว่าพิธีกรรม คือ การบูชา^{๒๔๘}

แสง จันทรงาม ได้อธิบายว่า คำว่าพิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติทางกาย วาจา ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในทางศาสนาตามวัน เวลาที่กำหนด ไว้และมีบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์อยู่ด้วยซึ่งการประกอบพิธีกรรมนั้นอาจทำให้เป็นส่วนตัวก็ได้^{๒๔๙}

ประมวล ดิฉินสัน ให้ความหมาย พิธีกรรม หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้สู่คนรุ่นต่อมาโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์และการรวมกลุ่มรวมจิตใจอันเป็นความสำคัญยิ่งของมนุษย์^{๒๕๐}

ชัยยุทธ สมประดี ได้ให้ความหมายว่า พิธีกรรมหมายถึงการปฏิบัติตามความเชื่ออย่างมีขั้นตอนและมีระเบียบพิธีโดยมุ่งให้บรรลุมิติดุประสงค์นำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่ต้องการและผลจากความเชื่อที่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นประกอบกับความคิดของตนเองทำให้เกิดการประกอบพิธีกรรมขึ้น^{๒๕๑}

^{๒๔๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ,พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๔.

^{๒๔๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน , ๒๕๒๕ , (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๕๖.

^{๒๔๙} แสง จันทรงาม, ศาสนาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยพัฒนาพานิช, ๒๕๓๑), หน้า ๑๓๑.

^{๒๕๐} ประมวล ดิฉินสัน , คติชาวบ้าน : การศึกษาด้านมนุษยวิทยา , (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา ๒๕๒๑), หน้า ๑๓๗ -๑๓๘.

^{๒๕๑} ชัยยุทธ สมประดี , “ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องวิญญาณของตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , สาขาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๖), หน้า ๙ -๑๐.

๓.๓.๑ ความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง (แก้มอ)

ชาวชุมชนบ้านศาลาสำคันธ์นั้นว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ส่วย – กูย กลุ่มหนึ่งที่ยังมีความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณค่อนข้างสูงดังเช่นความเชื่อเรื่องผีมือ อันเป็นผีที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวส่วย – กูย เป็นอย่างมาก ผีมือมีอำนาจควบคุมชีวิตของคนทุกคนที่ผีมือ หรือผีบรรพบุรุษที่ต้องการจะอยู่ด้วยหรือต้องการให้กระทำพิธีเช่นสรวงสังเวศ

๓.๓.๑.๑ บทบาทความเชื่อผีมือในระดับปัจเจกบุคคล

พฤติกรรมที่แสดงออกต่อความเชื่อในพิธีแก้มอเท่าที่พบในการดำเนินชีวิตของชาว ส่วย – กูย โดยเฉพาะยามประสบปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วย โดยไม่สามารถที่จะรักษาด้วยวิทยาการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน และแพทย์แผนโบราณ (สมุนไพร) ได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความกังวลต่อการดำรงชีวิตของชาวส่วย – กูย จึงได้มีการประกอบพิธีกรรมแก้มอขึ้น ก็เพื่อต้องการความมั่นคงทางจิตใจแก่บุคคล^{๒๕๒} เนื่องจากพิธีกรรมเป็นหน่วยที่เล็กกว่าและเป็นเพียงองค์ประกอบส่วนหนึ่งของศาสนาเท่านั้น โดยตัวของพิธีกรรมเองยังมีความสำคัญในทางมนุษย์วิทยาที่เรียกว่า รหัสทางวัฒนธรรม และความหมายทางสังคม (Cultural Code and Social Massage) ซึ่งพิธีกรรมนี้เองที่เป็นตัวชี้ให้เราได้เข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของแต่ละวัฒนธรรม ซึ่งในทุกวัฒนธรรมจะมีความหมายที่หลากหลายและซับซ้อน

๓.๓.๑.๒ บทบาทความเชื่อของผีมือในระดับชุมชน

การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อตอบสนองระบบความเชื่อของมนุษย์ในบางกรณีนั้นจะกระทำเพียงลำพังเฉพาะกลุ่มสายตระกูลไม่ได้ โดยเฉพาะในสังคมชาวนาในภาคอีสานมักไม่ค่อยปรากฏให้เห็นพิธีกรรมต่าง ๆ จึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนหมู่มาก ขณะเดียวกันมีหน้าที่ต่อปัจเจกบุคคลที่เข้าร่วมในพิธีกรรมนั้นด้วยเสมอ พิธีแก้มอ^{๒๕๓} ของชาวไทยส่วย – กูย เป็นพิธีกรรมความเชื่อถือปฏิบัติกันมานาน ในที่นี้พิจารณาพิธีแก้มอที่มีบทบาทในระดับชุมชนโดยใช้แนวคิดวิเคราะห์พิธีกรรมของโรเบิร์ต เค. เมอร์ตัน (Robert K.Merton) อันเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมทราบและตระหนักว่าจะเกิดขึ้น เจาะจงให้ขึ้นและหน้าที่แฝง (Latent Function) อันเป็นผลสืบเนื่องที่สมาชิกในสังคมไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ได้ตระหนักถึง เป็นต้น

^{๒๕๒} นายศิราพร จันทร ทอง , “บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมแก้มอของชาวกูย บ้านสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์” ,มนุษย์วิทยา , (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ๒๕๓๗) , หน้า ๑๑๒.

^{๒๕๓} นายศิราพร จันทร ทอง , “บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมแก้มอของชาวกูย บ้านสำโรงทาบ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์” ,มนุษย์วิทยา , (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ๒๕๓๗) , หน้า ๑๑๕.

๓.๓.๑.๓ การรักษาโรค

พิธีแก้ลมอ การประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ เพื่อการรักษาผู้ป่วยของชาวไทยส่วย – กูย มี ๒ กรณี คือ เกิดจากการบนบานไว้เมื่อครั้งเจ็บป่วย และเกิดจากการประกอบพิธีกรรมขึ้นเพื่อรักษาผู้ป่วยในขณะนั้นเลย แต่ทั้งนี้ผู้ที่รักษาด้วย พิธีกรรมแก้ลมอ ทุกคนก็ได้ผ่านการรักษาอาการ หรือ รับประทานยาโดยวิธีการจากแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว แต่ที่ยังต้องรับการรักษาโดยการประกอบพิธีกรรมรวมกลุ่มเครือญาติและบุคคลในชุมชน เปรียบเสมือนการไปเยี่ยมผู้ป่วยในปัจจุบัน แต่ในระดับหมู่บ้านสามารถกระทำได้ดีและสะดวกกว่าเพราะเป็นการรวมกลุ่ม ของญาติพี่น้องทุกคน วิธีการรักษาเน้นด้านสุขภาพจิต เช่น การขอขมา การขอโทษ ตามที่ได้กระทำผิดต่อชุมชน หรือต่อกลุ่มญาติพี่น้อง^{๒๕๔} การเรียกขวัญให้กลับสู่ตัวตน การให้เสื้อผ้าใหม่ การได้ฟังการบรรเลงเพลง ดนตรี ทำให้เกิดความอึดเอิบใจ หายเจ็บป่วยเร็วขึ้น เพราะผู้ป่วยจะคลายความเครียดเมื่อได้ฟังเพลงที่ไพเราะถูกใจ คนไทยได้ใช้ดนตรีบำบัดรักษาโรคกันมานานแล้ว ซึ่งจะแฝงอยู่ในลักษณะอื่น ๆ เช่น การรักษาโรคแบบโบราณของพวกหมอผี ซึ่งไม่ใช่เพียงการรักษาโรคเพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่อาจใช้เสียงดนตรีช่วยบรรเทาความเจ็บไข้ของผู้ป่วยโดยตรงก็ได้^{๒๕๕} จึงมีประโยชน์ในการรักษาคนไข้ได้

นับเป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเพื่อแก้ไขสถานการณ์วิกฤติของกลุ่มชนได้ในระดับหนึ่ง ดังกล่าวมาแล้วเบื้องต้น จากกรณีเกิดการเจ็บป่วยหนักโดยการหาสาเหตุไม่ได้ แม้แต่ทำการรักษาทั้งแผนปัจจุบันและแพทย์แผนโบราณ (ยาสมุนไพร) ก็ตามก็ไม่หายมีอาการป่วยเรื้อรังซึ่งทำการรักษาแล้วแต่อาการ ไม่ดีขึ้น จึงหันไปใช้วิธีการรักษาด้วยการที่กลุ่มชนเคยปฏิบัติมา ซึ่งก็พบว่า อาการที่เป็นอยู่นั้นกลับดีขึ้น สามารถทำงานได้ตามปกติ จึงทำให้พิธีดังกล่าวเกิดการยอมรับในกลุ่มชนโดยส่วนรวม^{๒๕๖} ชาวไทยส่วย – กูย นั้นเป็นกลุ่มสังคมชาวนามืออาชีพในการทำนาเป็นหลัก จึงต้องพึ่งพิงธรรมชาติเป็นสำคัญ ผลผลิตจะดีหรือไม่ดีก็ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ นอกจากการพึ่งพิงธรรมชาติแล้ว ชาวไทยส่วย – กูย ยังพึ่งพากันในเรื่องการประกอบพิธีกรรมในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น

^{๒๕๔} นายประทีป แกร่มย์, “พิธีกรรม มั่ววต ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, พฤษภาคม, ๒๕๖๕), หน้า ๕๕.

^{๒๕๕} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “การใช้ดนตรีไทยช่วยรักษาโรค,” (ในถนนดนตรี พุทธกิจยาณ, ๒๕๓๐), หน้า ๕ – ๘.

^{๒๕๖} สัมภาษณ์ แม่บุญมา จุงสุข (ผู้รักษาโดยการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

พิธีกรรมแก้ลมอ เช่นปฐาประจำปี เช่นสรวงบรรพบุรุษ พิธีกรรมแต่งงาน พิธีเรียกขวัญ เป็นต้น จะเห็นการร่วมแรงร่วมใจและยอมรับการประกอบพิธีกรรมอย่างไรเงื่อนไข

๓.๓.๑.๔ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์

ความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ในชุมชนนั้น เนื่องจาก จ. สุรินทร์ นั้นถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เหตุเพราะในพื้นที่ จ. สุรินทร์นั้น ประกอบด้วยประชากรหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์มีทั้ง ลาว เขมร ส่วย หรือ กูย ดังนั้นระบบความเชื่อของคนที่มีชาติพันธุ์จึงต้องแตกต่างกันตามไปด้วยโดยจะมีระบบวัฒนธรรมแทรกอยู่หรือมีความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง^{๒๕๗}อยู่เสมอ ๆ ในพิธีกรรมแก้ลมอนั้นก็เช่นเดียวกันจะมีการประกอบพิธีกรรมเข้าทรงเพื่อให้ผีบรรพบุรุษมารับเครื่องบวงสรวง เพื่อความเป็นสิริมงคล และในกรณีที่มีคนเจ็บป่วย หรือมีเคราะห์หามยามร้ายนั้นในขั้นตอนพิธีกรรมแก้ลมอครุมอ (อาจารย์ใหญ่) จะทำพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ให้กับผู้ที่มีเคราะห์ โดยผู้ทำพิธีนั้นจะเป็นครูบา หรือ ครูมอ ที่เป็นอาวุโส เจ้าพิธีกรรมที่ทำพิธีกรรมดังกล่าว ซึ่งการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง หรือการแก้ลมอนั้นก็จะมีให้เห็นถึงพิธีกรรมนี้ โดยมีความเชื่อว่า ผีวิญญาณ ของบรรพบุรุษเป็นผู้กระทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้น หรือ ทำให้เกิดมีเภทภัยอันตราย เมื่อไปทำพิธีเข้าทรงดู ก็จะพบว่า มีวิญญาณ ผีบรรพบุรุษเป็นผู้กระทำให้เกิด ดังนั้นในขณะที่เข้าทรงหรือการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอจึงมีการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ให้กับผู้ที่มีเคราะห์ภัย เป็นต้น สิ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ มีดังนี้

๑. จามมูล ๑ อัน
๒. อังกอ มุยซิง (กือข้าวสาร ๑ ถ้วย พลุ ๓ ใบ เทียน ๑ เล่ม หมาก ๑ ลูก เงิน ๑ บาท)
๓. ผ้าขาว ๑ ผืน กรวย ๕ กรวย เทียน ๑ คู่ เงิน ๕๐ บาท หรือ ๑๐๐ บาท
๔. ข้าวตอก ๑ ชัน
๕. กระตังใบมะยม ๑๐๘ กระตัง
๖. แป้งแฉง หรือ เป ปราณกะด้าง (กระตังเก้าห้อง) ๑ อัน (กว้างยาว เท่ากับ ๑ สอก ของผู้สะเดาะเคราะห์)
๗. เปเมื่อจรู้จัก หรือ เปจระเฑาะรู้จัก (กระตังสามเหลี่ยมกากถ้วย ๑ อัน)
๘. ข้าวสาร ๑ ถ้วย

^{๒๕๗} พระครูปฐมสมังการ(สุพรรณ จิตฺตฺปนฺโน) , “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์”, **ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** ,สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๕.

๕. น้ำคั้น ๔ แก้ว หรือ ๕ ขวด ก็ได้

๑๐. เศษผ้าจีวร ๒ ชิ้น

๑๑. ค้ายสำหรับผูกข้อมือ ๑๕ เส้น มีค้ายสายสิญจน์สำหรับโยง ๑ เส้น

๑๒. แป้วข้าวเจ้าสำหรับปั้นรูปต่าง ๆ

๑๓. เทียนชัย ๑ เล่ม^{๒๕๘}

ซึ่งการทำพิธีกรรมดังกล่าวนี้เป็นพิธีกรรมของครูบาใหญ่ เป็นผู้กระทำพิธีกรรมซึ่งการประกอบพิธีกรรมนั้นจะประกอบพิธีในขณะเข้าทรง ซึ่งญาติพี่น้องจะนำญาติที่เจ็บป่วยอาการหนักมาทำพิธีสะเดาะเคราะห์นี้ ซึ่งเป็นบาปบาปหน้าทีในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมหรือพิธีเข้าทรงจะเห็นได้ในทุกพิธี เพราะพิธีกรรมดังกล่าวที่จัดขึ้นมาก็เพื่อทำการรักษาโรค ทำการสะเดาะเคราะห์ เพื่อให้หายจากอาการที่เป็นอยู่โดยพึ่งอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือ สิ่งเร้นลับ เช่นพิธีกรรมเข้าทรงนี้ เป็นต้น

๓.๔ การแนะนำในด้านพระพุทธศาสนาของร่างทรง

ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง จะมีความเชื่อในหลักการทางพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการประกอบพิธีกรรม และการนำมาดำเนินชีวิตของการเป็นร่างทรงซึ่งจะมีความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนา จากความเชื่อ หลักศรัทธาในคำสอนทางศาสนา และหลักการที่ต้องปฏิบัติตาม เพื่อสิ่งที่ร่างทรงได้ให้ความเชื่อ ว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นผลของความดี สิ่งที่ดีย่อมเกิดขึ้น มีขึ้นได้ในการกระทำของตน ที่มีความเชื่อโดยผ่านพิธีกรรม เช่น งานไหว้ครู บวงสรวง บูชา สังเวช สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม กินเจ ถือมังสวิรัต หรือการถือศีล บวช เนกขัมมะบารมี อันเป็นการเชื่อว่าเป็นการเสริมบารมีให้แก่ตนเอง ซึ่งความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ ได้นำมาเป็นหลักการ คำสอน คำแนะนำ ให้กับผู้ที่มาขอคำแนะนำ หรือมาขอรับบริการ การแนะนำทางศาสนานั้นแบ่งได้ ๓ ข้อใหญ่ได้ดังนี้ คือ

๓.๔.๑ การทำบุญ^{๒๕๙} จากผลการวิเคราะห์ พบว่าอิทธิพลของร่างทรงที่มีต่อสังคมชุมชน ชาวบ้านในด้านการทำบุญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การทรงเจ้าส่งผลให้เกิดความเชื่อขึ้นมา คณะศิษย์ หรือผู้มารับขอบริการซึ่งเป็นกลุ่มหนึ่งในสังคมที่มีความเชื่อเทพเจ้าต่าง ๆ ที่ผ่านมาหรือสามารถติดต่อโดยตรงกับพวกเขาได้โดยผ่านร่างทรง ซึ่งเป็นการสร้างบารมีของ

^{๒๕๘} พระครูปฐมสมังการ (สุพรรณ วิฑฺฒโน) , “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์”, *ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต* ,สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๕.

^{๒๕๙} สัมภาษณ์ พ่อสา คลังฤทธิ์, (อาจารย์- ร่างทรง), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

เทพเจ้า หรือ เทวดาที่มาเข้าทรง สิ่งที่ร่างทรง หรือเทพที่มาสิงสู่ (เข้าทรง) จะมาให้คำแนะนำในกรณีต่างๆ เกี่ยวกับชีวิต ความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตต่อไป ทำอย่างไรจึงจะมีประโยชน์และความเจริญรุ่งเรือง ร่างทรงนั้นจะให้คำแนะนำอันเป็นกิจวัตรของตนที่ต้องบอกสอน แนะนำในเรื่องการทำบุญ โดยร่างทรงจะมีความเชื่อมั่นอย่างยิ่งว่า การทำบุญเป็นสิ่งที่ต้องสะสม เพื่อเป็นการเติมพลังชีวิตให้กับตนเอง และผู้ที่ทำ จะทำให้การดำเนินชีวิตมีแต่ความเจริญงอกงาม สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้ที่ไม่มีบุญจะทำอะไรก็จะติดขัด ตลอดไม่ว่าชาตินี้ หรือ ชาติหน้า ฉะนั้นบรรดาร่างทรงจึงมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งการบำเพ็ญในเรื่องทานบารมีเกิดขึ้น เช่น ทอดกฐิน ผ้าป่า ตักบาตร พระสงฆ์ต่าง ๆ หรือร่วมสร้างสาธารณะประโยชน์แก่สังคม วัด เช่น ห้องน้ำ ห้องส้วม พระพุทธรูป หรือการถวายสังฆทานในวันไหว้ครูประจำปี เพื่อเป็นการเสริมสิริมงคลให้กับตนเอง โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตดีขึ้นได้

๓.๔.๒ การรักษาศีล^{๒๖๐} โดยส่วนมากในระดับการรักษาศีลนั้น ผู้วิจัยพบว่า บรรดาร่างทรง หรือผู้เข้าร่วมพิธีกรรมที่เป็นลูกศิษย์ลูกหาใกล้ชิดที่มีองค์ หรือมีเทวดา หรือเป็นร่างทรงด้วย การรักษาศีลเป็นส่วนสำคัญที่ร่างทรงต้องปฏิบัติในปีหนึ่ง ๆ ร่างทรงเองก็ต้องมีการปฏิบัติ รักษา โดยจะไปเก็บตัวที่วัดเป็นเวลา ๗ - ๘ - ๑๐ หรือ ๑ เดือน แล้วแต่ความสะดวกเหมาะสมที่ว่าผู้ใดจะถือปฏิบัติตาม แต่โดยมากร่างทรงจะให้ความสำคัญในการรักษา ..ควบคู่กับการ ทานเจ หรือมังสวิรัต นุ่งขาวห่มขาว ร่างทรงมีความเชื่อว่าการบำเพ็ญทางเนกขัมมะบารมีนั้นเป็นการปฏิบัติตามพระพุทธเจ้า และเป็นการเสริมพลังให้กับตนเอง และเทพที่มาเข้าทรงด้วย โดยในปีหนึ่ง ๆ ร่างทรงจะมีการรักษาศีล หรือ เข้าจำศีลเป็นการปฏิบัติที่ร่างทรงจะให้ความสำคัญเฉพาะตนเป็นพิเศษ ยิ่งถือปฏิบัติมากเท่าใดจะเป็นการดีเท่านั้น...^{๒๖๑} เมื่อร่างทรงเป็นตัวอย่างในการถือศีล หรือ มีความเชื่อในเรื่องบารมี หรือ ผลบุญในการถือศีล เป็นสิ่งที่บรรดาลูกศิษย์ประสงค์จะปฏิบัติตาม แต่โดยส่วนมากในการเข้าใจในเรื่องการรักษาศีลของบรรดาร่างทรงนั้นยังมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกันกับ ความศักดิ์สิทธิ์ องค์เทพ เทวดา อันเป็นความเชื่อที่ให้ความเกี่ยวเนื่องกันจึงต้องปฏิบัติตามรักษาตามเท่านั้นในความเชื่อร่างทรงมีความเชื่อว่าการรักษาศีลเป็นการ เพื่อบารมี เสริมบุญ ต่อดวงชะดาราசிให้กับตนเอง และองค์ ที่ประจำตนอยู่นั้นจะได้รับผลบุญด้วย ยิ่งรักษามากเท่าใด บุญบารมีก็มากขึ้นเท่านั้น

๓.๔.๓ การปฏิบัติธรรม^{๒๖๒} ร่างทรงมีการแนะนำแก่บรรดาลูกศิษย์ลูกหา หรือผู้ที่มาขอรับบริการ ว่า ผู้ใดดวงตก ทำแท้ง หรือทำบาปอะไรที่ร้ายแรง หรือหมิ่นประมาทพ่อแม่

^{๒๖๐} สัมภาษณ์ คนเดียวกัน ,(อาจารย์- ร่างทรง) ,วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๖๑} สัมภาษณ์ นางบุญชู แสงแก้ว, (ปัจจุบันบวชเป็นแม่ชี) ,วันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๖๒} สัมภาษณ์ นางมิด จันทร์ภักดี ,(ปัจจุบันจำศีล ๘) ,วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

ของตน อันเป็นกรรมเวร รำทรงจะแนะนำให้ผู้มารับบริการนั้น ..ไปปฏิบัติธรรมตาม วัด หรือ สถานธรรมต่าง ๆ ตามจำนวนที่กำหนด แล้วสิ่งที่ทำนั้นจะเบาบางลงได้ ด้วยการปฏิบัติของตนเอง ฉะนั้นการปฏิบัติธรรมนั้น รำทรงจะมีความเชื่อว่า การปฏิบัติธรรมเป็นการล้างบาปกรรมที่ตนเอง ก่อ ต้องปฏิบัติธรรมจึงจะดี ชีวิตจะดีขึ้นตามลำดับได้..^{๒๖๓}

สรุป ผลของการวิเคราะห์ข้อมูล การปฏิบัติตามความเชื่อ ความศรัทธาที่รำทรงมีต่อ พระพุทธศาสนา ทั้งคำสอนและการปฏิบัติตามคำสอนของรำทรงที่มีความสัมพันธ์ และ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างรำทรงกับพระรัตนตรัยกับรำทรงใน สังคม ชุมชน

ความสัมพันธ์ของรำทรง กับพระรัตนตรัยหรือคำสอนทางศาสนา เป็นความสัมพันธ์ แบบเดียว คือ รำทรงแสดงความยอมรับนับถือพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในสถานะของสิ่งที่นำมาแสดงให้คนอื่นเคารพ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ความศักดิ์สิทธิ์ และ ก่อให้เกิดอัตลักษณ์รูปแบบที่น่าเคารพเลื่อมใส ด้วยความเชื่อเหล่านั้นจึงทำให้รำทรงต้องเป็น ตัวอย่าง และตัวเชื่อมระหว่างกลางระหว่างความเชื่อของรำทรง และพระรัตนตรัย เป็นผู้นำเสนอ ตัวกลางเพื่อเข้าถึง คำสอน และหลักปฏิบัติตามคำสอน รูปแบบการเข้าถึง การทำความเข้าใจ ของรำทรงที่มีความเชื่อในหลักปฏิบัติตามพระรัตนตรัย โดยคำสอน การแนะนำของรำทรง กับ ผู้มารับบริการ

การปฏิบัติตามความเชื่อ ในหลักการทำบุญ การรักษาศีลและการปฏิบัติธรรม รำทรงมีความเชื่อโดยผ่าน เทพเจ้า “องค์” โดยมีบริบทที่มีการนับถือพระพุทธศาสนา ความเชื่อ คำสอน การแนะนำ ที่รำทรงแนะนำแก่ผู้ที่มีรับบริการ และสาธุศิษย์ เป็นการประพฤติตาม ในการสร้าง บุญบารมี เสริมบุญ ตัดกรรม ตัดเวร ในการประสบเหตุไม่ดี มีเคราะห์ รำทรงจะแนะนำให้ ทำบุญปล่อยสัตว์ ทานเจ และปฏิบัติธรรมรักษาศีล เพื่อเสริมดวงชะตา ราศี ชีวิต หรือเพื่อเป็น การต่ออายุ ต่อชะตา โฉนผู้มารับบริการ จะปฏิบัติตาม แม้นมิได้มีความรู้ ความเข้าใจ ใน หลักการทางพระพุทธศาสนาก็ตาม แต่ก็พร้อมที่จะปฏิบัติตามทุกกรณี เพียงเพื่อให้ชีวิต ครอบครัวยุ ของตนเองพ้นจากภัยในครั้งนี มิได้ปฏิบัติเพื่อการเข้าถึงธรรม เพื่อการศึกษา และไป ถึงจุดหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด เพียงปฏิบัติตามคำแนะนำของ รำทรง

ภาวะหนึ่งของรำทรง ที่มีความสัมพันธ์กับพระรัตนตรัย คือ ในฐานะของบุคคลผู้มี ศรัทธาในพระรัตนตรัย ได้รับประสบการณ์โดยตรง ในการกระทำและประพฤติปฏิบัติตาม “องค์” ที่แนะนำมา ในทางพระพุทธศาสนาอันมีทาน ศีล ปฏิบัติธรรม เมื่อประพฤติปฏิบัติตาม ก็สำเร็จผลตามที่ตนประพฤติปฏิบัติ ก็สำเร็จผลตามที่ตนประพฤติ เช่น การหายจากอาการ เจ็บป่วย ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ได้รับโชค เพราะการปฏิบัติของตนตาม “องค์” ที่แนะนำมา

^{๒๖๓} สัมภาษณ์ นางอุมากร ทองแมน ,(เป็นรำทรงเทวดา, ครุฑมอ), วันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ .

จึงเกิดเป็นความเชื่อมั่น รู้สึกถึงภาวะของความเป็นผู้วิเศษ ตระหนักได้โดยตรงถึงภารกิจที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้ได้รับผลดีทั้งหลาย อย่างเช่นที่ตนได้รับ จึงมีการแนะนำ ชี้แนะ แนวทาง สั่งสอน ให้เกิดความเชื่อ และศรัทธาในพระพุทธศาสนา ด้วย

ทั้งสองลักษณะนั้นมีลักษณะร่วมกันอยู่ คือ พระพุทธศาสนา หลักธรรม พระรัตนตรัย ได้รับการเคารพเชิดชูไว้ในระดับสูง และร่างทรงผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ สั่งสอน แนะนำ ผู้มารับบริการเพื่อหาทางแก้ปัญหา “ทุกข์” ที่เกิดขึ้นให้บรรเทาลง ด้วยอาศัยพระพุทธศาสนาเป็นหลักการ ในการที่จำต้องปฏิบัติ และประพฤติตามคำแนะนำของร่างทรง ที่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างกลางเพื่อให้คำแนะนำ ชี้แนะ แก่ผู้มารับบริการ

บทที่ ๔

อิทธิพลของความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชุมชน

พิธีกรรมแก้ลมอ เป็นพิธีกรรมซึ่งจัดกระทำขึ้นเพื่อบ่มุ่เน้นการรักษาผู้ป่วย หรือ การทำนายทายทัก และพื้งอำนาจภายนอกคือ ผีบรรพบุรุษและวิญญาณที่มีความเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ กระทั่งมีการประกอบพิธีกรรม แก้ลมอ (เข้าทรง) อย่างนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ แม้ว่าบ้านเมือง ชุมชน สังคม จะเจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก กระทั่งเรียกยุคสมัยนี้ว่า ยุคโลกาภิวัตน์ หรือ ยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีนี้ก็ตาม แต่ก็ยังมีการประกอบพิธีกรรมเช่นนี้อยู่และมีการสืบสานต่อช่วงอยู่เรื่อยไป ทั้งนี้เพราะพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) มีอิทธิพลต่อ ชุมชน สังคม ของชาวไทยส่วย – กูย ในด้านต่าง ๆ^{๒๖๔} ได้แก่ ด้านการศาสนา ด้านการรักษา ด้านการศึกษา ด้านการสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง และด้านสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

๔.๑ อิทธิพลด้านศาสนา

เดิมชาติพันธุ์ชาวไทย ส่วย - กูยมีความเชื่อและนับถือผีเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ภายหลังได้รับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเข้ามา ชาติพันธุ์ชาวไทยส่วย-กูย ได้ผสมผสานความเชื่อเรื่องพุทธศาสนาเข้ากับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ได้สะท้อนในพิธีเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ คือ การนำดอกไม้ ธูปเทียน ของหอม มาใช้ในการประกอบพิธีกรรม เพราะในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยส่วย – กูย ไม่มีการใช้ธูปเทียนในการประกอบพิธีกรรม และการกล่าวตั้ง นะโมตัสสะ... และการเกริ่นทวดา...สัคเค กาเม...^{๒๖๕} ตลอดกระทั่งการทำบุญในโอกาสสำคัญ การดักบาตรตอนเช้าหน้าบ้าน การกรวดน้ำแผ่ส่วนบุญให้กับผีบรรพบุรุษ ตลอดจนการนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีต่าง ๆ ในบ้าน เช่น ทำบุญอุทิศแก่ผู้ตาย หรือนิมนต์มาประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น รดน้ำมนต์ สวดพระปริตร ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญช่วงปีใหม่ ทำบุญสงกรานต์^{๒๖๖} และการทำบุญช่วงเข้าพรรษา ออกพรรษา ด้วยซึ่งสิ่งเหล่านี้ชาวไทย-กูยได้ทำและปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยที่เรายกจะเห็นบทบาทได้ชัดเจนนั้นคือ การทำบุญวันสารทใหญ่ สารทเล็ก ของชาวไทยส่วย – กูย นั้นซึ่งมีความเชื่อว่าผู้ตาย หรือ ผีบรรพบุรุษจะได้รับการ

^{๒๖๔} นายประทีป แกร่มย์, “พิธีกรรม มั่วต ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, วิชาเอกไทยคดีศึกษาสาส์ตร (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม , พฤษภาคม ๒๕๖๕), หน้า ๕๕.

^{๒๖๕} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๕๒.

^{๒๖๖} แก้ว ชิตตะขบ, รวมวิชานักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ , ๒๕๔๖), หน้า ๒๖๐.

อุทิศจากตนเพราะชาวไทยส่วย – กูย นั้นมีความเชื่อว่าผีบรรพบุรุษยังคอยรักษาลูกหลาน และครอบครัวของตนอยู่ฉะนั้นลูกหลานทุกคนจึงจำเป็นต้องให้ความเคารพผีบรรพบุรุษ และต้องทำบุญให้ทานเพื่ออุทิศแก่บรรพบุรุษของตนเองด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมของร่างทรง พบว่า ความเชื่อส่วนใหญ่ของร่างทรงที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อเรื่องการปฏิบัติธรรม ความเชื่อในเรื่องการสวดมนต์ ความเชื่อในการถือศีลกินเจ เลี้ยงพระ ถวายสังฆทาน และความเชื่อในการทอดกฐิน ฟ้าป่า ช่วยบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์^{๒๖๗}

ถ้าจะแบ่งความเชื่อของร่างทรงออกเป็นความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่ออื่น ๆ พบว่า ร่างทรงที่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมที่กระทำสูงสุดคือ การปฏิบัติธรรมสวดมนต์^{๒๖๘} รองลงมาคือ ทำบุญให้ทานตามโอกาสต่าง ๆ

ร่างทรงที่มีความเชื่อด้านอื่น ๆ คือ พิธีกรรมไหว้ครูประจำปี^{๒๖๙} รองลงมาคือ การรักษาโรค การถอนคุณไสย การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา เป็นต้น

๔.๑.๑ ความเชื่อข้อละในการเล่นเกม (ผีบรรพบุรุษ)

๔.๑.๑.๒ ในการไปเล่นเกมแต่ละครั้งห้ามคนในบ้านขัดใจหรือขัดไม่ให้ไปเล่นหรือพูดจาในทางลบหลู่^{๒๗๐}

๔.๑.๑.๓ ผู้ที่เป็นตัวแทนแม่มอ จะต้องรักษาศีล ไม่ทานเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น โค กระบือ แพะ แกะ และไม่ทานเนื้อสัตว์ที่ตายห่า และไม่ทานอาหารในงานศพ

๔.๑.๑.๔ ผู้ที่เป็นตัวแทนแม่มอ ต้องสวดมนต์เช้า หรือเย็น และต้องมีหิ้งพระประจำบ้าน โดยไม่ให้คนไปวิ่งเล่น หรือ ไปวนวายนที่สวดมนต์ หรือห้วนอน^{๒๗๑}

สรุป ความเชื่อและการนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยส่วย – กูย มี ๓ ประเภท อันได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับผี ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับข้อละประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดในกลุ่มสังคมในแต่ละวัฒนธรรมต่างก็มีความหมายต่อสังคมและชุมชนทั้งสิ้น ไม่มีพิธีกรรมใดที่สร้างขึ้นหรือ ทำการประกอบพิธีขึ้นโดยไม่มี ความหมาย ทั้งนี้ใน

^{๒๖๗} พระเกียรติยศ อุดตสนุโต (โอชาวัฒน์), “การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง : กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, *ปริญญาพุทธศาสนดรรชนี*, สาขาพระพุทธศาสนา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๕ -๑๓๖.

^{๒๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๖.

^{๒๖๙} เรื่องเดียวกัน, ๑๓๖.

^{๒๗๐} สัมภาษณ์ แม่บุญชู แสงแก้ว, (ร่างทรง), วันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๗๑} สัมภาษณ์ พ่อสา คลังฤทธิ์, (อาจารย์-ร่างทรง), วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕.

ด้านการประกอบพิธีกรรมนั้นก็ได้มีการสวดแทรกและรับเอาขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาเข้ามารวมด้วยทุกพิธีกรรมไป เช่น การบูชาดอกไม้ธูปเทียน การขอมา กรรมาต่อบรรพบุรุษ ก่อนเริ่มพิธีกรรมมีการ ตั้งนะโมตัสสะ และกล่าวชุมนุมเทวดา และมีการบอก กล่าวเจ้าที่เจ้าทางแม่ธรณี ขอมาต่อผู้เฒ่าผู้แก่ อันแสดงถึงความเคารพนบไหว้ ยำเกรงต่อสิ่งที่ควร เคารพกราบไหว้ ซึ่งสิ่งทั้งมวลนั้นได้มีการรับเอามาจากพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น นี่จึงเป็นการ เผยแผ่ศาสนาโดยทางอ้อม เป็นการสวดแทรกซึ่งคุณธรรมจริยธรรมไว้ในพิธีกรรม อย่างเป็นระบบ และเป็นขั้นตอน เป็นต้น

๔.๒ อิทธิพลด้านการรักษา

การที่จะประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ เพื่อการรักษาผู้ป่วยของชาวไทยส่วย-กูย นั้นมี ๒ กรณี อันได้แก่ เกิดจากการบนบานไว้เมื่อครั้งที่ตนยังเจ็บป่วย และเกิดจากการประกอบพิธีกรรม ขึ้น เพื่อการรักษาในขณะนั้นเลย แต่การนี้ก็เป็นผู้รักษาด้วยพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) ทุกคนก็ได้ ผ่านการรักษา หรือ ได้รับการรักษาโดยวิธีการจากแพทย์แผนปัจจุบันอยู่แล้ว แต่ที่ยังต้องรับการ รักษาโดยการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ เกิดจากความต้องการกำลังใจอีกทางหนึ่ง หรืออาจจะมี ความเชื่อในพิธีกรรม ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอแต่ละครั้งจะมีการรวมกลุ่ม เครือญาติ และบุคคลในชุมชน เปรียบได้ด้วยการได้จัดพิธีกรรมให้ผู้ป่วย และได้รับกำลังใจจากญาติมิตรอัน เป็นกำลังใจที่มีอิทธิพลมากพอสมควร แต่ในระดับหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นจะจัดได้ง่ายหรือสามารถ ที่จะกระทำได้สะดวกกว่าเพราะเป็นการรวมกลุ่ม ของญาติพี่น้องทุกคน วิธีการรักษาจะเน้นทาง สุขภาพจิตเป็นสำคัญ เช่น การขอมา การขอโทษ ตามที่ตนได้กระทำผิดในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง^{๒๗๒} แล้ว จะปรับเปลี่ยนแก้ไขให้ใหม่ถ้าหาย ทั้งจะตกแต่งตามที่ตนได้บนบานไว้ด้วย และในพิธีกรรมนั้นจะ มีการเรียกขวัญให้แก่ผู้ที่เจ็บป่วยด้วย โดยจะมีเครือญาติ พี่น้อง ล้อมรอบในการเรียกขวัญเพื่อให้ กลับเข้าสู่ตัวตน การให้เสื้อผ้าใหม่เป็นเครื่องแต่งกายแก่ผู้ป่วย การได้ฟังเพลงบรรเลงดนตรี ในขณะที่ทำพิธีกรรม ทำให้เกิดความอึดใจและความเชื่ออย่างแรงกล้าจึงทำให้เกิดกำลังใจ และ หายป่วยได้อย่างรวดเร็วขึ้น เพราะผู้ป่วยจะคลายความเครียดเมื่อได้ฟังเพลงที่ไพเราะถูกใจ ..คน ไทยหรือไม่ว่าแต่จะเป็นชนเผ่าใดก็ตามได้ใช้เครื่องดนตรีในการบำบัดผู้ป่วย หรือ โรคกันมานาน

^{๒๗๒} นายประทีป แชร่มย์, “พิธีกรรม มั่วต ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, ปรินญาตศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, วิชาเอกไทยคดีศึกษา ศาสตราจารย์ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, พฤษภาคม, ๒๕๕๕) ม.ป.พ.ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, หน้า ๕๕.

แล้ว ซึ่งจะแบ่งอยู่ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การรักษาโรคแบบโบราณของพวกหมอผี หรือ ร่ำทรงต่าง ๆ ซึ่งอาจไม่ใช่แต่เพียงการเรียกผี หรือวิญญานในการเข้ารักษาโรค แต่อาจจะใช้เสียงดนตรีช่วยในพิธีกรรมเพื่อคลายความเจ็บไข้ของผู้ป่วยโดยตรงก็ได้..^{๒๗๓}ดนตรีจึงมีประโยชน์มากและสามารถรักษาคนไข้ได้ จากบทบาทของดนตรีดังกล่าวจะเห็นว่า ดนตรีที่จะประกอบในพิธีเข้าทรงหรือ แก้มอน นั้นก็ช่วยรักษาโรคทางด้านจิตใจของคนไข้ได้อย่างมากเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ดนตรีก็ยังช่วยในการบรรเลงเพื่อให้ผู้แก้มอน (เข้าทรง) ได้ร่ายรำประกอบกับเป็นจังหวะซึ่งเป็นการออกกำลังกาย มีการบีบนิ้วในตำแหน่งต่าง ๆ ของร่างกายผู้ป่วยมีลักษณะคล้ายกับการกระทำกายบำบัดได้ดีอีกทางหนึ่งด้วย การประกอบพิธีกรรมรักษาในพิธีกรรมแก้มอนโดยมีผีบรรพบุรุษที่เข้าทรงในตัวผู้แก้มอน เป็นผู้รับรู้ถึงพลังอำนาจและเป็นสื่อกลางบนพื้นฐานความเชื่อ ในอำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติ การรักษาด้วยการประกอบพิธีกรรมแก้มอนยังเกิดจากการรักษาทางแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถสนองความต้องการบางประการของผู้ป่วยได้ ..เพราะมุ่งรักษาเฉพาะโรคอาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญทางด้านจิตใจ หรือความเชื่อได้และยังสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากกว่าอีก ทั้งยังต้องเสียเวลารอคอยเป็นเวลานาน กับการกินยาและการรักษาตัวแล้วอาการไม่ดีขึ้นต้องกลับไปหาครั้งแล้วครั้งเล่า..^{๒๗๔}

ดังนั้นบทบาทการรักษาโรคหรือความเจ็บป่วยในด้านพิธีกรรมแก้มอน จึงเป็นการรักษาคนเจ็บป่วยได้อีกวิธีหนึ่งที่ไม่ใช่การรักษาให้หายเพียงประการเดียว แต่สิ่งที่สำคัญมากคือ สายใย หรือ ความสำคัญระหว่างคนในหมู่บ้าน ชุมชน ซึ่งเชื่อมประสานถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดไปจนถึง เครือญาติ และเพื่อนบ้านเดียวกัน การรักษาโรค หรือความเจ็บป่วยนั้น จึงเป็นสายใยหนึ่งทีในการสร้างความสำคัญระหว่างคน^{๒๗๕}ทั้งนี้จะสอดคล้องกับการปฏิบัติสืบต่อทางวัฒนธรรมด้านนี้ จนมีคำกล่าวว่า “ยาขอหมอหวาน” หากแพทย์แผนปัจจุบันนี้นำมาปรับใช้และผสมผสานการใช้รักษาโรคของคนเจ็บป่วย ตามสถานพยาบาล ผลการรักษาอาจช่วยให้ผู้ป่วยหายเป็นปกติได้ดียิ่งขึ้น การเลือกรักษาโดยวิธีการแก้มอนไม่ได้มุ่งเน้นในความเชื่อว่า ผีมีจริงหรือไม่ แต่ที่รู้คือผีบรรพบุรุษหรือ วิญญานได้ให้ความหมายแก่ชีวิต ให้กฎเกณฑ์ในทางปฏิบัติทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข และได้ให้คำตอบในการแก้ไขกับปัญหาอันเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ จึงสามารถคงอยู่และได้มี

^{๒๗๓} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี “การใช้ดนตรีไทยช่วยรักษาโรค” ในถนนดนตรี , (พฤษภาคม , ๒๕๓๐) , หน้า ๕ – ๘ .

^{๒๗๔} นฤมล สีนุพรรณและคณะ , หมอ (หมุ่ม) น้อยรายใหม่ที่อีสาน, (ในวารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พฤษภาคม – ตุลาคม, ๒๕๓๒) , หน้า ๑๒๘.

^{๒๗๕} โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, “การแพทย์สมัยใหม่กับโลกสุขภาพของชาวบ้าน”, ในชุมชนพัฒนา (ฉบับพิเศษ) , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เจริญวิทยการพิมพ์ , ๒๕๓๒) , หน้า ๑๐๓.

การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ โดยที่ชาวบ้าน ชุมชน สังคม ไม่ได้ปฏิเสธโรงพยาบาลเลย

๔.๓ อิทธิพลด้านการศึกษา

บทบาทหน้าที่ทางการศึกษาในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ ของชาวไทย ส่วย – กูย นั้นอันเป็นผลทางอ้อมที่เกิดขึ้นจากการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง เรื่องที่บ่งบอกว่าเป็นการให้ การศึกษาที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ ทางด้านประวัติศาสตร์ เครื่องดนตรี วิทยุยานที่สิงสถิตในตัวผู้แก้ ลมอ หรือผู้เข้าร่วมพิธีกรรมนั้น เป็นวิทยุยานผิบรรพบุรุษในสายตระกูล ซึ่งในขณะที่วิทยุยานทำ การเข้าทรงของผู้เป็นร่างทรง หรือ ผู้ป่วยเอง นั้นก็ดี วิทยุยานจะบอกชื่อ นามสกุล ที่อยู่ เป็น อะไร มาจากไหน ความเป็นอยู่อย่างไร มีสายสัมพันธ์อะไรกับผู้เจ็บป่วย และจะเรียกหาญาติที่ นื่อง เครื่องดนตรีของตนเอง บุตรหลานก็จะมาแสดงความเคารพและถูกแนะนำเป็น หลาน เป็น เหลน โหลน กับผู้ตาย ถือว่าเป็นหลานของผู้ใด นามสกุลอะไร ต้นตระกูลเป็นใคร เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ จึงเป็นการให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์บอกเล่าโดยตรงผ่านสื่อทางพิธีกรรม หรือ ผู้เข้าทรงนั้น ส่วนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน ก็เช่นเดียวกัน ผิบรรพบุรุษจะเล่าความ เป็นมาของชุมชนให้คนรุ่นหลังรู้และเล่าสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันและอาจถึงอนาคตหากมี พิธีกรรมแก้ลมอเหล่านี้อยู่ หรือได้รับการจดบันทึกไว้ บทบาทด้านให้การศึกษาอีกประการหนึ่ง คือให้ความรู้ด้านการอาชีพ กล่าวคือ วิทยุยานบรรพบุรุษ เมื่อเข้าถึงในร่างทรงแล้ว จะร่ายรำแสดง การประกอบอาชีพการทำมาหากินในอดีต อาชีพเหล่านั้น ได้แก่ การตีทอง การจับช้าง ฆ้อง การ ชกมวย การยิงนก ตกปลา เช่น วิธีการหว่านแห ตีทอง ตีเหล็ก เป็นต้น นอกจากนี้ยังให้ ความรู้ด้านการบรรเลงเพลงวงปีพาทย์ของนักดนตรีด้วย การให้ความรู้ด้านดนตรี ไม่มีการเขียน ทำนองไว้เป็นตัวโน้ต แต่จะเรียนรู้ด้วยการฝึกหัด^{๒๗๖} กับครูดนตรีเป็นประจำโดยเสียค่าเล่าเรียนเป็น ค่ายกครู ดังนั้นเพลงที่บรรเลงในพิธีกรรมแก้ลมอ หรือ การเข้าทรงต่าง ๆ จึงไม่มีแบบแผนที่ตายตัวเป็นส่วนใหญ่ จะมีเป็นแบบแผนบ้าง เช่น โหมโรง เพลงแห่ เพลงลา เป็นต้น ส่วนด้าน การศึกษาโดยทางอ้อมอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นการสั่งสอนบุตรหลานให้ฝึกหัด และจดจำ ซึ่งไม่มีการ บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแต่แฝงอยู่ในพิธีกรรม คือ การจัดทำบายศรี การทำขนมข้าวต้ม ประเภทต่าง ๆ และระบบระเบียบพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งความเชื่อและให้ความเคารพต่อผิบรรพบุรุษ ให้มีความกตัญญูรู้คุณ ให้ความเคารพยำเกรง ตลอดจนการสั่งสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม เป็นต้น

^{๒๗๖} นายประทีป แชรรัมย์ , “พิธีกรรมมรดก ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , *ปริญาญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต* , วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ ศาสตร์ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , มหาสารคาม , พฤษภาคม ๒๕๖๕) , หน้า ๑๐๑.

๔.๔ อิทธิพลด้านการสื่อสาร

การประกอบพิธีกรรมใด ๆ ก็ตาม หรือการจัดการประกอบสิ่งใดก็ตาม ชาวไทยส่วย – กูย และชุมชน สังคม จะมีการรวมกลุ่มชนเพื่อการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีจุดร่วม เพื่อความสุขความสบาย หรือ พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ และเป็นการขอขมาตน ตลอดกระทั่งเพื่อความสำเร็จในชีวิต โดยเฉพาะการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ อันเป็นการรวมกลุ่มของเครือญาติซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุด ที่จะนำความสุขสบายให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน สังคม หากพื้นฐานครอบครัวหรือ เครือญาติยังมีความสัมพันธ์สามัคคี ประองคอง เกื้อกูลกัน และร่วมกับจัดการประกอบพิธีกรรมขึ้น ซึ่งส่วนในของพิธีกรรมนั้นมองไปอีกแง่มุมหนึ่งก็จะเป็นการพบปะพี่น้องเครือญาติที่อยู่ทางไกล ต่างแดน ให้มาพบปะกันในการประกอบพิธีกรรม หรือ เป็นการสังสรรค์ เกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน ได้พูดคุย สนทนาปราศรัยกันในเรื่องต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะ การเริ่มงานตั้งแต่การเตรียมงานทั้งด้านบุคคลต่าง ๆ และการเตรียมงานในด้านอุปกรณ์ สิ่งของ เครื่องใช้ ไม้สอย ต่าง ๆ ที่จะต้องช่วยกันจัดเตรียมก่อนวันในการเริ่มการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ กว่าที่จะเสร็จต้องเตรียมงานกันถึง ๒ – ๓ วัน และเป็นการรวมกลุ่มคนในครอบครัว (สายตระกูล) รวมถึงบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนอื่น ๆ ที่เครือญาติอาศัยกันในการประกอบพิธีกรรม บทบาทด้านการสื่อสารที่มักพบไม่บ่อยนักคือการใช้ภาษาพูดในขณะที่ ผิบรรพบุรุษมาสังสถิตในพิธีแก้ลมอ หรือ ผู้เข้าทรงจะพูดในภาษาที่ตนเคยพูดเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ เช่น ภาษาเขมรคำ (ภาษาเขมรในประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย) ภาษาลาว ภาษาส่วย - กูย หรือภาษาผี และภาษาใบ้หรือภาษาท่าทางของผู้ที่เป็นใบ้ ภาษาทัก (การพูดที่ไม่มีเสียง) ซึ่งทั้งหมดนี้ผู้ที่ร่วมพิธีกรรมส่วนใหญ่จะเข้าใจภาษากันดี เพราะได้รับสืบทอดผ่านพิธีกรรมแก้ลมอ สืบเนื่องจนถึงปัจจุบันนี้ แม้จะในชีวิตประจำวันจะไม่เคยพูดหรือได้ใช้ก็ตาม ซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งด้านคนเจ็บป่วยกับกลุ่มเครือญาติพี่น้อง รวมไปถึงการสื่อสารของญาติพี่น้องไปถึงชุมชน สังคม และได้มีการรวมกลุ่มกันสร้างการประกอบพิธีกันขึ้น และเครือญาติ พี่น้อง ชุมชนและผู้มาร่วมในพิธีกรรม ที่ต้องสื่อสารกับ ผิบรรพบุรุษ ที่มีการสื่อสารในหลายรูปแบบในระบบการสื่อสาร แทบทั้งสิ้น

๔.๔ อิทธิพลด้านเศรษฐกิจ

จากผลการวิเคราะห์ พบว่าอิทธิพลของร่างทรงที่มีต่อชุมชน สังคม ในด้านเศรษฐกิจโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทางด้านบวการ ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม หรือเครือญาติพี่น้อง จะทำการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอนั้น นานครั้ง เช่น ครั้งที่บนบานเมื่อหายป่วย และจัดพิธีในช่วงงานปี หนึ่งปีจะจัดหนึ่งครั้งเพื่อความเป็นสิริมงคล การใช้ชายนั่นก็ไม่มากเกินไป เมื่อเทียบกับการที่ต้องรักษา ค่าพยาบาล เข้าโรงพยาบาล เป็นต้น ทั้งนี้เพราะกลุ่มชุมชน สังคมได้ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ได้ช่วยกันส่งข้าว ปา อาหาร ข้าวของเครื่องใช้ อันเป็นการเกื้อกูลกันในทางด้านเศรษฐกิจเป็นต้น หรือสิ่งที่เจ้าภาพจะต้องซื้อหานั้น ก็อาจเป็นเพียงบางส่วน เช่น ดอกไม้ รูปเทียน ผ้าขาว ผลไม้ในการประกอบพิธี เครื่องเซ่นบวงสรวงต่าง ๆ ขนมข้าวต้ม บางอย่างที่ต้องซื้อเพื่อความสะดวก และค่าใช้จ่ายในเรื่อง ค่ายกครู ครูมอ (อาจารย์ใหญ่) ค่ายกครูนักดนตรี (ค่าจ้าง)^{๒๗๗} และเสื้อผ้าใหม่ในบางตัวที่ต้องซื้อ เช่น ผ้าไหมใหม่ ผ้าสบงใหม่ ผ้านุ่งผืนใหม่ เสื้อใหม่ และน้ำอบน้ำหอม เป็นต้น การประกอบพิธีกรรมจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างครบครันที่ได้สืบทอดกันมาแต่อดีต ซึ่งในอดีตสิ่งของและอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้มีการผลิตเองและเกิดจากการได้ช่วยกันของเครือญาติ และเพื่อนบ้าน แต่ในปัจจุบันที่ท่ามาหาภินน้อยลงความอุดมสมบูรณ์ลดลงผลิตผลที่ได้ไม่พอต่อความต้องการของประชากรที่อุปโภคบริโภค การประกอบพิธีกรรมและการร่วมกันประกอบพิธีกรรม แก่ลมอบบางสิ่งบางอย่างจึงต้องมีการซื้อหา และมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เจ้าภาพต้องจ่ายเงินในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งอย่างน้อยประมาณ ๖,๐๐๐ – ๘,๐๐๐ พันบาท ทั้งการซื้อหาต้องมากขึ้นถ้าไม่มีเครือญาติ หรือ พี่น้อง ร่วมกันช่วยในการประกอบพิธีกรรมแก่ลมแต่ละครั้งจะผ่อนรายจ่ายลงได้บ้างในสภาพเศรษฐกิจเช่นทุกวันนี้ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบเศรษฐกิจด้านเครือญาติพี่น้องเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาสิ่งใดที่ต้องหาซื้อเพิ่มจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าภาพ เป็นต้น

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ในการประกอบพิธีกรรมแก่ลมอ มักเกิดขึ้นเสมอหากฐานะทางเศรษฐกิจของผู้เจ็บป่วยหรือ ผู้ที่จะประกอบพิธีกรรมไม่ค่อยดี ดังนั้น จึงต้องใช้ระบบการแบ่งปันกันลงทุนของญาติพี่น้องเพื่อประกอบพิธีกรรมนั้นขึ้น ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ด้วยความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ป่วย แต่บางรายก็ต้องกู้หนี้ยืมสิน ผู้อื่นมา เพื่อจะได้มีส่วนร่วม และไม่ถูกเหยียดหยามดูถูกจากกลุ่มญาติพี่น้อง หากได้มาช่วย และร่วมในการประกอบพิธีกรรม ตามที่ได้จัดขึ้น ทั้งนี้เพราะสถานะชุมชน สังคม ที่ต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และทั้งนี้จะต้องประกอบด้วยความสามัคคีปรองดอง รักใคร่กันในหมู่ชุมชน สังคม เครือญาติพี่น้องด้วยเช่นเดียวกัน

^{๒๗๗} นายประทีป แชร่มย์ , “พิธีกรรมมรดก ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม พุทธศักราช , ๒๕๓๕) , หน้า ๑๐๓.

๔.๖ อิทธิพลด้านการเมืองการปกครอง

ในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ ซึ่งจะเป็นการรวมกลุ่มคนในสังคมที่มีลักษณะพิเศษ เช่น การรวมกลุ่มที่เกิดจากความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ ของบุคคลในสายตระกูล โดยมีผู้สูงอายุในตระกูลเป็นผู้นำ จากการศึกษาวิจัยพบว่า บาบาททางด้านการเมืองการปกครองที่มีอยู่ในพิธีกรรมแก้ลมอ จะมีบทบาทอยู่ที่โดดเด่นที่เห็นได้ชัดเจนมีอยู่ ๒ ประเด็นใหญ่^{๒๗๘} ดังนี้

๔.๖.๑ บทบาทการควบคุมสังคม^{๒๗๙} (Social Control)

ประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมในแต่ละวัฒนธรรมต่างมีความหมายต่อสังคมและชุมชนทั้งสิ้น ไม่มีวัฒนธรรมใดที่สร้างประเพณีหรือพิธีกรรมขึ้นโดยไม่มี ความหมาย เช่น ในภาคอีสานมีฮีตสิบสอง อันเป็นประเพณี ทั้ง ๑๒ เดือน เป็นประเพณีที่ถูกกำหนดขึ้นให้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของกลุ่มคน สังคม เพราะสังคมของชาวอีสานเป็นสังคมชาวนามีอาชีพในการทำไร่ ใถนา เป็นหลัก ประเพณี พิธีกรรมที่ประกอบขึ้น แม้จะมีความสัมพันธ์ในเรื่องความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแต่ผลที่ตอบสนอง กลุ่มชนที่ร่วมกันประกอบพิธีกลับมีจุดหมายเพื่อ ความอุดมสมบูรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของบุคคล คือ การทำนา ทำไร่ เป็นสำคัญ

ไม่เพียงแต่ความอุดมสมบูรณ์ของผลิตผลทางเกษตรกรรมเท่านั้น ในฮีตสิบสองของภาคอีสาน หากพิจารณาโดยต้องแท้และลึกซึ้งแล้วจะพบข้อห้ามหรือข้อชะล่า อันเป็นบทบัญญัติมิให้กระทำความผิดจารีต ประเพณี หากไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนแล้วจะได้รับผลร้ายของการละเมิดข้อห้ามนั้นได้^{๒๘๐} ชะล่า คือ ข้อห้ามหรือ กฎอันเป็นข้อตกลงร่วมกันในหมู่ชนเพื่อยึดถือปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกันนับเป็นระเบียบวิธีการควบคุมทางสังคมที่ได้ผลมากในระดับหนึ่ง^{๒๘๑}

ส่วนการแก้ลมอที่เป็นปรากฏการณ์ในพิธีกรรมนั้น ที่ถือได้ว่าเป็นหน้าที่ควบคุมสังคมทั้งกลุ่มชน บุคคล และปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะกลุ่มชนในสายตระกูล เป็นการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลมิให้ประพฤติในทางสังคมส่วนมากไม่เห็นด้วย เช่น การผิดผีระหว่างชายหญิง การไม่ให้ความเคารพผีบรรพบุรุษ เป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่ให้ความร่วมมือหรือช่วยทำงาน

^{๒๗๘} นายศิริพร จันทร์ทอง, “บทบาทหน้าที่ของพิธีแก้ลมอของกลุ่มชาวกูย บ้านลำโรงทาบ อำเภอลำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์”, สาขามานุษยวิทยา, ๒๕๓๗, (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์ , ม.ป.ท.), หน้า ๑๑๒.

^{๒๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘.

^{๒๘๐} นายศิริพร จันทร์ทอง, “บทบาทหน้าที่ของพิธีแก้ลมอของกลุ่มชาวกูย บ้านลำโรงทาบ อำเภอลำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์”, (สาขามานุษยวิทยา, ๒๕๓๗), (สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์ , ม.ป.ท.), หน้า ๑๑๘.

^{๒๘๑} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๑๘ .

ส่วนรวมและในครอบครัว หรือพูดจาก้าวร้าว แสดงกิริยาอวดดีต่อบุคคลในชุมชน บุคคลดังกล่าวเมื่อเวลาจะประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) นั้นต่างวิตกกังวลว่าจะเกิดเหตุการณ์ไม่ดีขึ้น ผู้คนต่างเกรงว่าจะมีสิ่งไม่คาดคิดขึ้น ฉะนั้นเมื่อมีพิธีกรรมดังกล่าวผู้คนจะนำ หมาก พลู บุหรี่ เหล้า ผ้าขาว ดอกไม้จันทร์ ๕ รูปเทียน มามอบให้เพื่อทำการขอขมา เป็นต้น

๔.๖.๒ บทบาทในการระบายความกดดันและลดความขัดแย้ง

ในสังคม ชุมชนชาวไทยส่วย-กูย อันเป็นกลุ่มชาวนา เกษตรกร ทำนา ทำไร่ อันเป็นสังคมส่วนใหญ่ของประเทศและเป็นกลุ่มสังคมที่มีฐานะยากจนเป็นส่วนใหญ่ มักจะมีปัญหาเกิดขึ้นตลอดเวลา และยิ่งระบบสังคมทุนนิยม เสรี ที่ยึดถือวัตถุเป็นสำคัญ ทำให้กลุ่มคนในสังคมพยายามทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งเงินทอง เพื่อจะนำมาใช้จ่ายซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีทั้งที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและเป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือยหรือมีประโยชน์ใช้สอยน้อย อันเป็นการส่งผลให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการซึ่งมีความคิดว่าเพื่อให้เป็นหน้าเป็นตาแก่ตนเองและให้บุคคลอื่นเกิดการยอมรับตน หรือสังคมยอมรับนั่นเอง^{๒๔๒}

ดังนั้นความขัดแย้งและความกดดันในเรื่องต่าง ๆ จึงเกิดขึ้น ยกตัวอย่างกรณีของนางเกต คำล่อ สามีของนางได้เสียชีวิตไปตั้งแต่อายุ ๔๐ กว่า ด้วยโรคประจำตัว นางเกต คำล่อได้เลี้ยงลูกทั้งหมด ๕ คน เมื่อโตและเจริญวัยต่างก็ไปมีครอบครัว เมื่อลูกกลับมาได้มาขอแบ่งมรดกที่นา ที่ไร่จากแม่ ซึ่งปัญหาได้เกิดขึ้นคนที่เป็นพี่จะเอามากกว่าน้อง ส่วนน้องก็ไม่ยอมว่าไม่เท่าเทียมกันต่างก็อ้างบุญคุณในการเลี้ยงดูสุดท้ายก็เกิดความขัดแย้งกันในครอบครัวไม่สามารถตัดสินใจได้ ผู้ใหญ่บ้านจึงหาทางออกให้ให้ทำพิธีแก้ลมอ (เข้าทรง) เชิญผีบรรพบุรุษมาแบ่งสมบัติกันโดยนางเกตผู้เป็นภรรยาได้จัดพิธีกรรมขึ้น เมื่อผีบรรพบุรุษได้เข้ามา และได้ชี้แจงในเรื่องต่าง ๆ อันเป็นการแก้ไขปัญหาลูกทุกคนก็ยอมปฏิบัติตามนั้น และได้กล่าวคำขอขมาต่อผีบรรพบุรุษ และได้ให้อภัยขอโทษซึ่งกันและกัน เป็นต้น นี่เป็นอีกเรื่องที่พิธีกรรมแก้ลมอได้มีบทบาทในการลดความขัดแย้งและความกดดันให้คลี่คลายลง เป็นต้น มิใช่แต่เป็นเพียงเรื่องที่ยกมาดังกล่าวเท่านั้น มีหลายเรื่องอาทิ เช่น ผิดผีในเรื่องหนุ่ม-สาว ล่วงละเมิดกัน เรื่องแต่งรับของรักษา ผู้ที่จะสืบต่อจากบรรพบุรุษ แม้แต่กระทั่งปัญหาการชกต่อยกันก็มีส่วนลดความกดดันและความตึงเครียดลงได้ เป็นต้น

๔.๗ อิทธิพล ด้านสังคมและวัฒนธรรม

การประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ (เข้าทรง) มีจุดมุ่งหมายเพื่อความอยู่รอดและรักษาโรคภัยตลอดจนความสงบสุขในสังคม ชุมชน ครอบครัว ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอจึงมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยส่วย-กูย ในด้านทางวัฒนธรรม ที่เคยปฏิบัติกันมาในอดีตจนถึงคนรุ่นหลังโดยบันทึกไว้ในพิธีกรรมแก้ลมอ เช่น การประกอบพิธีกรรม

^{๒๔๒} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๒๑.

เช่นไหว้ การประกอบอาชีพ ภาษา การร่ำร่ำในทำต่าง ๆ ความเชื่อ ความศรัทธา การกิน และการแต่งกาย ส่วนบทบาทในด้านที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดคือ การรวมกลุ่มชนในสังคม ชุมชน ของกลุ่มเครือญาติและเพื่อนบ้านทั้งนี้เพื่อร่วมกันประกอบพิธีกรรมในการรวมกลุ่มจะมีการปรึกษาหารือ พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในเรื่องราวต่าง ๆ ทั้ง การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน การงาน ความเป็นอยู่ ตลอดจนการมีปัญหาการขัดแย้งในครอบครัว ก็จะบอกให้ญาติพี่น้องทราบ และจะได้หาวิธีการที่จะแก้ไข หากสุคติวิสัยที่จะแก้ไขได้ ก็จะให้ผีบรรพบุรุษ เป็นผู้ช่วยตัดสินใจและเป็นผู้ให้คำปรึกษาชี้ขาดเมื่อได้จัดมีพิธีกรรมแก้เคล็ด หากตกลงกันได้ ก็จะมีข้อกำหนดในการประพฤติปฏิบัติ และทำตามกฎในสังคม เสมือนเกณฑ์ที่สร้างขึ้นร่วมกันต่อที่ประชุมของเครือญาติและเพื่อนบ้าน ผู้ใดละเมิดมิได้ ถือว่าขัดข้องตกลงและจะถูกสังคมลงโทษ และเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะลงโทษด้วยเช่นกัน จึงมีการขอขมาต่อกัน^{๒๘๓} โดยมีผีและญาติพี่น้องเป็นสักขีพยาน

จากการวิจัยพบว่าเรื่องที่เกิดการขัดแย้งกัน ได้แก่ การขัดแย้งเรื่องแบ่งมรดก ทรัพย์สิน โดยเฉพาะทรัพย์สินที่หามาได้โดยมีผีบรรพบุรุษที่เข้าทรง เป็นผู้สร้างมา ไว้เมื่อยังครั้งตนมีชีวิตอยู่ สิ่งเหล่านี้ทั้งหมดล้วนเป็นวัฒนธรรมที่ดี ให้แก่คนรุ่นหลัง จะได้รับรู้ เข้าใจ และได้ปฏิบัติสืบต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น เป็นต้น

^{๒๘๓} นายประทีป แชร่มย์ , “พิธีกรรมมั่วต ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศักยากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” , ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , วิชาเอกไทยคดีศึกษามนุษย์ศาสตร์ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม , พฤษภาคม ๒๕๖๕) , หน้า ๑๐๔ .

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการเข้าทรงของพุทธ : กรณีศึกษาบ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านซบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ นั้นมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมในการเข้าทรง
๒. เพื่อศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธ
๓. เพื่อศึกษาอิทธิพลความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงของชุมชนที่มีต่อ ด้านการศาสนา ด้านการศึกษา ด้านสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง

ในการศึกษาวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ประการนั้นมี ๒ วิธีการคือ

๑. การวิจัยภาคเอกสาร เป็นการศึกษาใช้ผลการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ อาทิ เช่น ศึกษาวิจัยโดยรวบรวมจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับร่างทรง จากเอกสาร หลักฐาน พระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อเขียนที่เกี่ยวข้อง นิตยสาร วารสาร สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และพิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการเข้าทรง

๒. การวิจัยภาคสนาม โดยใช้วิธีการเข้ามีส่วนร่วม และสังเกตการณ์ (Participant Observation) ในพิธีกรรมที่ร่างทรงจัดขึ้น เช่นการไหว้ครูประจำปี การเข้าทรงประจำวัน การรักษาผู้ป่วย การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้เครื่องมือบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดย่อย (Field note) สมุดหลัก (Camp note) โดยการสัมภาษณ์ร่างทรง ประเด็นการสัมภาษณ์ประกอบด้วย สาเหตุที่มาเป็นร่างทรง หลักการประกอบพิธีกรรม เครื่องพิธีกรรม วันเวลาที่กำหนด พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตนตามคำสอน การปฏิบัติธรรม จุดประสงค์ในการประกอบพิธีกรรม การให้ความสำคัญกับผีบรรพบุรุษ การเซ่นไหว้ กิจกรรมทางสังคมทางพระพุทธศาสนา เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรมขึ้นมา

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนากับพิธีกรรมการเข้าทรง

พิธีกรรมการเข้าทรงนั้นเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ประกอบขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการทำนายทายทัก เป็นการรักษา เป็นการบวงสรวงเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษเพื่อแสดงความเคารพที่ตนมีต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมการเข้าทรงอาจเป็นวัตถุประสงค์สุดท้ายที่ชุมชนได้เลือกปฏิบัติ หรืออาจเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ทำให้ความหวังได้นั่นเอง

จากการศึกษาพระไตรปิฎก และเอกสารตำราต่าง ๆ พบว่ามีหลักธรรมหลายหมวดที่ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีผลต่อแนวความคิดเรื่องร่างทรง คือ ศรัทธา ๔ (กัมมสัทธา , วิปากสัทธา , กัมมัสสกตาสัทธา , และตถาคตโพธิสัทธา) , โยนิ (กำเนิด) ๔ (ชลาพุชะ,อัมมชะ,สังเสทชะ,โอปปะติกะ) , เทพ ๓ (สมมติเทพ,อุปัติเทพ, และวิสุทธิตเทพ) ภูมิ ๔ (กามาวจรภูมิ,รูปาวจรภูมิ,อรุพาวจรภูมิ,และโลกุตระภูมิ) ,คติ ๕ (นิรยะ, ตริจณาโยนิ,เปตวิสัย,มนุษย์,และเทพ) โลก ๓ (สังขารโลก, สัตว์โลก, และโอภาสโลก) ชั้น ๕ (รูปชั้น,เวทนาชั้น,สังขารชั้น,วิญญานชั้น) กรรมและการเกิดใหม่ (สังสารวัฏ) ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับกฎปฏิจกสมุปบาท

สรุปได้ว่า ความเชื่อความศรัทธานำไปสู่แนวคิดเรื่องอื่น ๆ เช่น โอปปะติกะ (ในโยนิ ๔) , เรื่องเทพ / เทวดา (ในเทพ ๓ ภูมิ ๔ คติ ๕) ที่มีผลต่อความเชื่อเรื่องเทพเจ้าและพิธีทรงเจ้าเข้าผี เป็นต้น อันเป็นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนายังช่วยยืนยันถึงการมีอยู่จริงของนรกสวรรค์ ภูตผี วิญญาณและการเกิดและชีวิตหลังความตาย อันเป็นที่มาของความเชื่อเรื่อง “องค์” และการเข้าทรง

หลักพุทธธรรมในการพิธีกรรมของร่างทรง

จากการวิเคราะห์ในพิธีกรรมบวงสรวงเช่นไหว้,ไหว้ครูประจำปีนั้นพบหลักพุทธธรรม อยู่ ๓ หลักคือ

หลักความเชื่อความศรัทธา ร่างทรงจะมีความเชื่อความศรัทธาในระบบความคิดอย่างหนึ่ง การที่เขาได้เป็นร่างทรงนั้น เกิดจากการมีความเชื่อมั่นอย่างแนบแน่น ของระบบความเชื่อที่เป็นแบบแผนทั้งในส่วนของการเกิดขึ้นของชีวิต การดำรงอยู่ชีวิต แบบแผนที่ชีวิตจะต้องดำเนินไป หรือชีวิตหลังความตาย ภาพความเชื่อความศรัทธาของร่างทรงปรากฏอยู่ในพิธีกรรมที่ร่างทรงกำหนดขึ้น

หลักกรรม ร่างทรงจะประกอบพิธีกรรม และเผยแผ่คำสอนให้การแนะนำแก่ผู้มาใช้บริการในบริบทกรรม ตามนัยทางพระพุทธศาสนา เพื่อตอบสนองแก่ผู้มาใช้บริการเป็นหลัก จะไม่อธิบายตามทฤษฎีกรรม ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา หลักกรรมที่ร่างทรงใช้ เป็นต้นว่า การปฏิบัติตามมีการสวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญให้ทาน ปลอ่ยสัตว์จะได้หมดเคราะห์กรรม เวรภัย

ชีวิตจะได้ดีร่ำรวย ในภายภาคหน้า ทำสิ่งที่ดี เพื่อจะได้สิ่งตอบแทนที่ดีงาม ทั้งส่วนของวัตถุและ ส่วนของนามธรรม เป็นต้น

การบำเพ็ญบารมี การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มีการเช่นไหว้บวงสรวง และการได้ ทำบุญสุนทาน ถวายสังฆทานพระสงฆ์องค์เจ้า และการได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสังคม เป็นการ สร้างคุณงามความดี ให้กับตนเองและครอบครัว และเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองพึงปรารถนา ในสิ่งใด สิ่งหนึ่งที่ตั้งใจเอาไว้ จึงทำให้เกิดการเสียดสีในรูปแบบต่าง ๆ การเสียดสีของเครื่องใช้ การ ทำบุญสุนทาน การปฏิบัติธรรม รักษาอุโบสถศีล การถือศีลกินเจ นุ่งขาวห่มขาว สวดมนต์ภาวนา ถือศีลจะ กล่าวแต่ความจริง ไม่พูดคำหยาบ และการทำสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น

หลักการบูชา ในการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงเช่นไหว้ต่อเทพ เทวดา บรรดาร่างทรงมี การกล่าวคำสรรเสริญพระรัตนตรัย กล่าวไตรสรณะคม มีการเกริ่นเชื้อเชิญเทวดาต่าง ๆ ให้มารับ เครื่องบรรณาการในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งร่างทรงจะมีความเชื่อความศรัทธามากในเรื่องการ บูชา ไม่ว่าแต่จะเป็นอามิสบูชา อาทิเช่น ดอกไม้ธูปเทียน เครื่องสักการะทั้งหลาย ต่าง ๆ และการ ปฏิบัติบูชา อาทิเช่น การปฏิบัติตามคำสอนอย่างเคร่งครัด ข้อชะล่า^{๒๘๔}ต่าง ๆ และต้องมีการปฏิบัติ ทุกวันสัปดาห์พระ เข้าพรรษา ออกพรรษา วันสำคัญทางพระศาสนา เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างร่างทรงกับพระรัตนตรัย ร่างทรงกับพระรัตนตรัย มีความสัมพันธ์กันในระบบความเชื่อถือ ที่นำมาปรับใช้ ให้เข้ากับการดำเนินชีวิตของตนเอง และ สังคมแวดล้อม ร่างทรงมีความสัมพันธ์กันโดยระบบความเชื่อแสดงความยอมรับนับถือพระ รัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ในสถานะของสิ่งเคารพ ที่นำมาให้คนอื่นเคารพ เพื่อ สร้างความน่าเชื่อถือ ความศรัทธา ความขลัง แก่อดลัทธิ ในพิธีกรรมของร่างทรง ในแง่นี้ร่าง ทรงเป็นผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระรัตนตรัย เป็นผู้นำเสนอ เป็นตัวกลางเพื่อการเข้าถึง และสามารถ นำไปปฏิบัติตามได้

ภาวะหนึ่งของร่างทรง ที่มีความสัมพันธ์กับพระรัตนตรัย คือ ในฐานะของบุคคลผู้มีศรัทธา ในพระรัตนตรัย ได้รับประสบการณ์ตรง เช่น การหายจากการเจ็บป่วย ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ได้รับโชคลาภ ซึ่งเกิดจากการขอพร จึงเกิดเป็นความเชื่อมั่น รู้สึกถึงภาวะของความวิเศษ ได้รับ ประสบการณ์ดีทั้งหลาย บางรายที่เป็นร่างทรงเชื่อว่า ครูบาอาจารย์ ที่เป็นพระสงฆ์ลงมาทรงด้วย เหมือนกัน เป็นต้น

ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของร่างทรง ส่วนใหญ่เชื่อในเรื่องบาป – บุญ นรก – สวรรค์ มีการปฏิบัติตามคำสอน การปฏิบัติธรรม รักษาศีล ๕ -๘ จนกระทั่งเรื่องการสะสมบุญ

^{๒๘๔} ข้อชะล่า หมายถึง ข้อควรควน , หรือข้อที่ต้องต้องปฏิบัติตามในสิ่งห้ามต่างๆ

บารมี เพื่อเป้าหมายสูงสุดคือ การกลับชาติมาเกิดจะได้เป็นคนร่ำรวย เจริญรุ่งเรืองและได้สร้างคุณงามความดีต่อไป จะได้ไปเกิดบนสวรรค์เพื่อเสวยความสุขที่ตนได้สร้างสมมาเป็นต้น

พิธีกรรมแก้ลมอของกลุ่มชุมชนชาวไทยส่วย – กูย นั้นเป็นพิธีกรรมการเข้าทรงที่ประกอบขึ้นและสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตกระทั่งถึงปัจจุบัน ชาวชุมชนมีความเชื่อเป็นอย่างมากนับมาแต่โบราณไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใด แต่ทราบเพียงว่าจุดประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมนั้น เพื่อเป็นวิธีการหนึ่งในการรักษาโรค และรักษาผู้ป่วย โดยเฉพาะกลุ่มเครือญาติของตน ในการประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ อยู่ภายใต้ความเชื่อของชาวไทยส่วย – กูย ที่ว่าอำนาจเหนือสิ่งธรรมชาติสามารถให้คุณและให้โทษได้โดยเฉพาะเรื่องผีบรรพบุรุษ ซึ่งเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ววิญญาณยังคงมีความสัมพันธ์อยู่กับครอบครัว มีหน้าที่ปกปักรักษา ให้บุคคลในครอบครัวนั้นมีความสุข แต่หากบุคคลในครอบครัวกระทำความผิด ขัดกำหนดของครอบครัวและสังคม ก็จะลงโทษโดยทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ ดังนั้น การเจ็บป่วยจึงมีมูลเหตุพื้นฐานซึ่งเกิดจากการกระทำของผี จึงต้องประกอบพิธีกรรมแก้ลมอขึ้น เพื่อเชิญผีบรรพบุรุษ หรือดวงวิญญาณเข้ามาเพื่อสอบถามสาเหตุแห่งการกระทำผิดตลอดจนให้บอกวิธีการรักษาผู้ป่วยให้หายเป็นปกติ ทั้งนี้จะเป็นการรักษาแบบแผนโบราณ เช่น การบีบนวดตามร่างกาย การออกกำลังกาย โดยการรำรำ และโดยทางจิตวิทยา เช่น การขอขมาการกระทำความผิดต่อญาติพี่น้อง การให้ขวัญกำลังใจ เป็นต้น

การประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ มีองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งต้องจัดขึ้นมาอย่างมีแบบแผนซึ่งจะได้รับการแนะนำควบคุมโดยผู้ที่เคยร่วมงานและมีความชำนาญ ทั้งสถานที่ ระยะเวลา พิธีตามหลักการที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา ที่เชื่อว่าพิธีจะศักดิ์สิทธิ์ ต้องมีส่วนประกอบดังนี้ เครื่องประกอบพิธีกรรมได้แก่ เครื่องเช่นสังวเอ เครื่องบูชา และดนตรี ทั้งนี้ต้องรวมถึงผู้จะประกอบพิธีกรรมด้วย ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อการทำนายทายทัก เพื่อการรักษาโรคผู้ป่วย เพื่อการขอขมาเพื่อการเลี้ยงรับ – ส่ง ดวงวิญญาณและเพื่อการบูชาคุณ เป็นต้น

การประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ จะทำได้ใน ๒ ลักษณะคือ เมื่อผู้ป่วยเจ็บป่วยกระทันหันมีการสืบหาสาเหตุโดยวิธีการเข้าทรง (โบล) พบว่าถูกกระทำจากอำนาจเหนือธรรมชาติหรือของรักษากระทำให้ต้องจัดการประกอบพิธีแก้ลมอ จึงจะหาย การประกอบพิธีกรรมเช่นนี้สามารถประกอบได้ตลอดระยะเวลา หากผู้ป่วยเจ็บหนัก แม้ได้รับการรักษาจากแพทย์แผนสมัยใหม่แล้วก็ตามแต่ก็เป็นที่พึ่งหรือความหวังครั้งสุดท้าย การประกอบพิธีกรรมเช่นนี้ประกอบได้ยกเว้นวันพระ และวันเข้าพรรษา ออกพรรษา เชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะมีการเข้าพรรษาด้วยลูกหลานจะต้องเข้าวัดทำบุญสุนทาน หรือถือศีลปฏิบัติธรรม เป็นต้น และห้ามประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้เจ้าเจ็ดขาด เพราะในการประกอบพิธีกรรมนั้นต้องมีการฆ่าสัตว์ เพื่อนำมาเป็นเครื่องสังวเอ ซึ่งจะเป็นบาปประการที่สอนเกิดจากการบนบานไว้ กรณีนี้จะประกอบพิธีกันในเดือน ๓ – ๕ (กุมภาพันธ์ –

เมษายน) เพราะเป็นฤดูช่วงว่างจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ การรวมกลุ่มเครือข่ายจะทำให้ได้ง่ายและมักเป็นการประกอบพิธีของผู้ป่วยที่บนบานแล้วหายป่วย หรืออาการดีขึ้น จะปฏิบัติตามคำสัญญา

การประกอบพิธีกรรมแก้ลมอ(เข้าทรง) ดังได้กล่าวแล้ว จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทที่มีต่อสังคมชุมชนชาวไทยส่วย – กูย ไม่ได้มุ่งให้ความสำคัญเพียงเพื่อการรักษาผู้ป่วยเท่านั้นแต่มีบทบาทที่ส่งผลถึงความเป็นอยู่ของกลุ่มชนด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการศึกษาเรื่องอาชีพ การฝีมือ ประวัติศาสตร์ ของชุมชน ครอบครัว ด้านการรวมกลุ่มทำให้เกิดการติดต่อ การสื่อสารข่าวสาร ด้านเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อการค้าเครื่องอุปโภค บริโภคที่ใช้ในพิธีกรรม และค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ด้านสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ การแต่งกาย การประกอบพิธี การกินอยู่ ระบบเครือข่ายด้านการเมืองการปกครอง เป็นผลทางอ้อม ซึ่งส่วนใหญ่ของกลุ่มชาวไทยส่วย – กูย มีความเคารพและปฏิบัติตามผู้สูงอายุ ดังนั้นการรวมกลุ่มในพิธีกรรมจึงมีผลให้การปกครองในระบบครอบครัว สังคม หมู่บ้าน เป็นไปด้วยความสงบสุข เพราะสังคมได้กำหนดกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติตนในสังคม ชุมชน ครอบครัว ผลทางอ้อมด้านการเมือง เช่น การเลือกตั้งก็มักกระทำตามผู้ใหญ่ โดยเฉพาะหากมีความเชื่อถือในเรื่องพิธีกรรมร่วมกันแล้ว การรวมกลุ่มมักพูดคุยกันในเรื่องการเมืองการปกครองของประเทศ ซึ่งได้รับรู้จาก โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ตลอดจนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัด รวมถึงการเลือกผู้ใหญ่บ้านด้วย ซึ่งหากกลุ่มใดเป็นตระกูลใหญ่มักจะได้รับการเลือกตั้งด้วย

แม้ว่าสังคมปัจจุบันนี้จะเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างมากมาย แต่พิธีกรรมแก้ลมอ หรือการประกอบพิธีกรรมเข้าทรงยังคงอยู่ควบคู่กับสังคม ชุมชน ชาวไทยส่วย – กูย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะมีบทบาทหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของชุมชน โดยเฉพาะด้านการรักษาโรค / ผู้เจ็บป่วย อีกทั้งยังให้บทบาทหน้าที่ในการศึกษา ด้านการสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองการปกครองที่มีอยู่ในกระบวนการพิธีกรรม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มหน้าที่นิยมที่ว่า องค์ประกอบของวัฒนธรรมแต่ละส่วนก็มีหน้าที่และมีผลทางบวก คือสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ จึงทำให้สังคมดำรงอยู่ ทั้งนี้หน้าที่ของกิจกรรมก็อาจไม่ได้แสดงผลให้เห็นได้เพียงทางตรงเท่านั้น แต่กิจกรรมบางอย่างที่หมดหน้าที่ไปแล้วยังคงปรากฏให้เห็นปฏิบัติกันเป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาพิธีกรรมเข้าทรง

การศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมการเข้าทรงนั้นผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อชาวบ้าน หรือชุมชนมีความเชื่อหรือให้ความสำคัญในเรื่องการเข้าทรงและการประกอบพิธีกรรม ผู้ที่ได้รับการนับถือ (คนทรง) จากชุมชนนั้น ก็ควรที่จะศึกษาในเรื่องของทางพระพุทธศาสนาให้มากทั้งด้าน ศาสนาพิธี และในการจัดพิธีกรรมใดขึ้นมา ก็ควรให้มีชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางศาสนาหรือสร้างบทบาททางศาสนาและพิธีกรรมเข้าทรงให้เป็นระบบระเบียบ พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่ธรรมะและผู้ที่เป็ร่างทรงเองก็ควรเป็นแบบอย่างให้กับสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลสาธารณะที่น่านับถือ และผู้เป็ร่างทรงก็ควรมีคุณธรรมจริยธรรมให้กว่าคนทั่วไป

การประกอบพิธีกรรมในการเข้าทรงนั้นผู้วิจัยเห็นว่าบางงานมีการล้มวัว ควาย สัตว์ เพื่อเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ซึ่งถ้าการฆ่าในงานที่เรียกว่างานมงคลแล้วย่อมเป็นที่น่าเชื่อถือเป็นอย่างยิ่ง

การวิจัยในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้วิจัยต้องมีความรู้ความเข้าใจในภาษาและความเป็นอยู่และกฎจารีตประเพณีของกลุ่มที่จะทำการศึกษาเป็นประการสำคัญ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเข้าไปศึกษา หาข้อมูลและสามารถสร้างความคุ้นเคยและได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ตลอดจนเป็นผลสืบเนื่องให้ งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือ ได้

ในการวิจัยครั้งต่อไปน่าจะศึกษาระบบอัตลักษณ์ในการประกอบพิธีกรรมของแต่ละกลุ่มชน เพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบของพิธีกรรมว่ามีจุดหมายในแนวเดียวกัน มีพิธีกรรมคล้ายคลึงกัน และแต่ละอาจารย์ในกลุ่มชนเดียวกันนั้นมีการวางแผนผังการประกอบพิธีกรรมที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อหาจุดร่วม จุดต่าง อันจะนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาความเชื่อ และพิธีกรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในด้านการเข้าทรง เพื่อพัฒนาต่อยอดการวิจัย ในครั้งนี้ให้สมบูรณ์และน่าค้นหาต่อไปในอนาคตได้

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองกรวด ต.สะกาด อ.สังขะ จ.สุรินทร์
- ๒) ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อในพิธีกรรมเข้าทรงของชาวพุทธกับพิธีกรรมบูชายัญของชาวอินดู
- ๓) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมการเข้าทรงของชาวพุทธยุคโบราณกับพิธีกรรมการเข้าทรงชาวพุทธยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ . พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____ . พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. ตำนานพระปริตร พิมพ์ครั้งที่ ๖.

กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิล , ๒๕๑๑.

จักรพรรดิ นารายณ์บุตร. ร่างทรง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หลักธรรม, ๒๐๐๐, ม.ป.ป.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ . สังคมวิทยา . พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

สุริยา สมุทคุปต์, “ทรงเจ้าเข้าผี”, วัฏกรรมของลัทธิและวิกฤตการณ์ของความทันสมัยในสังคมไทย นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี , ๒๕๓๕.

ฉลาดชาย รมิตานนท์ . ผีเจ้านาย . กรุงเทพมหานคร : พายัพ ออฟเซต พรินท์, ๒๕๒๖.

คณัฏ ไขว้ไขว้, รศ. ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น.

กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๘.

นภาพร นำบุญพล, อมรรัตน์ จันทร์เพ็ญสว่าง. จิตวิทยาศาสนา และ ความเชื่อและความจริง,

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ กองทุน บี. ทราเวน, ๒๕๓๗.

บรรจบ บรรณรุจิ. จิต! มโน! วิญญาณ! พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ธนณมสภา, ๒๕๓๗.

พระไพศาล วิสาโล. พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ. พิมพ์ครั้งที่

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) .พุทธธรรม.พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง

ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ .ถ้าอยากพ้นวิกฤติ ต้องเลิกคิดไสยศาสตร์.พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :

บริษัท ชรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๐.

_____ .สถานการณ์พระพุทธศาสนาและกระแสไสยศาสตร์.พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๕.

_____ .สิ่งศักดิ์สิทธิ์เทวฤทธิ์ปาฏิหาริย์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท

สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

พระมหาสมจินต์ สมุมาปญฺโญ.นรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท.พิมพ์ครั้งที่ ๓ .

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ว. จินประดิษฐ์. อำนาจลึกลับของร่างทรงฉบับมาตรฐานและสมบูรณ์.กรุงเทพมหานคร : รุ่ง

แสงการพิมพ์, ๒๕๓๘.

_____ .คู่มือร่างทรงรวบรวมการปฏิบัติและพิธีการต่าง ๆ ในการทรงเจ้า.กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานหอสมุดกลาง,ม.ป.ป.

วิชากรณ์ แสงมณี.ผีในวรรณคดี. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, ๒๕๓๖.

วิรัช วิรัชนิการวรรณและ นิการวรรณ วิรัชนิการวรรณ .การทรงเจ้าและร่างทรง.กรุงเทพมหานคร :

โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์. ๒๕๓๓.

สนิท สมัคการ.ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยวิเคราะห์เชิงสังคม – มานุษยวิทยา.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕.

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวัฒน์.”ไสยศาสตร์ : ปรัชญาการณ์ของสังคมไทย”, พิทยา ว่องกุล

บรรณาธิการ. ”ไสยศาสตร์ครองเมือง. ๑๐๕ – ๑๑๕.

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนาสุรินทร์. ประเพณีท้องถิ่นสุรินทร์.ในวารสาร แซมซาย (ฉบับ

พิเศษ) .ม.ป.ท. , ๒๕๓๒.

เจลิยว ฤกษ์รุจิพิมล. “ทฤษฎีแม่บททางสังคม”.ในวารสารศาสตร์ – มนุษย์ศาสตร์ : ๑ – ๑๐

มีนาคม – เมษายน ๒๕๒๘.

ชัยยนต์ เพาพาน. การรำผีฟ้าในเขตอำเภอบรบือ, จังหวัดมหาสารคาม ,

ปริญญาณิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม , ๒๕๓๓.

ชื่น ศรีสวัสดิ์, ความรู้ในหมู่บ้านชาวไทย – เขมร : ศึกษากรณีกาอาคม . ม.ป.ท.

โครงการสนับสนุนการวิจัยทางวัฒนธรรม มูลนิธิเจมส์ เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน, ๒๕๓๐.

ธวัช ปุณโณทก. “ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสาน.ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน

: คติความเชื่อ. กรุงเทพมหานคร : โครงการไทยคดีศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๓๘.

นฤมล สีนสุพรรณ และคณะ. หมอ (หม่อม) น้อยรายใหม่ที่อีสาน, ใน วารสารคณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น , หน้า ๑๒๖ – ๑๓๑ พฤษภาคม – ตุลาคม ๒๕๓๑.

ประสาธ อิศรปริดา. ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน. ภาพสนธิ์ : ประสาน

การพิมพ์, ๒๕๑๘.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี. การใช้ดนตรีไทยช่วยรักษาโรค, ในถนนดนตรี

๕ – ๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๐.

สมจิตต์ วงษ์เทศ. ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๒.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

รตพร ปัทมเจริญ. “กระบวนการเข้าสู่การเป็นร่างทรง : กรณีศึกษาร่างทรงในเขต อำเภอเมือง

จังหวัดนครปฐม” , สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

สุวิทย์ ทองศรีเกตุ, “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลศาสนาพราหมณ์ที่มีพฤติกรรมทางศาสนาของ

พุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓.

พระเชิขรวิทย์ อุตตสนุโต (โอชาวัฒน์) การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของร่างทรง : กรณีศึกษา

ในเขตกรุงเทพมหานคร, ปริญาพุทธศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช , ๒๕๔๘.

พระมหาทวีศักดิ์ ไกรบุตร. “ดิรัจฉานวิชา : ศึกษาเชิงวิเคราะห์ทรรศนะและแนวปฏิบัติในสังคม

ในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัย
ลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระครูปฐมสมังการ (สุพรรณ จิตปญฺโญ), ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทาง
พระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จังหวัดสุรินทร์
, พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ประทีป แชรรัมย์, “พิธีกรรม มั่วต ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร: ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบล
บ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเอกไทย
คดีศึกษามนุษยศาสตร์ พฤษภาคม, ๒๕๓๕, (ม.ป.พ.) .

นายอิสราพร จันท์ทอง, “บทบาทหน้าที่ของพิธีแก้ลมของชาวกูย บ้านลำโรงทาบ อำเภอลำ
โรงทาบ จังหวัดสุรินทร์, สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา, สุรินทร์ :
สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๓๗.

นางอุษา หม้อทอง,” การนับถือของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในประเทศไทยและช่วยในสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว, โปรแกรมวิชาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ , ๒๕๔๗.(ม.ป.พ.)

ดร.เครือจิต ศรีบุญนาท, “เรื่่อมมั่วต : พิธีกรรมทรงเจ้าเข้าผีของกลุ่มชาวไทยเขมรสุรินทร์,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาควิชานาฏศิลป์, คณะมนุษยศาสตร์สถาบันราชภัฏสุรินทร์,
๒๕๔๕.

ผศ. ดร. อัจฉรา ภานูรัตน์, “ พิธีโกลมมั่วต”, การรักษาโรคด้วยจิตวิญญาณของชาวไทยเขมร,
มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, ความเชื่อไทย – เขมร , ๒๕๔๕

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

๑. พระครูโสภณธรรมรังสี (ธ) พระสุพรรณ สุวรรณโน,เจ้าคณะอำเภอเมือง (ธ) วัดป่าโยธาประสิทธิ์,๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.
๒. เจ้าอธิการคำพันธ์ วิจิตโต เจ้าอาวาสวัดเทพศิรศาลา, เจ้าคณะตำบล,๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๓. นาย ณรงค์ มีแก้ว , ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๔. นาย ถนอม ประทุมแก้ว , ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๓ , ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๕. แม่บุญชู แสงแก้ว ,ร่างทรง, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๕.
๖. พอลง พิมพัชรณวงศ์,ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๗. แม่มะลิ โพธิ์เงิน ,ผู้ร่วมพิธีกรรม, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๘. แม่สงวน พัดพรหม,ผู้ร่วมพิธีกรรม, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๙. แม่แดง จำปาเทศ ,ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๑๐. แม่แพง ไตรพรหม ,ร่างทรง, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๑๑. แม่จุม ผมน้อย ,ผู้ร่วมพิธีกรรม, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๑๒. แม่หัด ประทุมแก้ว ,ผู้ร่วมพิธีกรรม, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๑๓. แม่ผิว ประทุมแก้ว ,ร่างทรง, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๑๔. แม่ไมย วิสุवासุข ,ผู้รับการรักษาจากร่างทรง, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๑๕. แม่สมัย โพธิ์เงิน ,ผู้ร่วมพิธีกรรม, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๑๖. แม่บุญมา จูงสุข,ร่างทรง, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๑๗. แม่เลี่ยน โสป็นหรี ,ผู้ร่วมพิธีกรรม, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๑๘. แม่น้อย ประทุมแก้ว ,ผู้ร่วมพิธีกรรม , ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๑๙. แม่บุญพา ชันชัย ,ผู้ร่วมพิธีกรรม, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๒๐. แม่ทองคำ กลังฤทธิ์ ,ผู้เตรียมพิธีกรรม, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๒๑. พ่อบุญสา กลังฤทธิ์ ,อาจารย์ประกอบพิธีกรรม, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕.
๒๒. แม่จีเป็น นุชนาจารย์ ,แม่ชีวัดโยธาประสิทธิ์, ๑๗ กันยายน ๒๕๕๕.
๒๓. นางอุมกร ทองเม่น , ร่างทรง, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๕.

ภาคผนวก ก.

ภาพผู้ให้สัมภาษณ์ในพิธีกรรมการเข้าทรง

ภาคผนวก ก.

ภาพผู้ให้สัมภาษณ์ในพิธีกรรมเข้าทรง

สัมภาษณ์ พระครูโสภณธรรมรังสี (สุพรรณ สุวรรณโน) เจ้าคณะอำเภอฝายธรรมยุติ
เจ้าอาวาสวัดป่าโยธาประสิทธิ์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

สัมภาษณ์ พระอธิการคำพันธ์ วิจิตโต เจ้าอาวาสวัดเทพศาลา บ้านศาลาสามัคคี ตำบลบ้านชน
อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

สัมภาษณ์ นายดอนม ประทุมแก้ว ผู้ให้บ้านหมู่ ๓

สัมภาษณ์ นายณรงค์ มีแก้ว (อดีต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘)

สัมภาษณ์ แม่ชีชุตริ แสงแก้ว อายุ ๖๕ ปี(ร่างทรง ,ผู้ได้รับการรักษาจากอาการเจ็บป่วย)

สัมภาษณ์พ่อ คง พิมพัวร์ณวงศ์ อายุ ๗๕ ปี (ผู้ร่วมพิธีกรรม)

สัมภาษณ์ แม่มะลิ โพธิ์เงิน อายุ ๖๖ ปี (ผู้ร่วมพิธีกรรม)

สัมภาษณ์ คุณแม่สงวน พัดพรหม อายุ ๗๒ ปี (ผู้ร่วมพิธีกรรม)

สัมภาษณ์ แม่ แดง จำปาเทศ อายุ ๖๘ ปี (ผู้ร่วมพิธีกรรม)

สัมภาษณ์ แม่แพง ไตรพรม อายุ ๗๗ ปี (ร้างทรง)

สัมภาษณ์ แม่จุม ผมน้อย อายุ ๖๘ ปี (ผู้ร่วมพิธีกรรม)

สัมภาษณ์แม่ หัต ประทุมแก้ว อายุ ๗๕ ปี (ผู้ร่วมพิธีกรรม)

สัมภาษณ์ แม่ ผิว ประทุมแก้ว อายุ ๖๕ ปี (ร่างทรงมอ)

สัมภาษณ์ แม่ ไมย วิสุวาสุข อายุ ๗๒ ปี (ผู้ที่ได้รับการรักษาจากร่างทรง)

สัมภาษณ์แม่สมัย โพธิ์เงิน อายุ ๗๗ ปี (ผู้ร่วมพิธีกรรม)

สัมภาษณ์แม่บุญมา ชุงตุง อายุ ๗๗ ปี (ร้างทรงมอ)

สัมภาษณ์แม่ เดือน โสปันหริ อายุ ๖๘ ปี (ผู้ร่วมพิธีกรรม)

สัมภาษณ์แม่น้อย ประทุมแก้ว อายุ ๗๒ ปี (ผู้ร่วมพิธีกรรม)

สัมภาษณ์แม่บุญพา จันทร์ชัย อายุ ๖๖ ปี (ผู้ร่วมพิธีกรรม)

สัมภาษณ์คุณแม่ทองคำ คลังฤทธิ์ อายุ ๕๔ ปี

สัมภาษณ์พ่อบุญตา คลังฤทธิ์ อายุ ๗๓ ปี (ผู้เฒ่าผู้แก่ในพิธี)

ภาคผนวก ข.

ภาพแสดงอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรม

ภาคผนวก ข.

ภาพแสดงอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรม

จวมกรู (ที่สถิตของเทวดา หรือ ครุ)

จันธุ์บูชา มีกรวย ๕ เทียน ๒ รูป ๑๐

จันธุ์ขอขมา (ไว้สำหรับขอขมา) กรวย ๕ รูป เทียน ๑ ผืน ผ้าขาว ๑ ผืน ผ้าสีม่วง ๑ ผืน
เงิน ๔๕๕ บาท.

หมากพลู อย่างละ ๕ ชุด

นางมีด จันทร์ภักดี กำลังจัดเครื่องบูชาในพิธีกรรม

ใยแมงมุม, เส้นประกำ เป็นเครื่องในการประกอบพิธีบวงสรวงช้างประกำ เป็นส่วนหนึ่ง
ในพิธีกรรมแก้ลมอ เป็นเครื่องประกอบในพิธีกรรม

โรงสำหรับการประกอบพิธีกรรมแก้ลม ของชาวไทยส่วย-กูย

เรือ , ไข่ไก่ที่นำข้าวเปลือกมาร้อยรอบไข่ไก่ , ผ้าไหม , สร้อย ที่เป็นเครื่องนุ่งห่ม
ในขณะที่ผีบรรพบุรุษมาเข้าทรงจะนำมาสวมใส่

ชั้นประท้าที่ใช้สำหรับก่อนเข้าทรง มีกรวย ๑ คู่ ขวดน้ำ ๑ ขวด เส้นประกำรอบศีรษะ ๑ เส้น

ดาบ, ข้าวสาร ๑ ถ้วย ไข่ไก่ ๑ ฟอง จุดเทียน ๑ คู่ เพื่อเชิญดวงวิญญาณ

ซ้าง ,ม้า , ปืน ,ดาบ , จำลอง

ภาคผนวก ค.

ภาพอุปกรณ์เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง

ภาคผนวก ค.
ภาพอุปกรณ์ เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม

การบูชาครูเครื่องดนตรี บูชาครูบาอาจารย์

จิ้ง

กลอง

แคน ๑ เล้า

ในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้ง จะมีแคนไว้สำรอง ถึง ๓-๔ เล้า เพื่อการสับเปลี่ยนผู้เป่า

ก่อนการประกอบพิธีกรรม ครูดนตรีจะทำพิธีกรรมไหว้ครูก่อนการบรรเลงเพลง เพื่อบอกกล่าวครูบาอาจารย์ ของตน เพื่อความเป็นสิริมงคล ก่อนการทำพิธีเข้าทรง

ภาคผนวก ง.

ภาพบรรยากาศในการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง

ภาคผนวก ง.

ภาพบรรยายกาศ ในการประกอบพิธีกรรมเข้าทรง ในชุมชน

ก่อนการเริ่มพิธีกรรม มีการจัดเตรียมเครื่องเช่นสรวงต่างๆ ที่จำเป็นในพิธีกรรม

เตรียมขัน ที่สำหรับการเข้าทรงแต่ละคนให้พร้อม

แต่งองค์ประกอบก่อนการเข้าทรงของกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย-กูย

ครูบาใหญ่ (ครูมอ) ทำพิธีเข้าทรงก่อนบรรดาลูกศิษย์

ขณะเข้าทรงจะมีการร่ายรำรอบ โรงพิธี

กลุ่มชาติพันธุ์ส่วย – ญาย ในการเข้าทรงนั้นจะสวมผ้าถุงใหม่ในลวดลายต่าง ๆ

ขณะเข้าทรง ครูมจะให้เข้าทรงแต่ละราย ๆ ไป จนครบหมดทุกคน

ภาคผนวก จ.

ภาพพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาในชุมชน

ภาคผนวก จ.

ภาพพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ ต่อชะตาของกลุ่มชุมชน

พ่อนุญา คลังฤทธิ กำลังทำพิธีสะเดาะเคราะห์ให้แก่คนในชุมชน

ภาพแสดงก่อนเริ่มพิธี มีการจุดธูป เทียน ในกระทง ๔ เหลี่ยม และ ๓ เหลี่ยมคางหมู

เมื่อสวดเสร็จพิธี เอาสื่ห่ล่ยมคางหมอยู่ข้างบน แล้วจุดธูปเทียน เพื่อส่งสิ่งที่ไม่ดีให้ไปตามกระทาง

เมื่อเสร็จจากการสะเดาะเคราะห์แล้วจะทำการเสริมบารมีต่อ เป็นพิธีสวดเสริมบารมี บูชาเทวดา

เป็นพิธีสวดบูชาเทวดา เพื่อเสริมบารมี มีการจุดธูปปักตามเครื่องบวงสรวงต่างๆ

รานเทวดา ทำในโอกาสบวงสรวงเทวดา ซึ่งจะวางพระพุทธรูป และบายศรี และรูปเคารพต่างๆ

บนรานเทวดา มีพระพุทธรูป พระพรหม พ่อแก่ และบายศรีเพื่อเป็นเครื่องบูชา รานเทวดามีความเชื่อว่าไว้เป็นที่สำหรับประทับของดวงวิญญาณ อันมี เทพ เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ / นามสกุล	: ยโสธรา ศิริภาพระภากร
วัน/เดือน/ปี/ เกิด	: วันเสาร์ ที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๗
สถานที่เกิด	: บ้านศาลาสามัคคี เลขที่ ๑๘๒ หมู่ที่ ๘ ตำบลบ้านชบ อำเภอ สังขะ จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๑๕๐
ประวัติการศึกษา	: น.ธ.เอก พธ.บ. พระพุทธศาสนบัณฑิต
ประสบการณ์	: เป็นวิทยากรประจำวัดป่าโยธาประสิทธิ์ในโครงการคุณธรรม : ครอบครัวยั่งยืนด้วยพระธรรม โครงการอบรมธรรมะแก่ เยาวชนโครงการร่วมด้านยาเสพติด
สถานที่ทำงาน	: วัดป่าโยธาประสิทธิ์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดป่าโยธาประสิทธิ์ ตำบล นอกเมือง อำเภอ เมือง จังหวัดสุรินทร์ ๓๒๐๐๐
ติดต่อ	: 088 - 7147526
Email	: botane2527@hotmail.com